

Maisteripoliisi

Akateemisen poliisin identiteetin rakentuminen ja ammattiin sitoutuminen

Tampereen yliopisto
Kasvatustieteiden laitos
Aikuiskasvatus
Pro gradu -tutkielma
Markku Myllylä
Lokakuu 2010

Tampereen yliopisto

Kasvatustieteiden laitos

MYLLYLÄ, MARKKU: Maisteripoliisi. Akateemisen poliisin identiteetin rakentuminen ja ammattiin sitoutuminen

Pro gradu -tutkielma, 118 s., 9 liitesivua

Aikuiskasvatus

Lokakuu 2010

TIIVISTELMÄ

Tutkielman tarkoituksena oli tarkastella akateemisen poliisin ammatillisen identiteetin rakentumista ja poliisin ammattiin sitoutumista. Kiinnostavia kysymyksiä olivat, miksi akateeminen poliisi on hakeutunut poliisikoulutukseen, kuinka hän kokee hierarkkisen poliisikoulutuksen, miten hän sopeutuu työelämään ja kuinka hänen akateemista koulutustaan hyödynnetään poliisiorganisaatiossa. Sitoutuuko korkeakoulutettu poliisi, joka on usein nainen, poliisiorganisaatioon myös tunnetasolla vai tuntee hän itsensä ulkopuoliseksi ja odottaa vain sopivaa tilaisuutta siirtyäkseen koulutuksensa turvin toiseen organisaatioon?

Tutkimusaineistoja oli kaikkiaan neljä: seitsemän ei-akateemisen poliisiopiskelijan elämäkerrallinen kirjoitelma vuodelta 2007, neljän vastaavassa poliisiopintojen vaiheessa olleen maisterin kirjoitelma vuodelta 2010, kysely 55 akateemiselle poliisille ja heidän joukostaan valittujen kuuden poliisin haastattelu. Kaikkiin laadullisiin aineistoihin sovellettiin teemoittelua, vaikka analyysin lähtökohta olikin narratiivinen. Aineistojen avulla haettiin vastausta akateemisen poliisin ammatillisen identiteetin rakentumiseen esimerkiksi työuran pituus, koulutustausta, sukupuoli, poliisikoulutuksen sosiaalstava vaikutus ja työmarkkinoilla tapahtuneet muutokset huomioiden.

Akateemisia poliiseja leimaa halu tehdä työnsä tinkimättömästi. Monien akateemisten poliisien identiteetti myös kehittyy poliisi-identiteetiksi. He ovat usein sellaisia poliiseja, jotka ovat hakeneet poliisin työstä samantapaisia asioita kuin vähemmän koulutetut poliisit: toiminnallisuutta ja käytännön tekemistä. Monen akateemisen poliisin ammatillinen identiteetti kuitenkin heikkenee ja samalla ammattiin sitoutuminen vähenee työvuosien kuluessa, vaikka poliisiorganisaatio vahvoine perinteineen pyrkii sosiaalistamaan jäsenensä mahdollisimman täydellisesti. Heikko ammatillinen identiteetti johtuu tutkimustulosten perusteella ensisijaisesti siitä, että poliisiorganisaatio ei useinkaan osaa tai halua hyödyntää maistereiden aikaisempaa koulutusta. Sen seurauksena liian monet akateemiset poliisit työskentelevät tehtävissä, joissa kokevat koulutuksensa menneen hukkaan. Ulkopuolisuuden tunnetta vahvistaa se, että moni akateeminen poliisi kokee olevansa uhka muiden poliisien uralla etenemiselle. Poliisipääallystön aseman sijaan usean akateemisen poliisin tavoitteena on kuitenkin asiantuntijan virka, eivätkä he siten ole esteenä muiden etenemiselle esimiesasemaan.

Poliisiorganisaatiossa käydään jatkuvaa debattia poliisivirkojen määrästä, samoin jo pitkään on oltu huolestuneita rikospoliisityön huonosta vetovoimasta. Akateemisen työttömyyden lisääntyminen tarjoaa poliisiorganisaatiolle tilaisuuden rekrytoida osaavaa henkilöstöä. Jotta akateemiset poliisit sitoutuisivat ammattiinsa, on heille annettava tilaisuus tehdä työtä, jossa he tuntevat paitsi hyötyvänsä aikaisemmasta koulutuksestaan, myös hyödyttävänsä työorganisaatiota.

Asiasanat: identiteetti, ammatti-identiteetti, akateeminen, poliisi, sitoutuminen, poliisiorganisaatio.

SISÄLLYS

JOHDANTO	1
1. POLIISIN AMMATTI JA POLIISIKOULUTUS	2
2. KOKEMUSTEN TUTKIMISEN ONGELMA JA POLIISIN IDENTITEETTI	5
2.1 SUBJEKTIIVINEN KOKEMUS IDENTITEETIN ILMENTÄJÄNÄ	6
2.2 IDENTITEETTI JA KOKEMUKSEN SOSIAALINEN ULOTTUVUUS	8
3. SOSIAALISTUMINEN YHTEISKUNTAAN JA SEN INSTITUUTIOIHIN	11
3.1 AMMATILLINEN SOSIALISAATIO PERINTEISESTI MIESVALTAISELLA ALALLA.....	14
3.2 KOULUTUS SOSIAALISTAMISEN VÄLINEENÄ	18
4. AMMATIIN SITOUTUMINEN TYÖTYYTYVÄISYYDEN MERKKINÄ	22
4.1 TYÖELÄMÄN MUUTOS JÄLKIMODERNISSA YHTEISKUNNASSA	23
4.2 ORGANISAATIOON JA TYÖHÖN SITOUTUMINEN	26
4.3 MEYERIN JA HERSCOVITCHIN ORGANISAATIOON SITOUTUMISEN MALLI	30
5. IDENTITEETTI JA IHMISKÄSITYS	33
5.1 SOSIAALINEN IDENTITEETTI JA KULTTUURINEN KONTEKSTI	35
5.2 AMMATILLISEN IDENTITEETIN KEHITTYMINEN	37
5.3 TARINALLISEN KIERTOKULUN TEORIA JA SISÄINEN TARINA	40
5.4 IDENTITEETIN KEHITTYMINEN JA SISÄINEN TARINA	41
6. TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA SEN TOTEUTUS	45
6.1 TUTKIMUSONGELMA	45
6.2 AINEISTON KERÄÄMINEN JA KUVAUS.....	46
6.2.1 Haastateltavien kuvaus.....	48
6.3 NARRATIIVISEN TUTKIMUKSEN REUNAEHTOJA	49
6.4 AINEISTON ANALYYSI	51
7. TULOKSET	55
7.1 HAKUPÄÄTÖS, MATKALLA KOHTI POLIISI-IDENTITEETTIÄ?	56
7.1.1 Koulutukseen ja tulevaan työhön liittyvät odotukset.....	61
7.1.2 Poliisiksi hakeutumisen vaikutus itseän	63
7.2 OPISKELUAIKA POLIISIAMMATTIKORKEAKOULUSSA JA AMMATILLISEN IDENTITEETIN KEHITTYMINEN	65
7.2.1 Koulutuksen aikaiset uratavoitteet.....	69
7.2.2 Poliisikoulun sosiaalistavat käytänteet ja koulutuksen vaikutus itseän.....	71
7.3 TYÖELÄMÄ.....	74
7.3.1 Kohti poliisi-identiteettiä?	76
7.3.2 Mahdolliset lähtijät	79
7.3.3 Häilyvät tapaukset.....	82

7.4 POLIISIN AMMATTIIN SITOUTUMINEN JA SOSIAALISTUMINEN.....	87
7.4.1 Sukupuoli sitoutuneisuuden määrittäjänä.....	90
7.4.2 Koulutuksen hyödynnettävyys sitoutuneisuuden määrittäjänä.....	91
7.4.3 Sitoutumisen syyt.....	95
7.4.4 Ammattiin sosiaalistuminen.....	96
7.5 AKATEEMINEN POLIISI.....	98
8. YHTEENVETO.....	102
POHDINTA.....	107
LUOTETTAVUUDEN ARVIOINTIA.....	109
LÄHTEET.....	112
LIITTEET.....	119

Johdanto

Yhteiskunnan poliisille asettamat identiteettivaatimukset eivät rajoitu pelkästään työaikaan. Poliisin toimintaa säädellessään myös vapaa-aikana: poliisiin tulee käyttäytyä vapaa-aikanakin poliisille sopivalla tavalla. Valmistuneet poliisit vannovat myös eettisen valan, jolla halutaan korostaa poliisina toimimisen vastuullisuutta. Valan antavat poliisit lupaavat kunnioittaa jokaisen ihmisarvoa ja oikeuksia sekä käyttäytyä rehdisti ja auttavaisesti. Aikaisemmat tutkimukset viittaavat siihen, että monella poliisilla on poliisi-identiteetti, joten vapaa-aikanaanakin he pyrkivät käyttäytymään viran edellyttämällä tavalla. Lisäksi monen ystäväpiiri on saattanut vaihtua työn vuoksi.

Vaikka jo pitkään suurimmalla osalla poliisikoulutuksessa olevista opiskelijoista on pohjakoulutuksenaan ollut ylioppilastutkinto, on Risto Honkosen ja Reijo Raivolan (1991, 48) tutkimuksen Sivii- listä poliisiksi mukaan alalle hakeutunut ihmisiä, jotka eivät ole olleet kovin kiinnostuneita pitkästä teoreettisesta opetuksesta. Viime vuosien aikana monella on jo poliisiopintoihin tullessaan ammat- tikorkeakoulutason tutkinto, joillakin yliopistotutkinto. Poliisiammattikorkeakoulun opintorekisterin mukaan esimerkiksi aikavälillä 12.1.2004 – 15.8.2005 kaikkiaan 616 opiskelijasta 93:lla, noin 15 prosentilla, oli poliisiopinnot aloittaessaan joko ammattikorkeakoulu- tai yliopistotutkinto. Heistä suurin osa oli suorittanut ammattikorkeakoulututkinnon. Kävin hyväksytyjen hakupaperit läpi vuo- desta 2001 niihin, jotka olivat valmistuneet keväällä 2008. Tästä joukosta valmis tai keskeneräinen yliopistotutkinto oli hakukriteereilläni 109:llä, ja heistä noin puolella tutkinto oli valmis.

Koska yliopistokoulutettujen hakeutuminen poliisin koulutukseen on suhteellisen tuore asia, on kiinnostavaa tietää, miksi he hakeutuvat vielä tällä hetkellä selvästi alemman tasoiseen ja tyystin yliopistomaailmasta eroavaan koulutukseen. Vaikka oppilaitoksen nimi on Poliisiammattikorkea- koulu, tosiasiallisesti vain päällystökoulutus on ammattikorkeakoulutasoista. Koulun visio on, että myös perusopetus olisi jo lähivuosina ammattikorkeakoulututkintoon johtavaa ja että nykyisestä päällystökoulutuksesta tulisi ylempi ammattikorkeakoulututkinto. Siinäkin vaiheessa poliisikoulu- tukseen tuleva maisteri on koulutetumpi kuin muut oppilaitoksesta valmistuvat opiskelijat ja hänen koulutustasonsa vastaa poliisikoulutuksen ylintä astetta, poliisimaisterin tutkintoa.

Hakupapereiden perusteella on nähtävissä, että poliisiopiskelijoiden korkeakoulututkinnot ovat hy- vin monelta alalta. Ainoastaan pieni osa on niin sanottuja substanssikoulutuksia (juristi, hallintotie- teilijä), joilla on voinut sijoittua poliisiorganisaatiossa päällystötason vakansseihin. Suurin osa ke-

räämäni aineiston opiskelijoista on kuitenkin suorittanut sellaisen tutkinnon, jolla ei ainakaan suoralta kädeltä voi odottaa nopeaa ylenemistä. Mikä on saanut nämä muut hakeutumaan poliisiin koulutukseen? Onko aikaisempi koulutus ollut niin yleisluontoista, että poliisin ammatti on näyttäytynyt ensimmäisen kerran elämässä selkeänä uravaihtoehtona, vai ovatko paperityöt kerta kaikkiaan alkaneet maistua puulta? Ehkä elämässä on ollut jokin avainkokemus, joka on saanut hakeutumaan poliisiksi. Koska yliopistokoulutuksen hankkineista poliisiopiskelijoista huomattava osuus on nykyään naisia, olisi myös kiinnostavaa saada selville, rakentuuko akateemisten naispoliisien ammatillinen identiteetti eri tavalla kuin akateemisten miespoliisien.

Tähän asti alanvaihto poliisissa on ollut hyvin harvinaista, erityisesti siitä syystä, että poliisin koulutus ei anna käytännössä pätevyyttä juuri millekään muulle alalle. Valmistuneiden maistereiden tilanne on sen sijaan toinen: heillä on korkeatasoinen koulutus, jonka avulla on mahdollista työllistyä poliisiorganisaation ulkopuolellekin. Tutkimustehtävänä onkin empiirisen aineiston pohjalta vastauksen hakeminen kysymykseen, kuinka yliopistokoulutetun opiskelijan ammatillinen identiteetti rakentuu koulutuksen ja muutaman valmistumista seuraavan työvuoden aikana. Sitoutuuko yliopistokoulutettu poliisi ammatillisesti poliisiorganisaatioon, vai onko hän kriittisempi koulun ja ammatin hierarkkisia käytänteitä kohtaan? Onko mahdollista, että maisteri tai muuten yliopistopinnoissa jo pitkälle edennyt opiskelija tuntee itsensä ulkopuoliseksi, ainokaiseksi?

Tutkimuksessa *yliopistokoulutettu poliisi* ja *akateeminen poliisi* tarkoittavat yliopistossa opiskellutta poliisia, *maisteripoliisi* sellaista, joka on saanut yliopistotutkintonsa valmiiksi ennen poliisiksi hakeutumista. Koska tutkimuksen kohderyhmä on nimenomaan yliopistossa opiskellut poliisi, on näillä nimikkeillä haluttu tehdä ero yleisempään korkeakoulutetun käsitteeseen, johon voidaan sisällyttää myös ammattikorkeakoulututkinto.

1. Poliisin ammatti ja poliisikoulutus

Suomessa on poliisin vuoden 2009 toimintakertomuksen mukaan 7778 poliisia (poliisin internet-sivut), joista suurin osa työskentelee paikallispoliisissa, järjestys- tai rikospoliisitehtävissä. Paikallispoliisin lisäksi poliisissa on valtakunnallisia yksiköitä, kuten keskusrikospoliisi ja liikkuva poliisi, joiden pääosastot ovat Helsingin seudulla. Molemmilla on lisäksi alueellisia yksiköitä eri puolilla maata. Keskusrikospoliisin pääosasto huolehtii esimerkiksi kansainvälisistä etsintäkuulutuksista ja

virka-avuiista, minkä lisäksi huomattava osa keskuspoliisin toimialasta liittyy erilaisiin teknisiin tutkimuksiin, kuten sormenjälkien esillehaku, huumausainetutkimukset ja murtojälkitutkimukset, vain muutamia mainiten. Tutkimushenkilöstö on pääasiassa siviilihenkilökuntaa. Viime aikoina poliisikoulutukseen on tosin hakeutunut myös sellaisia koulutettavia, joilla olisi koulutustaustansa ansiosta edellytyksiä työskennellä myös näissä tehtävissä. Liikkuvan poliisin pääasiallisena tehtävänä on liikenteen valvonta. Poliisikoulutusta antaa ainoana oppilaitoksena Suomessa Poliisiammattikorkeakoulu, joka sijaitsee Tampereella. Oppilaitos, joka on myös suurehko työllistäjä alalla, tuottaa myös poliisialan tutkimusta.

Poliisiammattikorkeakoulu järjestää peruskoulutuksen lisäksi ammattia ylläpitävää koulutusta, alipäällystökoulutusta, erikoistumiskoulutusta ja ammattikorkeakoulutasoista päällystökoulutusta. Poliisin perustutkinto oikeuttaa vanhemman konstaapelin virkaan. Sen jälkeen on mahdollista suorittaa alipäällystön tutkinto ja ammattikorkeakoulutasoinen päällystötutkinto. Päällystötutkinnon suoritettuaan voi hakeutua yliopistoon suorittamaan poliisimaisterin tutkintoa (liite 1). Vuonna 2006 alkaneissa erikoistumisopinnoissa koulutetaan poliisityön eri alojen erityisosaajia. Poliisin perustutkinto kestää kaksi ja puoli vuotta. Opinnot käsittävät kahdeksankymmenen opintoviikon laajuisen perusopintojakson, johon sisältyy kahdenkymmenen opintoviikon työharjoittelujakso. Sen jälkeen tulevaan kolmenkymmenen opintoviikon ammattiopintojaksoon sisältyy kaksi lähiovetusjaksoa ja noin puolen vuoden kenttätyöjakso (liite 2).

Peruskoulutuksen lähtökohtana on poliisin ammatin luonne: suuri osa oppimisesta tapahtuu työtehtävien kautta. Siten pyritään varmistamaan myös hiljaisen tiedon siirtyminen. Honkosen ja Raivolan (1991) tutkimusajankohtana osa poliiseista koki, että poliisikoulutuksen opetus eroaa liiaksi käytännön poliisityöstä. Nykyinen varsin käytännönläheinen koulutus näyttää aiempaa paremmin vastaavan työelämävaatimuksia. Poliisiammattikorkeakoulun haastattelun aikaisen apulaisjohtajan Erkki Ellosen (haastattelu 19.1.2007) mukaan sillä, että peruskoulutus on opiskelijan koulutustaustasta riippumatta myös kaikille sama, halutaan varmistaa, että kaikilla poliisiksi valmistuneilla on riittävät tiedot ja taidot, koska poliisin ammatti vaatii monien asioiden täsmällistä hallintaa.

Käytännönläheinen ja yhteismitallinen koulutus on luultavasti aivan muuta kuin mihin akateeminen poliisiopiskelija on yliopisto-opinnoissaan tottunut. Koska koulutusaika usein suuntaa ammatillista identiteettiä ja tulee esiin käytännöllisesti katsoen kaikissa aineistoissani, kuvailen hieman peruskoulutuksen sisältöä ja opiskelu ympäristöä.

Poliisiammattikorkeakoulun opetus on jaettu kuuden viikon opetusjaksoihin, joissa painotetaan eri asioita. Ensimmäisellä jaksolla opetetaan yhteiskunnan toimintaperiaatteita, lähinnä kansalaisten perus- ja ihmisoikeuksien merkitystä poliisityössä sekä poliisin roolia yhteiskunnassa. Jakson tavoitteena on myös opettaa virkapuvun käyttöön liittyvät säännökset. Toinen jakso on nimetty Poliisitoiminnan perusteet -otsikolla, ja sen keskeisinä tavoitteina ovat tutustuttaa opiskelija poliisille säädettyihin tehtäviin, opettaa poliisin keskeiset toimivaltuudet, rikosoikeuden yleisten oppien keskeiset kohdat, keskeiset liikennesäännöt ja viranomaisyhteistyön perusteet sekä perehdyttää opiskelija viranomaisradioverkkoon. Kolmannen jakson otsikko on Asiakaspalvelu ja päivystys. Jaksolla käsitellään päivystykseen liittyviä toimenpiteitä, viestintää ja vuorovaikutusta, kiinniotettujen kohtaamista, fyysisen voimankäytön perusteita sekä kiinniotettujen kohteluun, tietojärjestelmiin ja viranomaisradioverkkoon liittyviä asioita. Neljäs on kenttä- ja hälytystoiminnan jakso, jonka painoituksia ovat hallintolakiin ja muuhun lainsäädäntöön liittyvä poliisia koskeva sääntely, toimivaltaa antavat ja sitä rajoittavat säädökset ja periaatteet, vuorovaikutustaidot ja kyky tarvittaessa käyttää voimakeinoja. (Poliisin perustutkinto, opetussuunnitelma 2009.)

Akateemisen poliisin voi taustansa perusteella olettaa olevan kiinnostunut erilaisista tutkintatehtävistä. Viides ja kuudes jakso liittyvätkin rikostutkintaan, ja jaksolla 5 tutustutaan keskeisiin rikoslakikirikoksiin tunnusmerkistöineen, rangaistusmääräysmenettelyyn, tekniseen rikostutkintaan ja esitutkinnan merkitykseen osana rikosprosessia. Kuudennen jakson tavoitteena on hahmottaa esitutkinnan kokonaiskuvaa ja antaa opiskelijalle valmiudet suorittaa esitutkintaa tavanomaisissa rikosasioissa sitä säätelevä laki huomioiden. Seitsemäs ja samalla viimeinen jakso ennen työharjoittelua painottaa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden valvontaan liittyviä asioita ja pyrkii antamaan valmiudet työharjoitteluun. Seitsemänten jaksoon sisältyvät myös poliisin ennalta estävä toiminta, lähipoliisitoiminta sekä sosiaalisten ja tiedollisten valmiuksien antaminen työyhteisössä työskenteleeseen. Ohjatun työharjoittelun jälkeen, ennen valmistumista, on vielä vuorossa ammattiopintokokonaisuus, johon sisältyy kaksi lähiopintojaksoa ja kenttätöjakso etäopintotehtävineen. Ammattiopintojen tavoitteena on syventää aikaisemmin opittua ja harjaannuttaa opiskelija itsenäiseen työskenteleeseen ja itsensä kehittämiseen. (Poliisin perustutkinto, opetussuunnitelma 2009.)

Kaikille opiskelijoille on varattu majoitus Poliisiammattikorkeakoulun asuntoloista. Poliisiammattikorkeakoulussa on peruskurssien lisäksi jatkuvasti koulutettavina jo ammatissa olevia poliiseja esimiesopinnoissa ja täydennyskoulutuksessa. Pitkien kurssien opiskelijat käyttävät pääsääntöisesti virkapukua, joten Poliisiammattikorkeakouluun tuleva uusi opiskelija opiskelee ja asuu poliisien keskuudessa. Koulun erilaiset käytänteet totuttavat samoin tulevaan työelämään ja ammatin hie-

rarkkiseen rakenteeseen. Poliisikoulutuksen todellisuus eroaa siten merkittävästi siitä, mihin yliopistomaailmassa on totuttu. Opiskeluaika valmistaa opiskelijaa muutenkin poliisin ammattiin ja sen perinteisiin. Poliisiopettajat pyrkivät usein opetuksessa selventämään opetettavaa aihetta käytännön esimerkein, joten he siirtävät oppilaille oman ja poliisiorganisaation käsityksen siitä, mitä hyvä poliisitoiminta on. Vielä enemmän poliisin kulttuurisia kertomuksia on tarjolla opiskelun työelämäjaksoilla. Monet opiskelijat omaksuvat siten pikku hiljaa jo koulutusaikana tyypillisen poliisijattelon ja identifioituvat organisaatioon niin, että alkavat tarkastella muuta yhteiskuntaa poliisiorganisaation näkökulmasta.

Oppilaitosympäristö on edelleen miehinen, vaikka naisia on ollut poliisin palveluksessa oikeastaan aina. Vasta vuonna 1987 naisten osuus hakijoista nousi merkittävästi, kun naisten enimmäiskiintiö koulutuksessa poistettiin (Pihlajikko 2001, 20). Valintakokeisiin liittyvä kuntokoe on karsinut erityisesti naisia, vaikka koekriteerit on huomioitu erikseen naisten osalta. Äidinkielen testi taas on karsinut miespuolisia hakijoita. (Poliisin valtakunnallinen tasa-arvosuunnitelma 2006–2009, 12.) Samoin kuin naisten osuus, on poliisiksi hakeutuvien korkeakoulututkintojen määrä lisääntynyt, ja lähes jokaisella aloittavalla kurssilla on viime vuosina ollut korkeakoulutettuja opiskelijoita.

2. Kokemusten tutkimisen ongelma ja poliisin identiteetti

Aineistoni avulla kartoitan yliopistokoulutetun poliisin osalta sitä, millaiset kokemukset ovat lopulta saaneet hänet hakeutumaan poliisin ammattiin. Pyrin myös tarkastelemaan, miten poliisiksi kouluttautumisen ja työelämässä vietetyn ajan kokemukset ovat rakentaneet tutkittavien ammatillista identiteettiä. Koko päättelyketju pohjautuu siihen olettamukseen, että merkitykselliset kokemukset antavat elämälle suuntaviivoja yhteiskunnallisessa kontekstissa. Tutkielman lähestymistapa on fenomenologinen, mutta siinä ei pyritä alkuperäisen filosofian mukaisesti saavuttamaan yksilön puhtaasta kokemusta, vaan kokemusta, joka eksistentiaalisesti on aina intentionaalista ja maailmaan yhteydessä. Eksistentiaalinen mieli on vapaa tekemään valintoja, joita maailma jossakin määrin rajoittaa. Jokaisella ihmisellä on mahdollisuus tehdä valintoja, muokata olemassaoloaan, eksistenssiään, haluamaansa suuntaan – jos nimittäin haluaa. Ulospäin eksistenssi näkyy identiteettinä, sinä mikä on tehty muille näkyväksi.

2.1 *Subjektiiivinen kokemus identiteetin ilmentäjänä*

Viime vuosisadan pääfilosofiat ovat Ilkka Niiniluodon ja Esa Saarisen mukaan marxismi sekä fenomenologis-eksistentiaalinen ja analyyttinen filosofia. Kolmijako ei enää ole yhtä selvärajainen, sillä Niiniluodon mukaan kaikkiin johtaviin filosofioihin sisältyy esimerkiksi pragmatismia. Esimerkkinä poikkitieteellisistä näkemyksistä voidaan mainita Heideggerin eksistenssifilosofian ja Ludwig Wittgensteinin toimiva ihminen. Maailmaa voidaan tarkastella olemisen maailmallisen yhteyden tai wittgensteiniläisen kielipelin näkökulmasta, mutta yhtä kaikki, maailma muotoutuu ja havaitaan toiminnan seurauksena. (Niiniluoto & Saarinen 1986, X, XII-XIII.) Kokemuksella voi olla myös kielellinen ulottuvuus, vaikka Edmund Husserl, fenomenologisen tieteen perustaja, itse aikanaan totesi Jussi Backmanin ja Juha Himangan (2009) siteeraaman Husserlin teoksen *Aufsätze und Vorträge* (Kirjoituksia ja esitelmiä, 1911–1921) mukaan, että oli mentävä ”asioihin itseensä” ja edelleen: ”Jääköön ontto sanojen analyysi” (Backman & Himanka 2009, 3). Fenomenologisella ihmiskäsityksellä on yhteyksiä myös hermeneutiikkaan, sillä molemmissa tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ovat *kokemus, merkitys ja yhteisöllisyys*, joita pyritään ymmärtämään ja tulkitsemaan (Tuomi ja Sarajärvi 2002, 34). Yhteisöllisyys on tullut fenomenologiaan eksistentiaalistisen näkemyksen myötä, ja Saarisen mukaan fenomenologia kytkeytyykin erityisesti yhteen eksistentiaalismin kanssa (Saarinen 1986, 111).

Fenomenologian subjektiiivista käsitettä ilmentää sen ja fenomenografian suhde. Timo Latomaan mukaan fenomenologian lähtökohdat ovat yhtenevät fenomenografian kanssa, mutta fenomenologian tavoitteena on kokemuksen se rakenne, joka tekee kokemuksesta yksilöllisen verrattuna muihin kokemuksiin. (Latomaa 2005, 47.) Outi Mäkitalo on väitöskirjassaan tarkastellut fenomenologian ja fenomenografian suhdetta ja todennut fenomenologian olevan paremminkin metakäsite. Fenomenografiassa on tarkoitus tutkia, millaisia eri merkityksiä samalle ilmiölle annetaan. (Mäkitalo 2008, 21, 24.) Positivistiset tieteet olivat unohtaneet subjektin merkityksen tiedon rakentumisessa. Juha Virtasen mukaan Husserlin olettaus tiedosta oli subjektiiivinen, joten kaiken tiedon tuli perustua kokemukseen. Fenomenologinen tutkimus on kiinnostunut ulkoisen maailman jäsentymisestä ihmisen tietoisuudessa, ja tätä tietoisuuden olemusta tutkitaan kokemusten kautta muodostuvien merkitysrakenteiden avulla. Husserl kuitenkin erottaa tajunnan elämismaailmasta. (Virtanen 2006, 154–155.) Tässä suhteessa Husserlin ajattelu eroaa Martin Heideggerista ja Jean-Paul Sartresta.

Ilmeisesti Husserlin pyrkimys ”ankaraan tieteeseen” ja yliyksilölliseen tajuntaan johti elämismaailman poistamiseen puhtaasta tajunnallisesta ilmiöstä, vaikka tajunta on Husserlin näkemyksen mu-

kaan aina johonkin suuntautunutta. Husserlilaisen fenomenologian tavoitteena on ennemminkin kuvata sitä *tapaa*, jolla ulkoinen maailma tajunnassa rakentuu (Virtanen 2006, 154). Sirkka Niskanen mukaan Husserl piti fenomenologiaa absoluuttisena tieteenä, jonka avulla voitaisiin tavoittaa inhimillisistä käytännöistä vapaa elämismaailma, puhdas kokemus tutkimuksen kohteena. Tämä edellytti tutkijan puolueettomuutta ja intressittömyyttä. (Niskanen 2005, 103.) Husserl tavoittelee fenomenologiassaan transsendentaalista minää, joka tarkoittaa yleistä, yliyksilöllistä tajuntaa. Kyseessä on ”itsensä ja elämänsä intressittömän katselijan suhde maailmaan” (emt., 100).

Edmund Husserlin fenomenologiassa ilmenevää tarkastellaan ilman, että se oletetaan pysyväksi identiteetiksi. Olemuksen luonne on liike, joka subjektiviteetin näkökulmasta tarkoittaa toiminnallisuutta pysyvyyden sijaan. Asioiden muodostumisen prosessia kuvaa subjektiviteetin pyrkimys täyttää havaintojen puutteellisuus, kuten Husserlin esimerkissä tikkulaatikosta, josta havaitaan aina vain se osa, joka nähdään. Silti laatikko käsitetään kokonaiseksi; subjektiviteetti on konstituoanut kokonaisen esineen. Esine itsessään viittaa maailmassa olevaan, jonka ei kuitenkaan tarvitse olla tässä ja nyt, oleva voi ilmetä myös muistona jostakin, jota ei enää ole. Tavoitteena ei ole saavuttaa olevaa, vaan pelkkä olevan aikaansaama ilmiö. Esimerkiksi laulun kuullessamme voimme poistaa mieleen tulevan kuvan laulajasta ja jäljelle jää sävel sanoineen, ilmiö. Tavoitteena on siten löytää ilmenemisen tapahtuminen. (Husserl 1995, 16–18.)

Kuinka ihminen muodostaa oman tietoisuutensa? Juuri se oli Saarisen (1986, 119) mukaan Husserlin tavoite, saada selville tietoisuuden rakenneosat ja siten ”puhdas tietoisuus”. Eri tilanteissa samasta kohteesta voidaan konstituoida, muodostaa mielteitä, eri tavoin. Esimerkiksi yksittäinen poliisi voi toisessa tilanteessa konstituoitua auttajaksi, toisessa kiusaajaksi. Kokemus työelämästä taas voi rakentua kokemuksena ammatillista sitoutumista edistäväksi tai päinvastoin. Kuitenkaan se, mikä objekti kulloinkin saa kokemuksen aikaan, ei juuri fenomenologia kiinnosta, hän on kiinnostuneempi objektin kokemuksellista merkitysrakennetta jäsentävästä osuudesta, itse puhtaasta havainnosta, jonka tietoisuus rakentaa kokonaisuudeksi kuten puun, josta kerralla voidaan havaita vain itselle näkyvä osa: todellisuus käsitteellistetään (Saarinen 1986, 119–120). Eksistentiaalisessa fenomenologiassa taas kyse on ennen kaikkea suhteesta elämäntilanteeseen, elämäntilanteen merkittävyyden tajuamisesta (Lehtomaa 2005, 166). Identiteettiä tutkittaessa kiinnostus ei kohdistu yksittäisen subjektin konstituoitumiseen, vaan kokemusten elämäntarinaa muokkaavaan rakenteeseen, jonka konteksti on elämismaailma.

2.2 Identiteetti ja kokemuksen sosiaalinen ulottuvuus

Juha Perttulan ja Timo Latomaan mukaan Martin Heideggerilla ihmisen olemassaoloon liittyy olennaisena osana tulkinta ja ymmärtäminen. Ilman näitä elementtejä ei voi ymmärtää ihmisen tapaa olla olemassa. (Perttula & Latomaa 2005, 12.) Heideggerin juuret ovat husserlilaisessa fenomenologiassa, ja juuri siksi on helppo havaita, miksi Heidegger määrittelee fenomenologian siksi, joka ”saattaa nähtäväksi itsestään lähtien sen, mikä näyttäytyy niin kuin se itse itsessään näyttäytyy”. Fenomenologia pyrkii paljastamaan asioiden perimmäisen luonteen, jota kuvaa sanonta ”asioihin itseensä”. Heideggerin mukaan fenomenologia eroaa esimerkiksi teologiasta siten, ettei se ole tiedettä jumaluusopista eikä mistään muustakaan ”substanssitieteestä”. Fenomenologia on enemmänkin ontologiaa ja metodologiaa, joka pyrkii paljastamaan ilmiöiden perimmäisen tiedon eikä ole kiinnostunut tieteenalasta sinänsä. Kuvatessaan olevan olemista, täälläoloa, fenomenologia turvautuu tulkintaan (Heidegger 2000, 58, 61). Tulkinnallisen luonteensa vuoksi Heideggerin fenomenologiaa kutsutaan hermeneuttiseksi. Lisäksi Heidegger painotti tiedon muodostumista ihmisen ja ulkoisen todellisuuden relaatiossa. (Virtanen 2006, 156.) Heidegger sanoutuu näin irti husserlilaisesta erottelusta, jossa tajunta ja maailma nähdään erillisinä. Heideggerin fenomenologia on perimmältään filosofiaa, jonka ilmiöitä tutkiva, metodinen luonne näyttää vastaavan kysymykseen voiko kokemuksta tutkia. Kysymykset siitä, kuinka kokemus perimmäisenä ilmiönä yksilölle näyttäytyy ja millaiset seikat olemisen täälläoloa määrittävät, on pyrkimystä löytää perimmäinen selitys täälläololle. Yhteisöllisen kokemuksen olemukseen Heideggerin fenomenologia soveltuu Husserlin fenomenologiaa paremmin ottaessaan huomioon täälläolon sosiaalisuuden. Tähän filosofiseen ontologiaan eivät positiiviset tieteet pysty, vaan toistavat ”ontisesti paljastettua” (Heidegger 2000, 77, ks. myös Varto 1995).

Heideggerin täälläolon olemus on siis vahvasti maailmaan suuntautunutta ja sosiaalista. Ainoa asia, josta voi olla varma, on Heideggerin mukaan olemassaolo maailmassa, johon ihminen on aina sidoksissa (Niskanen 2005, 104–105). Sosiaalinen ilmenee termeistä kanssaoleminen ja kanssatäälläolo. Toisten kanssatäälläolo ilmenee kaikessa olemisessamme: liitämme kynnetyn pellon, veneen tai kirjan johonkin toiseen, jonka olemisen kohtaamme tällä tavoin välillisesti ja joka eroaa siten maailmansisäisestä esineobjektista. Heidegger ei erota minän täälläoloa muiden täälläolosta, vaan määrittelee maailman kanssamaailmaksi, joten täälläolo on hänen mukaansa kanssatäälläoloa. (Heidegger 2000, 155–156.) Näin voidaan ajatella sosiaalisen maailman muokkaavan olennaisella tavalla identiteettiä. Toisaalta täälläolo on myös annettua: tilanne, johon ihminen on syntynyt, kasvanut ja valinnoillaan vaikuttanut (Virtanen 2006, 156). On hyvä myös huomata erottelu täälläolon ja muun

olemassa olevan välillä. Inhimillinen täälläolo (erotuksena esineistä) on oman olemisensa ymmärtämistä ja siihen liittyvien mahdollisuuksien käsittämistä (Niskanen 2005, 105).

Minäkäsityksen kannalta mielenkiintoista on Heideggerin määritelmä itseymmärryksestä. Oman täälläolon havaitseminen edellyttää nimittäin, ei niinkään sisäistä pohtimista, vaan katsetta omista elämyksistä pois päin. Käytännössä tämä tarkoittaa yksilön maailmassa ilmeneviä, eksistentiaalisia, tekoja, toisin sanoen tapoja olla. (Heidegger 2000, 156.) Täälläolon yksilöllisyyttä uhkaa kuitenkin yhteiskunnallinen järjestys, joka esimerkiksi infrastruktuurinsa myötä tekee yksilöistä yhteiskunnan rattaita. Tällainen yhteisöllisyys pirstoo oman täälläolon ja liittää sen muiden olemistapaan, jolloin alamme käyttäytyä kuten ”kuka tahansa” (emt., 165). Tärkeä olemista määrittelevä tekijä on siten täälläolon olemistavan ymmärtäminen, joka on samalla olemiskykyä. Täälläolo ymmärretään lisäksi mahdollisuutena, ei sinä, mitä se on. Tämä täälläolon valinnan vapaus, jota myös Sartre käsittelee, on Heideggerille vapautta omimpaan olemiskykyyn. Siitä huolimatta, että Heidegger toisaalla puhuu identiteetin säilyvyydestä (Heidegger 2000, 169), vapauttaa hän yksilön essentiastaan ymmärtämisen avulla, joka antaa mahdollisuuden. Täälläolo voi myös erehtyä, mutta Heideggerin mukaan sillä on aina mahdollisuus löytää itsensä uudelleen (emt., 186). Ammatillisen identiteetin luonnetta pohdittaessa paljastuu näin mahdollisuus rakentaa itsenäistä, elämäntilanteiden mukaan määrittyvää urapolkua, jonka risteämiä ovat olemisen kannalta merkittävät kokemukselliset ilmiöt. Heideggerin mukaan ymmärtäminen on luonteeltaan luonnostavaa, jonka mukaan täälläolon oleminen muodostuu. Olemista täällä kuvaa sanonta ”tule siksi, mitä olet”. (Emt., 187–188.) Ilmeisesti Heidegger tarkoittaa näin sanoessaan, että voimme nähdä itsemme jonakin ja sitten yksinkertaisesti joskus toteuttaa tämän ”näköymme”. Tällainen maailmassa olemisen ymmärtäminen on tietoisuutta itsestä (emt., 189).

Jean-Paul Sartren filosofiassa on ennen kaikkea kyse yksilön ajallisesta olemisesta, joka menneisyyden kautta pyrkii avoimeen tulevaisuuteen. Menneisyys on lähtökohta tulevalle, ei taakka. (Saarinen 1983, 16–17.) Pyrkimys tulevan sisällölliseen täyttämiseen viittaa toiminnan intentionaalisuuteen, siihen, että toiminta on aina jonnekin suuntautunutta. Sartre käyttää käsitteitä ilmenevän olemassaolo ja olemassaolon ilmeneminen. Ilmenevä ihmisten tekoja tarkasteltaessa on vain tekojen summa, ei mitään niiden takana, ei mitään sen enempää. On siis turha puhua, että jostakusta henkilöstä olisi voinut tulla jotakin. Hän on vain se, mitä hänen tekonsa ilmentävät. (Emt., 47–48.) Jokainen on oman onnensa seppä, tahtoo Sartre sanoa.

Tietoisuus on Sartrelle ajallinen käsite. Identiteettiä rakentaessaan yksilö on vapaa tulevaisuuden suhteen, mutta menneisyys kietoutuu ”osaksi tietoisuuden olemassaolon rakennetta”. Menneisyys on jonkin tietoisuuden menneisyyttä, joka yhdessä nykyisyyden kanssa muodostaa kokonaisen tietoisuuden. Tulevaisuus sen sijaan selittää nykyisiä tekoja, koska toiminta on intentionaalista. (Saarinen 1983, 126–127, 134.) Saarisen tulkinnan mukaan tulevaisuus on minuuden kannalta olennaista, koska siellä minuus nähdään kokonaisena, jonakin, johon pyritään (emt., 135). Teot voidaan siten ymmärtää suhteessa minuuden ideaalikuvaan ja jälkeenpäin tarkasteltuna elämä voidaan nähdä sarjana valintoja, joiden avulla ideaalia on pyritty toteuttamaan.

Identiteetin näkökulmasta on luontevaa tarkastella tarkemmin Sartren *toiminnan* vapauden käsitteilyä. Ensimmäinen askel tekemisessä on kieltäminen ja irtaantuminen. Sartre kuvaa käsitteitä teollistumisen alkuaikojen työoloilla: työläisten olot olivat surkeat, mutta he pitivät olotilaa luonnollisena, ja vaikka heillä oli mielikuva paremmista oloista, olivat ne olot toisille tarkoitettuja. (Emt., 167–168.) Valinnanvapauden toteuttaminen edellyttää kieltämistä ja mahdollisuuksien näkemistä. *Huono uskon* käsite kuvaa samoin kokemiamme rajoitteita (tietysti myös Sartren käsitteet ahdistus ja inho), sillä huono usko kuvaa niitä rooleja, joiden vankeja uskomme olevamme. Samalla torjumme eksistentiaalisen valinnan vapautemme. Huonoa uskoa kuvaavat esimerkiksi armeijan yhtenäinen ulkomuoto ja me-puhe. (Emt., 205, 208.) Poliisioppilaitoksen virkapukukäytänteet ja puhe poliisista massaterminä rajoittavat siten Sartren näkemyksen mukaan yksilöllisyyttä. Huonoa uskoa on se, ettei usko itseensä yksilönä massiivisessa ammattijärjestämissä eikä toisaalta pysty näkemään mahdollisuuksiaan.

Mielenkiintoista identiteetin kannalta on myös Sartren eksistentiaalinen psykoanalyysi, jota hän selventää esimerkin, tällä kertaa Genet-nimisen varkaan avulla. Nuorena poikana Genet jää kiinni itse teosta. Se muokkaa koko hänen elämänsä: koska ihmiset pitävät Genet´tä varkaana, päättää hän sellaiseksi ruveta. (Emt., 249–252.) Genet ei siten alun perin ollut varas; toisten kollektiivinen suhtautuminen teki hänestä varkaan. Genet´n essentia ei ollut olla varas. Vapauttaan Genet toteutti tekemällä rikoksia. Voiko Genet´tä verrata poliisiopiskelijaan? Miksi ei; voihan jo koulutus sanella yksilölle puitteet, joissa hän voi toteuttaa ammatillista identiteettiään. Julki lausuttu tai lausumaton ennustus voi siten alkaa toteuttaa itseään.

Pyrkimykseni selvittää korkeakoulutetun poliisin ammatillisen identiteetin rakentumista kokemusten kautta tarkoittaa identiteetin kannalta merkittävien kokemusten selville saamista ja niiden tulkintaa. Kokemusten ei tarvitse olla käännteentekeviä. Ne voivat olla tunnetta siitä, että omaa ammat-

titaitoa arvostetaan, tai kielteisessä tapauksessa tunnetta siitä, että kykenisi parempaan. Tällaiset identiteettiä muokkaavat kokemukset ovat väistämättä yhteydessä maailmaan, yhteiskuntaan ja yhteisöön. Husserlin merkitys tutkimukselle on kokemuksen tutkimuksen tieteellisyys ja analyttinen ote. Sartre ja Heidegger puolestaan luovat lähtökohdan identiteetin luonteen pohdinnalle: identiteetti on subjektiivinen luomus, vaikkakin kulttuurin värittäjä ja siten kollektiivinen. Jos identiteettityö on subjektiivista, tosin yhteiskunnan sille asettamissa rajoissa, on sosiaalistuminen usein tarkoituksellisen toiminnan seurausta. Tarkoituksena on sosiaalistaa yksilö niin, että samalla myös identiteetti muodostuu toivotuksi. Aina ne eivät kuitenkaan rakennu samaan suuntaan.

3. Sosiaalistuminen yhteiskuntaan ja sen instituutioihin

Yhteiskuntaan ja sen rooleihin sosiaalistumisessa viranomaisella on oma, tietty roolinsa, jonka mukaan viranhaltijoiden odotetaan käyttäytyvän ja johon organisaation uusi jäsen integroidaan. Tosin tämä odotusarvo vaihtelee historiallisesti ja maantieteellisesti. Se, että erilaisissa rooleissa toimivat yksilöt käyttäytyvät ennustettavasti, on Yrjö Littusen mukaan normien ohjaaman käyttäytymisen tulosta (Littunen 1979, 387–388).

Sosiaalinen integraatio saattaa Erik Allardtin mukaan ilmetä sellaisen yhteisen viitekehityksen kautta, joka saa aikaiseksi ryhmän jäsenten yhdenmukaisen käyttäytymisen. Yhteinen viitekehitys voi tuottaa ryhmän arvoihin sopeutumisen, mutta tuloksena voivat olla myös irrallisuuden tunteen aiheuttamat ongelmat. (Allardt 1979, 44–45.) Ryhmän vetovoima on omiaan lisäämään yksilön tarvetta yhdenmukaistaa toimintaansa vastaamaan ryhmän normeja. Monia ryhmiä, kuten kouluja tai armeijan joukko-osastoja, kuvaa kuitenkin paremmin ulkoisen ja sisäisen järjestelmän käsitepari. Ulkoinen järjestelmä on joukko toimia, joiden ansiosta ryhmä voi jatkaa toimintaansa, ja toiminnan yhdenmukaisuus johtuu enemmänkin ulkoisesta pakosta. Sisäistä järjestelmää kuvaavat ryhmän sisäinen vuorovaikutus ja ystävyysuhteet. (Emt., 48.) Jos yksilö ei tunne yhteenkuuluvuutta ryhmän muihin jäseniin, on hän ainoastaan ulkoisen pakon sanelemana organisaation yhdenmukainen jäsen ja saattaa irtautua organisaatiosta sopivan hetken tullen. Allardtin mukaan armeijan tai vankilan kaltaisia totaalisia yhteisöjä leimaa erityisesti voimakas sisäisen yhdenmukaisuuden paine, jolloin jäseniltä odotetaan jopa samanlaista ajattelutapaa. Tällaista persoonallisuuteen kohdistuvaa painetta on määritelty *minuuden riiston* termillä. (Emt., 54.) Tämä sopii ainakin jossakin määrin myös poliisikuntaan: vaikka yhtenäistä ajattelua ei varsinaisesti edellytetä, sitä ainakin toivotaan.

Kaikki eivät automaattisesti samastu organisaatioon, joten toisinaan voi olla tarpeen vahvistaa tietokokonaisuutta erilaisilla symbolisilla esineillä, joita ovat esimerkiksi sotilaalliset tunnukset (Berger & Luckmann 2002, 83 - 84). Poliisiopintojen yhteydessä opiskelijat alkavat käyttää virkapukua jo opintojen alkuvaiheessa, mihin laki heitä velvoittaa (laki poliisikoulutuksesta, 19 §, poliisiammattikorkeakoulun järjestyssääntö, 2. kohta). Siten luodaan tunne yhtenäiseen poliisiorganisaatioon kuulumisesta, jolloin kriittisyys järjestelmää kohtaan laantuu, jos sitä on ollutkaan. Opiskelu edellyttää myös tietoa sopivasta käyttäytymiskoodista. Peter Bergerin ja Thomas Luckmannin mukaan juuri sosiaaliseen tietovarantoon kuuluu koodi asianmukaisesta toiminnasta. Lisäksi on yleisesti tiedossa, että jokainen kyseisen roolin kantaja tietää tämän toimintakoodin. Koodien mukaiset normit kuuluvat instituutioon sosiaalistumiseen ja ne välitetään osana instituution traditiota. Kun rooli omaksutaan, kontrolloi rooli käyttäytymistä, eikä toiminta ole enää vapaasti valittavissa. (Berger & Luckmann 2002, 88.) Poliisikoulutukseen hakeutumiseen johtaneilla syillä lienee merkitystä roolin haltuunoton kannalta: vakaumus ja usko uuden organisaation merkitykseen vahvistaa, ammatin välineellinen arvo puolestaan vähentää poliisi-roolin haltuunottoa.

Olivatpa poliisin ammattiin hakeutumisen syyt millaisia tahansa, tarkoittaa uusi elämänvaihe yleensä muutosta myös siviilielämässä: jopa ystäväpiiri saattaa vaihtua. Toisinaan uudelleensosiaalistuminen on niin totaalista, että yksilön subjektiviteetti muuttuu. Tällöin sosiaalistuminen saa primäärisosialisaation piirteitä, mikä edellyttää emotionaalista kiinnittymistä uusiin merkityksellisiin toimiin, jotka puolestaan välittävät ”uuden todellisuuden” yksilölle. Vuorovaikutus keskittyy nyt uuden ryhmän ja yksilön väliseksi ja pyrkii samalla karkottamaan vanhan elämismaailman. Lopulta kaikkea menneisyydessä tapahtunutta aletaan tulkita johdatuksena nykyiseen. Merkittävät menneisyyden tapahtumat tulkitaan niin, että ne ovat sopusoinnussa tehdyn ratkaisun, uudelleen sosiaalistumisen, kanssa. Usein juuri uuteen ammattiin ja samalla myös uuteen ryhmään sosiaalistuminen saa sekundaarisosialisaatiota merkittävämmän uudelleensosialisaation piirteitä. (Emt., 177–183.) On myös mahdollista, että kiinnittyminen uuteen yhteisöön on manipuloivaa, jolloin todellisuudesta ei tule yksilön uutta todellisuutta, vaan hän ainoastaan käyttää sitä pyrkimystensä toteuttamiseen. Roolia ei sisäistetä, se otetaan käyttöön vain silloin kuin se itselle parhaiten sopii. (Emt., 194.) Erityisesti näin voi kuvitella tapahtuvan, jos ammattiin hakeutumista leimaavat välineelliset syyt.

Leena Kosken mukaan ryhmä muodostaa ihmisen sosialisoinnin perustan. Säännönmukaisesti keskenään tekemisissä oleminen synnyttää yhteenkuuluvaisuuden tunnetta ryhmän jäsenissä ja muokkaa yhteisiä käytänteitä yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Merkityksellistä on ryhmään kiinnittymisen voimakkuus, sillä samanaikaisesti ollaan yleensä muidenkin ryhmien jäseniä. Ryhmä, johon

jäsen sitoutuu, muokkaa ajattelua ja toiminnan muotoja. Toisinaan sekundaariryhmän merkitys voi muodostua primaariryhmää tärkeämmäksi. (Koski 2000, 18 - 19.) Näin voi käydä varsinkin siinä tapauksessa, että uuden ryhmän arvomaailma ei ole sopuinnussa omien periaatteiden kanssa. Riitta Ollila on todennut ihmisen kiinnittymisen erilaisiin laumoihin voivan aiheuttaa ristiriitoja, sillä laumaan samastuminen tarkoittaa samalla kyseisen lauman arvojen hyväksymistä, jotka saattavat olla ristiriidassa toisten laumojen arvojen kanssa. Yhteinen kokemus puolestaan poistaa näkemuseroja. (Ollila 2008, 23, 63.) Poliisin usein haastava työ ja vaikeiden asioiden kohtaaminen yhdistävät organisaation jäseniä, jotka kiinnittyvät työyhteisöön yhteisen ammatillisen historian kautta. Kaikille yhteiset kokemukset eivät riitä, ja alkuinnostuksen laannuttua työn tekemisen reunaehdot voivat alkaa tuntua vierailta: akateeminen poliisi voi alkaa tähyillä työmarkkinoita, kohti itselle paremmin sopivaa sosiaalistumisen kohdetta.

Sosiaalistamisen toinen puoli on sosiaalinen kontrolli. Soveliaana ei kuitenkaan pidetä epälojaalien työyhteisön jäsenten ilmiantamista; sen sijaan on kehitetty erilaisia esimies-alaiskeskusteluja, joissa muistutetaan yhteisön arvoista. Ollilan mukaan panopticonin nykyvastine on kaiken kattava arviointi, joka sisältää henkilöarvioinnin. Lauman luomat mittarit yhtenäistävät yhteisöä, mutta vähentävät samalla sen diversiteettiä. Erityisesti ammatillisten professioiden mukaan järjestyvillä laumoilla on hyveensä, ja jollei joku täytä odotuksia, on seurauksena mustan lampaan osa. Ryhmässä esiintyy myös ryhmäajattelua, jolla on Ollilan mukaan määrättyjä ehtoja. Ryhmän koheesion lisäksi tyypillistä on epärealistinen arvio itsestä, kyseenalaistavan informaation sulkeminen ulkopuolelle ja paine yhdenmukaisuuteen. Yhdessä nämä seikat saavat aikaan yksimielisyyden illuusion, jossa mieleen tulevat epäilykset torjutaan ja yksittäiset vapaa-ajattelijat painostetaan samaan ruotuun. (Emt., 178–179, 290, 320.)

Yliopistokoulutettu poliisiopiskelija kohtaa samat sosialisointi rituaalit kuin opiskelutoverinsa. On oletettavaa, että ne, jotka ovat keskeyttäneet aiemmat opiskelunsa poliisikoulutukseen tullessaan, sopeutuvat helpommin poliisiorganisaatioon ja omaksuvat uuden roolin kyseenalaistamatta olemassa olevia käytänteitä kuin ne, joilla tutkinto on ollut valmis tai jotka poliisina ollessaan suorittavat tutkintoaan loppuun. Ehkä on niin, että maistereiden asenteissa on vähemmän primäärisosialisointi piirteitä ja kiinnittyminen ammattiin on käytännöllisempää. Tällöin uudesta ryhmästä ei tule identiteettiä yksistään muokkaavaa yhteisöä ja pahimmillaan maisteripoliisi tuntee olevansa ulkopuolinen jopa siinä määrin, että harkitsee alan vaihtoa. Toisaalta työ itsessään saattaa olla niin palkitsevaa, että poliisin ammattiin sitoudutaan ulkopuolisuuden tunteesta huolimatta.

3.1 Ammatillinen sosialisatio perinteisesti miesvaltaisella alalla

Työn sosialisatioprosessissa on kyse ammattiosaamiseen liittyvien tiedollisten ja taidollisten seikkojen sisäistämisestä, tosin vaihtelevasti eri henkilöillä. Honkonen ja Raivola tarkastelevat työntekijöiden pätevyyttä kvalifikaation käsitteen avulla, jolla tarkoitetaan niitä tietoja ja taitoja, joita työelämä työntekijältä edellyttää. Juuri näiden kvalifikaatioiden hankkiminen on ammatillisen sosiaalisaation ydin koulutuksen ja työelämän aikana. Poliisin ammatillisen sosiaalisaation tavoitteena on Honkosen ja Raivolan mukaan myös uuden aseman pukeminen ja vanhan pois riisuminen, täydellinen sosiaalistuminen poliisin ammattiin. (Honkonen & Raivola 1991, 20–22.) Monet poliisin tehtävät edellyttävät nykyään senkaltaista asiantuntemusta, että hyvällä syyllä voidaan väittää poliisin tarvitsevan erilaisia kvalifikaatioita kuin liki 20 vuotta sitten. Myös poliisin täydellisestä sosiaalistumisen tarpeesta ammattikuntaan voidaan olla montaa mieltä. Ulospäin poliisiorganisaatio näyttää joka tapauksessa melko perinteiseltä ja miehiseltä, joten voidaan kysyä, voivatko kaikki poliisit sukupuolesta ja taustakoulutuksesta riippumatta omaksua halutessaan työn erilaiset osaamistarpeet ja miten tämä osaaminen hankitaan.

Ammatit ja koulutusalat luokitellaan mies- tai naisaloiksi niiden sukupuolisen rakenteen mukaan. Miesvaltaisia ovat ne ammatit ja alat, joilla miehiä on vähintään 60 prosenttia, ja vastaavasti naisvaltaisia ne, joilla on enintään 40 prosenttia miehiä. Näiden välimaastoon jäävät tasa-ammattit ja -alat, joilla sekä miesten että naisten määrä vaihtelee 40 ja 60 prosentin välillä. (Kolehmainen 2002, 202.) Naisia poliiseina on työskennellyt jo vuosikymmeniä, mutta he ovat olleet harvinaisia poikkeuksia, ainokaisia. Kaisa Kauppinen-Toropaisen (1991, 232) mukaan "ainokaiset ovat joko ainoita tai lähes ainoita sukupuolensa edustajia vastakkaisen sukupuolen ammatissa". Samaa määritelmää voi luonnollisesti soveltaa kaikkiin muihinkin vähemmistöihin. Tilanne työmarkkinoilla on kuitenkin hiljalleen muuttunut, ja varsinkin naiset hakeutuvat useammin miesvaltaiselle alalle kuin miehet perinteisiin naisten ammatteihin. Ammatillinen liikkuvuus on lisääntynyt perinteisten mies- ja naisvaltaisten ammattien välillä ja samalla muuttanut eri alojen rakennetta. Kolehmaisen mukaan vuoteen 1990 mennessä yhden sukupuolen ammattien määrä on vähentynyt ja erityisesti vähennystä on tapahtunut vahvimmin segregoituneissa miesammateissa. Ammatilliseen siirtymään naisten aloilta miesvaltaisille aloille on vaikuttanut naisten koulutustason nousu, joka on mahdollistanut työllistymisen aiemmin miesten hallitsemiin asiantuntija-ammatteihin. Sen sijaan perinteiset teolliset sekä sotilas- ja suojelutyön alat olivat vielä vuonna 1990 säilyneet miehisinä. (Kolehmainen 1999, 88, 99, 124.)

Sirpa Kolehmainen tutkimusajankohtien, 1970 ja 1990, välisenä aikana korkeakoulututkinnon suorittaneiden määrä on lisääntynyt huomattavasti. Samalla korkeakoulutettujen naisten osuus kasvoi hieman yli kolmanneksesta 50 prosenttiin työvoimasta. Koulutuksen yleistymisen on siten johtanut naisten korkeampaan koulutustasoon, ja varsinkin miesammateissa naisten koulutustaso on noussut. (Kolehmainen 2002, 203 – 204, 207.) Koulutustason nousu on yhteydessä yhteiskunnalliseen kehitykseen, joka näyttää suosivan hyvin koulutettua yksilöä, mutta entiseen verrattuna kehitys on suosinut erityisesti niitä naisia, jotka ylittävät sukupuolittuneita raja-aitoja. Vaikka naiset koulutuksesta huolimatta Kolehmaisen mukaan päätyvät useimmiten naisvaltaisille aloille, naisten työllistyminen miesammatteihin on lisääntynyt. Naisten koulutustason nousu tai miehisen alan koulutus tarjoavat naisille väylän miesammattiin ja samalla keinon välttyä koulutusinflaation mahdollisesti juuri naisille aiheuttamalta pätkätyöltä. Näin voi käydä erityisesti silloin, kun koulutus tähtää abstraktiin asiantuntijuuteen. Suurimman vastuun naisten työllistämistä on kantanut julkinen sektori. (Kolehmainen 2002, 205, 208 – 209, 212; Kolehmainen 1999, 73 – 74.) Naisten hakeutuminen miesvaltaisille aloille on siten Kolehmaisen mukaan yhteydessä koulutustason nousuun ja vakaaseen urakehitykseen. Muutokset työmarkkinoilla ja asenteet naisten ja miesten töitä kohtaan ovat mahdollistaneet edellä kuvatun kehityksen.

Kauppinen-Toropaisen (1991) tutkimuksen mukaan vielä vuonna 1985 naispoliisien osuus oli ainoastaan 2 % ammattikunnasta. Poliisin tasa-arvoselvityksen, ”Tasa-arvon toteutuminen ja kokeminen poliisissa”, mukaan naispoliisien määrä oli vuoden 2006 tilaston mukaan 11 % kaikista poliiseista. Hakijoista naisten osuus on ollut viime vuosina noin 30 prosenttia ja koulutukseen hyväksytyistä noin 20 prosenttia. (Sainio et al. 2007, 14, 19.) Vaikka naisten osuus ammattikunnasta on noussut, on naishakijoita edelleen vähemmän kuin Ruotsissa, missä poliisikoulutukseen hakeneista naisten osuus on vaihdellut 29 ja 50 prosentin välillä vuodesta 2006 lukien (www.polisen.se). Naispoliisien määrä myös Suomessa näyttää vähitellen lisääntyvän: Suomen poliisin internetsivujen mukaan naisia oli vuonna 2007 miehistöstä jo 15 prosenttia. Esimiestehtävissä naisia oli sen sijaan edelleen suhteessa vähemmän kuin miehiä: alipäällystöstä 6 %, päällystöstä 6 % ja päälliköistä vain 2 % oli naisia. (www.poliisi.fi.) Vertikaalisen aseman lisäksi suomalaisten naispoliisien horisontaalinen sijoittuminen eri tehtäviin eroaa miehistä. Naiset sijoittuivat tasa-arvoselvityksen kyselyyn osallistuneista poliiseista miehiä useammin rikospoliisin tehtäviin (56/40 %), ja naisten osuus on vain noussut vuosien 1998 ja 2004 välisenä aikana. (Sainio et al. 2007, 25 - 26, 33.) Kaikkiaan vuonna 2005 tutkintatehtäviin sijoittuneiden naisten osuus oli 14,59 % noin 3300:sta kyseisissä tehtävissä toimivasta poliisista (Poliisin tasa-arvosuunnitelma 2006 - 2009, 21, 38 - 39).

Naisten hakeutuminen rikospoliisiin tutkintatehtäviin ja samalla säännöllisempiin työaikoihin johtuu varmaankin osaltaan naisten esimerkiksi lastenhoitoon liittyvästä roolista perheissä, mutta mahdollisesti myös järjestyspoliisin työn maskuliinisesta luonteesta. Maskuliinisuudella on ollut kielteinen vaikutus koulutushalukkuuteen, mikä käy ilmi Honkosen (1999) tutkimuksesta. Toimistotyötä tekevä rikospoliisi ja koulutuksen maailma edustivat vielä Honkosen tutkimuksen aikaan monelle järjestyspoliisille ei-miehistä maailmaa. Järjestyspoliisin puolella miehinen auktoriteetti on perustunut vahvasti fyysiseen olemukseen, ja peruspoliisiuden voidaan sanoa edustavan juuri perinteistä, miehistä maskuliinisuutta. Siksi korkeakouluopiskelijat, usein juuri naiset, näyttävät lokeroituvan paremmin rikospoliisiin maailmaan.

Voi olla, että jo ammattiin valmistava koulutus tuottaa alasta sukupuolittuneen käsityksen. Leni Guinier on tarkastellut koulutuksen sosiaalistavia vaikutuksia ja sukupuolen suhdetta koulutukseen perinteisellä miehisellä alalla Pennsylvanian yliopiston oikeustieteen opiskelijoitten osalta. Vaikka monet naiset menestyvät hyvin perinteisen miehisen alan opinnoissa, osoitti Guinierin tutkimus naisten menestyvän keskimäärin miehiä heikommin oikeustieteellisessä tiedekunnassa, sillä oikeustieteellisen tiedekunnan kontekstilla näytti olleen negatiivinen vaikutus naisopiskelijoihin. Sosiaalistuminen kuitenkin tapahtui vääjäämättä, vaikka naiset olivat alkuvaiheessa miehiä kriittisempiä vallitsevaa tilaa, opetusta ja itseään kohtaan. Naisten kriittisyys kuitenkin väheni niin, että he olivat kolmannen vuoden lopulla jopa vähemmän kriittisiä kuin miehet, tai naiset alkuvaiheessa, mutta kokivat myös tullessa nujerretuiksi. Kiinnostuksen kohteet ja arvot muodostuivat ”kovemmiksi”. Oikeustieteellisen tiedekunnan perinteisiin Yhdysvalloissa onkin kuulunut ammatillisen identiteetin muokkaaminen vallitsevan standardin mukaiseksi: naisten, tullakseen hyväksi juristeiksi, täytyy alkaa ajatella ja käyttäytyä kuten mies. Guinier kertoo erään miespuolisen professorin ilmaisseen saman ensimmäisenä lukuvuonna: ”Tullakseen hyväksi juristiksi pitää käyttäytyä kuin herrasmies.” (Guinier 1997, 7, 9–19, 28–29.)

Pitääkö suomalaisen naispoliisin menestyäkseen tulla hyväksi poliisimieheksi? Nina Pihlajikon tutkimuksen mukaan nuorille, ammatillisen kasvun vaiheessa oleville poliisinaisille hyväksyttävän poliisiroolin toteuttaminen oli keskeistä kaikessa toiminnassa (Pihlajikko 2001, 67). Hyväksyttävä poliisirooli voi tarkoittaa juuri maskuliinisuutta. Elina Haavio-Mannila, Kaisa Kauppinen-Toropainen ja Irja Kandolin havaitsivat työyhteisön sukupuolijärjestelmää käsittelevässä tutkimuksessaan miesvaltaisella alalla toimivien naisten omaksuvan useammin miehisiä tapoja verrattuna naisvaltaisella alalla toimiviin miehiin. Esimerkiksi poliisinaiset saattoivat kokea miehiseksi määrityneen poliisialan vaatineen miehistä käyttäytymistä: pärjätäkseen porukassa piti olla ”hyvä jätkä”.

Sekään ei riitä, sillä ainokaisina miesvaltaisissa ammateissa toimivat naiset eivät edenneet uralla samalla tavalla kuin miehet ja kyselyyn osallistuneista poliisinaisista 53 % koki sukupuolisen syrjinnän estäneen työlle asetettujen tavoitteiden saavuttamisen. (Haavio-Mannila et al. 1991, 191 - 192; ks. myös Kauppinen-Toropainen 1991, 229, 235.)

Naispoliisien määrän kasvu on tarkoittanut samalla perustutkinto-opiskelijoiden kohonnuttua koulutustasoa, sillä alalle hakeutuvilla naisilla on miehiä useammin suoritettuna opisto- tai korkeakoulututkinto. Naisista näitä koulutuksia oli vuonna 2004 yhteensä 41 prosentilla, kun miehillä vastaavana aikana prosenttiluku oli vakioidulla otoksella 15. Molempien sukupuolten taustakoulutus on noussut, sillä naisten prosenttiluku vuonna 1998 edellä mainittujen koulutusten osalta oli 35 ja miesten 12. (Sainio et al. 2007, 29). Koulutustason noususta huolimatta poliiseissa herättää edelleen ihmetystä maistereiden hakeutuminen poliisin ammattiin. Hakeutumisen syy voi olla se, että aikaisempi korkea-asteen koulutus on alalta, jolta akateemiset työllistyvät heikommin. Päivi Korhosen ja Juha Sainion tutkimus monialayliopistoista valmistuneiden työllistymisestä osoittaa työn ja koulutustason vastaavan parhaiten toisiaan aloilla, joiden koulutus on ammattisuuntautunutta, mutta esimerkiksi humanistisen alan yliopistokoulutuksen jälkeen saatettiin päätyä työhön, joka ei vastannut tutkintoa eikä edes opiskeltua alaa (Korhonen & Sainio 2006, 18). Kun tiedetään, että yliopistoissa opiskelijoiden enemmistö on naisia, ei ole ihme, että heitä on hakeutunut myös poliisikoulutukseen. Korkeakoulutettujen, ja heistä varsinkin naisten, tulo työpaikalle koetaan mahdollisesti uhkana: heitä voidaan pitää kilpailijoina hierarkkisessa organisaatiossa, jossa tilaa esimiestehtäviin on vain rajoitetusti.

Yhteiskunnassa on nähtävissä muutos suhtautumisessa eri ammattien sukupuolittuneisuuteen; vanhat myytit naisten soveltuvuudesta joillekin tietyille aloille on saatu hylätä. Vaikuttaa myös siltä, että naiset ovat löytäneet paikkansa poliisiorganisaatiosta, vaikka ovat edelleen vähemmistönä. Poliisikunnalle on eduksi, että ammattikunta alkaa lähentyä tasa-ammattia, sillä monissa poliisin tehtävissä naisten voidaan väittää selviytyvän vähintään yhtä hyvin kuin miesten. Naisten osuus on myös lisääntynyt poliisin työjohto- ja esimiestehtävissä, tosin päällikkötason virat ovat edelleen lähes kokonaan miesten hallussa. Vaikka naiset hakeutuvat miehiä useammin tutkintatehtäviin, on heitä käytännössä kaikilla poliisityön sektoreilla, mikä on osoitus siitä, että he pystyvät hankkimaan kaikki työssä vaadittavat kvalifikaatiot. Koulutusjärjestelmä on myös ammatillisen sosialisoinnin olennainen osa, johon maisteripoliisit eivät sukupuolesta riippumatta välttämättä sulaudu. Naisten ja erityisesti naismaistereiden myötä poliisin ammatillinen kuva muuttuu joka tapauksessa maskuliinista kohti asiantuntijuutta.

3.2 Koulutus sosiaalistamisen välineenä

Monimuotoinen yhteiskunta edellyttää poliisiltaan erilaisia sosiaalisia valmiuksia ja entistä laajalaisempaa näkemystä. Suuri osa sosiaalisista taidoista omaksutaan sosiaalistamisen avulla koulutusjärjestelmän puitteissa (Allardt 1979, 171). Kosken mukaan jälkimodernin yhteiskunnan kasvatustavustukseen kuuluu arvojen moninaisuuden huomioiminen. Globaalistuminen ja monikulttuurisuuden lisääntyminen vaativat molemmat aiempaa avarampaa näkökulmaa, ja kasvatuksen tehtävä on huolehtia siitä, että yhteistoiminta erilaisista näkökannoista huolimatta on mahdollista. Kaikkien halutaan kuitenkin sitoutuvan perusarvoihin, joita normit määrittelevät. (Koski 2000, 24.) Normeihin liittyy myös jälkimodernin yhteiskunnan työn luonne. Yhteisö, jossa roolit määrittävät ammatillista identiteettiä, vaatii jäsenikseen kansalaisia, joita koulu osaltaan pyrkii sosiaalistamaan vallitsevaan yhteiskuntamalliin. Risto Rinne luettelee hyvän palkkatyöläisen ominaisuuksia, joita ovat esimerkiksi vastuullisuus, tottelevaisuus, kuuliaisuus ja annettujen tehtävien loppuunsaattaminen, joihin koulu kasvattaa paljolti kurin avulla. Koulutus on samalla keino sitouttaa yksilöt tiettyyn ammattiin, jonka status määräytyy suomalaisessa koulutusyhteiskunnassa pitkälti koulutuksen tason mukaan. (Rinne 2000, 76, 143.) Status ja toivottu asema työmarkkinoilla sekä poliisin ammatin monipuolistuminen ja kansainvälistyminen lienevät syitä, joiden vuoksi myös poliisin peruskoulutusta ollaan kehittämässä ammattikorkeakoulututkinnoksi. (Poliisin koulutusstrategia 2007 - 2014).

Poliisiammattikorkeakoulun arkeen kuuluu monia sellaisia tekijöitä, joiden avulla opiskelijoita sosiaalistetaan poliisin ammattiin. Useimmat niistä ovat avoimesti kaikkien havaittavissa, kuten arvomerkit eri tasoilla opiskelevilla opiskelijoilla tai luokkapäivystäjän ilmoituksentekovelvollisuus opettajan saapuessa luokkaan. Lukuisissa asiakirjoissa on lisäksi mainintoja opiskelijalta ja valmistavalta poliisilta edellytettävästä käytöksestä. Tällaisia ovat esimerkiksi puolueettomuus ja sovinollisuuden edistäminen, käskyjen noudattamisvelvollisuus ja käskyvaltasuhteet, velvoite käyttäytyä poliisin arvolle kuuluvalla tavalla, velvoite oikeudenmukaisuuteen ja puolueettomuuteen, edellytys käyttää opiskeluaikana virkapukua, ammattitaidon, osaamisen ja korkean etiikan visio sekä ihmisenä kasvun korostaminen (poliisilaki 2 §; poliisiasetus 4 § ja 7 §; laki poliisikoulutuksesta 17 §; asetus virkavalasta ja virkavakuutuksesta sekä tuomarinvalasta ja tuomarinvakuutuksesta 7 §; poliisiammattikorkeakoulun järjestyssäännön 2. kohta; poliisin perustutkinnon opetussuunnitelma 2009, 2; poliisin koulutusstrategia 2007 - 2014, kohta 2.1; toiminta- ja taloussuunnitelma 2008 - 2012, 3). Osaksi kyse on yleisesti hyväksytyistä arvoista, osa puolestaan kuvastaa oppilaitoksen virkahierarkiaa ja normeja ja on siten suora linkki työelämään.

Koulussa ovat aina vallalla tietyt säännöt, samoin yliopistossa - akateemisesta vapaudesta huolimatta. Peter McLaren ja Henry Giroux (2001, 43, 45) katsovat koulun luovan joidenkin yksilöiden määrittelemänä puitteet menettelylle, jonka rajoissa identiteettiä luodaan, sillä opetussuunnitelma luokittelee tärkeän ja vähemmän tärkeän tiedon, samoin kuin se määrittää sosiaalisia käytänteitä. Säännöistä poikkeaminen altistaa opiskelijan kurimenettelyn kohteeksi. Kuri on samalla vallan käyttöä, joka ei ilmene useinkaan rangaistuksina, vaan yksilöiden erilaisina velvollisuuksina esimerkiksi ajan, toimintojen tai paikan suhteen. Michel Foucaultin mukaan kurinpidon historiallinen hetki oli se, jolloin ruumiista pyrittiin alistamisen sijaan muokkaamaan ”yhtä tottelevainen kuin se on hyödyllinen”. Uusi poliittinen anatomia tuottaa ruumiita, jotka ovat kuuliaisimpia ja samalla toimivat yhä nopeammin ja tehokkaammin. Harjoitus, jonka avulla ruumis pakotetaan porrastetusti toistuviin tehtäviin tähtää, vaikka takaakin kasvun ja laadun, lopulta alistamiseen. (Foucault 2000, 188 - 189, 220 - 221.) Poliisiopiskelija opettelee toimimaan käskyjen mukaan, harjoittelee erilaisia toimintasarjoja tavoitteenaan turvallisempi ja tehokkaampi toimintamalli. Toimintaan liitetty ajatus työturvallisuudesta kätkee kuitenkin Foucaultlaisen kurin, vallan yli kuuliaisien ruumiiden.

Kuri edellyttää valvontaa. Kurinpitoon perustuvien instituutioiden tarkoituksena on vertailla yksilöitä keskenään, arvioida ja tuomita jotkut ulkopuolisiksi, sanalla sanottuna normaalista. Kurinpito kuvastaa normien valtaa ja sitä kautta käsitystä siitä, mitä pidetään normaalina. (Eml., 249–250.) Organisaation kannalta normaalia on toimia niiden normien mukaan, jotka edistävät organisaation toimintaa. Tietoa käyttäytymisestä saadaan laajemmin kuin koskaan ennen: oven sähkölukon avaus näkyy valvontatiedoissa, valvontakamerat kuvaavat yötä päivää, tietokoneeseen jää tieto koneelle kirjautuneesta henkilöstä. Aidatun poliisiammattikorkeakoulun alueella asuvista opiskelijoista talletuu tietoa jatkuvasti. Valvonta vain on muuttunut Benthamin Panopticonista näkymättömämmäksi ja kokonaisvaltaisemmaksi. Jos poliisikoulutukseen tullessa ei ole sisäistänyt mitään normaalia tarkoittaa, se selviää viimeistään opiskeluaikana. Normaaliin sisältyy valvonta ja poliisioppilaitos on yhteiskunta pienoiskoossa. Pyrkimyksenä on näin sosiaalista opiskelijaa mahdollisimman täydellisesti poliisikuntaan, eikä silloin aina jää sijaa asioiden kriittiselle tarkastelulle, vaikka koulutukseen yleisellä tasolla liitetään kriittisyys, yksilöllisyys ja yhteisöllisyys. Rinne näkee koulutuksen vain näennäisesti yksilöllisenä ja vapaana, sillä todellisena tarkoituksena ei ole individualistinen opiskelija, vaan valikointi hierarkian kaikille tasoille (Rinne 2000, 226). Poliisikoulutuksessa opetus kuvastaa ammatin luonnetta, eikä siihen miehistötasolla ole tähän saakka kuulunut asioiden liiallinen ruodinta, vaan annettujen tehtävien täyttäminen.

Yliopisto sen sijaan pakottaa opiskelijan oma-aloitteisuuteen, sillä sivuaineiden lisäksi jopa pääaine sisältää valinnan mahdollisuuden. Kurssien aikataulut on sovitettava tenttien ja muiden opintosuoritusten vaatimaan aikatauluun. Oili-Helena Ylijoen mukaan yliopistolaitoksen akateemisiin arvoihin kuuluvat sivistyksen, totuuden ja kriittisyyden tapaiset arvot ja ihanteet. Humboldttilaisen sivistysyliopiston arvoja ovat lisäksi akateemisen vapauden ja sivistyksen korostuminen. Arvot eivät ole tosin läheskään aina toteutuneet, ja opiskelu yliopistossa on saanut välineellisen merkityksen pyrittäessä koulutuksen avulla hyvään uraan. Siitä huolimatta voidaan akateemista vapautta pitää yliopiston perusarvona. (Ylijoki 1998, 38 - 38, 40.) Toisin on poliisiopiskelun laita: kaikki koulupäivät on ohjelmoitu opiskelijan puolesta ”normaalin kriteerein”. Kun opetus on järjestetty kaikille saman aikataulun mukaan, ei kukaan tipu kelkasta, mutta toisaalta kenenkään ei ole mahdollista suoriutua opinnoista alle normiajan. Normaali tarkoittaa myös keskivertoa, sillä järjestelmä huomioi heikosti opintomenestyksen. Oppitunneilla opitaankin kärsivällisyyttä ja samalla itsekontrollia: käytössäännot omaksumalla omaksutaan yhteisön toimintamallit ja instituution edellyttämä kuuliaisuus (Rinne 2000, 240, 243). Kuuliaisuus myös kannattaa, sillä käytännössä kaikki opintonsa aloittavat myös valmistuvat poliiseiksi.

Poliisin peruskoulutusta on pitkään luonnehtinut Paulo Freiren (2005) kuvaama astioiden täyttäminen. Hiljattain valmistuneen maisteripoliisi Saara Asmundelan opinnäytetyössä opiskelua kuvataan seuraavasti: ”Silloisessa Poliisikoulussa olin ensimmäistä kertaa muodollisesti pätevänä opettajana pulpetissa toisten opetettavana. Helsingissä soveltavan kasvatustieteen laitoksella olivat puhaltaneet uusimmat pedagogiset tuulet, ja odotin motivoivaa ja aikuiskasvatustieteistä opetusta. Pettymykseni opetus perustui suurelta osin luento-opetukseen ja ulkoa opetteluun, vaikka toki lukuisia opetuksellisia valopilkkujakin opinnoissa oli.” (Asmundela 2009, 4.) Oppilasasiat pyritään täyttämään niin täyteen kuin se opiskeluajan kestäessä on mahdollista. Opettaja tekee tiedon talletuksia, joita oppilas puolestaan tallentaa, joten kasvatuksen suunta on yksipuolinen. Ongelmallista tiedon siirto on myös oppimisen kannalta, sillä ihminen ei Freiren mukaan opi ilman kysymysten avulla saavutettavaa oivallusta. (Freire 2005, 76.) Poliisin tehtävä on pitää yllä yhteiskuntajärjestystä ja toiminta perustuu lainsäädäntöön. Poliisilla on myös velvollisuus ennalta ehkäistä rikoksia, edistää sovinnollisuutta ja pyrkiä toiminnassaan vähimmän haitan periaatteeseen (Poliisilaki 1. ja 2. §). Jos poliisin koulutusta tarkastellaan jälkimmäisten vaatimusten kannalta, huomataan, että jo poliisin peruskoulutuksen tulisi korostaa laajaa yhteiskunnallista näkemystä. Tallentavan kasvatuksen riski voi olla juuri siinä, että se sulkeistaa vaihtoehtoiset toimintatavat. Samalla voi unohtua, että poliisi on kansalaisia varten, ei heitä vastaan.

Tallentavan kasvatuksen vaihtoehdoksi Freire esittää problematisoivaa lähestymistapaa, joka lähtee tietoisuuden intentionaalisesta luonteesta. Tieto on tietoa jostakin. Todellisen tiedon saavuttaminen edellyttää aitoa dialogia opettajan ja oppilaiden välillä sekä sitä, että vastuu oppimisesta on yhteinen. Problematisoiva kasvatusta kehittää kykyä havainnoida muuttuvassa maailmassa olemista kriittisesti. (Freire 2005, 84 - 85, 89; Aittola & Suoranta 2001, 20.) Tallentava kasvatusta ei riitä täyttämään muuttuvan yhteiskunnan toimijoiden tarvitsemia tietoja ja taitoja. Freire nimittää tiukasti nykyhetkessä pitäytyvää ja siihen sopeutuvaa ajattelua naiiviksi. Aito kasvatusta sen sijaan tutkii ajattelua. (Freire 2005, 101, 121.) Voidaan tietysti naiivisti kysyä, kenen etua naiivi tallentava kasvatusta ajaa tai millaista ajattelua se kuvastaa. Vastaus löytyy Freiren toteamuksesta, jonka mukaan hallitsijan näkökulmasta oikeaa ajattelua on se, ettei kansa ajattele (emt., 146). Siksi problematisoiva kasvatusta on vaarallista; se on vaarallista niille, jotka ovat omasta mielestään oikeutettuja ajattelemaan muiden puolesta. Samalla se kuvastaa ajattelua, jonka mukaan asioita on tarvetta ajatella vasta organisaation tietyllä tasolla. Laajan kokonaisnäkömyksen saavuttaminen yhä monimutkaistuvien ongelmien edessä vaatii yhteistä tiedonrakentamista ja sosiaalisten suhteiden luontia, jota Jorma ja Kristiina Heikkilä nimittävät avoimeksi dialogiksi arkikäytännössä. Dialogi myös järjestyttää vanhoja ajattelumalleja ja kannustaa uuteen, yhteisesti rakentuneeseen tietoon. (Heikkilä & Heikkilä 2001, 21–25.) Tulevaisuuden poliisi on asiantuntijaorganisaatio, jossa asiantuntijuutta on hierarkian kaikilla tasoilla. Pyrkimystä oikeaan suuntaan, itsenäiseen ajatteluun ja problematisoivaan kasvatukseen edustaa tätä nykyä poliisin perusopintojen ammattiopintoihin sisältyvä ongelmaperustainen opetus.

Koulutusta ajatellaan yleensä yhä ylemmälle tasolle etenevänä prosessina. Poliisien keskuudessa, kuten ehkä yleisemminkin, on ollut tapana hakeutua yliopistoon poliisikoulutuksen jatkoksi (ks. esim. Honkonen 1999; Moore 2003). Yliopisto-opintojen kautta on haettu pätevyyttä hierarkiassa korkeammalla oleviin virkoihin, ja yleensä poliisit pitävät tällaista opiskelua hyväksyttävänä. Opinpolku on luonut mallin, johon muut poliisit, myös poliisin omaan koulutusputkeen pettyneet, ovat voineet samastua. Maisteripoliisit, jotka usein ovat naisia, sen sijaan tulevat tavoittelemaan poliisiorganisaation asiantuntija- ja esimiesvirkoja ”sivusta”, mikä voi herättää paheksuntaa muiden poliisien keskuudessa. Akateeminen koulutus myös asettaa itselle odotuksia tulevan tehtävän suhteen, mutta poliisiorganisaatio ei tarjoa ainakaan alkuvaiheessa johto- tai asiantuntijatehtäviä. On omaksuttava peruspoliisin rooli peruspoliisin ammatillisine kvalifikaatioineen. Mikäli odotukset ovat olleet jotakin muuta, voi seurauksena olla turhautuminen oman osaamisen hyödyntämättömyyteen ja muiden poliisien kokeman uhkan aiheuttama ulkopuolisuuden tunne. Työn kiinnostavuuden kannalta on tärkeää saada työskennellä kaikkien työntekijöiden vahvuuksia hyödyntävässä organisaati-

ossa, olkoon ammattitaito hankittu ennen tai jälkeen poliisiksi hakeutumista. Kyse onkin siitä, kykeneekö poliisiorganisaatio uudistumaan muun yhteiskunnan myötä ja tunnistamaan organisaatiossa olevan erityisosaamisen. Myönteisessä tapauksessa maisteripoliisikin, sukupuolesta riippumatta, luultavasti sosiaalistuu poliisikuntaan siinä määrin, että hän samalla myös sitoutuu työhönsä..

4. Ammattiin sitoutuminen työtyytyväisyyden merkinä

Poliisin palkka, ainakin poliisien omasta mielestä, on ollut vaatimaton, työ usein raskasta vuorotyötä ja ammatissa ollaan tekemisissä ikävien asioiden kanssa. Siksi tuntuu oudolta, että poliisista on harvoin lähdetty toiseen ammattiin. Edelleenkin, 2000-luvulla, ei ole tullut ilmi tietoja, jotka osoittaisivat lähtöhalukkuuden lisääntyneen, vaikka työn vaatimukset ovat kasvaneet ja työtahti kiristynyt, kuten yhteiskunnassa yleisesti. Yhtenä syynä olemattomaan vaihtuvuuteen on työn mielekkyyden lisäksi ollut ehkä se, että poliisin ammatti ei anna pätevyyttä käytännössä mihinkään muuhun ammattiin (poikkeuksena muutamat vakuutusetsiviksi, turva-alalle tai tullin palvelukseen siirtyneet). Totaalisia ammatin vaihtajia on tietysti ollut joitakuita, kuten kaikissa ammateissa.

Ollilan viivakoodiyhteiskunnan tuote on ubiikkiyhteiskunnan, tietotekniikan kyllästämän yhteisön, markkinatalouden sanelema yksilö, jonka identiteetti koostuu lukuisista osaidentiteeteistä. Nyky-yhteiskunnalle on ominaista yksilön kasvanut valinnanvapaus suhteessa laumoihin: laumaa voi vaihtaa mielensä mukaan, ja jopa kansalaisuuden vaihto on mahdollista. Tämä ei ole kuitenkaan mahdollista kaikille, sillä toiset voivat valita sopiviksi katsomiaan laumoja kuten haluavat. Laumoilla on heille välinearvo. Jotkut taas ovat sidottuja omaan laumaansa, eikä heillä ole todellista valinnanmahdollisuutta. (Ollila 2008, 46 - 47.) Poliisiksi valmistuvilla korkeakoulutetuilla on muihin verrattuna aivan toisenlaiset edellytykset vaihtaa ammattia. Heillä on todellinen vaihtoehto siirtä koulutusta vastaavaan poliisiorganisaation ulkopuoliseen työhön, jolloin poliisikoulutus voi tuoda jopa lisäarvoa. Jos näin käy tulevaisuudessa, menettää poliisiorganisaatio ”ilmaiseksi” saatua ammatillista osaamista, jollaista monimuotoinen yhteiskunta edellyttää poliisiltaan.

Se, miksi akateemisesti koulutetut alun perin ovat hakeutuneet poliiseiksi, on varmasti ratkaiseva tekijä myöhempien urapolkujen kannalta. Tavoitteena on voinut olla kutsumustyö tai lapsuushaaveen toteuttaminen. Toisaalta kyseessä on voinut olla hyvän koulutuksen turvin esimiesasemaan tai erilaisiin erityisasiantuntijan tehtäviin eteneminen. Onko jälkiteollisen yhteiskunnan poliisin työ

muuttunut siten, että maistereille on kysyntää, vai luottaako poliisiorganisaatio edelleen kutsumuksen voimaan ja oman koulutuksen kykyyn tuottaa käytännössä kaikki alalla tarvittava osaaminen?

4.1 Työelämän muutos jälkimodernissa yhteiskunnassa

Max Weberin mukaan kutsumustyön käsite ja sisältö kumpuavat protestanttisesta uskonnosta. Lutherille maallinen kutsumustyö oli lähimmäisenrakkauden ulkoinen ilmaus ja Jumalan tahto elää maallinen elämä Jumalalle otollisesti. Kalvinisteille väsymätön uurastus ammatissa oli merkki armonilasta ja askeesi työn muodossa kokemus jumalallisen voiman työkalusta. Reformoitu pietismi pyrki samoin varmistamaan maallisella työllä autuuden. (Weber 1990, 58, 81 - 83, 96.) Ei siten ole ihme, että länsimainen kasvatus sisältää ajatuksen velvollisuuden täyttämisestä. Parhaiten velvollisuus täytetään työskentelemällä yhteiskunnan, yhteisen hyvän, eteen. John Key toteaa protestanttisuuden samalla kertaa vapauttaneen ihmisen vapaan tahdon, mutta toisaalta sitoneen yksilön teollisuuden kehityksen oravanpyörään. Vaikka uskonnolla ei enää olekaan merkittävää asemaa postmodernissa länsimaisessa yhteiskunnassa, istutti protestanttinen usko mieliimme työn tekemisen arvot (Key 2004).

Taru Kalvolan ja Heikki Launilan mukaan modernin yhteiskunnan työorganisaatio perustui hierarkiaan, rationaalisuuteen, teknisyyteen, numeroihin, faktoihin ja uskoon tieteen kykyyn ratkaista ongelmat. Jokaisella oli työpaikalla oma roolinsa, jonka mukaan hänen odotettiin toimivan. Postmoderni organisaationäkemyks puolestaan perustuu vuoropuheluun ja yhden totuuden sijaan korostuu jokaisen mielipiteen tärkeys. Postmodernin prosessinomaisuus ja subjektiivisuus tarkoittaa myös subjektiivista organisaatiokäsitystä, jolle eri toimijat voivat antaa erilaisia merkityksiä. (Kalvola & Launila 2007, 24, 28.) Siirtymä modernista postmoderniin ei ole ollut yhtäkin siirtymä. Monet valtionhallinnon virastot ovat edelleen melko hierarkkisia siitä huolimatta, että niissäkin muuttunut yhteiskunta on pakottanut muutokseen: työntekijöiltä odotetaan monialaista osaamista, oma-aloitteisuutta ja yhteistyötaitoja. Odotuksia voi kuvata myös Kalvolan ja Launilan tapaan alais-taidoiksi, joilla tarkoitetaan sitä, että työntekijä pyrkii huomioimaan muut työpaikallaan ja työ ikään kuin imee tekijäänsä, jonka pitäisi olla tarmokas, omistautunut ja työhönsä uppoutunut. Tällaista työnimua kokeva henkilö saa nautintoa työstään, on työstään ylpeä ja innostunut sekä pyrkii aktiivisesti kehittämään työtään. (Emt., 66, 131.)

Jälkmodernin (postmodernin, jälkifordilaisen) informaatioyhteiskunnan myötä työn sisällöt ja vaatimukset ovat siis muuttuneet, samoin suhtautuminen työhön. Menestys työmarkkinoilla vaatii yhä koulutetumpia työntekijöitä; ainakin näin meille vakuutellaan. Myös poliisin ammatti vaatii entistä useammin taitoja, joita korkeakoulutus tuottaa opiskelijoilleen. Jussi Vähämäen mukaan uusi verkostoitunut työ vaatii yleisiä elämänhallintakykyjä, kuten kommunikaatiokykyä – ei niinkään puheen tasolla, vaan kykynä yhdistellä erilaisia asioita uusiksi kokonaisuuksiksi. Yleisiä valmiuksia antava koulutus suo siihen mahdollisuuden. Mitä informatiivisemmaksi yhteiskunta ja tuotanto muuttuvat, sitä suurempi merkitys on kommunikaatiolla ja kielellä: työ muuttuu lingvistiseksi ja edellyttää valmiutta uudistua. (Vähämäki 2003, 55, 74.) Poliisin työssä erityisesti rikostutkinta edellyttää näitä kykyjä. Vuosituhannen loppua kohti kiihtynyt globalisaatio työmarkkinoilla on tarkoittanut myös globalisaatiota rikollisella rintamalla. Kielitaito, it-taidot, taito argumentoida, kokonaisuuksien hahmottaminen, kyky hyödyntää laajaa asiantuntijaverkostoa ja monet muut yleiset tiedot ja taidot ovat tarpeen selvitetessä uuden yhteiskunnan rikoksia.

Raija Julkunen käsittelee työpaikkojen ilmapiirimuutoksia 1990-luvulla. Vielä edellisellä vuosikymmenellä vastakkain olivat selkeästi työnantaja- ja työntekijäpuoli, jotka työehtosopimuksilla pyrkivät takaamaan työrauhan. Sittemmin työpaikat on vallannut me-puhe, joka pyrkii varmistamaan sen, että työntekijät omaksuvat yrityksen arvot, jotta niiden avulla voidaan motivoida henkiöstöä. Esimies-alaiskeskusteluissa työntekijät pannaan säännöllisesti pohtimaan, kuinka he ovat edistäneet organisaation arvoja. Uuden talouden ongelmallinen pätkätyö on nostanut me-puheen rinnalle psykologisen sopimuksen, minä-orientaation. Siinä lojaalisuuden puute tunnustetaan ja sitoutumisen sijaan työntekijät keskittyvät oman markkina-arvonsa parantamiseen. (Julkunen 2008, 64 - 66.) Koska vakituiset työsuhteet ovat yhä harvinaisempia, on vaarallista sitoutua liikaa johonkin työhön. Erikoistumisen toinen puoli on muun osaamisen kaventuminen. Ei ole viisasta kiinnittyä liikaa yhteen tehtävään, yhteen työnantajaan tai yhteen organisaatioon, koska samalla tulee sulkeeksi muita ovia. (Vähämäki 2003, 78 - 79.) Tässä yhteydessä puhe kutsumustyöstä käy yhä harvinaisemmaksi.

Työntekijä ei ole sidoksissa yhteen työnantajaan, vaan ehkä enemmänkin pelkkään mahdollisimman monipuolisesti hyödynnettävään ammattitaitoon. Näkökulma on itsekäs, mutta antaa turvaa ainakin niille, joilla on hyvä koulutus. Sitoutuneen työntekijän sijaan organisaatio saa työprojektiin sitoutuneen yksilön ja molemmat hyötyvät (Julkunen 2008, 66). Tuloksena voi olla kuitenkin uusi proletariaatti, jonka nykyistä epävarmuuden tilaa työmarkkinoilla kuvaa prekaarin työn teoria. Italialaisperäinen prekariaatin käsite tulee latinan kielen sanasta precario ja tarkoittaa ”epävarmuutta, häily-

vyyttä, väliaikaisuutta ja sen ohella toisen armoilla olemista”. Monet turvallisilta tuntuneet työnantajat ovat siirtäneet tuotantoaan halvemmän työvoiman maihin, mikä aiheuttaa epävarmuutta ja vähentää työhön sitoutumista. (Julkunen 2008, 112 - 115.) Varsinkin akateemisia aloja leimaavat epävarmuus ja usein huono palkka koulutukseen nähden, eivätkä kaikki halua luovia elämässä etsien ammattitaitoa parhaiten hyödyntäviä tuulia. Siksi on luonnollista, että hyvin koulutettu yksilö alkaa viimeistään keski-ään kynnyksellä tavoitella työsuhteen pysyvyyttä asuntolainan vakuudeksi. Prekaari työ ei ehdi sitouttaa tekijäänsä, ja kuten Richard Sennett on todennut: luottamuksen syvämpi kokemus kehittyy vasta pidemmän ajan kuluessa (Sennett 2002, 20). Pysyvä työsuhde olisi siten monin tavoin sekä työnantajan että -tekijän etu.

Suomen Kuvalehti on teettänyt useita ammattien arvostusta käsitteleviä tutkimuksia vuodesta 1991 lukien. Monien akateemisten ammattien arvostus on laskenut kerta kerralta. Sen sijaan vuonna 2007 tehdyn kyselyn 15 - 64-vuotiaiden vastaajien mukaan nousussa olivat käsityötyyppiset selkeät perusammatit, kuten poliisi, palomies, putkimies, muurari, suutari, puuseppä ja nuohooja. Kymmenen arvostetuimman listan kärjessä on kirurgi, palomies, lääkäri, erikoislääkäri, ylilääkäri, sairaanhoitaja ja muita terveydenhoidon sekä hoidon ja opetuksen ammattilaisia. Julkunen mielestä ammattien arvostus kuvaa globaalin yhteiskunnan turvallisuushakuisuutta. (Julkunen 2008, 288 - 289.) Näin varmasti onkin, mutta monet arvostetut ammatit ovat juuri kutsumusammatteja. Kutsumus viittaa auttamishaluun ja emotionaalisuutta osoittaviin ominaisuuksiin, joita poliisilla tulisi olla. Heini Kainulaisen (2009, 326) mukaan monet poliisit katsovat hyvän kuulustelijan yhdeksi tärkeimmistä ominaisuuksista juuri emotionaalisuuden. Kutsumus on luultavasti merkittävä tekijä myös maisteripoliisien ammattiin sitoutumisessa.

Sennettin mukaan julkisten alojen parjatut ”suojatyöpaikat” ovat pilkasta huolimatta olleet arvostettuja ammatteja, joissa monet kokevat saavansa työstä enemmän tunnustusta kuin yksityisellä puolella. (Sennett 2002, 159; Sennett 2007, 178.) Usein kuulee kyllä valiteltavan valtio- tai kuntatyön huonoja oloja, mutta ilmeisesti poislähtijöitä on ollut erinäisistä syistä aika vähän muiltakin julkisen sektorin aloilta, ei vain poliisista. Työhön sitoutumisen syitä pohtiessaan Sennett toteaa, että jopa instituutioon tyytymätön yksilö pysyy työpaikassaan, jos saa tilaa tehdä oman toimintansa ymmärrettäväksi. Monet Sennettin haastattelemat opettajat ja sairaanhoitajat pysyivät köyhien alueiden instituutioissa siitä syystä, että he kokivat tekevänsä todella merkityksellistä työtä. (Sennett 2007, 38.) Juha Siltalan mukaan julkisen sektorin valttikortiksi työsuhdeturvan kadottua on jäänyt tunne työn tarpeellisuudesta, mikä auttaa kestäämään alan haittapuolia. Mielekkään ja tärkeäksi koetun työn sisällön vuoksi ollaan jopa valmiita kieltäytymään paremmin palkatusta työstä. (Siltala 2007,

47–48.) Tärkeäksi mielletty työ ei ehkä kuitenkaan riitä sitouttamaan tekijäänsä, sillä Guy Ahosen ja Harri Vainion mukaan pakkotahdin ja stressin uuvuttamat ihmiset hakeutuvat myös julkisella sektorilla pois työelämästä ennen virallista eläkeikää, jollei työhyvinvointiin kiinnitetä huomiota. (Ahonen ja Vainio 2010). Työhyvinvointiin panostaminen sitouttaa työntekijöitä, ja sen lisäksi erityisesti koulutus näyttää hyvältä keinolta työurien pidentämisen suhteen. Esa Jokisen ja Natalia Luoma-Keturin (2006, 69) mukaan korkeammin koulutetut pysyvät 2-4 vuotta pitempään työelämässä, ja lisäksi koulutus parantaa toimintakykyä ja lisää aktiivisuutta.

Työelämä on muuttunut: tarvitaan yhä laaja-alaisempaa osaamista ja niitä, jotka tietävät, mistä syvällistä asiantuntemusta on saatavissa. Pätkätöiden ja epävarmojen työurien sijaan poliisityö tarjoaa pysyvyyttä ja tarpeellisuuden tunnetta myös akateemisesti kouluttautuneelle, mutta riittääkö se sitouttamaan maisteripoliisiin? Tällä hetkellä vaikuttaa siltä, etteivät työelämän tarpeet ja jo tarjolla oleva osaaminen kohtaa poliisiorganisaatiossa niin hyvin kuin olisi suotavaa. Käytännössä ainoastaan kaupallisen alan, hallintotieteen tai juristin koulutus tuottavat esimiehen tai asiantuntijan paremmin palkatun viran paikallispoliisissa. Sen sijaan suojelupoliisi ja keskusrikospoliisi näyttävät oivaltaneen koulutuksen merkityksen. Tarvetta olisi kuitenkin esimerkiksi kielitaitoisille poliiseille, poliiseille, joilla on ymmärrystä monikulttuurisuudesta tai mobiilista teknologiasta, tai poliiseille, jotka pystyvät organisoimaan työpaikkakoulutusta – Poliisiammattikorkeakoulun opetuksesta puhumattakaan.

4.2 Organisaatioon ja työhön sitoutuminen

Poliisin valtakunnallinen visio edellyttää esimiehiltä sitoutumista ja työntekijöiden sitouttamista. Työntekijöiden puolestaan halutaan olevan motivoituneita. (Poliisin valtakunnallinen visio 2014 sekä strategia ja kriittiset menestystekijät 2004 - 2014.) Antero Kiiänmaan mukaan yritykset haluavat sitoutunutta henkilöstöä, koska sitoutuneisuus liittyy tutkimusten mukaan työmotivaatioon. Yrityksiin sitoutuminen tuli ajankohtaiseksi 1960-luvulla, jolloin yritykset kasvoivat, samoin palkkatyöläisten määrä kasvoi ja työväestön koulutustaso nousi. Yritysten investointi omaan tuotekehitykseen toi korkeakoulutetun ja usein esimiehiään asiantuntevamman työväestön yrityksiin, jolloin nousi esiin huoli näiden, usein itsenäistä työtä tekevien, työläisten lojaaliudesta ja työmotivaatiosta. Sitoutumisen henki nähtiin ratkaisuksi ongelmaan. (Kiiänmaa 1996, 146, 149.)

Sitoutumista pidetään sosiaalipsykologisenä ilmiönä, jossa olennaista on yksilön ja organisaation välinen side. Sitoutuminen on suhtautumistapa tai asenne, joka määrittelee suhdetta kohdeorgani-

saatioon. (Jokivuori 2002, 17 - 18.) Eri tutkimuksissa asennetta on määritelty eri tavoilla, mutta yleensä affektiivinen, tunneperäinen, suhde on nähty olennaisena sitoutumista lisäävänä tekijänä. Pertti Jokivuori toteaa, että affektiivinen sitoutuminen kuvastaa sitoutumisen tunnepohjaista voimakkuutta ja merkitsee esimerkiksi uskoa organisaation tavoitteisiin ja halua pysyä sen jäsenenä. Organisaatioon sitoutunut työntekijä ei tee työtään ainoastaan oman etunsa vuoksi, sillä usko tavoitteisiin tarkoittaa usein myös vastuunottoa organisaation toiminnasta oman työpanoksen muodossa. Organisaation arvoihin samastumisen kautta rakentuva identiteetti muodostaa vahvan siteen yksilön ja organisaation välille. (Emt., 18–20.) Arvoihin samastuminen lienee pitkälti sama asia kuin organisaatioon identifioituminen. Kiiänmaa pohtii yritykseen identifioitumisen ja sitoutumisen yhteyttä ja toteaa, että identifioituminen tapahtuu ilman erityistä suunnitelmaa. Organisatorinen identifikaatio aiheuttaa voimakasta sitoutumista, eikä se näin ollen ole sopimusluonteista. Jälkimmäistä sitoutumisen muotoa edustaa velvoittava ja vastuullinen sosiaalinen suhde, sopimuksellinen solidaarisuus (Kiiänmaa 1996, 283, 286).

Samastuminen organisaatioon ilmenee me-henkenä. Kiiänmaan mukaan sitoutuminen ja samastuminen ovat kuitenkin osoittautuneet erilaisiksi sosiaalisiksi suhteiksi, vaikka liittyvät toisiinsa. Tutkimuksissa on ilmennyt, että esimerkiksi yritysjohtajat eivät aina ole yritykseen eniten samastuneita henkilöitä, vaikka sitoutuvat siihen. Koska samastuminen sitoutumisesta poiketen on usein tiedostamatonta, se edellyttää organisaatiosta muodostuvien mielikuvien omaksumista oman identiteetin osaksi. (Kiiänmaa 1997, 100 - 102.) Toisaalta on muistettava, että vaikka sitoutunut henkilö ei aina samastu organisaatioon, siihen samastunut taas on sitoutunut. Myös Jokivuori pohtii organisaatioon samastumisen ja sitoutumisen eroa. Samastuminen on tunteenomaista yhteenkuuluvuuden tunnetta, sitoutuminen taas muistuttaa usein enemmän tavoiterationaalista lojaalisuutta, joten se on johdonmukainen tapa suhtautua johonkin kohteeseen: sitoutumisen yhteydessä se tarkoittaa jatkuvasti positiivista asennetta organisaatioon. Organisaatioon sitoutumista voitaisiin nimittää myös työnantajaan sitoutumiseksi, sillä työntekijä hyväksyy työnantajan intressit ja ottaa osavastuun organisaation menestyksestä. (Jokivuori 2004, 285.) Sitoutumisen ohella me-henki osoittaa ammatillisen identiteetin sisäistämistä.

Pitkä ura samassa työpaikassa näyttää lisäävän sitoutuneisuutta. Mutta kuten Jokivuori huomauttaa, yhtä hyvin voi olla kyse siitä, että jo alun perin voimakkaasti organisaatioon sitoutuneet henkilöt viihtyvät pitkään samassa työpaikassa. Samoin työn kuormittavuuden on havaittu vaikuttavan sitoutumisen tunteeseen: sopivasti työaikaan suhteutettu työmäärä edistää pysyvyyttä ja päinvastainen tilanne taas vähentää sitoutuneisuutta. Työympäristöä myös arvioidaan jatkuvasti esimerkiksi sen

mukaan, kuinka autonomista työ on, kuinka kannustava työilmapiiri vallitsee tai onko työ sopivasti haasteellista ja kuormittavaa. Tyytyväisyydellä työhön ja työpaikkaan sekä sitoutuneisuudella on selkeä positiivinen yhteys. (Jokivuori 2002, 27 - 29, 31.) Usein on tapana erotella yritykseen (organisaatioon) ja työhön sitoutuminen. Työhön sitoutuminen eroaa organisaatiositoutuneisuudesta siten, että se kuvaa enemmänkin asennetta työhön yleensä, työkeskeisyyttä (Kiianmaa 1996, 150). Työhön sitoutuminen voi olla jopa organisaatioon sitoutumista vähentävä tekijä; työllä voi olla teki-jälleen välineellinen arvo. Poliisiorganisaatiossa työ- ja organisaatiositoutuneisuus kohtaavat, joten se, mitä tehtävää poliisiorganisaatiossa hoitaa, on merkittävä tekijä työhön sitoutumisen kannalta.

Sitoutuminen vaikuttaa myös lisääntyvän sitä enemmän, mitä paremmin uralle asetetut toiveet toteutuvat. Ammatissa viihtymisen ja työhön sitoutumisen kannalta oleellista olisi löytää itselle mieleinen tehtävä. Suomalaisen koulutusyhteiskunnan dilemma on kuitenkin Merja Borgmanin ja Esa Packalenin (2002, 108) toteama opiskelijan varhainen vastuu valinnoista. Se ei jätä tilaa kokeiluille, aiheuttaa väriä valintoja ja vähentää sitoutumista. Joka tapauksessa parempi koulutus yleensä lisää valinnanvapautta, mutta luo samalla sitoutumisen kannalta haitallisia odotuksia urakehityksen suhteen, myös muiden näkökulmasta. Kiianmaa näkee valinnanvapauden enemmänkin mahdollisuutena valita työpaikka, sillä tutkimuksissa on havaittu työhön sitoutumisen ja koulutuksen käänteinen (negatiivinen) yhteys, joka johtuu juuri koulutustason lisäämistä odotuksista. Negatiivista yhteyttä on selitetty myös koulutettujen suuremmalla kiinnostuksella ammattia kuin työpaikkaa kohtaan. (Kiianmaa 1996, 157 - 158.) Negatiivista yhteyttä voi selittää myös keskustelu siitä, miten työssä tarvittavat taidot lopulta karttuvat ja kuinka suuri merkitys tässä prosessissa on muodollisella koulutuksella. Kiianmaan mukaan esimerkiksi tutkimus- ja kehitystoiminnan yhteydessä on alettu puhua professionalismista. Tämä puhe korostaa työssä hankittua osaamista formaalin koulussa saadun tiedon sijaan. Professionalismi korostaa työn kautta erikoistumista ja vähättelee muodollista koulutusta, jollei koulutus ole käytännöllisesti suuntautunutta. (Emt., 204.) Maisteripoliiseilla on takanaan selvästi korkeampi koulutus kuin suurimmalla osalla heidän virkatovereistaan. Jos pääasiassa korkeakoulutettuihin kohdistuvassa Kiianmaan tutkimuksessa ilmeni muodollisen koulutuksen väheksymistä, kuinka mahtaa olla laita poliisien keskuudessa? Usein kuulee sanottavan, että poliisityö opitaan (vain) käytännön kautta.

Pirjo Vihersalo käsittelee työsuhteen alkuvaiheen sosiaalistamisen vaikutusta sitoutuneisuuteen. Tulokas perehdytetään työpaikan käytänteisiin, rooleihin ja arvoihin. Yleensä menestyvissä organisaatioissa on vahva organisaatiokulttuuri, joka tukee yhteisöllisyyttä, jakaa päätösvaltaa ja samalla pyrkii sitouttamaan työntekijänsä. (Vihersalo 1997, 112.) Alkuvaiheessa sitoutuminen ei useinkaan

ole ongelma, vaan sen sijaan se, kuinka sitoutuminen saadaan jatkumaan. Kiianmaan mukaan varsinkin uudet työntekijät samastuvat organisaatioon, mutta muutaman kuukauden ”ihastumisvaiheen” jälkeen tunne alkaa vastata roolia: organisaation alemmalla tasolla vaikutelma ”omasta” yrityksestä laantuu, kun taas johtotasolla omistajuustunne saattaa lisääntyä ja siten lisätä työtyytyväisyyttä. Samoin käy verkostoitumisen suhteen: johtajat ovat sitoutuneita alaisten määrästä riippumatta. Työntekijäportaan verkostoitumisen kannalta oleellisia ovat kontaktit esimiehiin. Uran kehittyessä esimiehiä tavataan enemmän ja sitoutuneisuus kasvaa. Työpaikan sosiaalinen verkosto lisää viihtyvyyttä ja sitoutuneisuutta, mutta on suhteessa yksilön asemaan. (Kiianmaa 1997, 104 - 105.)

Poliisissa työtä tehdään usein työpareina, työvuoroina tai tutkintaryhminä, jotka luovat automaattisesti alustan työpaikan sosiaalisille suhteille. Virkatien käsite kuitenkin saattaa rajata kontaktit esimiehiin, sillä lähimmän esimiehen ohittamista ei pidetä sopivana. Myös uralla eteneminen on usein hidasta ja uuden poliisin odotetaan etenevän ”tyvestä puuhun”, vaikka taustalla olisi maisterin tutkinto. Maisteripoliisin omasta mielestä urakehitys voi olla liian hidasta. Kun uralla eteneminen ja verkostoituminen organisaation ylemmällä tasolla lisäävät sitoutumista, työhierarkiassa yleneminen voi muodostua tärkeäksi sitoutumisen kriteeriksi niille, joilla siihen omasta mielestään on koulutuksen suomat valmiudet. Sitoutuminen ei kuitenkaan vaadi välttämättä esimiesasemaa, vaan esimerkiksi työ, jossa voidaan hyödyntää omaa osaamista, voi muodostua mielekkääksi. Alun ihastumisvaiheen jälkeen esimiesten rooli akateemisen poliisin sitoutumisessa on suuri: yliopistokoulutuksen, kuten muunkin osaamisen, huomioiminen työtehtävissä osoittaa arvostusta ja luottamusta työntekijän kykyihin, huomiotta jättäminen taas väheksyntää tai tietämättömyyttä. On totta, ettei yliopistokoulutus yksistään pätevöitä poliisityön eri sektoreille, mutta ei koulutus myöskään heikennä osaamista. Koulutuksen huomioiminen tarkoittaa olemassa olevan resurssin hyödyntämistä ja luo tunteen siitä, että myös maisterille on poliisiorganisaatiossa oma tärkeä sijansa.

Työhön sitoutumisella tarkoitetaan siis usein tunneperäistä sitoutumista työorganisaatioon ja sen arvoihin, vaikka myös muut syyt voivat aikaansaada sitoutumista. Yksi parhaiten organisaatioon sitoutumista selittävä malli on mielestäni John Meyerin ja Lynne Herscovitchin (2001) yleinen malli työpaikkaan sitoutumisesta. Malli huomioi monipuolisesti sitoutumisen eri elementit: affektiivisen, normatiivisen ja jatkuvuuteen perustuvan sitoutumisen.

4.3 Meyerin ja Herscovitchin organisaatioon sitoutumisen malli

Varsinkin monista julkisen sektorin työpaikoista lähdetään harvoin pois, vaikka kaikki työntekijät eivät sitoudu työhön tai työorganisaatioon tunneperäisesti. Meyerin ja Natalie Allenin mukaan yleinen käsitys sitoutuneisuudesta tarkoittaa lojaaliutta ja halua tehdä työtä organisaation tavoitteiden mukaisesti. Lojaaliuden lisäksi sitoutuminen voi johtua muistakin syistä. Esimerkiksi pitkään samassa organisaatiossa työskennelleen henkilön työura on voinut kääntyä laskusuuntaan, jolloin hänen motivaationsa työtä kohtaan on heikentynyt. Työntekijä päättää kuitenkin pysyä organisaation palveluksessa, koska tajuaa, ettei missään muualla saisi samoja etuja, jotka on ehtinyt saavuttaa nykyisessä työssä. Toisaalta työntekijä voi olla sitoutunut työhönsä tai ammattiinsa, vaikka ei tunne halua sitoutua juuri nimenomaiseen organisaatioon. Hänelle työhön sitoutuminen merkitsee oman markkina-arvon lisäystä. Affektiivinen sitoutuneisuus sen sijaan kumpuaa psykologisesti palkitsevista kokemuksista; organisaatio on väylä toteuttaa affektiivisesti sitoutuneen yksilön tavoitteet. (Meyer & Allen 1997, 4 - 6, 50.)

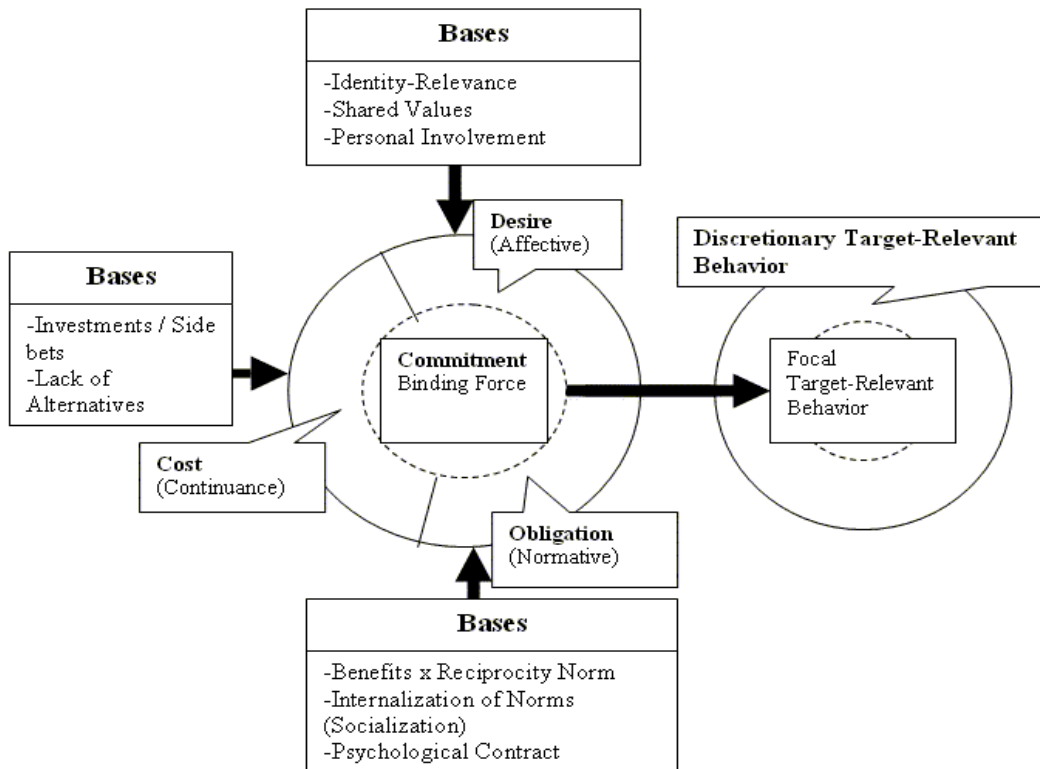
Meyerin ja Herscovitchin mukaan useimmat tutkijat pitävät sitoutumista motivaatiosta tai asenteesta erottavana itsenäisenä käsitteenä, joka vaikuttaa käyttäytymiseen jopa sellaisissa tapauksissa, että sitoutuminen näyttää olevan ristiriidassa motiivin tai asenteen kanssa. Heidän viidestä sitoutumisen luonnetta kuvaavasta väittämästään ensimmäinen kuvaa juuri sitoutumisen luonnetta, joka voi olla arvoista, vaihtoon perustuvasta motivaatiosta tai myönteisistä asenteista riippumatonta: ”*Sitoutuminen on voima, joka sitoo yksilön toiminnan suuntaan, joka on merkityksellinen yhden tai useiden tavoitteiden kannalta.*” (Meyer & Herscovitch 2001, 299 - 301.) Vaikka sitoutumista voi ilmetä vailla motivaatiota, on varsinkin sisäisellä motiivilla usein merkitystä sitoutumisen kannalta. Rainer Niermeyerin ja Manuel Seyffertin mukaan erityinen motivaatio, joka kohdistuu tiettyyn tehtävään, antaa tehtävälle subjektiivisen merkityksen ja ratkaisee, kuinka sitoutuminen esimerkiksi ammatillisiin toimiin muodostuu. Motivaatioon vaikuttaa usko omiin vaikutusmahdollisuuksiin ja se, että toiminta on kannattavaa. (Niermeyer & Seyffert 2004, 15, 17.)

Sitoutumiseen voi sisältyä eri ajattelutapoja ja ne voivat ilmetä eri tavoin, Meyerin ja Herscovitchin toinen väittäjä koskee juuri sitoutumiseen liittyviä ajattelutapoja, jotka voivat ilmetä mielihaluna, (poislähtemisen) havaittuna kustannusvaikutuksena tai velvollisuuden tunteena toiminnan jatkamiseen. Jos näitä ajattelutapoja mitataan, voidaan niistä yhdessä tehdä työntekijän sitoutumisprofiili. (Meyer & Herscovitch 2001, 303 - 308.) Ei kuitenkaan riitä, että tunnustetaan sitoutuneisuus; pitää myös tietää, mihin sitoudutaan. Meyerin ja Herscovitchin kolmas väittäjä sisältää sitoutumisen

eksplisiittisen tai implisiittisen kohteen. Olkoon kohde sitten tunnistettava kokonaisuus, abstrakti käsite tai toiminnan aiottu lopputulos, on se relevantti seuraus sitoutumisesta. Sitoutuminen kuvaa siten sekä toiminnan suuntaa että itse kohdetta, ja mitä tarkemmin sitoutumisen mitta heijastaa näitä molempia, sitä oikeampi on ennuste sitoutumisen suhteen. Se, mihin sitoudutaan, näkyy toiminnassa. Yksittäiseen toimintaan liittyessään sitoutuminen saa aikaan spesifisiä toimintoja. Kun sitä vastoin sitoudutaan kokonaisuuteen, ovat seurauksetkin organisaation kannalta yleisempiä: esimerkiksi pienempi poistuma, vähentyneet poissaolot tai parantunut suorituskyky. (Meyer & Herscovitch 2001, 310–311.) Yksittäiseen työprojektiin sitoutuminen sitouttaa siten tekijäänsä vähemmän kuin sitoutuminen merkitykselliseen toimintaan, jollaista voi olla esimerkiksi heikompiosaisten auttaminen.

Meyerin ja Herscovitchin neljäs väittämä käsittelee sitoutumisen voimakkuutta ja siihen vaikuttavia muotoja keskeisen käyttäytymisen (focal behavior) ja harkinnanvaraisen käyttäytymisen (discretionary behavior) suhteen. Sitoutumiseen liittyvistä ajattelutavoista seuraa sitoutunutta käyttäytymistä. Mainituista ajattelutavoista kaikki ovat yhteydessä keskeiseen käyttäytymiseen; voimakkaimmin vaikuttaa kuitenkin affektiivinen sitoutuminen. Harkinnanvaraisen käytöksen suhteen ajattelutavat eroavat voimakkaammin toisistaan, mutta silloinkin affektiivinen ajattelu sitouttaa voimakkaimmin ja sitä seuraa normatiivinen sitoutuminen. Sen sijaan jatkuvuussitoutuminen ei korreloi harkinnanvaraisen käytöksen suhteen. Sitoutumisen yhden muodon ja käyttäytymisen välinen suhde on suurimmillaan, kun toiset sitoutumisen muodot ovat alhaisella tasolla. (Emt., 315.) Luonnollisesti affektiivinen sitoutuneisuus riittää yksinään, mutta yllä oleva neljäs väittämä tarkoittaa, että esimerkiksi normatiivinen sitoutuminen on voimakkaimmillaan, kun affektiivinen sitoutuminen on heikkoa, ja samoin on jatkuvuussitoutumisen laita. Tämä on luonnollista, sillä jos työpaikassa pysytään vain velvollisuudentunnosta, ei työntekijä voi olla kovin samastunut organisaation arvoihin.

Meyerin ja Herscovitchin viides väittämä kuvaa sitoutumisen perusteita. Affektiivinen sitoutuminen kehittyy, kun yksilö tuntee olevansa osa toimintaa tai kokonaisuutta, joista hän myös johtaa identiteettinsä. Jatkuvuussitoutuminen taas muodostuu, kun havaitaan, että saavutetut investoinnit voidaan menettää tai ettei toiminnalle ole muita vaihtoehtoja. Normatiivinen sitoutuminen puolestaan muodostuu sosialisoinnin seurauksena: toiminta on tarpeen siitä saatavien etujen vuoksi tai toiminnasta muodostunut psykologinen sopimus edellyttää sitoutumista. (Emt., 315 - 317.) Kuviossa 1 väittämät on yhdistetty organisaatioon sitoutumisen olemusta selittäväksi malliksi:

Kuvio 1. Yleinen malli työpaikkaan sitoutumisesta (Meyer, J., P. & Herscovitch, L. 2001, 317).

Kuviossa esitetty käyttäytymisen seurauksen harkinnanvarainen muoto (Discretionary Target-Relevant Behavior) selittää käytännön toimintaa yhdessä ydinkäyttäytymisen (Focal Target-Relevant Behavior) kanssa. Harkinnanvaraisuus antaa tilaa käyttäytymisen variaatioille. Vaikka työntekijän käyttäytyminen olisi sitoutunutta, voi sitoutumisen mittakaava vaihdella. Niinpä työntekijä voi olla sitoutunut organisaatioon, mutta se, kuinka usein ja kuinka tehokkaasti hän on läsnä, vaihtelee. Sitoutumisen aste saattaa vaihdella jokseenkin sitoutuneesta ehdottomasti sitoutuneeseen. Lisäksi ihmiset voivat olla sitoutuneita eri asioihin, jotka saattavat olla keskenään ristiriitaisia. Kuitenkin silloin, kun ollaan affektiivisesti sitoutuneita ja koetaan työ tärkeäksi ja merkitykselliseksi, ilmenee sitoutunut käyttäytyminen laajana. (Meyer & Herscovitch 2001, 318.) Sitoutumisen osaluilla on myös vaikutuksia toisiinsa. Somersin mukaan esimerkiksi se, että jatkuvuus-sitoutuminen on voimakasta, voi ulottaa vaikutustaan myös emotionaaliseen kiinnittymiseen siten, että affektiivisesta sitoutumisesta tulee rationaalista eikä niinkään ”aitoa” kiintymystä organisaatiota kohtaan (Somers 1995, 56). Sitoutumiset siten tavallaan kumoavat toisiaan, kuten neljännessä väittämässä esitettiin. Meyer ja Allen puolestaan toteavat, että vahva jatkuvuus-sitoutuneisuus saattaa viestiä ”ansan tunteesta”, jolloin sitoutuneisuus heikentää työsuoritusta. (Meyer & Allen 1997.)

Meyerin ja Herscovitchin sitoutumisen malli auttaa selvittämään sitoutumiseen johtaneita seikkoja ja ennustamaan työntekijän pysyvyyttä jatkossa. Tutkielman yhtenä aineistonkeruumenetelmänä on kysely, jolla on tarkoitus selvittää yliopistokoulutettujen poliisien ammattiin sitoutumista. Edustaa-ko poliisiorganisaatio heille arvoja, joihin he edelleen voivat samastua, onko työ yhä mielenkiintoista ja onko uran eteneminen ollut ennustettua ja toivottua, vai onko työstä muodostunut velvoite, jota on toisaalta tehtävä, koska palkkaakin maksetaan, tai siksi, että ei ole mitään takeita muualla saatavista vastaavista eduista? Sitoutuneisuudella on merkitystä myös ammatillisen identiteetin kannalta. Affektiivinen sitoutuminen tarkoittaa luonnollisesti poliisin arvojen omaksumista osaksi identiteettiä ja halua pysyä poliisin palveluksessa. Normatiivinen sitoutuminen näyttää kertovan vain protestanttisesta työetiikasta ja työntekijästä, joka tilaisuuden tullen lähtee muualle. Jatkuvuus-sitoutuminen voi kertoa panostuksesta poliisin ammatin erityistehtäviin: koulutuksesta ja asiantuntijuudesta, jolle ei ole käyttöä muussa organisaatiossa. Olipa sitoutumisen muoto mikä hyvänsä, voi seurauksena olla työnsä kaikesta huolimatta hyvin hoitava työntekijä, joka paremman tarjouksen puuttuessa pysyy poliisina, vaikka ei tuntisikaan samastuvansa organisaatioon. Jos sitoutuminen ylipäättään jossakin vaiheessa työuraa vähenee, voi seurauksena olla työpaikan vaihto. Siinä tapauksessa poliisiorganisaatio on heittänyt kaksi koulutusta hukkaan.

5. Identiteetti ja ihmiskäsitys

Poliisi on ammatti, joka väistämättä vaikuttaa identiteettiin. Poliisi-identiteetti ei myöskään näytä antavan kovin paljoa liikkumavaraa minäkuvan suhteen, varsinkaan tarkasteltaessa poliiseja ulkopuolelta. Saara Repo-Kaarento määrittelee minäkuvan maailmankuvan keskeiseksi osaksi, joka kuvastaa yksilön käsitystä itsestään (Repo-Kaarento 2007, 22). Ihmisen käsitys itsestä on muuttunut yhteiskunnan ja aatevirtausten muutosten myötä. Keskiajan alussa tavalliselle kansalaiselle ei ollut tarjolla monia identiteettejä, joilla ilmaista itseään muille. Sennettin¹ mukaan renessanssiajan filosofi Pico della Mirandola näki ensimmäisenä ihmisen mahdollisuuden oman itsensä luoja, itsensä kehittäjänä. Kristinuskoon käsitys itsen muovaamisen mahdollisuudesta ei sopinut ja Augustinus varoittikin itsensä muovaamisesta: tärkeintä oli kehittyä Jeesuksen antaman esimerkin mukaisesti.

¹ Sennettin lainaukset teoksista: Giovanni Pico Della Mirandola 1999. Ihmisten arvokkuudesta, suom. Tapio Martikainen. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy; Stephen Greeblatt 1980, Renaissance Self-fashioning. Chicago: University of Chicago Press.

Itsekuri oli hyve, mutta oman kokemuksen muokkaaminen synty. (Sennett 2002, 108.) Stuart Hall toteaa kyseessä olleen yksilöllinen subjektikäsitys, jossa minän olemuksellinen keskus ymmärrettiin ihmisen identiteetiksi. Moderni aika, jonka alkua läntisessä kulttuurissa sävyttivät uskonpuhdistus, renessanssihumanismi ja tieteelliset vallankumoukset, irrotti yksilön yhteiskunnallisista ja traditio-naalisista siteistä, joiden oli uskottu olevan jumalallista alkuperää. (Hall 1992, 21, 30.)

Hannu Heikkisen ja Rauno Huttusen mielestä ihmisyyden olemusta voidaan ajatella essentialistise-na tai eksistentiaalistisena. Essentialistinen ihmiskäsitys on Augustinuksen linjalla: ihmisellä on jokin syvin olemus, joka kristillisen ihmiskäsityksen mukaan tarkoittaa Jumalan kuvaa ihmisessä. Eksistentiaalistinen käsitys ihmisestä taas korostaa olemassaolon sattumaa ja sitä, että omien valintojen kautta voidaan saada elämälle tarkoitus. Kulttuurinen käsitys korostaa yhteisön vaikutusta ihmiseksi kehittämisessä. Kun eksistentiaalistinen ja kulturalistinen risteävät, saadaan narratiivisen identiteetin idea, jossa vastaus kysymykseen, kuka minä olen, painottuu kieleen ja kulttuuriin. Identiteettiä tuotetaan ja uusitaan kertomalla tarinaa itsestä ja tuotetuista tarinoista voidaan Heikkisen ja Huttusen mielestä löytää merkkejä sekä essentialistisesta ”tosi minästä” että minästä eksistentiaalistisena tuotteena. Identiteetti on yksilön tulkinta itsestään, vastaus siihen, kuka tai millainen minä olen. (Heikkinen & Huttunen 2002, 165–169.) Tuotettu identiteetti voitaisiin siten määritellä Markku Vanttajan ja Tero Järvisen (2006, 27) tavoin elämänmittaiseksi prosessiksi, jonka kuluessa, sosialisoinnin rajoissa, muodostetaan kokemusten pohjalta käsitys itsestä ja omista mahdollisuuksista suhteessa ulkopuoliseen maailmaan.

Heikkinen ja Huttunen (2002, 179) toteavat lisäksi, että identiteetti on poliittinen, sillä erilaisilla ammattiryhmillä nähdään olevan yhteiskunnassa erilaisia tehtäviä. Susanna Paloniemen mukaan identiteettityö on subjektiivisen ja kollektiivisen vuoropuhelua, jossa yksilö määrittelee subjektiiviteettiaan suhteessa asetettuihin odotuksiin. Paloniemen tutkimien ikääntyvien opettajien identiteetille koulu muodostaa kontekstin ja asettaa rajat. (Paloniemi 2007, 56.) Opettaja nähdään yhteiskunnan peruspilarina, yhteiskuntaa koossapitävänä voimana, ja samaa voidaan väittää poliisista, jonka tehtävä on vallitsevan yhteiskuntajärjestyksen ylläpitäminen. Opettaja ei Heikkisen ja Huttusen mukaan kuitenkaan ole vain vanhan yhteiskunnan ylläpitäjä, vaan myös uudistaja ja kriittinen reflektioija (Heikkinen & Huttunen 2002, 180). Poliisin rooli ei ole niinkään uudistaja, vaan lainsäädännönkin mukaan vallitsevan järjestyksen ylläpitäjä. Näyttää siten siltä, että poliisin ammatti on perinteisesti ollut lähempänä essentialistista kuin eksistentiaalistista ihmiskäsitystä. Anneli Eteläpellon mukaan identiteetin käsite on liitetty usein juuri ammattiin, mutta myös esimerkiksi kansallisuuteen ja sukupuoleen niihin samastumisen kautta. Identiteetin on käsitetty muodostuvan yhteisöön ja yh-

teiskuntaan sosiaalistumisen seurauksena ja rakentuvan yksilön ja yhteisön vuorovaikutuksen tuloksena, kuten Heikkinen ja Huttunenkin toteavat; tosin eri teorioissa yksilön ja yhteisön osuuksien painotukset vaihtelevat. Ammatti-identiteetin avainelementtejä ovat sosiaalistuminen, oppiminen ja vuorovaikutus jonkin organisaation puitteissa. (Eteläpelto 2007, 96 – 97, 108.) Kulttuurinen konteksti muodostaa tärkeän alustan identiteetin kehittymiselle, ja erityisesti yksilön ympäristöstään saamat kokemukset asettavat rajat ja toisaalta luovat tavoitteen identiteetille. Poliisin ammatti-identiteetti ei ole vapaa työn ja organisaation asettamista odotuksista.

5.1 Sosiaalinen identiteetti ja kulttuurinen konteksti

Hall jakaa identiteetin kolmeen, eri aikakausiin liittyvään määrittelyyn minästä, subjektista: joko valistuksen subjektiksi, sosiologiseksi subjektiksi tai postmoderniksi subjektiksi. Sosiologian kehittymisen myötä 1900-luvulla yksilöllinen subjektikäsite muuttui ja ajateltiin, että minuus kehittyi merkityksellisen sosiaalisen vuorovaikutuksen myötä, yhteydessä merkityksellisiin toisiin. Sosiologinen subjektikäsite ei hylännyt täysin sisäistä ydintä tai olemusta, josta käytettiin termiä ”tosi minä”, mutta sen uskottiin muodostuvan ulkopuolella olevien kulttuuristen maailmojen ja niiden tarjoamien identiteettien kanssa. Tunnetuimpia tämän nykyisin sosiologiassa klassisen lähestymistavan kehittäjiä ovat G.H. Mead, C.H. Cooley ja symboliset interaktionistit. Sosiologisen käsityksen mukaan identiteetti on yhdistävänä tekijänä sisä- ja ulkopuolisen maailman välillä ja kulttuuristen identiteettien välityksellä omaksumme myös ulkopuolisen maailman arvot, jolloin ne muuttuvat osaksi minuuttamme. Merkityksellisten toisten abstrakti vastine on yleistyneen toisen käsite, mikä tarkoittaa toisten asemaan asettumista ja itselle tärkeiden asioiden ohella samastumista yhteiskuntaan yleisesti. Samalla identiteetti saa pysyvemmän luonteen. (Hall 1992, 21–22; Berger & Luckmann 2002, 151; Antikainen 2000, 266 - 267.) Heikkinen ja Huttunen käyttävät esimerkkinä sosiologisesti subjektikäsitteestä Axel Honnethin teoriaa tunnustuksen kamppailusta (Honneth 1996), jossa itseymmärrys rakentuu yksilön saaman tunnustuksen perusteella. Vaikkapa urheilusta saatu huomio saa yksilön näkemään itsensä ensisijaisesti urheilijana vastavuoroisen tunnustuksen kautta. (Heikkinen & Huttunen 2002, 172.)

Identiteetti ei enää kehity täysin sosiaalisen vuorovaikutuksen ehdoilla, vaan yhä enemmän yksilö itse päättää, millaisen sisäisen tarinan, elämäkerran, hän rakentaa. Poliisiopinnot aloittava oppilasaineesen osoittaa: moni vaihtaa ammattia tullessaan poliisikouluun. Onko kyse reflektiosta ja paremmasta itsensä ymmärtämisestä vai nykyisen postmodernin yhteiskunnan epävarmuudesta,

jossa tulevaisuus halutaan varmistaa monipuolisella ammatillisella osaamisella? Camilla Kovero käsittelee identiteettiä Charles Taylorin tutkimuksen pohjalta (Taylor 1989, 1995), jonka mukaan identiteetti rakentuu tai määrittyy hyvinä ja arvokkaina pidettyjen tai toisaalta halveksittavien seikkojen perusteella. Paikan hakeminen modernissa yhteiskunnassa on aiempaa selkeämmin oma henkilökohtainen luomus, vaikka identiteetti rakentuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. (Kovero 2004, 137.) Yhteiskuntarakenteiden muuttuessa yhä pirstaleisemmiksi ja liikkuvuuden lisääntyessä globaalin talouden myötä ammatilliset tai kansalliset identiteetit eivät ole enää niin selviä kuin aikaisemmin. Se, että yhteiskuntakaan ei enää ole vakaa ja yhtenäinen, saattaa vaatia monia eri tilanteissa aktivoituvia identiteettejä. Hall toteaaakin, ettei subjektilla ole enää vakaata ja yhtenäistä identiteettiä. Subjekti koostuu monista identiteeteistä, jotka saattavat olla jopa ristiriitaisia tai yhteensopimattomia keskenään. Tällainen postmoderni subjekti tarkoittaa Hallin mukaan subjektiä ilman kiinteää olemuksellista tai pysyvää identiteettiä. Subjekti ottaa käyttöönsä tarvittavan identiteetin aina tilanteen mukaan eikä mitään yhtenäistä minää, joka sisältäisi erilaisia identiteetin muotoja, ole enää olemassa. (Hall 1992, 21–23.)

Myös Anneli Eteläpelto (2007, 98) näkee identiteetin ja sille sukua olevan subjektiuden korostavan yksilön aktiivista roolia oman elämänsä muokkaajana. Identiteetin luomisen voidaan ajatella olevan aktiivinen ja ainakin osittain tietoinen prosessi, mutta on vaikea ajatella identiteetin valinnan olevan täysin vapaa, vailla yhteisön sille asettamia odotuksia. Eteläpellon mukaan yhteiskunnan jatkuva muutos edellyttää itsen arviointia suhteessa ympäröivään yhteisöön. Luonteeltaan jatkuva identiteettiprosessi käyttää aineksinaan sosiaalisen ja persoonallisen välistä vuorovaikutusta. Realistinen identiteettiteoria kuitenkin korostaa, ettei identiteetti ole koskaan vapaasti valittavissa, koska esimerkiksi sosiaalisen aseman rajoitteet vaikuttavat identiteettiin (Eteläpelto 2007, 137, 140–141.) Kysymys minästä, subjektista, subjektiviteetista ja identiteetistä saa epätietoisuuden valtaan: mitä itse asiassa subjektin subjektiuus on ja miten se eroaa identiteetistä? Siltalan mukaan subjektiudessa on ennen kaikkea kyse yksilön mahdollisuudesta vaikuttaa kohtaloonsa, työn näkökulmasta siitä, että työllä voi olla vaikutusta elämänsä kulkemiseen. Työn vaihtosuhteen hallinta muuttaa työntekijän objektista subjektiksi, joka hallitsee ainakin jossakin määrin omaa työtään. (Siltala 2007, 14, 22.) Eteläpelto selventää subjektiviteetin ja identiteetin suhdetta todeten, etteivät ne ole synonyymejä. Subjekti pyrkii suorittamaan identiteettiä, joka on mentaalinen käsitys siitä, mitä yksilö haluaa olla kerroen samalla muille, kuka hän on. Identiteetti on siten esitys siitä, mitä yksilö on, ja lähenee Heideggerin *dasein*-käsitettä refleksiivisyydessään. (Eteläpelto 2007, 118–119, 122.)

Erilaisten identiteettien aktivoituminen ja siihen johtavat vaikuttimet on kiinnostava kysymys. Yksilö ehkä rakentaa identiteettinsä vastaamaan aina kulloistakin elämäntilannetta ja erilaisten vaiheitten jälkeen siirtyä toteuttamaan toisenlaista identiteettiä, jolloin myös vanhat identiteetit ovat osa nykyistä identiteettiä – osa sisäistä tarinaa. Henkilökohtaiset kriisit, yhteiskunnan rakenteiden muutokset ja muuttuvat tavoitteet muokkaavat identiteettiämme, jolle ei enää näytä olevan kunnollista kiinnittymiskohdetta nykyisessä työelämässä, kuten Eteläpelto on todennut. Seurauksena voi olla strategisen karriäristin työidentiteetti, joka ei kunnolla kiinnity mihinkään. Identiteetit kuvaavat siten samalla yhteiskunnallisten muutosten merkitystä yksilölle. Perinteisen työhön kiinnittymisen muuttuessa vaihtuvien töiden myötä korostuvat yksittäisten ammatillisten taitojen sijaan henkilökohtaiset ominaisuudet. (Eteläpelto 2007, 92, 93; Julkunen 2007, 36, 47.) Identiteettityön tuloksena voi olla Julkusen (2008) mainitsema psykologinen sopimus.

Poliisin ammattiin ei hakeuduta strategisen karriäristin asenteella. Työ tarjoaa monenlaisia identiteettejä eritaustaisille poliiseille peruskoulutusvaiheesta aina eläkeikään saakka, vaikka taustalla näyttäisi olevan vain yksi poliisin identiteetti. Eri asia on, pääsevätkö kaikki tehtäviin, joissa tuntevat olevansa omimmillaan. Urasuunnitelmien muotoutumisesta johtuen identiteetti voi muodostua erilaiseksi. Kirpalin (2004a) tutkimushankkeessa työidentiteeteistä eroteltiin kolme identiteetin tyyppiä: sopeutuva, uudelleen itsensä määrittelevä ja pysyvä tai vakaa identiteetti. Sopeutuvia oli kahta lajia: pitkän aikavälin sopeutujat, joiden asenne oli passiivinen johtaen pysyvyyteen; toisaalta taas oli lyhyen aikavälin sopeutujia, joiden tarkoituksena oli vaihtaa työnantajaa tai ammattia lähiaikoina. Uudelleen itsensä määrittelevät olivat eräänlaisia muutosagentteja, jotka neuvottelivat, haastoivat tai johdattelivat työtovereitaan. (Eteläpelto 2007, 113.) Maisteripoliisit voisivat olla poliisiorganisaation muutosagentteja, poliisin kulttuurisen kontekstin rikastajia osana poliisin ammatikuntaa.

5.2 Ammatillisen identiteetin kehittyminen

Karin Filanderin mukaan jälkiteollinen yhteiskunta tarvitsee vakiintuneiden ammattien tilalle joustavia ja työelämän uusiin ehtoihin sopeutumiskykyisiä osaajia, jotka kykenevät ylittämään vakiintuneita työnkuvia. Perinteisen kollektiivisen identiteetin sijaan ei niinkään kiinnitytä ammattiin, vaan työpaikkaan, jolloin yleiset työelämävalmiudet korostuvat. Rajatun työn osaajan tilalle on tullut monitaitoinen, mutta samalla usein pinnallisesti työn hallitseva yleisosaaja. (Filander 2006, 51–53.) Vaikka poliisiorganisaatiossa on yleistynyt ”kaikki tekevät kaikkea” -ajattelu, ei Filanderin kuva-

ma ammatillisen identiteetin postmoderni kehitys tunnu sopivan poliisiin. Vallalla näyttää poliisissa edelleen olevan identiteetin kollektiivinen rakentuminen nimenomaan ammatin kautta. Akateemisten poliisien suhteen tilanne voi olla toinen, sillä heillä on jo poliisiin tullessaan hyviä yleisiä työelämävalmiuksia. Vaikka poliisin ammatti leimaa tekijäänsä enemmän kuin moni muu ammatti, korkeakoulutetuille poliiseille niin ei välttämättä käy kokonaisidentiteetin määrittymisen näkökulmasta. Koska työelämä yleensä muodostaa ihmisen elinajasta huomattavan suuren osan, on mielekästä tarkastella ammatillisen identiteetin kasvuprosessia työn kautta tapahtuvana prosessina. Opiskeluaikaiset kontaktit työelämään suuntaavat ammatillista identiteettiä, mutta vasta työelämän kokemukset antavat vastauksen siihen, millaisen sijan ammatti kokonaisidentiteetistä valtaa.

Työn asemaa yksilön elämässä kuvataan erilaisin termein. Eteläpelto määrittelee työn ja identiteetin suhteen siten, että laajin merkitys on työhön liittyvällä identiteetillä ja sitä hieman suppeampi merkitys työidentiteetillä. Ammatillisella identiteetillä ja ammatti-identiteetillä on edellisiä spesifisempi merkitys. Työhön liittyvässä identiteetissä yhtyvät ammattialan yhteisöllinen käytäntö ja yksilön käsitykset työn asemasta elämässä, sen arvoista ja eettisistä sitoumuksista. Työsuhteiden epävarmuuden ja ammattien vaihtuvuuden vuoksi työidentiteetti kuvaa ammatti-identiteettiä paremmin nykyistä suhdetta työhön. (Eteläpelto 2007, 90, 139.) Työidentiteetti saattaisi kuvata parhaiten maisteripoliiseja, mikäli heidän tiedettäisiin keskittyvän kehittämään etupäässä omaan ammattitaitoonsa liittyvää identiteettiä. Oletan kuitenkin myös maistereiden hakeutuvan poliisiorganisaatioon sinne jäädäkseen ja siksi käytän tutkimuksessani ammatillisen identiteetin käsitettä. Vaikka ammatti-identiteetti ei aivan vastaakaan ammatillista identiteettiä, voidaan käsitteitä käyttää rinnakkain käsiteltäessä poliisin identiteettiä, poliisi-identiteettiä.

Ammatillinen identiteetti on prosessi, jonka tuloksen Anja Heikkinen (2001, 12) on määritellyt seuraavasti: se on osa kokonaisidentiteettiä, joka tarkoittaa ”jonakin erityisenä olemista, jonnekin kuulumista ja toisille jonakin olemista”. Samalla prosessi on Heikkisen mukaan osa persoonallista identiteetin kehittymistä ja itsen löytämistä ammatin kautta. Itselle sopivaan työhön hakeutuminen on osa identiteettiprosessin jatkuvaa luonnetta, jossa lapsuus korostuu ja työssä täytyy esimerkiksi lapsuuden haave ihmisten auttamisesta. Auttamishaavetta voidaan nimittää kutsumukseksi, vastuunotoksi muista, jota jo alan oppilaitokseen hakeutuminen osoittaa. (Heikkinen 2001, 171, 173.) Eteläpelto ja Katja Vähäsantanen ovat määritelleet ammatillisen identiteetin yksilön elämänsä historiaan perustuvana suhteena työhön ja ammatillisuuteen, mutta ei vain tarkasteluhetkellä, sillä ammatillista identiteettiä pyritään määrittelemään myös suhteessa tulevaisuuteen: siihen, millaiseksi halutaan ammatillisesti tulla, jolloin identiteettiä määrittävät tavoitteen kannalta tärkeät asiat (Eteläpelto

& Vähäsantanen 2006, 26). Postmodernissa yhteiskunnassa ammatillinen identiteetti määritellään enemmänkin persoonan kautta, jolloin harrastukset ja elämä ammatin ulkopuolella saattavat olla merkityksellisempiä. Identiteetin on sopeuduttava vaihtuviin työpaikkoihin, epäjatkuvuuteen työsuhteissa ja muuttuviin työn sisällön vaatimuksiin. Ammatillisen identiteetin kehittyminen onkin monimuotoinen ilmiö, kuten Vähäsantanen (2007, 159) on todennut, sillä se rakentuu yksilöllisesti, ammattiin samastumalla ja organisaatiokulttuuriin kiinnittymällä.

Työyhteisössä tapahtuvaa identiteetin kehittymistä tarkastellaan oppimisen osallistumisteorioissa. Oppimisen teoriat eivät Eteläpellon ja Vähäsantanen mielestä kuitenkaan kiinnitä tarpeeksi huomiota subjektiiviseen toimijuuteen, jota moni kasvattamiseen, hoitamiseen tai johtamiseen liittyvä työ edellyttää. (Eteläpelto & Vähäsantanen 2006, 39–40.) Tiellä noviisista ammattilaiseksi vaihtelevat identiteetin rakentumisessa persoonallisen ja sosiaalisen painotukset siten, että noviisivaiheessa korostuu työyhteisöön sosiaalistuminen, kun omaksutaan yhteisön toimintatavat, arvot ja normit sellaisenaan. Myöhemmässä vaiheessa yksilöllisyys ja identiteetti saavat lisää painoarvoa. Laajimmillaan ammatillinen identiteetti nähdään omana paikkana yhteiskunnassa, kuten Honkonen ja Rairvola (1991, 44–45) ovat todenneet. Eteläpellon ja Vähäsantanen (2006, 41–42) mukaan uusin ammatillisen identiteetin tutkimus pyrkii ymmärtämään identiteetin rakentumista narratiivisesti tarinoiden tuottamisen avulla kartoittamalla ammatillista kehityshistoriaa, tuottamalla muutosta ja edistämällä oman osaamisen itsearviota. Tarinallista minuutta ihminen tuottaa valitsemalla sisäiseen tarinaansa itsensä kannalta merkityksellisiä seikkoja. Tällaisia ovat esimerkiksi opintojen suhteen tehtävät valinnat ja myöhemmin tiettyyn työtön hakeutuminen. Eero Ropon ja Anna-Maija Gustafssonin mukaan ”oppiminen on minuuden, identiteetin kehityksen ja muutoksen keskeisin prosessi”. Oppimista ja opiskelua suunnataan sen mukaan, miksi halutaan tulla, tai päinvastoin. Sitä oppiminen on vahvasti tulevaisuuteen kohdistuva prosessi. (Ropo & Gustafsson 2006, 55.)

Yksilöllinen ammatillinen identiteettiprosessi toteutuu nykyisin huonosti poliisiopinnoissa, vaikka työn eri sektoreista saa käsityksen ja työssäoppimisjaksojen aikana. Akateemiset opiskelijat ovat luultavasti kiinnostuneita erilaisista asiantuntijatehtävistä, joten valinnaisuus kurssitarjonnassa ja siihen liittyvä reflektointi opintojen aikana tekisi opiskelijasta yksilön, joka perusopintojen syventävässä vaiheessa voisi suunnitella millainen poliisialan ammattilainen hänestä tulee. Vallitseva käsitys poliisikunnassa on kuitenkin, että kaikkien poliisien tulee suorittaa samat perusopinnot, joiden jälkeen vasta voi erikoistua. Valinnat aukeavat siten vasta töihin päästyä. Identiteetin rakentumista vaikeuttaa nykyisellään myös poliisin perusyksiköissä taannoin toteutettu siirtyminen erityisosaa-

misesta kohti asiakokonaisuuksien (pinnallista) hallintaa, joten sisäinen tarinakaan ei pääse kehittymään tietyn ammatillisen sektorin yhä paremmin hallitsevan erityisasiantuntijan suuntaan.

5.3 Tarinallisen kiertokulun teoria ja sisäinen tarina

Vilma Hänninen käyttää sisäisen tarinan hahmottamisessa hyväkseen Lev Vygotskin ajatuksia ihmillisen tietoisuuden kehittymisestä: ”Keskeisin näistä ajatuksista on, että ihmisille erityislaatuisten psyykkisten prosessien alkuperä on kulttuurissa.” Vygotskin ajatukset psyyken kulttuurihistoriallisesta kehityksestä ja ulkoisen sekä sisäisen puheen suhteesta ovat Hännisen ymmärryksen kehyksiä. Sisäisen tarinan avulla Hänninen pyrkii selittämään mielen sisäistä maailmaa. (Hänninen 1999, 13–14.)

Sisäinen puhe osana psyyken kulttuurihistoriallista kehitystä muodostuu Vygotskin ja venäläisen kielitieteilijä Potebnjan mukaan viestinnällisin keinoin: ajatus syntyy yhdessä sanojen kanssa ja puhe on viestinnän ohella keino ymmärtää itseään. Riikka Alasen mukaan Vygotskin ja G.H. Meadin ajattelussa yksilön tietoisuus saa muotonsa jatkuvassa ulkomaailman ja toisten välillä käytäväsä dialogissa, jota käydään *intersubjektiivisellä* ja *intrasubjektiivisellä* tasolla, oman itsensä kanssa. Vygotskin perusoletuksen mukaan ilmiöt esiintyvät aluksi ihmisen toiminnassa ulkoisella ja vasta myöhemmin sisäisellä tasolla, jolloin voidaan puhua egosentrisestä puheesta, josta kehittyy ajattelun kieli eli sisäinen puhe. (Alanen 2002, 208–209, 211, 218.)

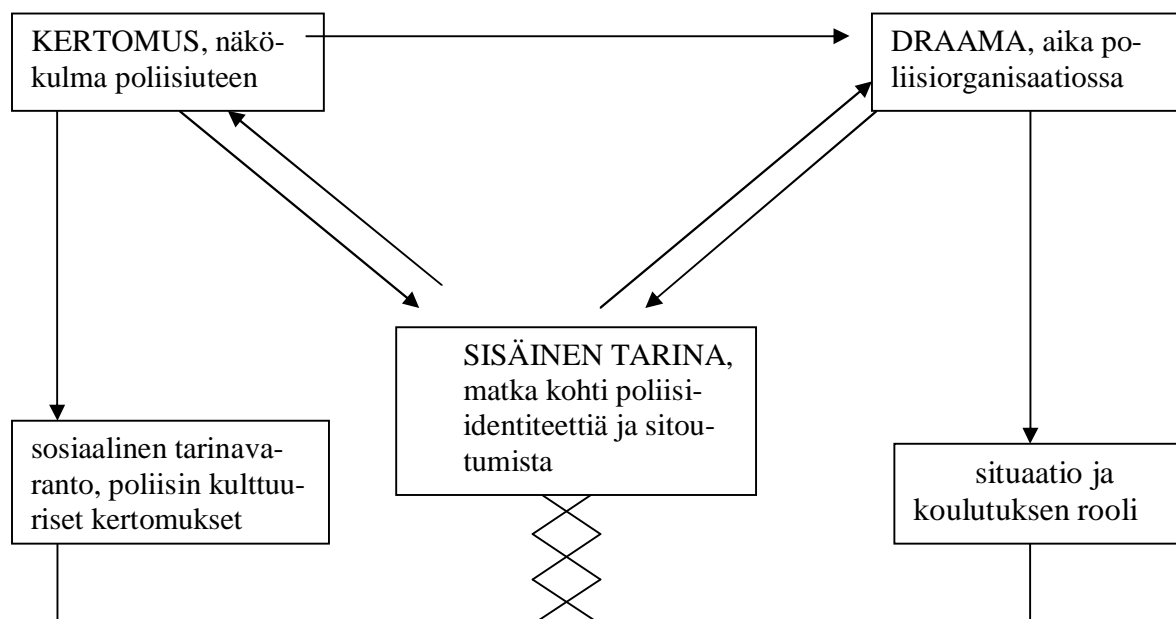
Hännisen mukaan Vygotskin ajattelussa lapsen kehittymisen kannalta ratkaiseva tekijä on puheen kehittyminen kommunikoinnista ajattelun välineeksi, jolloin alun perin ulkoinen puhe muuttuu sisäiseksi prosessiksi. Tarinat kehittyvät samalla tavalla kuin puhe: aluksi tarinoita kuullaan muiden kertomana, vähitellen opitaan kertomaan niitä itse ja lopulta käytetään tarinallista muotoa oman ajattelun välineenä. Hännisen mukaan kielellisten merkitysten kehittyminen on keskeistä tarinoiden kehittymiselle ja tarinallisten merkitysten omaksuminen taas heijastaa yksilön kulttuuristumista. (Hänninen 1999, 45.) Tällä tavalla intersubjektiivinen puhe muuttuu intrasubjektiiviseksi kulttuurin kyllästäväksi puheeksi, sisäiseksi tarinaksi. Sisäisen tarinan pragmaattista merkitystä ja sen sijoitumista eri elämänvaiheisiin Hänninen korostaa seuraavasti: Toimintaa ohjaava sisäinen tarina ajoittuu elämässä nuoruuteen, jolloin kognitiiviset kyvyt kehittyvät ja ollaan monien haasteiden edessä. Näistä haasteista selviytyminen edellyttää sellaisen sisäisen tarinan muodostumista, joka määrittää identiteetin tulevaisuutta silmällä pitäen. Hännisen mukaan aikuisuus tuo tarjolle monia vaihtoehto-

ja ja sitoutuminen johonkin tiettyyn elämänprojektiin edellyttää ulkoisista tarinoista vapaan henkilökohtaisen elämäntarinan muodostamista. (Hänninen 1999, 47.)

Narratiivisen minäpsykologian piirissä ollaan kiinnostuneita niistä kulttuurisista malleista, joita ihminen käyttää minuutensa ja samalla elämänsä tulkitsemiseen. Narratiivisen minäpsykologian kiinnostuksen kohteena on tarinallinen ajattelu eli se, miten ihminen tulkitsee elämäänsä hyödyntäen samalla kulttuurin tarjoamia tarinallisia malleja. (Emt., 16–19.) Elämäkertoja tutkimalla ei ehkä saada realistista tapahtumakuvausta maailmasta, koska tarinaan valikoituu vain yksilön kannalta merkittäviä tapahtumia. Siitä huolimatta tarina kertoo jotakin kulttuurisesta todellisuudesta tarinallisuutensa kautta (emt., 18). Tarina ei ole välttämättä objektiivinen totuus, mutta se on totta kertojalleen. Hänninen erottaa toisistaan tarinallisuuden eri ilmenemismuodot, jotka hänen kehittämässään tarinallisen kiertokulun teoriassa suhteutetaan paitsi toisiinsa, myös ulkopuoliseen maailmaan: *Tarina* on ajallinen kokonaisuus, jonka keskeinen elementti on juoni, mythos, johon nähden eri osat saavat merkityksensä. (Emt., 20.) Ajatus näyttää olevan peräisin Paul Ricoeurilta, joka samoin käyttää narratiivisen tekstin juonellistamisesta termiä mythos. Toiminnan maailman jäljittelyn hän erottaa termillä mimesis. Kertomuksessa mythos ja mimesis kietoutuvat yhteen. (Ricoeur 1998, 181.) Tuloksena on *sisäinen tarina*, jonka Hänninen määrittelee juuri siksi tajunnalliseksi, mielen sisäiseksi toiminnaksi, jossa elämää tulkitaan niiden valikoitujen merkityksellisten seikkojen perusteella, jotka tarinaan ovat valikoituneet (Hänninen 1999, 21).

5.4 Identiteetin kehittyminen ja sisäinen tarina

Hännisen tarinallisen kiertokulun teorian hahmottamiseksi tekemä kuvio selventää sitä, mitkä tekijät sisäiseen tarinaan vaikuttavat. Olen muokannut kuviota vastaamaan tutkimusasetelmaani akateemisen poliisin identiteetin rakentumisesta. Tarkastelen, mitä Hänninen kuvion käsitteillä ja niiden toisiinsa liittymisellä tarkoittaa ja mitä ne tarkoittavat suhteutettuna omaan tutkimukseeni.

Kuvio 2. Akateemisen poliisin identiteetin rakentuminen ja tarinallinen kiertokulku Hännististä (1999) mukailten.

Draaman käsite antaa puitteet toiminnalle. ”Se viittaa itse elävään elämään, toiminnalliseen prosessiin, jossa ihmiset pyrkivät toteuttamaan sisäisessä tarinassaan muotoilemiaan tarinallisia projekteja” (Hänninen 1999, 20). Akateemisen poliisin osalta draaman ajatellaan tarkoittavan tässä tutkimuksessa jatkumoa, joka alkaa opiskeluaikana Poliisiammattikorkeakoulussa ja jatkuu poliisiorganisaation jäsenenä. Hännisen (1999, 22) mukaan draama on nykyisyydessä tapahtuva prosessi, jossa toimija valitsee itsensä kannalta soveliaimman mahdollisuuden.

Situaatio tarkoittaa Hännisen mukaan yksilön paikkaa yhteiskunnassa. Paikka määrittyy sellaisten konkreettisten yksilöllisten tekijöiden kuin asuinpaikan, työpaikan, perhesuhteitten tai terveyden tilan mukaan. Yhteiskunta asettaa rajoja toimintaa säätelevien ideaalisten seikkojen avulla. Tällaisia ovat esimerkiksi lait, sosiaaliset normit ja säännöt. Situaatiossa puhutaan ihmisen elämäntilanteen kokonaisuudesta mahdolluuksineen ja rajoitteineen. Normit muuttuvat yhteiskuntarakenteiden muuttuessa, joten situaatiota määrittelevät seikat muuttuvat yhteiskunnan kehittyessä. (Emt., 21.) Koulutuksen rooli on ollut merkittävä yksilön yhteiskunnallisen aseman kannalta. Tilanne on kuitenkin viime vuosina nopeasti muuttunut: akateemisten ylikoulutuksen seurauksena ammatti määrittää asemaa koulutusta enemmän. Jos maisterin poliisiksi hakeutumisen syy on ollut pääasiassa instrumentaalinen, saattaa hänelle tulla tunne, että ammatin merkitys situaation kannalta on liiankin määräävä. Yhteiskunta nimittäin odottaa poliisiltaan hyväksyttävää käytöstä muutenkin kuin työaikana. Epäviralliset sosiaaliset normit ja yhteiskunnan odotukset saattavat vielä tänäkin päivänä

rajoittaa poliisin toimintaa pienemmällä paikkakunnalla, ja vapaa-aikanakin hänen identiteettinsä on ennen muuta poliisin identiteetti.

Sosiaalisen tarinavarannon käsitteellä Hänninen viittaa yksilölle sosiaalisen vuorovaikutuksen välityksellä tarjoutuviin kulttuurisiin kertomuksiin. Osa tarinoista koetaan merkittävämmäksi kuin muut ja ne omaksutaan osaksi henkilökohtaista tarinavarantoa. (Hänninen 1999, 21.) Poliisille kulttuurisia kertomuksia tarjotaan jo opiskeluvaiheessa. Näistä kertomuksista osa saattaa vaikuttaa niin voimakkaasti, että niistä tulee osa henkilökohtaista tarinavarantoa. Hännisen mukaan henkilökohtainen tarinavaranto sisältää omia tarinallisesti tulkittuja kokemuksia (emt., 21). Poliisiopiskelijan kokemusvaranto karttuu työssäoppimisjaksoilla ja luonnollisesti myöhemmin varsinaisissa työtehtävissä. Itse koettua ja muilta kuultua myös kerrotaan eteenpäin, ja niin kokemukset muuttuvat yleiseksi tarinavarannoksi. Kertomukset luovat kuvaa siitä, mitä hyvä poliisius tarkoittaa. Sosiaalinen vuorovaikutus ohjaa siten sekä ammattiin sosiaalistumista että ammatillisen identiteetin kehittymistä. On kuitenkin muistettava, että sosiaalinen tarinavaranto rakentuu suhteessa sisäiseen tarinaan, joka on akateemisilla poliiseilla erilainen kuin virkatovereilla. Ammatillisen identiteetin kannalta on merkittävää, kuinka maisteripoliisi suhtautuu poliisiorganisaation tarjoamiin kulttuurisiin kertomuksiin.

Sisäinen tarina on jatkuva luova prosessi, jossa monet osatarinat muodostavat kokonaisuuden. Sisäinen tarina yhdistää tulkinnan välineiksi elämän tapahtumat ja tilanteet tarjoamat mahdollisuudet ja rajoitukset. (Emt., 21–22.) Sisäinen tarina ei ole lopputulos siten, että tulkittaisiin elämän tapahtumia yhdeksi staattiseksi minäkuvaksi. Kun kerran elämän tapahtumat ovat muuttuvia, liikkeessä olevia asioita, myös minäkäsitys muokkaantuu ja on vuorovaikutuksessa elävän elämän draaman kanssa. Kasvu poliisien ammattikunnan jäseneksi on osa kokonaista identiteetin rakentumista. Hännisen mukaan identiteetissä voidaan erottaa useita tasoja. Toimijaminä kuvaa erilaisissa elämäntilanteissa aktivoituvia identiteettejä, moraalinen identiteetti on ideaalinen henkilöahmo, reflektoitu identiteetti tulee esiin elämän käännekohdissa ja mahdollinen minä ilmenee siinä, millainen halutaan tulevaisuudessa olla tai millaiseksi tulemistakin pelätään. Identiteetin tasot muodostavat kokonaisuuden, jota voidaan tarkastella tarinallisesti. Hänninen käsittelee sisäistä tarinaa ihmisen elämäntilanteen tulkina: merkittävää on, mitä kertoja valitsee tarinaansa, mitä hän jättää pois ja mitkä asiat hän kokee tärkeinä. Tarinallinen identiteetin rakentuminen kuvaa minuuden muuttuvana, kulttuurisena prosessina, joka muotoutuu sisäisen puheen ja draaman vuorovaikutuksessa. (Emt., 60–62.) Tarkastelen sisäistä tarinaa muutoksessa olevana kokonaisuutena maisteripoliisin kaikista aikaisimmista ja nykyisistä elämänvaiheista. Sisäinen tarina kuvaa tässä prosessia: se on matka koh-

ti poliisin identiteettiä, johon esisosaalisten seikkojen, toimintaympäristön ja kokemuksellisen sosiaalisen tarinavarannon oletetaan vaikuttavan. Sisäinen tarina ja identiteetti ovat yhteydessä toisiinsa, sillä Hännisen (1999, 60) mukaan *identiteetti* on tarinallinen luomus.

Kertomuksen käsitteellä viitataan ihmisen itsestään toisille, tyypillisimmin kielen välityksellä, kertomaan tarinaan. Tällä tavalla tarina siirtyy sosiaaliseen tarinavarantoon myös kuulijoiden resursiksi, edelleen käytettäväksi (emt., 20, 22). Sosiaalinen tarinavaranto muuttuu sisäiseksi tarinaksi kertomuksen kautta. Hännisen käsitys kertomuksesta on lähellä Ricoeurin tarinallisen kiertokulun tarkastelua mimesis-käsitteen avulla. Ricoeurin mukaan elämän tulkinta tarinoiden avulla voidaan jakaa eri vaiheisiin seuraavasti: Mimesis 1 edustaa toiminnan maailmassa esiymmärrystä, jonka avulla narratiiviseen tarinaan valitaan merkitykselliset asiat. Mimesis 2 taas järjestää merkitykselliset asiat juonelliseksi kertomukseksi, mythokseksi, eli kokonaiseksi tarinaksi, jossa on alku ja loppu. Kun mimesis 2 -tasoinen tarina omaksutaan ja sitä sovelletaan omaan elämään, saadaan uusi näkökulma niihin tapahtumiin, joista se kertoo. Tätä kolmatta vaihetta kutsutaan mimesis 3:ksi. (Ricoeur 1998, 182–186.) Ricoeurin kertomus on enemmän kuin pelkkä tarina: se jäsentää ne merkitykselliset asiat, joiden avulla tarinaan valikoituu vain tietyt seikkoja. Tällä tavalla tarinat auttavat hahmottamaan samalla kertaa omaa identiteettiä ja ne muuttuvat sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta muitten resursseiksi. Näin kokemukset antavat näkökulmaa omaan poliisiuteen, mutta saattavat muokata myös muiden käsitystä poliisiudesta.

Tarinaa ”luettaessa” identiteetti ymmärretään määrätynlaiseksi. Parempi ilmaus olisi kuitenkin tarinan ymmärtäminen vielä keskeneräiseksi, mikä saattaa olla positiivinen asia tulevia mahdollisuuksia pohdittaessa. Honkosen ja Raivolan tutkimuksessa (Honkonen & Raivola, 1991, 144) todettiin, että useimmille tutkituille poliisius oli ollut tarpeen minuuden rakentumiseksi, koska minuus ei aiemmin ollut kunnolla jäsentynyt. Identiteetti muuttuu tai suuntautuu uudelleen varsinkin nuoruudessa, juuri siihen aikaan, kun tehdään ammatinvalintaan liittyviä ratkaisuja. Henkilökohtaiset ominaisuudet saatetaan nähdä sopiviksi johonkin tiettyyn ammattiin, mikä taas ohjaa suuntautumista. *Poliisi-identiteetin* omaksunut henkilö mieltää itsensä ennen kaikkea poliisiksi ja alkaa tarkastella myös yhteiskuntaa poliisin näkökulmasta. Mielenkiintoinen kysymys on, kuinka akateemisen poliisin amatillinen identiteetti kehittyy. Kummiteleeko aiempi yliopistokoulutus taustalla manaten esiin epäilyksiä identiteetin tulevasta suunnasta? Tuleeko hänestä siten poliisiorganisaation jäsen, joka on sosiaalistunut poliisiorganisaation rakenteisiin, mutta ei miellä itseään poliisiksi siinä määrin kuin muut? Vai tuleeko hänestä ”poliisi” sanan varsinaisessa merkityksessä, jolloin hän sitoutuu myös poliisiorganisaation arvoihin ja poliisin ammattiin?

6. Tutkimustehtävä ja sen toteutus

Tutkimustehtävänä on tarkastella akateemisen poliisin ammatillisen identiteetin kehittymistä, ammattiin sitoutumista ja poliisiorganisaatioon sosiaalistumista poliisiopintojen sekä valmistumista seuraavien työvuosien aikana. Luvussa kuvaillaan tutkimusongelmat ja tutkimuksessa käytetyt aineistot, pohditaan valittua tutkimusmetodia ja kerrotaan analyysin periaatteet.

6.1 Tutkimusongelma

Honkosen mukaan tutkittavan henkilön elämäntietoa selvittäessä saadaan nähtäville niitä syitä, joiden vuoksi hän puhuu esimerkiksi koulutuksesta tietyllä tavalla. Elämäntietoa tuottaa tietoa elämässä tapahtuneista valinnoista, käännekohtista ja kulttuurisiin arvoihin suhtautumisesta. (Honkonen 1999, 38, 41–42.) Aikaisemmissa tutkimuksissa ei ole erikseen huomioitu poliisiopintoja edeltävää korkeakoulutusta identiteetin rakentumisen ja ammattiin sosiaalistumisen kannalta. Siksi on kiinnostavaa selvittää niitä syitä, jotka saavat ”ylikoulutetun” henkilön hakeutumaan poliisin ammattiin. Poliisiorganisaation kannalta on oleellista kysyä, hyödynnetäänkö korkeakoulutettujen poliisien osaamista vai kokevatko he turhautuneisuutta ja sen seurauksena alkavat pohtia uran vaihtoa, johon heillä on realistiset mahdollisuudet.

Tutkimuksen pääongelma on:

- Kuinka akateemisen poliisiopiskelijan ammatillinen identiteetti rakentuu poliisiopintojen ja työuran ensimmäisten vuosien aikana?

Pääongelmaa tarkentavia kysymyksiä ovat:

- Mikä on aikaisemman yliopistokoulutuksen merkitys ammattiin sosiaalistumisen ja ammatillisen identiteetin rakentumisen kannalta?
- Millainen on opiskelijan ammatillinen tulevaisuuskuva?
- Sitoutuuko akateeminen poliisi poliisiorganisaatioon?
- Miten akateemista koulutusta on voinut hyödyntää poliisiorganisaatiossa?

6.2 Aineiston kerääminen ja kuvaus

Tutkin akateemisen poliisin ammatillisen identiteetin kehittymistä hakuvaiheesta aina työvuosiin usean eri aineiston avulla. Käytettävissä oli vuonna 2007 kandidaatin tutkielmaa varten keräämäni kirjoitelma-aineisto koulutettavien opiskeluajalta, keväällä 2010 toteutetut kyselytutkimus, maistereiden kandidaatin tutkielma-aineistoa vastaava opiskeluaikainen kirjoitelmamateriaali sekä kuudelle kyselytutkimukseen vastanneista tehty haastattelu. Kyselyn yhteydessä oli mahdollista myös kommentoida yliopistokoulutetun poliisin asemaa poliisiorganisaatiossa. Keväällä 2010 tehdyn opiskeluaikaisen kirjoitelma-aineiston avulla halusin luoda vertailuasetelman vuoden 2007 aineistoon, mutta erityisesti pyrin tarkastelemaan olivatko koulutukseen hakeutumisen syyt ja tulevaisuuden suunnitelmat olennaisesti muuttuneet aiemmin kerrottuun nähden. Vuoden 2010 kirjoitelmia on käytetty taustoittavana materiaalina, eikä niitä ole systemaattisesti analysoitu. Tärkeimmän aineiston muodostavat kuusi elämäkerrallista haastattelua, joita täydensin kyselyn avoimilla kommenteil- la.

Vuoden 2007 aineisto koostuu seitsemästä perusopintojaksolla kuusi kirjoitetusta elämäkerrallisesta kertomuksesta. Olen nimennyt kirjoittajat *K-kirjainta ja aineistonkeruuvuotta* käyttäen, joten tekstissä esimerkiksi K1/2007 tarkoittaa kirjoittajaa yksi kyseisen vuoden aineistossa. Tässä aineistossa on kaksi naista samoin kuin nyt haastatelluissa poliiseissa. Uudet kirjoitelmapyyntö (liite 4) kohdistin keväällä 2010 Poliisiammattikorkeakoulussa perusopintojaksolla kuusi opiskelleille maistereille. Pienten kurssien vuoksi kyseisenä ajankohtana poliisiopinnoissa oli tavanomaista vähemmän opiskelijoita, joten myös maistereita oli vähän. Sain kuitenkin käyttöni neljä kirjoitelmaa, joissa maisterit pohtivat poliisikoulutukseen hakeutumisen syitä, kulunutta opiskeluaikaa ja uran jatkoa. Kirjoitelmat on kerätty samassa opintovaiheessa ja kirjoitettu käytännössä samoin ohjeistettuna. Vastaajien koulutustausta on kuitenkin toinen: vuonna 2007 kirjoittajista kaksi oli suorittanut ammattikorkeakoulututkinnon, viidellä ei ollut korkea-asteen tutkintoa heidän aloittaessaan poliisiopinnot.

Kyselyä varten kävin manuaalisesti läpi noin 2500 hakupaperia, joista etsin aiempaa yliopistokoulutusta niin, että kyseiset henkilöt olivat valmistuneet vähintään kaksi vuotta aikaisemmin silloisesta Poliisikoulusta. Ajallisesti aikaisimmin valmistunut kurssi, jonka otin vielä mukaan, oli kurssi 63, joka on valmistunut vuonna 1999. Arvioin, että sitä ennen poliisikoulutukseen hakeutuneista vain harvoilla oli valmis tai keskeneräisen yliopistotutkinto. Rajasin hausta opiskelijat, jotka hakupapereiden perusteella olivat suorittaneet hyvin vähän opintoja, puolustusvoimien piirissä suoritettut

opinnot, joiden vastaavuudesta siviilitutkintoon en ollut varma, ja pienten ruotsinkielisten kurssien opiskelijat. Löysin 109 kriteerit täyttävää entistä opiskelijaa; heistä 55:llä oli ollut hakupaperin mukaan valmis alempi tai ylempi yliopistotutkinto poliisikoulutukseen tullessaan. Lisäksi muutamilla oli opintoja yli kandidaatintason, mutta heillä ei ollut valmista tutkintoa. Kyselyn avulla selvitin heidän keskeneräisten opintojensa opintoviikko/-pistemäärät. Keskiarvoksi tuli 96 opintoviikkoa niistä suorituksista, joista se oli mahdollista laskea. Osa ilmoitetuista opinnoista oli merkitty niin epämääräisesti, ettei niitä voinut huomioida. Osalle (18) kriteerit täyttävistä en löytänyt yhteystietoa. Voi olla, että he ovat siirtyneet pois poliisiorganisaatiosta tai eivät ole aloittaneetkaan palvelusta poliisissa. Lopuille 91:lle lähetin loppukesällä 2009 kyselyn tiedustellakseni heidän halukkuuttaan osallistua myöhemmin toteutettavaan kyselytutkimukseen. Kaikkiaan 66 lähetti myöntävän vastauksen, ja heille lähetin varsinaisen sähköisen kyselylomakkeen (liite 3), johon vastattiin nimettömästi. Yhteensä 55 kohderyhmään kuulunutta palautti täytetyn lomakkeen.

Vastaajista 21 oli naisia ja 31 miehiä; kolme ei ilmoittanut sukupuolta, eikä sitä myöskään voinut luotettavasti päätellä vastauksista. 28 vastaajaa ilmoitti saaneensa yliopistotutkinnon valmiiksi ennen poliisiopintojen aloittamista, joten valmiita ja keskeneräisiä (27) tutkintoja oli vastaajissa käytännössä sama määrä. Halusin tarkastella kyselyn tuloksia myös suhteessa työkokemukseen: vaikuttaako esimerkiksi sitoutumiseen työssäoloajan pituus? Jotta tilastollinen vertailu onnistuisi, jaoin vastaajat kahteen osaan mediaanin mukaan, jolloin ensimmäiseen tuli 23 vastaajaa. He olivat olleet poliisina 1-3 vuotta. Toinen ryhmä muodostui neljä vuotta tai enemmän työskennelleistä, joita oli 32. Tutkintojen valmiuden suhde antoi hyvän lähtökohdan vertailevaan tutkimukseen, ja vaikka työvuodet ja sukupuoli eivät jakaantuneetkaan tasan, tuli molempiin ryhmiin kummassakin tapauksessa riittävästi vastaajia. Kyselyn yhteydessä keräsin vastanneilta myös avoimen aineiston (tekstissä merkinnällä *avoin*), eli tarjosin heille mahdollisuuden kommentoida akateemisen poliisin asemaa poliisiorganisaatiossa. Kyselyyn vastanneista 29 oli kirjoittanut kommentteja tähän osioon.

Koska olen kiinnostunut yliopistokoulutetun poliisin ammatillisen identiteetin kehittymisestä, keskityin haastattelussa niihin entisiin opiskelijoihin, joilla oli ollut nimenomaan valmis tai lähes valmis ylempi yliopistotutkinto. Ne, joilla oli huomattavan keskeneräinen tutkinto, karsin haastateltavien joukosta siksi, että valmiin yliopistotutkinnon katsoin edustavan paremmin ammatillista käännettä, ja myös siksi, että tutkinnon keskeyttäjiin verrattuna maisteripoliiseilla on valmiina toinen koulutus, joka antaa vaihtoehdon työmarkkinoiden suhteen. Haastateltavista neljällä oli poliisikoulutuksen aloittaessaan valmis maisteritutkinto, yksi suoritti tutkintonsa loppuun poliisiopintojen aikana ja yhden tutkinto on edelleen hieman kesken, kuten tuolloin. Haastateltavat valitsin sattu-

manvaraisesti, mutta kuitenkin niin, että puolet heistä oli ollut töissä vähintään neljä vuotta, muut vähemmän. Jaon tein vastaamaan kyselyaineistoa, jossa mediaani asettui juuri neljään vuoteen. Myös haastateltavien sukupuolijako, kaksi naista ja neljä miestä, vastaa melko hyvin kyselyaineiston jakaumaa. Lisäksi valitsin haastateltavat niin, että puolet heistä on töissä poliisin erillisyksikössä ja puolet työskentelee paikallispoliisissa. Haastateltavien työpaikat edustavat alueellisesti melko kattavasti koko maata eteläisestä Suomesta aina Oulun korkeudelle saakka.

6.2.1 Haastateltavien kuvaus

Käytän tekstissä haastateltavista ”*nimeä*” *H*, joten H1 tarkoittaa haastateltavaa yksi ja niin edelleen. Haastatellessani lupasin haastateltaville käsitellä aineistoa luottamuksellisesti, kuten muitakin aineistoja, joten olen päätenyt siihen, etten kerro haastateltavien ikää, työpaikkaa tai asuinpaikkakuntaa. Yliopistotutkinnon suorittaneita poliiseja on joissakin poliisin yksiköissä niin vähän, että heidät olisi mahdollista tunnistaa myös tutkintonimikkeen perusteella. Siksi käytän tutkinnoista yleisempää ilmausta, kuten humanistinen ala, yhteiskuntatieteellinen ala, luonnontieteellis-matemaattinen ala tai kasvatustieteeseen liittyvä ala. Kaikki haastateltavat ovat poliisikoulutukseen tullessaan olleet keskimäärin vanhempia kuin muut opiskelijat, mikä onkin luonnollista ottaen huomioon heidän opiskelu- ja työelämätaustansa.

H1 on mies, hän edustaa humanistista alaa, työskentelee poliisin erillisyksikössä ja ehti olla oman opiskelualansa töissä pari vuotta ennen hakeutumistaan poliisikoulutukseen. Työuraa poliisina on takana kaksi vuotta. H2 on mies, joka sai tutkintonsa valmiiksi poliisiopintojen aikana yhteiskuntatieteiden puolelta, ja hänkin työskentelee poliisin erillisyksikössä. Haastateltava on ollut poliisina noin viisi ja puoli vuotta valmistumisensa jälkeen. H3 on nainen, jolla on takanaan kahdeksan työvuotta paikallispoliisissa, joten hän on ollut haastateltavista pisimpään poliisina. Kolmannen haastateltavan tutkinto on luonnontieteellis-matemaattiselta alalta ja hänellä on runsaasti myös muita yliopisto-opintoja. H4 on samoin nainen, hän on työskennellyt poliisina kaksi vuotta paikallispoliisissa ja hänen hieman keskeneräinen tutkintonsa on luonnontieteellis-matemaattiselta alalta. H5 on mies, joka on työskennellyt paikallispoliisissa kuusi vuotta, ja hänen tutkintonsa on kasvatustieteisiin liittyvältä alalta. H6 on mies, joka on työskennellyt poliisin alueellisessa erillisyksikössä kaksi vuotta, ja hänen tutkintonsa on luonnontieteellis-matemaattiselta alalta. Hänellä on lisäksi runsaasti muita korkeakouluopintoja. Neljä haastateltavaa on puhtaasti rikospoliisin tehtävissä, ja vain H5 työsken-

telee järjestyspoliisina. H6:n tehtäväkuva sen sijaan koostuu monista poliisille kuuluvista tehtävistä. Yleisemminkin näyttää siltä, että korkeakoulutetut poliisit päätyvät usein rikostutkijan tehtäviin.

6.3 Narratiivisen tutkimuksen reunaehdot

Toisten mielestä elämä itsessään on vain sattumanvarainen sarja erilaisia tapahtumia, joka muille kerrottaessa järjestellään tarinan muotoon. Tarinaa kerrotaan tuolloin kuin istuttaisiin junassa selkä menosuuntaan: koko ajan mennään eteenpäin, mutta tuijotetaan menneisyyteen. Toiset taas uskovat elämäntarinan rakentuvan tarinallisesti, narratiivisesti, siten, että kaikkia uusia kokemuksia ja niiden merkityksiä reflektoidaan konstruktivistisesti aikaisemman elämän ja kulttuurin lähtökohdista: elämäntarina ei ole sattumaa, vaan elämästä muodostuu enemmän tai vähemmän kronologinen tarina, jolla näyttää olevan kokoava juoni. Elämä tarinana suuntautuu eteenpäin, kasvot on suunnattu kohti tulevaa ja jokainen asema antaa vihjeen tulevasta.

Hanna Meretojan mukaan ”narrativistit” on jaoteltu kahteen leiriin, joista ensimmäiset käyttävät tarinallisuutta kognitiivisena välineenä, jolla todellisuus järjestetään. Näihin todellisuuden tarinallisiin järjestäjiin kuuluvat esimerkiksi Hayden White, Louis O. Mink ja Daniel Dennett. Toiseen leiriin kuuluvat ymmärtävät tarinan ontologisena kategoriana, joka kuvaa maailmassa olemisen tapaa (esimerkiksi Charles Taylor, Paul Ricoeur, Alasdair MacIntyre, David Carr). (Meretoja 2009, 208; ks. myös Steinby 2009.) Vastakkain ovat siten epistemologinen ja ontologinen näkemys. Meretoja näkee inhimillisen todellisuuden sisältävän kuitenkin aina molemmat puolet, joten vastakkainasettelu on harhaanjohtavaa, vaikka Hayden White (1981) pitää ehjää maailmankuvaa lähinnä toiveajatteluna, kuvitteluna. Meretojan mukaan myös Sartre on kertomuksen kriitikko, joka teoksissaan tuo esiin käsitystä maailman käsittämättömyydestä ja sietämättömyydestä ja ihmisen tarvetta kertomuksellistaa ei-narratiivisia kokemuksiaan. (Meretoja 2009, 208–210.) Eikö kuitenkin Sartre, joka korostaa valinnan vapautta, tarinallaan Genet-varkaasta korosta alun sattumanvaraisuuden jälkeistä kausaalista elämäntarinaa, joka alkaa toteuttaa vääjäämättä ennustustaan?

Meretoja näkee fenomenologis-hermeneuttisen filosofian korostavan puhtaan positivistisen sijaan kokemusten ja itse elämän tulkinnallista luonnetta. Charles Taylor ja Paul Ricoeur ovat esimerkkejä tutkijoista, jotka ymmärtävät narratiivisuuden tärkeänä osana ihmisenä olemista ja olemisen tulkinnallista konstituointia. Ricoeurin Heideggerin ajatuksiin pohjaava narratiivinen identiteetti on ”dynaaminen ajallinen prosessi”, joka pohjautuu inhimilliseen tapaan (suhteessa omaan menneisyyteen)

jäsentää kokemuksia kronologisesti. Ricoeur ei kuitenkaan tarkoita, että eläisimme kertomuksia tai pakottaisimme todellisuuden kertomukseksi. Kokemusten tarinallisella tulkinnalla on kuitenkin elämää konstituiva piirre. (Meretoja 2009, 215 - 218.) Menneiden kokemusten ja tapahtumien selittäminen nykyisyyden valossa on samalla kaiken menneen selittämistä oman tarinan osana. Myös tulevaisuuden suhteen tehtäviä valintoja ohjaa tulkinta ”omasta tarinasta”, joten valinnat ammatin suhteen ovat osa kulttuurisesti tulkittua kertomusta.

Myös Matti Hyvärinen pohtii eletyn ja kerrotun kertomuksen problematiikkaa. Jos kertomusta eletään, on kertomuksen elämisellä tavoitteellinen luonne, joka liittyy yhteen kertomuksen ja toiminnan. Siten nykyisyys on Alasdair MacIntyren (1981) mukaan suhteessa tulevaan ja ajallisuuteen. Vielä pidemmälle menee David Carr (1986), joka yrittää osoittaa kaikkien kokemusten olevan jollakin tavoin valmiiksi kerronnallisia. Väitteensä Carr rakentaa Husserlin esimerkin varaan: musiikin melodian kuuntelu noudattaa tiettyä rakennetta, jossa yksittäinen nuotti on merkityksetön, joten kokemus noudattaa tiettyä rakennetta. Hyvärinen osoittaa Carrin päättelyn heikkoudet luontoesimerkeillä, joista on vaikeaa, ellei mahdotonta löytää tarinallista rakennetta alkuineen ja sulkeutuneen. (Hyvärinen 2004, 299 - 301.) Hayden Whiten kritiikki tarinoiden elämisestä muodostaa sillan Paul Ricoeurin. Hyvärisen (2004, 303) mukaan White, joka tunnetaan tarinoiden elämisen kritiikistä, tuo osaltaan tarinoihin juonentamisen elementin, vaikka pitää silti visusti erillään elämän ja tarinan elämästä.

Tunnetumpi juonentamisen käyttäjä on Ricoeur, joka tuntuu löytävän keskitien elämästä kerrotun tarinan eheän rakenteen ja eletyn tarinan epäilyttävän eheyden välille. Ricoeur nimittäin sisällyttää kertomukseen myös Sartren mainitseman epäjärjestyksen ja hajanaiset kokemukset. Hajanaisista kokemuksista ei kuitenkaan tule kertomusta ilman, että juoni sitoo tarinan eri elementit yhteen järkeväksi kokonaisuudeksi (emt., 304–305). Juoni ei ole vain kerrotun tarinan väline. Kertomusta myös eletään mythoksen ja mimesisten kautta: tarina, joka kuullaan ja jota tuotetaan, muuttuu omaksi elämäksi ja uudeksi tulkinnan apuvälineeksi. Lähinnä ajatteluni narratiivisuudesta pohjautuikin Ricoeurin filosofiaan, joka yhdistää elämän kaoottisuuden ja tarinan elämää konstituivan piirteen. Kertomuksen konstruktioivinen rakentuminen näkyy Ricoeurin ajattelussa tarinan ajallisuudesta. Liisa Steinby (2008, 255) on todennut, että ”kertomus noudattaa fenomenologista ajan kokemusta ja on itse asiassa se tapa, millä koemme ajallisen tapahtumisen”. Ajatus juontaa Ricoeurilta ja tarkoittaa elämistä ajassa, jossa yhtyvät menneisyys muistissa, nykyisyys havainnoissa ja tuleva odotuksissa, joten kertomus ei ole koskaan pelkkää kokemusten lineaarista peräkkäin sijoittelua. Analyysin lähtökohtana käytän Hännisen sisäistä tarinaa, joka huomioi elämän eri elementit tarinan

rakentumisen osina. Sisäinen tarina sallii kertomuksen epäyhtenäisyyden ja siten yhdistää ongelmallisen sattumanvaraisuuden elämäntarinaa, joka voi saada yllättäviäkin käännteitä.

Pekka Tammi varoittaa tarinallisen tutkimuksen vaaroista ja viittaa Hayden Whiteen (1987). White huomauttaa yhtenäiseen tarinarakenteeseen herkästi sisältyvästä asenteesta, joka pyrkii löytämään jokaisesta tarinasta moraalisen opetuksen. Monet tarinat sisältävät kuitenkin epäjatkuvuutta ja hajanaisuutta, jota yritetään hallita kertomuksen muotoon pakotetuilla eheillä, kausaalisilla, kertomuksilla. (Tammi 2009, 149–150.) Haastatteluita tulkittaessa täytyy siten pitää varansa, ettei ammatillisen identiteetin tarinasta tule sellaista tarinaa, että se tukee tutkijan teoreettisesti muodostamaa oletusta identiteetin kehittymisestä näyttävämmän lopputuloksen toivossa. Tammi huomauttaakin Anton Tshehovin ”heikkoon” kerronnallisuuteen viitaten, ettei elämä ole pelkästään etenevää kertomusta, vaan yhtä hyvin toistoa ja epäjärjestystä (emt., 159).

Hannu L. T. Heikkisen mukaan narratiivisuus ei ole varsinainen metodi tai koulukunta, vaan ”hajanainen muodostelma kertomuksiin liittyvää tutkimusta”. Tutkimusote sinänsä antaa tilaa erilaisille toteutustavoille ja on lähinnä kiinnostunut kertomusten kyvystä välittää ja tuottaa todellisuutta joko tutkimalla kertomuksia tai tuottamalla ymmärrettävä kertomus maailmasta. (Heikkinen 2000, 47.) Heikkinen toteaa narratiivisuudesta käydyn keskustelun sisältävän neljä erilaista tapaa, joista ensimmäinen käsittelee juuri edellä kerrottua ontologista ja epistemologista kiistelyä. Lisäksi narratiivisuudessa keskustellaan tutkimusaineiston luonteesta, aineiston analyysitavoista ja narratiivien käytännön merkityksestä. Narratiivisen tutkimuksen konstruktivistinen luonne korostaa tiedon subjektiivisuutta yleistettävyyden kustannuksella. (Emt., 49, 51.) Kyselyn tekeminen tutkimuksen osana ei saa siten peittää yksilöllisten tarinoiden merkitystä, sen tehtävä on enemmänkin taustoittaa varsinaista narratiivisen aineiston käsittelyä.

6.4 Aineiston analyysi

Aineiston analyysissä olen soveltanut Soili Paanasen ja Raimo Kaasilan esittämää tapaa tehdä narratiivista tutkimusta. Paananen on käyttänyt väitöskirjassaan (Paananen 2006) saksalaista Fritz Schutzen ajatteluun pohjautuvaa elämäkerrallis-narratiivista tutkimustapaa, jonka lähtöoletuksena on yksilön konstruktivistinen tiedon- ja identiteetin muodostus. Lisäksi lähtökohtana on tehdä tutkimusta narratiivisesta aineistosta ja edelleen käsitellä aineistoa narratiivisesti. (Paananen 2008, 19–20, 22.) Paanasen (2008, 23–24) mukaan elämäkertatutkimus on kiinnostunut yksilön elämänkulus-

ta, ja pyrkimyksenä on tuottaa vapaamuotoisia kertomuksia, joiden avulla on mahdollista käsittää jonkin ilmiön subjektiivisia merkityksiä ja niihin liittyviä prosesseja. Siksi haastattelu tulisi aloittaa mahdollisimman avoimesti ilman tarkentavia kysymyksiä. Paananen kertoo käyttäneensä haastatteluisaan sekä avoimia että strukturoituja kysymyksiä. Strukturoitujen kysymysten avulla hän pyrki saamaan vastauksia tutkimuksen kannalta oleellisiin kysymyksiin. Raija Erkkilä (2005) toteaa kysymysten olevan tutkijan ennalta määrittämiä ja siten tutkijan ennakko-odotusten muokkaamia, jolloin ne vaikuttavat väistämättä kerrottuun tarinaan. Mitä strukturoidumpi haastattelu on, sitä enemmän tuloksissa näkyy tutkijan vaikutus, joten toiselle kerrottuna tarina voisi olla erilainen.

Jaoin haastatteluni (liite 5) kolmeen ajalliseen pääjaksoon: poliisikoulutukseen hakeutumiseen, koulutusaikaan ja työvuosiin. Jokaisen ajallisen pääteeman aloitin avoimella keskustelulla, jonka tarkoituksena oli tuottaa mahdollisimman laaja kertomus niin, että pääteemaa tarkentavia keskustelunaiheita ei ainakaan kaikkia tarvitsisi käydä läpi. Vaikka tavoite muutamien haastateltavien kanssa onnistuikin, katsoin haastattelun kestäessä tarpeelliseksi käydä läpi tarkentavia teemoja, usein kuitenkin niin, että keskustelu rönsyili myös alkuperäisten aiheiden ulkopuolelle. Teemoista puhuttiin myös lomittain ja varsinkin työvuosien kokemukset tulivat esiin muissa yhteyksissä. Paananen ei sulje kohdennettua haastattelua narratiivisen elämäkertahaastattelun ulkopuolelle, mutta pitää tutkimuksen avauskysymystä tärkeänä kertojan kerronnan näkökulman kannalta. Joka tapauksessa avauskysymystä seuraa syntyneen keskustelun syventävä vaihe, jota edelleen täydennetään tutkimustehtävän kannalta olennaisilla kysymyksillä. (Paananen 2008, 25 - 26.) Tekemissäni haastateluisa keskustelun syventäminen toteutui tilanteen mukaan: yleisen keskustelun jälkeen siirryin aina kunkin teeman tarkentaviin kysymyksiin saadakseni Kaasilan tavoin vastauksia nimenomaan identiteetin kehittymisestä.

Paanasen mukaan analyysiä ohjaa pyrkimys rekonstruktioon ja jaksollisuuteen. Rekonstruktio auttaa näkemään elämäkertomuksen taustalla olevan piiloisen merkityksen, ja jaksollisuus sisältää toimintajaksot, jotka kuvaavat elämän eri vaiheissa tehtyä valintaprosessia. (Emt., 26–27). Haastattelussa pyrin narratiiviseen jaksotteluun siten, että jokainen haastattelun pääteema kuvaisi sitä ammatillisen identiteetin kannalta mahdollisesti merkittävää vaihetta, joka luo kontekstin identiteetin kehittymiselle. Elämäkertojen kuvauksen jälkeen Paananen siirtyy aineiston temaattiseen kenttäanalyysiin, jossa aineisto järjestetään matriisiin muotoon. Luettuani jokaisen haastattelun litteroinnin poimin haastatteluista kuhunkin ajalliseen pääteemaan liittyviä teemoja. Teemoista tein matriisin Excel-taulukon muotoon (liite 6). Temaattiset tihentymät matriisissa kuvaavat kunkin haastateltavan kerronnan painottumista tiettyihin teemoihin.

Mikroanalyysin ja rekonstruktion kautta aineisto pyritään teoriaa hyväksi käyttäen tyypittelemään (Paananen 2008, 31- 32). Aineistossani mikroanalyysi, piiloinen merkitys, on pyritty tuomaan esiin osittain kaikissa pääteemoissa, mutta erityisesti työvuosiin painottuvassa teemassa, jossa haastatelluaineiston yhdistelyn ja aineistotriangulaation avulla on ollut tarkoitus luoda kokonaiskuvaa tutkimusaiheesta, yliopistokoulutetun poliisin ammatillisesta identiteetistä. Tyypillisiä tarinankulkuja hahmottelin jo työteemassa syntyneiden vastinparien avulla. Tutkimuksen yhteenvedossa pyrin sitomaan tulokset mahdollisine tyypitapauksineen tutkimuksen teoreettiseen kontekstiin tutkimuskirjallisuutta hyödyntämällä.

Erkkilän mukaan narratiivisten ja elämäkerrallisten aineistojen tutkija on kiinnostunut ihmisten tavasta jäsentää kertomuksiaan ja siitä, miten he tämän juonellisen tarinan kertovat. Narratiivinen näkökulma tutkimukseen asettaa kertojan etusijalle, eikä lopulta ole niin tärkeää, voidaanko kertomus tarkistaa. (Erkkilä 2005, 196, 202.) Myös Kaasila kiinnittää analyysissä huomion tarinan juontamiseen eli sisältöön ja toisaalta tarinan muotoon lajityyppien, koherenssin, sosiolingvististen piirteiden ja retoriikan kautta. Hän jakaa Bruneria (1986) lainaten tutkimuksen paradigmaattiseen ja narratiiviseen, jolloin narratiivinen pyrkii kuvaamaan ihmisen toiminnan ainutkertaisuutta. Siksi myös kertomuksen muoto on kiinnostava. Kaasila huomauttaa, ettei juoni juuri koskaan muodosta lineaarista rakennetta ja että kerrontaan vaikuttaa se, kenelle tarinaa kerrotaan. (Kaasila 2008, 41–43.) Haastateltavien kertomuksista muodostui lineaarinen ammatillinen tarina, luultavasti haastatelluteemojen ajallisen jaksottelun vuoksi. Lineaarisuus ei silti määritellyt tarinan lopputulosta.

Kaasila käyttää narratiivisessa analyysissä lähtökohtanaan Lieblichin (1998) ja Polkinghornen (1995) ajattelua: analyysi voidaan jakaa holistiseen ja kategoriseen tapaan. Kategorisessa tavassa ollaan usein kiinnostuneita jollekin ryhmälle yhteisestä ilmiöstä ja kertomukset jaetaan osiin keskeisten teemojen mukaan. Tällä tavoin narratiiveja analysoimalla pyritään yksittäisistä narratiiveista löytämään yleisempiä käsitteellisiä ilmenemismuotoja. (Kaasila 2008, 46.) Holistiseen analyysiin kuuluvan juontamisen toteutin kirjaamalla Excel-matriisiin jokaisen haastateltavan kerronnan kokonaisuena ennen seuraavaan henkilöön siirtymistä. Aineiston purku oli siten informanttilähtöistä. Vasta matriisiin valmistuttua siirryin kategoriseen vertailuun jaksottelemalla aineiston Paanasen kenttäanalyysin tapaan. Narratiivin muotoa pyrin tuomaan haastatteluiden analyysissä esiin siten kuin se luontevasti kävi: osa haastateltavien kertomuksista sisälsi runsaasti pienoistarinoita ja metaforia, jotka kirjoitin lukijan nähtäväksi. Metaforien pysyvyys tai muutos heijastavaa haastateltavan ammatillisen identiteetin kehittymistä. Ylipäätään halusin kirjoittaa näkyville mahdollisimman pal-

jon haastateltavien omaa kerrontaa. Sosiolingvistikista piirteistä eräänlaista ydinepisodia edustaa tarinoissa puhe hyvästä poliisista.

Koko analyysin ajan pyrin hakemaan vastausta kysymykseen, kuinka yliopistokoulutetun poliisin ammatillinen identiteetti on kehittynyt ja millaista sitoutumista se tulevaisuudessa ennustaa. Analyysissä hyödynsin haastateltavien kertomusten lisäksi kyselyaineistoa, molempia kirjoitelma-aineistoja ja kyselyn avoimia kertomuksia. Kyselyaineiston kvantitatiivinen analyysi on tehty ohjelmaversiolla SPSS 18. Koska vastaajia oli vähän (n=55) tutkin aineistoa nelikenttin, jakamalla aineiston kahteen eri perustein. Jos vastaajia oli johonkin summamuuttujaan merkittävästi vähemmän (sitoutuneisuus, koulutuksen hyödynnettävyys), on vertailu tehty keskiarvolukuja hyväksi käyttäen. Kyselyn suhteen voi esittää aiheellisen kysymyksen: kuinka se soveltuu laadulliseen tutkimukseen? Tutkimuksen kannalta se antaa tärkeää tietoa. Heikkisen (2000, 51 - 52) mukaan tutkimus voi sisältää sekä numeerista että narratiivista aineistoa. Pertti Töttö on lisäksi todennut, että tutkimustyössä tarvitaan sahan lisäksi kirvestä, jos rakennelmasta aikoo saada valmiin. Tutkimuksen menetelmien suhteen tärkeä kysymys on siten, millaisia vastauksia halutaan, sillä laadullinen ja määrällinen vastaavat eri kysymyksiin. (Töttö 2000, 16, 75 - 76.)

Moneen otteeseen aineiston analyysiä leimaa ajallisuuden ja kokemusten yhteen kietoutuminen. Esimerkiksi vuonna 2010 kerättyä kirjoitelma-aineistoa käytin tarkastellakseni, ovatko kuluneet vuodet vaikuttaneet poliisikoulutukseen hakeutumiseen, sillä pisimpään haastatellun maisterin poliisiksi hakeutumisesta on kulunut jo yli kymmenen vuotta. Sinä aikana on ehtinyt tapahtua muutoksia työmarkkinoilla, ja varsinkin akateeminen työttömyys näyttää olevan kasvussa. Aineisto toimi myös haastattelujen lisämateriaalina verratessani poliisiksi hakeutumisen syitä koulutustason suhteen, joten yhteensä käytössäni oli kymmenen maisterin (joukossa yksi lähes valmis maisteri) laadullinen aineisto. Kautta aineiston analyysin käytin hyväkseni aineistojen keskinäisen vertailun ja täydentämisen mahdollisuutta. Esimerkiksi poliisiksi hakeutumista ja opiskeluaikaa kuvaavia teemoja käsiteltiin kyselyn avointa osiota lukuun ottamatta kaikissa aineistoissa, minkä ansiosta oli mahdollista muodostaa kokonaisvaltaisempi näkemys tutkimuskohteena olevasta teemasta. Vaikka koulutustausta ja työvuodet olivat keskeisiä muuttujia kvantitatiivisen aineiston käsittelyssä, tarkastelin myös sukupuolen osuutta. En kuitenkaan pyytänyt käsittelemään sen osuutta identiteettiin missään aineistossa erikseen. Matti Hyvärisen, Eeva Peltosen ja Anni Vilkon (1998, 14) mukaan kyseessä onkin enemmän tutkimuksen tulos kuin lähtökohta.

Aineiston tulkinnan taustalla olevana johtoajatuksena on ollut pyrkimys husserlilaisen fenomenologian analyttiseen otteeseen. Heideggerin ja Sartren vaikutus analyysissä näkyy siinä, että haastattelujen laajojen sitaattien avulla on pyritty tuomaan näkyväksi erilaisia onnistumisen tai pettymyksen kokemuksia, joiden ajallinen jäsentely Ricoeurin (ja Hännisen) ajattelua noudattaen muokkaa elämäkertomusta ja samalla identiteettiä määrättyyn suuntaan. Suunta on pyrkimystä kohti ehyttä minäkuva, mutta tarkoittaako se samalla poliisin ammatillista identiteettiä, riippuu lopulta kokemusten luonteesta.

7. Tulokset

Korkeakoulutus on yleensä johtanut parempiin ansioihin työelämässä, mikä on lisännyt koulutushalukkuutta. Myös yhteiskunta suosii esimerkiksi Suomessa koulutusta ja tutkintoja. Sennettin mukaan Yhdysvalloissa arvioidaan 41 prosentin 25-vuotiaista suorittavan nelivuotisen korkeakoulututkinnon ja 62 prosentin kaksivuotisen tutkinnon vuonna 2010. Kuitenkin Yhdysvalloissa vain 20 prosenttia töistä edellyttää korkeakoulututkintoa eikä nopeaa muutosta ole nähtävissä. (Sennett 2002, 93–94.) Kaikki keväällä 2010 kerättyjen aineistojen vastaajat olivat hakeutuneet yliopistoon. Yhtenä syynä on saattanut olla yliopistotutkinnon arvostus Suomessa ja tutkinnon mahdollistama pääsy hyvin palkattuihin asiantuntijatehtäviin. Kaikki tutkittavat ovat kuitenkin päättäneet siirtyä poliisin ammattiin joko kesken tutkinnon tai sen valmistuttua. Miksi he ovat hylänneet valitsemansa uran ja miten heidän ammatillinen identiteettinsä tämän vaihdon seurauksena kehittyi ammatissa, joka ei näytä ainakaan perustasolla tarvitsevan yliopistokoulutettua poliisia?

Sisäistä tarinaa voidaan tutkia yksilön eri asioille antamien merkitysten perusteella, ja se rakentuu yhdistäen jatkuvasti kokonaisuudeksi elämän eri vaiheiden osatarinat niiden kulloisissakin puitteissa (Hänninen 1999, 21–22). Honkonen & Raivola (1991, 21) jaottelevat ammatillisen sosialisoinnin kolmeen vaiheeseen: ennen ammatillista koulutusta, sen aikana ja koulutuksen jälkeen tapahtuva. Tarkastelen identiteetin kehittymistä poliisin ammattiin näiden kolmen vaiheen jatkuvana, narratiivisena, kehitystarinana. Pääteemat kuvaavat poliisikoulutukseen hakupäätöstä ja koulutuksen aikaista poliisin ammattiin kasvua aikaisempaa koulutusta ja sukupuolta unohtamatta. Kolmas ja mahdollisesti tärkein teema pyrittäessä ennustamaan yliopistokoulutetun poliisin ammattiin sitoutumista on työssäoloaika. Olen pyrkinyt narratiivisuuteen myös aineiston esittämistavassa. Aineistoja ei ole esitetty erikseen, vaan jokaiseen teemaan on sisällytetty kaikkien eri aineistojen kyseistä

teemaa käsittelevä materiaali, jos sellaista on ollut. Ensimmäisessä, hakuteemassa, on käytetty vuosien 2007 ja 2010 opiskeluaikaisia kirjoitelma-aineistoja, haastatteluja ja kyselyaineistoa. Opiskeluaikaa kuvaava teema sisältää niin ikään tietoa molemmista kirjoitelmistä, haastatteluaineistosta ja kyselyaineistosta. Työelämää käsittelevässä teemassa on aineistojen keräämisajankohdasta johtuen käytetty pääosin vain haastattelu- ja kyselyaineistoa. Työelämää kuvaa myös omana lukunaan esitetty ammattiin sitoutuminen ja sosiaalistuminen. Viimeisenä on kyselyn avointen vastausten pohjalta koostettu luku akateemisesta poliisista.

7.1 Hakupäätös, matkalla kohti poliisi-identiteettiä?

Haastateltavista kolme ilmoitti poliisikoulutukseen hakeutumisensa syyksi oman akateemisen alan heikon työtilanteen. Työt ovat olleet huonosti palkattuja, ne ovat olleet pätkätöitä, tai sitten työtä ei ole käytännössä ollut lainkaan tarjolla. Kaikista haastateltavista kahdella (H1 ja H6) poliisin ammatti oli ollut mielessä jo lapsuudesta alkaen, mutta ei koulutusvalintoja ohjaavana hallitsevana haaveena, kuten vuoden 2007 aineistossa monella oli ollut. Yhdellä (H2) ajatus oli tullut siinä määrin konkreettisesti esiin muutamaa vuotta ennen poliisiopintoja, että hän oli hakenut poliisikouluun, mutta vetäytynyt hausta. Lapsuushaave se ei kuitenkaan ollut. Kun akateemista koulutusta vastaavaa työtä oli huonosti saatavilla, oli luontevaa hakeutua poliisikoulutukseen:

...koulutusta vastaavaa työtä ei oikein saanut, että oli niin kortilla työpaikat siinä vaiheessa, että se oli yks vaikutin koko ammatin vaihtoon. (H1)

...ei se tilanne helppo, en tiijä nykyään, en oo seurannu kauheesti, mutta seki työsuhte, joka silloin oli, oli osa-aikainen projektitutkijan työ...ei se niinku kauheesti houkuttanu. Se on kuitenkin, se on aika raskasta, epämäärästä ja ne työolosuhteet on pätkätöitä ja varmaan se palkkauski oli, ois ollu hyvin vaatimaton... (H2)

Poliisin ammatti on näyttäytynyt epävarmassa työtilanteessa vakaana vaihtoehtona, jonka varaan on helpompi rakentaa tulevaisuutta, kun akateeminen koulutus ei ehkä odotuksista ja lupailuista huolimatta ollutkaan tarjonnut pysyvää työuraa. Toisaalta poliisin ammatti merkitsi myös siirtymistä eteenpäin, uutta elämänvaihetta. Eräs haastateltava kertoi akateemisen alan ankeasta arjesta:

...akatemiaalta saatu rahotus ku loppu...ei mistään rahaa. Mä olin vuoden päivät siinä työttömänä ja kun ei ollu rahaa jatkaa sitä hommaa, mitä mä tein, ne -hommat oli älyttömän kalliita, että tuon kahden ja puolen vuoden aikana pauttiarallaa yksipistekaks miljoonaa vanhaa rahaa meni...niitei ois pystynyt tekemään...jos ei rahotusta saa, niin se ...jäi siinä ja jotain pitäis tehdä, että perhe elää. Maisterin pape-reilla ei tuntunut töitä löytyvän millään, joka paikasta, mistä kyselin...niin aina oli vaan töitä olis, mutta ku ei meilloo rahaa palakata ja me saadaan yliopistolta ilimasia harjottelijoita, niin ei tarvitse palakata. Selvä, kiitos ja näkemisiin. Sitte eräs kaveri, jonka isä on poliisina tuolla...ollut, nyt jo eläkkeellä, sano, että no mikset sä hae poliisikouluun. Oltiin pilkillä siinä -järvellä. Että no perkule, miksi ei,

voishan sitä hakeeki itse asiassa. Perehdyin hetken asiaan, että no ei kai siinä, pääsis kohtuunopeesti palakan syrjään kiinni... Ja siitä se ajatus sitte lähti. (H6)

Yliopistokoulutetuille kohdistetun kyselyn mukaan lapsuushaave oli vasta viidenneksi yleisin syy hakeutua poliisiksi. Haastatteluissa ei kerrottu erityisistä lapsuuskokemuksista, jotka olisivat liittyneet poliisiin kanssa tekemisissä olemiseen, eikä poliisin ammatti ollut näyttäytynyt haastateltaville lapsuudessa alkaneena poliisin ammattia kohti etenevänä kehitystarinana. Mikäli oman akateemisen alan töitä olisi ollut tarjolla, olisi lopputulos todennäköisesti ollut jääminen kyseisen alan töihin:

...todennäköisesti mä tekisin...töitä, jos mä olisin töitä saanu maisterin papereilla...meillekki sanottiin [yliopistolla], että ku tulee tää ...direktiivi...meille niinku töitä on paljo. (H6)

Todennäköisesti haastateltavista vain yksi, H5, olisi joka tapauksessa hakeutunut poliisiin ammattiin, sillä hän kertoi opintojen yliopistossa vain viivytäneen hänen hakeutumistaan poliisikoulutukseen. Tämä selittynee sillä, että juuri hänen isänsä oli toiminut poliisina. Poliisin ammatti on siten ollut hänen lapsuudessaan ja nuoruudessaan koko ajan läsnä. Silti hän oli työskennellyt ennen poliisiksi hakeutumistaan kaksi vuotta akateemisella alalla ja lisäksi työllistynyt hyvin, mikä osaksi johdettiin tutkinnon luonteesta: se valmisti suoraan tiettyyn ammattiin. H5 toi selkeimmin esiin kutsumuksen osuuden hakupäätöksen yhteydessä:

Se [kutsumus] oli itse asiassa hyvinki, hyvinki suuri, että oikeestaan käytännössä kaikki kaikessa siinä hommassa, että en todellakaan rahan takia lähteny. (H5)

Haastatteluaineiston perusteella näyttää siltä, että vain harvoin maisteripoliisin poliisikoulutukseen hakeutumisen vaikuttimena on pelkästään kutsumus. Sen sijaan löytyy aika yllättäviäkin syitä:

Tästä tulee aika lyhyt osio nimittäin se oli hetken mielijohde. Mä olin tutkijana...ja mä olin menossa syömään ja rupesin miettiin, voisko tehdä missään muussa ammatissa tutkijan työtä, joka ei ois näin pitkävetteistä...(H3)

Mun yks tuttu, naispuolinen tuttu, haki poliisikouluun ja se ei päässy. Sit se palkkas itelleen vielä personal trainerin ja se vuoden treenas, eikä se päässy sittenkää. Mulle tuli vähä sellanen, piru heräs, että ei helvetti, ei nyt noin vaikeeta voi olla, että käynpä piruuttani kokeilemassa...(H4)

Sen lisäksi, että vuoden 2007 aineistossa lapsuushaave oli paljon yleisempi syy poliisiin uralle hakeutumiseen, oli myös tavallista, että kirjoittajan lähipiiriin oli kuulunut joku poliisi, josta oli tullut hänelle ammatillinen esikuva. Maisteripoliiseista kukaan ei kertonut itsellään olleen ammatillista esikuvaa sen paremmin edellisen ammatin kuin poliisin ammatin suhteen. Vain H5, jonka isä oli ollut poliisi, sanoi isän ammatin todennäköisesti vaikuttaneen hänen päätökseensä hakeutua poliisiksi. Nuoruuden merkittäville ihmisillä on suuri vaikutus ammatilliseen suuntautumiseen, sillä heidän kauttaan nuori peilaa itseään ja muodostaa suuntaviivoja elämälleen. ”Kouluttamattomilla” kirjoittajilla poliisiksi hakeutumisen taustalla oli ollut usein jonkinlainen kontakti poliisiin. Sukulaise-

na tai perhetuttuna ollut poliisi oli saatettu nähdä esikuvallisena ihmisenä, tai hänen kertomuksensa poliisin ammatista olivat olleet innostavia. Varsinainen sysäys poliisiksi hakemiseen oli monessa tapauksessa tullut joltain läheiseltä ihmiseltä; tuttavien tai läheisen ihmisen toteamus, että kyseinen kirjoittaja olisi sopiva poliisin ammattiin, saattaa siten vahvistaa jo mielessä ollutta aikomusta hakeutua poliisiksi. Lisäksi vuonna 2007 monella kirjoittajalla oli ollut lapsuudessaan myönteisiä kokemuksia poliisista.

Kaikki läheiseni kuitenkin kannustivat minua hakemaan Poliisikouluun. (K3/2007)

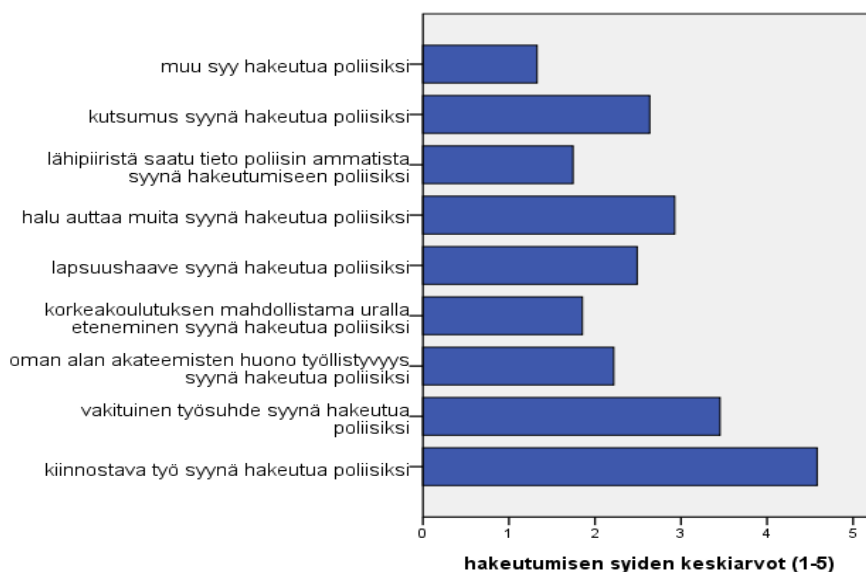
Lapsuuteni vuodet ikään kuin kasvoin hänen ´poliisin´ arvomaailmaan. (K7/2007)

Parhaina päivinä minut otettiin Saabin tai Volvon kyytiin ja partiossa olleet poliisimiehet kertoivat minulle hyvin avoimesti siitä, mitä he työssään tekivät... (K5/2007)

Haastatteluissa ei tämän kaltaista kannustusta läheisten tai tuttavien taholta ilmennyt, vaikka muutama haastateltava kertoi olleensa jonkinlaisessa kontaktissa poliisiin. Pikemminkin piti todistella, että on tosissaan hakemassa poliisiksi:

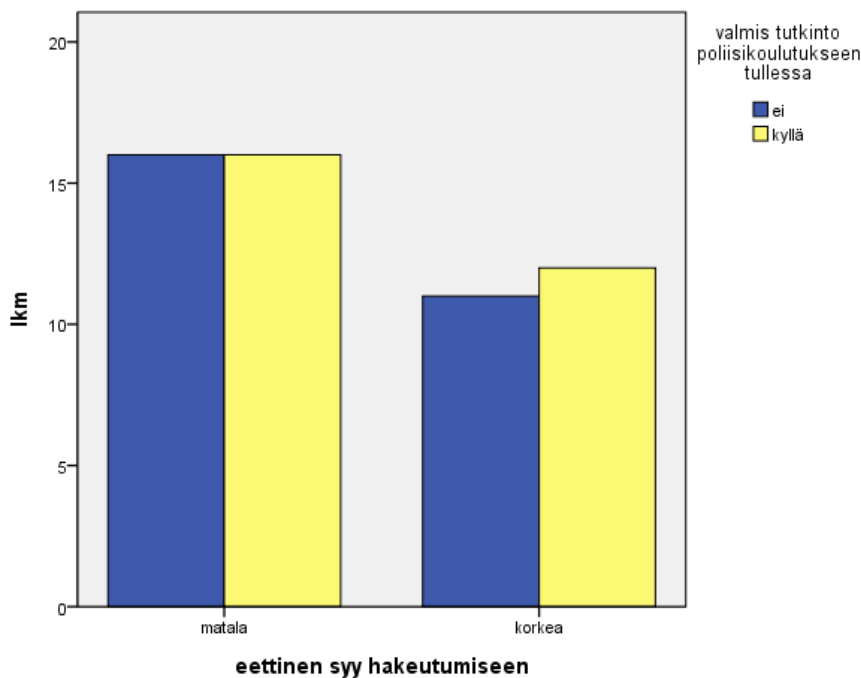
...ja kun mä hain poliisikouluun, menin viemään niitä papereita [-kaupungin poliisilaitos] sinne ku siinä joku nainen rupes kopioimaan niitä mun papereita, kun mulla oli sellanen iso todistusnivaska siinä. Se katteli ylioppilaspapereita ja maisterin papereita ja sitte katto mun päälle ja sitte katto taas papereita ja katteli mua. Miks sä haet poliisikouluun? Mä että no pitäis saada töitä. (H6)

Kyselytutkimuksessa kartoitettiin viisiportaisella Likert-asteikolla poliisiksi hakeutumisen syitä. Lähipiiristä saatu tieto poliisin ammatista on kyselyn mukaan, yllättävää kyllä, toiseksi harvinaisin syy poliisiksi hakeutumiseen, vaikka se tuli esiin kaikissa muissa aineistoissa. Hakeutumista ohjanneiden syiden yleisyys ilmenee seuraavasta kuviosta.

Kuvio 3. Syy hakeutua poliisiin ammattiin.

Oheisen kuvion mukaan yliopistokoulutetun tärkeimmät syyt hakeutua poliisiin ammattiin ovat työn kiinnostavuus ja vakituinen työsuhde. Järjestyksessä seuraavina tulevat auttamishalu, kutsumus ja lapsuushaave eli eettiseksi nimeämäni syyt. Haastatteluissa korostunut oman alan huono työllisyystilanne on vasta kuudenneksi yleisin hakeutumisen syy. Sitä selittää ainakin osittain se, että vastaajista puolella ei ollut tutkinto valmiina heidän hakeutuessaan poliisikoulutukseen eikä siten juuri mahdollisuuttakaan työllistyä akateemiselle alalle. Tein poliisiksi hakeutumisen eettisistä syistä summamuuttujan (lapsuushaave, auttamishalu ja kutsumus), jonka reliabiliteetti Cronbachin alfalla laskettuna on 0,701. Aineiston perusteella sekä valmiin tutkinnon suorittaneilla että niillä, joilla tutkinto oli keskeneräinen, eettinen syy poliisiksi hakeutumiseen oli kaksiporraisella asteikolla (vähäinen tai korkea) useammassa tapauksessa vähäinen eikä ryhmien välillä ole tilastollisesti merkittävää eroa, sillä p:n arvo on 0,874.

Kuvio 4. Eettinen syy poliisiin ammattiin hakeutumiseen.

Yliopistokoulutettujen osalta kyselyn tulos poikkeaa siten selvästi vuoden 2007 ”kouluttamattomien” kirjoitelma-aineistosta, jossa merkittävä syy poliisiksi hakeutumiseen oli halu auttaa; samoin lapsuushaave hakeutumiseen vaikuttavana tekijänä tuli voimakkaasti esille. Haastatteluissakin ainoastaan yksi poliisi kertoi auttamishalun olleen tärkeä vaikutin. Lisäksi toinen haastateltava mainitsi asiasta. Vuoden 2007 kirjoittajat katsoivat omien ominaisuuksiensa olevan sopivia poliisiin ammattiin. Siinä saa palvella ihmisiä ja auttaa heikompiosaisia. Joidenkin kirjoittajien myöhemmät vaiheet eivät olleet johtaneet, syystä tai toisesta, suoraan poliisiin ammatin valintaan, mutta auttamishalu ja

palveluhenkisyys ohjasivat heidän elämäänsä hyvin voimakkaasti. Honkosen ja Raivolan tutkimuksessa (1991, 138–140) poliisin sosialisatiotyypit jaettiin orientaation perusteella patrioottiseen, praktiseen ja sosiaaliseen. Patrioottista orientaatiota kuvaa isänmaallisuus, praktista käytännöllisyys ja sosiaalista orientaatiota palveluhalu. Palveluhalu, jonka katson useimmiten tarkoittavan auttamishalua, oli 2007 aineistossa yleinen:

Minulla on aina ollut tietynlainen halu auttaa heikompia ihmisiä. (K1/2007)

Halu tehdä niiden [ympäristöongelmat] parissa työtä on varsin läheistä sukua perimmäisille syilleni ryhtyä poliisiksi. Pohjimmiltaan molemmissa on kyse halusta olla avuksi muille ihmisille ja suojella ihmisiä uhkilta. (K2/2007)

Kevään 2010 kirjoitelma-aineiston perusteella yliopistokoulutettujen poliisiksi hakeutumisen syissä ei ole tapahtunut oleellisia muutoksia verrattuna haastatteluaineistoon tai kyselytutkimukseen. Lap-suuden haaveammattina poliisi ei ollut kenelläkään kirjoittajista. Poliisin ammattia pidetään mielenkiintoisena ja sen laaja-alaisuuden koetaan tarjoavan monenlaisia töitä, myös asiantuntijuuteen liittyviä. Sen sijaan kukaan kirjoittajista ei suoraan kertonut tavoittelevansa esimiesvirkaa. Asiantuntijatyön tavoitteluun viittaa sekin, että kaksi kirjoittajaa toivoo tekevänsä tulevaisuudessa työtä, jossa poliisiorganisaatio voi parhaiten hyödyntää heidän aiemmin hankkimaansa koulutusta. Kyseessä voi olla tosin myös peitelty ilmaus uralla ylenemisestä. Haastattelu- ja kyselyaineistoa enemmän hakeutumisen syynä korostui kontakti poliisiin. Kaikki neljä kirjoittajaa olivat olleet jollakin tavalla tekemisissä poliisien tai poliisiorganisaation kanssa, joten henkilökohtaisilla kontakteilla poliiseihin on merkitystä myös maistereiden hakeutumisessa poliisin ammattiin.

Hakeutuminen ei yhdessäkään tapauksessa tapahtunut hetken mielihoiteesta, vaan usein jopa vuosien huolellisen harkinnan ja eri vaihtoehtojen punnitsemisen tuloksena. Muina syinä hakeutumiseen vuoden 2010 kirjoittajat mainitsivat usein yliopistotutkinnon yleisluonteisuuden, oman akateemisen alan huonon työllistyvyyden tai vähäisen kiinnostavuuden. Ainoastaan yksi kirjoittaja toi esiin poliisityön merkityksellisyyden, mikä voidaan ainoana kirjata eettisiin hakeutumissyihin. Työn merkityksellisyys on Siltalan (2007) mukaan juuri se seikka, joka saa hakeutumaan julkisen sektorin ”kaupan leivän” äärelle. Yksi kirjoittajista kertoikin luopuneensa paremmin palkatusta hallintovirasta hakeutuessaan poliisikoulutukseen, vaikka hänen osaltaan syy ei ollutkaan vakaumuksellinen. Lisäksi voi todeta, että monista muista julkisista viroista poiketen poliisin virka on edelleen vakaa. Se vaikutti yhden kirjoittajan valintaan ja myötäilee kyselytutkimuksen tulosta. Kukaan vuoden 2010 kirjoittajista ei maininnut hakeutumisen syyksi suoranaisesti auttamishalua. Kokonaisuutena maistereiden hakeutuminen poliisiin ammattiin on lähinnä praktista. Eettisten hakusyiden vähäisempi

esiintyvyys yliopistotutkinnon suorittaneilla saattaa ennustaa vähäisempää sitoutuneisuutta ja samalla myös ”puutteellista” poliisi-identiteettiä työuran myöhemmissä vaiheissa.

7.1.1 Koulutukseen ja tulevaan työhön liittyvät odotukset

Yleisesti haastateltavat eivät olleet asettaneet etukäteen erityisiä odotuksia koulutuksen sisällön suhteen. Kuten kuvioista 3 sivulla 58 näkyy, virkauralla yleneminen ei vielä hakuvaiheessa ole kovinkaan monen mielessä; itse asiassa se on kyselyn perusteella vähäisimpiä syitä poliisiksi hakeutumiseen. Näin oli myös vuoden 2010 kirjoitelma-aineistossa, jossa kolme neljästä kirjoitti olevansa kiinnostunut lähinnä tutkinta- ja asiantuntijatyöstä. Todennäköisesti aika harvalla on hakuvaiheessa tietoa korkeakoulututkinnon teoriassa mahdollistamasta ylenemisestä. Haastateltavista neljä oli jo alkuvaiheessa kiinnostunut tutkintatehtävistä, vaikka tuleva koulutus oli sinänsä arvoitus:

Ennen koulutusta en muista, että olisin ajatellu kauheen pitkälle asioita. Siinä oli kuitenkin se poliisikoulutus edessä ja se oli hyppy tuntemattomaan...että kyllä itseni näin rikostutkijana. (H1)

Siis alunperinhän mä halusin nimenommaan tutkijaksi ja tuo koulutushan on hirveen jp-painotteinen. (H3)

Koulutusodotukset, vaikka olivat usein epämääräisiä, loivat kuitenkin tiettyjä odotuksia koulutusta kohtaan. Jos todellisuus ei vastannut odotuksia, saattoi seurauksena olla pettymys sekä opetuksen rakenteen että sisällön ja painotusten, samoin opettajien ammattitaidon näkökulmasta. Opiskelua kuvasi jo alussa toiminnallisuus jopa teorian kustannuksella:

Tässähän käytettiin hirveesti aikaa esimerkiksi virkapukusäännöksiin ja tämmössiin, mitkä kuka vaan ois voinu lukea ite papereista, käytettiin kymmeniä tunteja...ja sitte rikostutkintaan niin aivan mielettömän vähä. (H3)

Mut tasosta olin pettynyt osittain, siis koulutuksen tasosta olin pettynyt. Mä luulin, että se on tasokkaampaa, et sinne on valittu ihmisiä, jotka on oikeesti päivittänyt tietosa, mut sanotaan, että puolet opettajista on ihan auttamattomasti pihalla. Se on niille semmonen sijotuspaikka... puolet opettajista oli ihan tosiaan säälittäviä siis opetustasoltaan. (H3)

Monihan tietysti odotti, et se ois enemmän sitä tekemistä ja niitä oikeita harjoituksia...ku mä tulin niin koin myös ihan sen pulpetissa istumisen ja sen sen tietopuolen tosi tärkeeks. Et joskus mua oikeen häiritse, että et tyypeillä oli hirvee tarve päästä niinku toimimaan... (H4)

...minua on aina kiinnostanu toi tutkintapuoli, että odotin koulutukselta että siihen olis keskitytty enemmän...vähän petyin kouluaihana siihe, että minkälaista se opetus oli täällä, että odotuksiin nähden se vähän petti. (H1)

Edellä olevat lainaukset ovat sekä pitkään että vähän aikaa poliisina olleilta haastateltavilta. Kriittisimmät kommentit esitti kauimmin töissä ollut haastateltava, ja olisi helppo mitätöidä hänen väitteensä opettamisen tasosta sillä, että opetuksen rakenteita on muutettu viime vuosien aikana ainakin

rikostutkinnan (virallisesti rikostorjunta) opetuksen yhteydessä. Kuitenkin osa kommenteista on vain vähän aikaa sitten opiskelleilta haastateltavilta. Aihetta sivuttiin myös vuoden 2010 kirjoitelma-aineistossa, jossa eräs opiskelija vihjaa opetuksen ongelmiin seuraavasti: ”Tavallaan koulun poliisiopettajat ovat toimineet sekä hyvinä että huonoina esimerkkeinä.” Ammatillisen suuntautumisen kannalta pettymyksillä alkuodotusten suhteen ei näytä olleen merkittäviä seurauksia, koska opetusodotuksiin tavalla tai toisella pettyneet neljä haastateltavaa päätyivät kaikki myöhemmin tutkintatehtävien pariin alkuperäisen kiinnostuksensa mukaisesti. Omaa ammatillista identiteettiä opiskeluaika kuitenkin jo muokkaa vahvistavana tai varoittavana esimerkkinä.

Honkonen ja Raivola (1991, 22–23) käsittelevät tutkimuksessaan poliisikvalifikaatioita, joista keskeinen on kognitiivinen, sillä se antaa tarpeelliset tiedot ammatissa toimimiseen. Vuoden 2007 aineiston kirjoittajat eivät olleet pettyneet koulutuksen sisältöön. Merkille pantavaa kuitenkin oli, että kaikki olivat kokeneet opetuksen tuohon aikaan teoreettiseksi. Nyt haastatelluista kukaan ei maininnut opetuksen liiasta teoreettisuudesta, lisäksi vuoden 2010 kirjoitelma-aineistossa kaivattiin keskustelua ja pohdintaa puhtaan teoria-opetuksen oheen. Opetus nähtiin myös joissakin tapauksissa turhan yksinkertaisena, sellaisena, että saman olisi hyvin voinut opiskella itsenäisesti. Koska opetussisällöissä ei ole tapahtunut suuria muutoksia, johtunee ero ainakin osittain haastateltavien koulutustaustasta.

Huomionarvoista on myös, että haastateltavien odotukset virkauralla etenemisestä ovat vahvasti sukupuolittuneita. Vaikka miehilläkään ei opintojen aloitusvaiheessa esiintynyt vielä haaveita esimiesasemasta, naiset joko suhtautuivat ylenemiseen kielteisesti tai eivät olleet siitä kiinnostuneita:

...mä en haluu edetä mun uralla. Mä oon tavallaan enemmän tekijä kun käskijä... (H4)

En mä sillai aatellu, ku jotku puhuu, että korkeakoulututkinto, että pääsee päällystöön, että sen takia sitte. Ei mulla semmosta...mua kiinnostaa nimenommaan se työ. (H3)

Kumpikaan naishaastateltavista ei nähnyt kutsumuksella juuri mitään tai lainkaan osuutta poliisiksi hakeutumiseensa. Sen sijaan poliisin ammatti nähtiin keinona tehdä kiinnostavaa työtä:

...mua kiinnosti aidosti se tutkiminen ja se rupes kiinnostaan yhä enemmän koulutuksen aikana, nimenomaan rikostutkinta, koska siinä pysty hyödyntään kaikkia aikasempia ammatteja ja koulutusta, ja se oli mielenkiintoista, ehkä mun persoonalle sopivaa. (H3)

Kyselyaineistossa juuri työn mielenkiintoisuus nousi keskeisimmäksi syyksi, vaikka kaikki nyt kerätyt aineistot toivat esiin muitakin syitä. Hänninen käsittelee tutkimuksessaan (Hänninen 1999, 61) reflektoitua identiteettiä eli tulkittua minää elämän saadessa uuden suunnan jonkin ristiriitatilanteen

seurauksena. Ristiriidat omassa elämässä voivat johtaa siihen, että poliisin ammatti näyttäytyy toisenlaisena elämänkulun mahdollisuutena. Erityisesti H4, joka oli ennen poliisiksi hakeutumista toiminut menestyksekkäästi yritys-elämässä, halusi työlle uudenlaista merkitystä:

Et mä jotenki ajattelin, et haluan semmoseen työhön, että että tuota se rahan ahneus ei niin sanotusti oo se miks mua arvostellaan... niin tavallaan se raha ei enää tuonu sitä tyydytystä sille työlle, et halus jotain niinku stimuloivampaa hommaa ja semmosta et sä käytät päätäs enemmän. (H4)

Työssä saatettiin siten nähdä sen eettinen merkitys, joka voitaneen sisällyttää samaan Honkosen ja Raivolan (1991) määrittelemään sosiaalisen orientaation ryhmään, johon sijoitin auttamishalun. Muilta elämänalueilta saatava tyydytys ei monien mielestä voi korvata työstä saatavaa tyydytystä varsinkaan ns. kutsumusaloilla. Julkinen sektori ei kuitenkaan muodosta enää sellaista eettisen työn turvasatamaa kuin aikaisemmin. Sennettin mukaan globaali talouden kasvu jätti jälkensä myös julkisen talouden rakenteisiin, vaikka talouden kasvu onkin järkiintynyt. Erityisesti taloudellinen kehitys on vaikuttanut hyvinvointivaltion instituutioihin; talouden arvot heijastuvat esimerkiksi suhtautumisessa terveydenhuoltoon ja koulutusjärjestelmän tarjoamiin taitoihin. (Sennett 2007, 15.)

7.1.2 Poliisiksi hakeutumisen vaikutus itseän

Poliisin ammatin valittuaan opiskelija yleensä joutuu luopumaan aikaisemmasta elämäntyylistään, mistä Nigel Fielding (1988, 16) käyttää desosialisaatio-termiä. Opiskelija voi siis jo koulutukseen tullessaan joutua luopumaan osittain ajattelutavastaan ja ulkoisesta olemuksestaan – vanhasta identiteetistään. Vaikka desosialisaatio jossain määrin koskee kaikkia, näyttää ammatillisen identiteetin kehittymisen kannalta olevan yksinkertaisempaa, että opiskelija aloittaa puhtaalta pöydältä. Aikaisempi yliopistokoulutus saattaa leimata poliisi-identiteetin kehittymistä siten, että vanhaa asemaa ei kyetä täysin riisumaan. Tosin se ei ole tarpeellistakaan, sillä opiskelija, joka ei täysin omaksu vallitsevaa kulttuurista kertomusta, voi olla uudistava tekijä pyrkiessään muuttamaan vallitsevia käytäntöjä.

Tutkimuksen kohteena olevien määrä osoittaa, että poliisiksi hakeutuminen akateemisilta aloilta on ollut varsinkin aiemmin melko harvinaista. Luultavasti yliopistossa on ollut yleisempää vaihtaa tieteenalaa kuin hakeutua jonkin käytännön alan koulutukseen, vaikka Ylijoki (1998, 74) on todennut sen olevan työläs vaihtoehto. Vaihto saattaa vaatia lukuisia korvaavia opintoja, joilla halutaan varmistaa sitoutuminen uuteen yliopistoheimoon ja sen arvoihin. Vaikka vaihto poliisin ammattiin on opiskelun suhteen helpompi vaihtoehto, on todennäköistä, että hakeutumista yleensä edeltää huolel-

linen harkinta, sillä poliisin ammatti leimaa tekijänsä ja ammatin vaikutus identiteettiin saattaa olla suurempi kuin monilla muilla aloilla. Läheisten reaktiot voivat vaikuttaa kehittyvään ammatilliseen identiteettiin paljon, jos ne ovat erityisen kielteisiä tai myönteisiä. Yleisesti haastateltavien läheiset ihmiset, sukulaiset ja kaverit, olivat suhtautuneet poliisiksi hakeutumiseen melko neutraalisti. Hakeutumisesta ei tosin tavallisesti kerrottu etukäteen, joten poliisikoulutukseen pääsy saattoi tulla monille läheisille yllätyksenä:

Ukko ei tiennyt ennenku mä olin jo sisällä...en tainnu edes mainita koko asiasta: hei, by the way, mä muuten pääsin, ai sä olit hakenutkin. (H3)

Itse asiassa mejän äitiki sai sen tietää sillon, kun mä olin kuus päivää jo kerinny oleen poliisikoulussa. (H5)

Ei siten ole ihme, että eräs haastateltavista koki ystäväpiirin olleen lievästi yllättynyttä, epäuskoista tai jopa pilkallista. H6 kuitenkin totesi, ettei hakeutuminen poliisiksi ollut sinänsä mitenkään erikoista opiskelukaverien keskuudessa, sillä aiemmalta alalta juuri kukaan ei ollut saanut oman alansa töitä. Ainoastaan yksi haastateltavista kertoi vanhempiensa olleen ylpeitä, mikä heijastanee vanhemman polven asennetta akateemista koulutusta ja sen perinteisesti luomia mahdollisuuksia kohtaan. Oli myös yllättävää havaita, että ne haastateltavat, joiden läheisillä oli ollut jonkinlainen kosketuspinta poliisin ammattiin, kertoivat saaneensa läheisiltä kielteistä palautetta:

Kukaan ei tiennyt, muuta kuin mun mies, mutta sit kun mä ilmoitin sen, että mä oon päässyt poliisikouluun, niin mun siskoni ensimmäinen kommentti oli, että kaikki poliisit on mulkkuja...Hän on itse koulukuraattori ja tietysti joutuu olemaan poliisin kanssa tekemisissä...(H4)

No lähinnä (kommenteista), että hullu, tai tota, ei mittään järkee tommosessa hommassa. Tämmösiä, että ei siinä monikaa tuota positiivisia, positiivisia antanu. Kummisetä tais olla ainut, joka sano, että hieno homma, että tuota hyviä paketteja tuommoset poikkitieteelliset opinnot...(H5, isä ollut poliisi)

H5:een kielteiset kommentit eivät ole vaikuttaneet, sillä hän on sitoutunut poliisin ammattiin. Läheisten kielteinen asenne poliisin ammattia kohtaan hänen kohdallaan kertookin luultavasti enemmän koulutusten arvostuseroista kuin varsinaisesta vastenmielisyydestä poliisialaa kohtaan. Poliisikoulutuksen aloittaminen ensimmäisenä ammatillisena koulutuksena tuskin olisi kirvoittanut mainittuja kommentteja. Joistakin kielteisistä kommenteista huolimatta kukaan haastateltavista ei kerrotonut läheisten kommenttien vaikuttaneen itseensä. Myöskään ystävyys-suhteisiin haulla ei ollut yleensä vaikutusta muuta kuin sen verran, mitä toiselle paikkakunnalle muutto tavallisestikin aiheuttaa.

Poliisiksi hakemisen ei kysyttäessä katsottu varsinaisesti vaikuttaneen itseensä juuri mitenkään. Ilmeisesti jokaisen arvopohja oli jo valmiiksi sellainen, ettei ammatinvalinta aiheuttanut siihen muutoksia. Kuitenkin vuoden 2010 kirjoitelma-aineistossa yksi kirjoittaja oli huomannut poliisin ammatin

olevan pelkän ammatin sijaan elämäntapa. Hän koki helpottavaksi kuulumisen tiettyyn omaan ryhmään, mitä hän ei yliopisto-opintojen yhteydessä ollut kokenut. Akateemisen elämän huono puoli voi olla niiden, ehkä lähinnä generalistialojen, opiskelijoiden ulkopuolisuuden tunne, jotka eivät tavoita yhteisöllisyyden kokemusta yliopistossa. Vaikka haastatteluissa kerrottiin, ettei poliisiksi hakeutuminen ollut juurikaan vaikuttanut, kertoi muutama haastateltava kokeneensa itsessään uuden ammatin aiheuttaman muutoksen, mikä ilmeni yleensä siten, että oli alettu tarkkailla omaa toimintaa, erityisesti liikennekäyttäytymistä:

...kyllähän sitä ehkä kuitenkin tommosen lain kautta ajattelee ja mieltää yhteiskuntaa eri lailla nyt...kyl aika niinku pilkuntarkkaa on esimerkiks liikennesäännöissä. (H5)

Kyllä sillä varmaan vaikutusta oli, mä luulen, että sitä niinku vaikka sitä kunnollisesti nyt on elänykki, niin vielä sitte kunnollisemmaks skarppas siinä ja sittä peilas niinku itteensä ja omaa elämäänsä ja tekoja ja valintoja eri tavalla. (H2)

No on se sen verran vaikuttanu tietysti, että oma liikennekäyttäytyminen esimerkiks on muuttunu, muuttunu aika radikaalisti, mutta ei se muuten oo kyllä oikeestaan vaikuttanu mitenkää. Oon mielestäni ollu...meleko lainkuuliainen. (H6)

Kaikki eivät kertoneet kokeneensa tällaista ajattelun muutosta, jonka voi olettaa ennustavan ammatillisen identiteetin kehittymistä kohti poliisi-identiteettiä. Siitä, että joku ei ainakaan uransa alkuvaiheissa halua poliisi-identiteetin dominoivan itseään, voi seurata ammatillisen identiteetin osittainen kehittyminen. Siinä tapauksessa myös sitoutuneisuus vähenee ja lähtö poliisista voi tulla ajan-kohtaiseksi.

7.2 Opiskeluaika Poliisiammattikorkeakoulussa ja ammatillisen identiteetin kehittyminen

Poliisikouluun (nykyinen Polamk) tullessaan monet haastateltavista olivat pohtineet uraa rikospoliisin eri sektoreilla. Alussa kuitenkin käsitys poliisin työstä on niin epämääräinen, että ajatukset uran suunnasta voivat muuttua opintojen myötä, varsinkin siinä vaiheessa, kun saadaan kosketus varsinaiseen työelämään opintojen yhteydessä; ensin ohjatun työharjoittelun ja sitten hieman itsenäisemmän kenttäjakson aikana. Kummallakin työelämäjaksolla työskennellään jo poliisivaltuuksin tarkoituksena tutustua monipuolisesti poliisin ammatin tarjoamiin eri vaihtoehtoihin. Koulussa jo perusopintojakso pyrkii totuttamaan opiskelijan poliisin rooliin ja vahvistamaan tunnetta poliisiuudesta erilaisilla käytänteillä. Perusjakson aikana, ennen työelämään tutustumisvaihetta, eletään kuitenkin vielä aika pitkälle siviilimaailmassa, vaikka koulu on yksi poliisin yksiköistä monessa mielessä myös ulkoisesti. Usein siten vasta työharjoittelussa saatu kosketus oikeaan poliisimaailmaan

joko vahvistaa tai muuttaa käsitystä tulevasta työurasta ja mahdollisuuksista, ja kenttätyöjakso vielä edelleen vahvistaa aiempaa kokemusta:

Mutta siinä peruskoulutusvaiheessa ei vielä ainakaan mulla ollut kauheen selvää, mitä odottaa ja mitä poliisin työ on ja mitä sen pitäis olla. Työharjoittelun jälkeen vasta alkoi tulla vähän enemmän esille. Ja kenttätyöjaksohan oli sitten, silloin valkeni viimeistään...pääsin tekemään kenttätyöjakson aikana pari jaksoa tuossa tiedustelu- ja tarkkailuporukassa vaativaa huumetutkintaa niin siellä tuli selväks, että sitä haluan tehdä. (H1)

Kyllä mulla edelleen oli pitkään se tekninen tutkinta siinä niinku pinnalla, mutta kyllä niinku huomasi sen, että se liikennehommaki rupes kiinnostaan perusjakson aikana ...ja saatiin sitte sumplittua se vaihto päikseen (kenttäjaksolla liikkuvaan poliisiin) siitä, niin siinä vaiheessa musta tuli LP:n mies. (H6)

Koulutusaikana usein juuri työelämään tutustumisjaksojen aikana löytyy poliisiorganisaatiosta se sektori, jolla halutaan jatkossa työskennellä. Kohta valmistuville tuleva saattaa näyttäytyä niin selkeänä, että varsinkin kenttätyöjakson jälkeinen muutaman viikon mittainen lähiopintojakso ennen opintojen loppumista tuntuu niiden jälkeen tarpeettomalta:

...ne viimeiset jaksot, mitä koululla oltiin, harjoittelun ja kenttäjakson siinä välissä ja jälkeen, niin se oli, mun mielestä ihan turhia juttuja. Ainoo oli se, et mennään sinne ja sit tyypit saa kertoa, ku ajettiin kovaa keikkaa. (H4)

Ei minun mielestä [syventävällä jaksolla ollut merkitystä], että enemmän toi, varmaan eniten kenttätyöjakso vaikutti. (H1)

Kaikki kuusi haastateltavaa työskentelivät haastatteluhetkellä sellaisessa tehtävässä, johon he ennen poliisiksi hakua tai opiskeluaikana ajattelivat sijoittuvansa: neljä rikospoliisin eri tehtävissä, yksi liikkuvassa poliisissa ja yksi järjestyspoliisissa. Joidenkin ennakkomielikuvaa opiskeluaika vahvisti, toisia se suuntasi jollekin muulle poliisityön sektorille. Haastateltaessa joku koki olevansa vahvasti LP:n miehiä, toinen taas rikospoliisin työntekijä. Heidän osaltaan identiteetin varhainen määrittely jonkinlaiseksi on alkanut toteuttaa itseään, kuten Ricoeurin mukaan saattaa käydä (Ricoeur 1998, 170), eivätkä kielteisetkään kokemukset työvuosien varrella ole saaneet vaihtamaan poliisityön sektoria oleellisesti.

Kyselytutkimuksen mukaan yliopistokoulutetut olivat koulutuksen aikana kiinnostuneimpia rikospoliisin työstä; se oli tosin vain niukasti edellä järjestyspoliisin työtä. Vastaajat olivat arvioineet viisiportaisella asteikolla rikospoliisin tehtävät kiinnostaviksi 4,04:n keskiarvolla, kun sama keskiarvoluku järjestyspoliisin tehtävien osalta oli 3,78. Keskusrikospoliisin työ arvioitiin lähes yhtä kiinnostavaksi tulevaisuuden uraksi kuin järjestyspoliisin työ. Yli kolmen keskiarvon pääsee vielä suojelupoliisin työ. Liikkuvan poliisin työn kiinnostavuus on vastanneiden keskuudessa tulosten

mukaan kaikkein heikointa. Jos kuitenkin eri tehtävät jaetaan kenttätöihin ja tutkintatehtäviin, vetää tutkinta huomattavasti muita pidemmän korren, sillä varsinaisen rikospoliisivaihtoehdon lisäksi myös keskusrikospoliisin työ on pääasiassa rikostutkintaa tavalla tai toisella. Tuloksissa heijastuneekin akateemisen koulutuksen vaikutus eri poliisitehtävien kiinnostavuuteen.

Taulukko 1. Eri poliisitehtävien kiinnostavuus koulutuksen aikana.

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
järjestyspoliisin työ	55	1	5	3,78	1,228
rikospoliisin työ	55	1	5	4,04	1,105
liikkuvan poliisin työ	55	1	5	1,85	1,224
keskusrikospoliisin työ	55	1	5	3,75	1,174
suojelupoliisin työ	55	0	5	3,02	1,408
Valid N (listwise)	55				

Koulutusaika voi paljastaa monenlaisia puolia paitsi poliisin ammatista myös ammattikunnasta. Erittäin suuri merkitys näyttää olevan sillä, mihin poliisipiiriin opiskelijat on sijoitettu tutustumaan työelämään ja millainen henkilö osuu harjoittelun ohjaajaksi. Vaikka Poliisiammattikorkeakoulussa on oma yksikkönsä, joka pyrkii parantamaan työssä tapahtuvan ohjauksen laatua, on koulu vasta kolmen vuoden ajan järjestänyt rikospoliisin työharjoittelun ohjaajille kurssin, jonka sisältöön kuuluvat harjoittelujakson sisällön tarkastelu opetussuunnitelman näkökulmasta ja ohjausvalmiuksien parantaminen. Siten läheskään kaikki kentällä ohjausta antavat henkilöt eivät ole saaneet riittävää koulutusta ohjaustehtävään. Hyvin toteutetun työelämään tutustumisen merkitys on suuri ja valaa uskoa omiin kykyihin antaen oikean kuvan tehtävissä vaadittavista ominaisuuksista:

...siinä auttoi sekin, että oli ..., niin siellä kyllä aika hyvin kuunneltiin minun toiveita ja toteutettiin, että sain ite käydä vähän siellä, missä halusin ja tehdä vähän kaikkee. (H5)

Joo, kenttäjaksolla sitten kun mä pääsin..., ja pääsin etenkin tutkintaan, niin sit mä niinku totesin, et nyt tätä hommaa tehään sillä tavalla, miten mä oon aatellu. (H4)

Sitte kenttäjaksolla mä olin pitkäkestosessa tutkinnassa alusta loppuun. Sillon pääsin tutkintaan käsiksi ja siellä oli, nykyinen työpaikkani oli silloinen kenttäjaksopaikka, se oli, siinä oli tekemisen meininki. (H3)

Mulla sattuu sellanen kenttäjohtaja, jonka alaisuudessa saatiin tehdä paljon liikennejuttuja, ku täällä on semmosiaki ryhmiä...kenttäjohtaja ei edes antanu autossa laittaa tutkaa päälle. (H6)

Tilanne on kuitenkin toinen, jos kokemukset ovat negatiivisia, jopa niin, että sellaisista kokemuksista ei aina mielellään edes kerrota ulkopuolisille. Poliisiin usein yhteiskunnassa liitetty kielteinen

stereotypia voi saada vahvistusta karvaista harjoitteluaikaisista kokemuksista. Mahdollisesti aikaisemman työ- ja opiskelukokemuksen sekä hieman varttuneemman iän ansiosta kokemukset eivät onneksi olleet saaneet liian suurta painoarvoa identiteetin kehittymisen kannalta, mutta selvästi ne olivat jättäneet niin pysyvän jäljen, että ne muistetaan koko lopputyöuran ajan. Jos jotain valoisaa seuraavista surkuhupaisista sitaateista hakee, se voi olla siinä, että kyseiset kokemukset vahvistavat päinvastaista käytöstä omassa toiminnassa:

Joo no siitä mä olin vähän yllättynyt, jo poliisikoulussa alko pikkuhilijaa hahmottumaan, että loppujen lopuksi tähän ammattiin ei oo välttämättä valittu sitä parasta a-ryhmää... Mua yllätti, että niisoon niinko rikostutkinnassakin on meleko taulapäitä porukkaa sillai... Mut sit oli taas tietysti ihan huippuyksilöitä... mikä jäi mieleen harjoittelujaksolla, mikä vahvasti sitä käsitystä siitä, että me ollaan täällä vaan töissä, ei ihmisiä varten...mä olin sitte palvelupäivystyksessä yhdessä poliisilaitoksessa ja oli iltamyöhä, ja kaks ulukomaalaisen näköstä naishenkilöä yritti päästä ovesta sissään. Siinä oli summeri, jossa luki vielä suomeksi, että paina nappia, että sitte tullaan aukasemmaan se ovi, ja minä sanoin sitte sille palvelupäivystyksessä sille, joka oli mulla ohjaajana, että...mäpä käyn aukasseen oven. Se sano, että et mee mihinkää, että ne ei oo painanu summeria. Mä sanoin, että nuohan on ulukomaalaisia, että eihän nuo ymmärrä suomen kieltä, että mä meen aukaseen, että ne seisoo vielä huomennaki tuolla ovella, jos ei aukase. Se suuttu ihan hirveesti, että mä oon yli-innokas, että ei piä missään nimessä, että jos ei ne sitä summeria paina, niin sillon ne ei oo tulossa tänne. Minä...menin...ja se oikeesti oli vähän vihanen loppuillan siitä. (H3)

...mähän olin ihan pöyristynyt siitä niin sanotusti suojatyömentaliteetista, mikä monellaki oli. Et jos voitiin mennä töitä pakoon, niin menttiin. Et ajetaan jonnekkii perämettään kattedeen tähtiä, et ollaan mahollisimman kaukana siitä, et seuraava keikka tulee, niin se ei ainakaa meille napsahda...tääki on ihan hirvee sanoo ääneen, mutta mut jos poliisi saa jotain ilmatteeks, se kyllä hamstraa sitä. Oli ihan naurettava...(poliisipiirissä) oli siis...maraton, siellä oli niille maratoonareille sitte vähän ruokaa sen jälkeen, kun ne tulee maaliin, nii nää meidän sankarit, jotka ei kengännauhoja enää saa kiinni, ne menee kuule sinne ja ahmii niitten laihojen maratoonareitten jugurtit ja kaikki. Ihan oikeesti semmonen niinku, että mihin eläintarhaan mä oon tullu? (H4)

Ilman edellisen kaltaisia kokemuksiakin kiinnostus tiettyihin poliisityön sektoreihin saattaa sammuttua, jos työnohjaus tehdään ajattelemattomasti, mikä ilmeni haastateltavilla esimerkiksi puuduttavien rutiinitehtävien teettämisenä. Siinä tapauksessa, että tällaiset kokemukset jäivät päällimmäisiksi kyseiseltä tehtäväalueelta, saattoi ammatillinen kiinnostus suuntautua lopullisesti toisaalle:

...että jos harjoittelijalle annetaan semmonen kuussataa juttua, että keskeytä nämä, niin eihän, se on kuuskymmentä, niin sä osaat sen keskeyttämisen, ei sun tarvi tehdä kuussataa. (H4)

Joo, se oli sitä, että istu neljän seinän sisällä ja yritti soittaa jotakin, joka on jonkun lasin rikkonu rapukäytävästä, että tuukko kuulusteluun ja kasata pöytäkirja. Pari kertaa pääsin pihalla käymään... (H6)

Ammatilliseen identiteettiin kielteiset kokemukset vaikuttavat siten, ettei varsinaista poliisi-identiteettiä kehity. Huonoista harjoittelukokemuksista kertoneet haastateltavat H3 ja H4 molemmat haluavat pitää työn ulkopuolisen elämän täysin irrallaan poliisimaailmasta. Poliisin ammattiin sopeutuminen tapahtuu näin hitaasti ja pitkin koulutusta saatetaan tarkkailla omien reaktioiden ohella toisia. Tällaisella opiskelijalla Vygotskin määrittelemä ulkoinen puhe ei muutu sisäiseksi puheeksi

yhtä helposti kuin muilla. Voi olla, että opiskelijan identiteetti ei rakennu ammattikunnan odotusten mukaiseksi myöhemminkään – ainakaan siinä tapauksessa, että hänen epäilyksensä ammatin negatiivisista piirteistä saavat vahvistusta. Opiskelija saattaa ajatella (Fielding 1988, 54), ettei hän halua samastua ammattikuntaan kaikilta osin.

7.2.1 Koulutuksen aikaiset uratavoitteet

Sisäisen tarinan tulevaisuudenkuva voi olla henkilöahmo, mahdollinen minä, joka Hännisen mukaan (1999, 62) kuvaa yleensä niitä toiveita ja mahdollisuuksia, jotka ovat tavoittelemisen arvoisia. Kommentit uralla etenemisestä olivat yleisiä Honkosen ja Raivolan poliisiopiskelijoita koskevassa tutkimuksessa (1991). Vuoden 2007 aineistossa varsinkin mieskirjoittajilla ilmeni samoin toiveita uralla etenemisestä.

Haastateltavat kertoivat, ettei heillä alussa ollut vielä tietoa aikaisemman tutkinnon mahdollistamasta ylenemisestä poliisin ammatissa. Myöhemmin koulutuksen aikana opiskelijoille käy selväksi poliisin virkahierarkia ja luultavasti lähes kaikki saavat tietää esimiesaseman edellyttämät kelpoisuusehdot: ylempi korkeakoulututkinto ja tehtäväalueeseen perehtyneisyys riittävät alipäällystö- ja päällystövirkaan nimitettäessä. Käytäntö on osoittanut, että parhaiten uralla etenemistä on edistänyt juristin tutkinto. Myös hallintotieteen ja kauppatieteiden tutkinnoilla on ollut käyttöä poliisissa aina päällystö- tai päällikkötasolle asti. Mitään korkeakoulututkintoa ei kuitenkaan ole rajattu kelpoisuusehtojen ulkopuolelle.

Kuinka opiskeluaika vaikuttaa urasuunnitelmiin, kun käytännössä päästään tutustumaan paitsi eri tehtäväsektoreihin myös esimiesten toimintaan? Maistereiden haastatteluiden tulos uran suhteen on samansuuntainen kuin vuoden 2007 aineiston kirjoittajilla. Varsinkin miehet ajattelevat, että alkuun muutama vuosi työskennellään peruspoliisina kenttä- tai rikospoliisin tehtävissä. Sen jälkeen voisi uralla eteneminen olla mahdollista. Yleensä opiskeluvaiheessa ei vielä haluta päällystötehtäviin, jotka koetaan tylsinä paperitöinä. Sen sijaan alipäällystötaso vaikuttaa monen mielestä sopivalta yhdistelmältä käytännön poliisityötä ja esimiesaseman tuomaa urakehitystä. Aikaisemmasta koulutuksesta arvellaan olevan hyötyä urapyrkimyksissä tässä vaiheessa selvästi useammin kuin koulutukseen hakeuduttaessa. Koulutusvaiheessa yleneminen on vielä tavoite, joka siintää muutaman vuoden päässä. Konkreettisempaa opiskeluaikana on pohtia liikkeellelähtöä hierarkian ensimmäiseltä portaalta, mutta kiinnostus esimiestehtäviin on jo olemassa:

...et jotenki sitä näki, että tota et siis sillä tavalla peruspoliisina ainaki alkuvaiheessa, et sitte ehkä siinä sitte jotain tapahtuu...(H2)

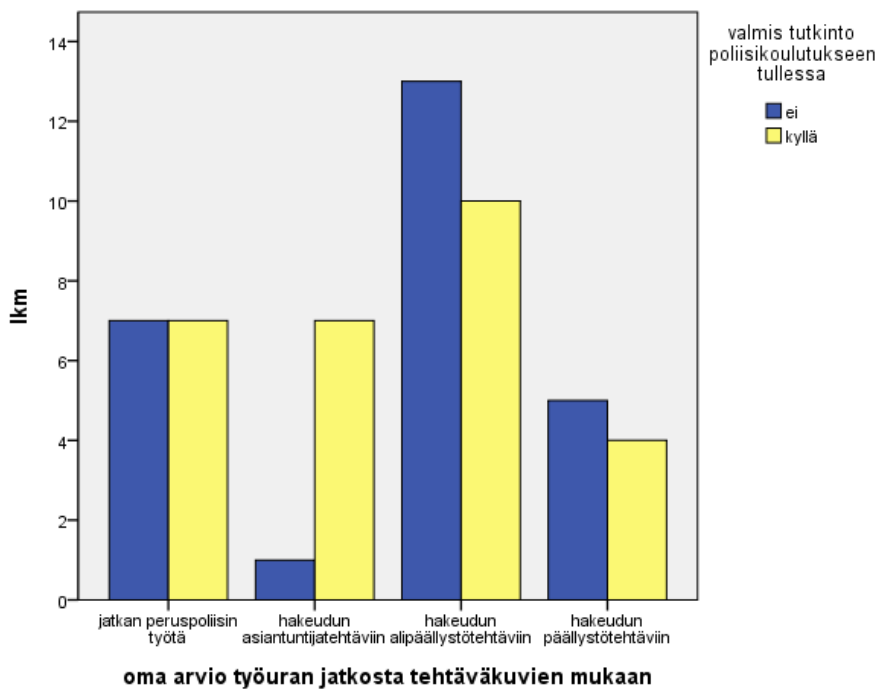
No varmaan siinä jossain vaiheessa rupes niinku, kun sai tuota tietoa enemmän, että tuosta vois olla tuosta maisterinpaperista jotain hyötyäki jossain vaiheessa, jossain vaiheessa tuli semmonen ajatus, että jonkunnäkönen semmonen terve uralla eteneminenki vois olla ihan mukava...(H5)

Kyllä näin itseni aluksi peruspoliisina ja myöhemmin esimiehenä, että tällanen näkemys tullu. (H1)

Naisten asenne uraan ei muuttunut opiskelun alun jälkeen: edelleen he tähtäsivät tutkijan työhön ja nimenomaan työn mielenkiintoisuus ja haasteellisuus olivat päällimmäisenä mielessä. Myös vuoden 2007 aineiston kaksi naiskirjoittajaa näyttivät samalla tavoin rakentavan identiteettiään ammatillisena kehitystarinana. Osasyynä naisten vähäisempään osuuteen esimiestehtävissä voi olla naisten tarve kehittää itseään enemmän ammatillisesti kuin vertikaalisesti. Pihlajikon tutkimuksessa (2001, 49) todetaan naisten asettavan lapset ja perheen oman etenemisen edelle. Uskon kuitenkin myös monien naisten haluavan esimiestehtäviin, mutta naiset eivät tuo uratoiveitaan samalla tavalla julki kuin miehet. Samoin voi todeta vuoden 2010 kirjoitelma-aineistosta: opiskelujen ollessa kesken uralla etenemisestä puhutaan vain verhotusti.

Uralla etenemisen katsotaan lisäävän sitoutumista työorganisaatioon. Kiianmaan (1997, 104 - 105) mukaan esimiehillä on useimmiten alaisia vahvempi omistajuuden tunne työorganisaatiossa, joten miesten osalta koulutuksen aikaiset urahaaveet ennustavat toteutuessaan pysymistä poliisin virassa. Uralla eteneminen voi tarkoittaa myös sijoittumista mielenkiintoiseen työhön, joten naisten havitteleva asiantuntijatyö saattaa toteutuessaan ennustaa poliisiin ammattiin sitoutumista.

Myös yliopistokoulutetuille lähetetyssä kyselyssä tiedusteltiin uran jatkosuunnitelmia. Vastaajat (n=54) ovat kaikki olleet vähintään kaksi vuotta töissä, ja heistä ainoastaan kolme on alipäällystöasemassa; kaksi ilmoittaa olevansa päällystövirassa. Vertasin keskenään tutkintonsa valmiiksi saaneita ja niitä, joiden tutkinto poliisikoulutukseen tullessa oli kesken. Tulos on odottamaton: ne, joiden tutkinto on ollut kesken poliisiksi tullessa, ovat kiinnostuneempia hakeutumaan alipäällystö- tai päällystövirkaan, yhteensä 69,2 % (18). Asiantuntijatehtäviin ilmoitti tulevaisuudessa hakeutuvansa näistä poliiseista vain 3,8 % (1). Sen sijaan valmiista maistereista ilmoitti esimiesasemaan hakeutuvansa yhteensä 50 % (14), mutta asiantuntijatehtäviin peräti 25 % (7). Molemmista ryhmistä noin yksi neljännes aikoo tulevaisuudessakin pysyä peruspoliisin tehtävissä. Todellisuudessa asiantuntijoitien määrä voisi olla suurempi, koska esimerkiksi haastateltavat kolme (H3) ja neljä (H4) arvioivat tekevänsä perustutkintaa siitä huolimatta, että työ mielestäni sisälsi vahvasti asiantuntijatyön piirteitä oman alan erityisosaamisen muodossa.

Kuvio 5. Arvio oman työuran jatkosta.

Kyselyssä, vuoden 2010 kirjoitelma-aineistossa ja haastatteluissa maisterit nostavat esiin voimakkaasti asiantuntijatyön, vaikka kyselyssä alipäällystätehtävät nousevat suosituimmaksi vaihtoehdoksi. On kuitenkin hyvä huomata, etteivät alipäällystövirka ja asiantuntijatehtävä sulje toisiaan pois, päinvastoin. Usein poliisilaitoksilla ja varsinkin erityisyksiköissä asiantuntijatyötä tekevät alipäällystövakanseilla olevat henkilöt.

7.2.2 Poliisikoulun sosiaalistavat käytänteet ja koulutuksen vaikutus itseen

Haastateltavat olivat yleensä hieman ihmetelleet koulun käytänteitä poliisiopintojen alkuvaiheessa, yliopistomaailmassa kun on totuttu akateemiseen vapauteen ja siihen, että opinnoista pitää ottaa vastuuta. Nyt oli tultu oppilaitokseen, jota sävyttävät tarkasti ohjelmoidut kahdeksan tunnin koulupäivät, loma-anomukset poissaoloja varten ja jokaisen tunnin alussa tehtävä ilmoitus opettajalle. Vuonna 2007 poliisikoulun apulaisjohtaja Ellonen (haastattelu 19.1.2007) totesi vuoden mittaisen sisäoppilaitosasumisen olevan jo sinänsä ”kova” koulu, mikä lisää tunnetta poliisiyhteisöön kuulumisesta. Vuoden 2007 kirjoitusaineistossa koulun käytänteitä ei kommentoitu kielteiseen sävyyn. Maistereiden haastatteluissa ne sen sijaan kirvoittivat paljon kommentteja. Monet toteavat, etteivät käytänteet vastaa työelämän paljon vapaamuotoisempaa todellisuutta. Sisäoppilaitosasuminen ja

virikapuvun käyttö peruskoulutuksen aikana totuttavat poliisina olemiseen ja niiden avulla pyritään luomaan yhteenkuuluvuuden tunnetta, mutta mikä merkitys on loma-anomuksilla ja ilmoituksilla oppituntien alussa?

Kieltämättä tuli vähän sellanen, että olis armeijaan palannu. Vierastin tosi paljon näitä käytänteitä, just nää ilmoitukset ynnä muut ja loma-anomukset, ne tuntu ku on kuitenkin opiskellu aikasemmi ja ollu työelämässä mukana, niin tuntu hirveen rajottavalta ja kuitenkin en aina nähny niiden asioiden tarpeellisuutta ja mielekkyyttä siinä että. Toisaalta ymmärrän johonki pisteeseen saakka tällasia käytäntöjä, mutta koska poliisityössä nyt ei oo niin sotilaallista, niin nään vähän turhana, miks koulutuksessa pitää olla sitte. (H1)

...koki, että ollaan aikuisia ihmisiä ja muuta. Ehkä siinä oli vähän sellanen, että et tuota tarviiko sen ihan niin semmost jäykkää olla tavallaan. Jotenki mä en tienny, että mitä siinä korostettiin...se koulujärjestelmä jotenki ylhäältä päin sitte katteli näin ja jotenki siellä oli vähän sellanen olo, onks tää oltava... (H2)

Se tuntu suoraan sanoen typerältä, mutta aattelin, että se kuuluu tähän palettiin ja tämä lusitaan kiltisti. ...eihän se työelämässä oikeesti sillo mittää tekemistä työelämän kanssa. ...sehän on ihan naurettava (ilmoitus tunnin alussa), se on joku ihme relifi esihistorialliselta ajalta ja mä oon joskus jopa miettiny sitä, että onks se niitä opettajia varten, jotka oikeesti se on ainoa keino tuntea ylemmyyttä... Mutta sitte oli taas niitä opettajia, jotka ei siihen hirveesti panostanu ja ne oli yllesä niitä opettajia, jotka joo tämä on hyvä ja jotka on opettamisessa parempia. (H3)

Lienee kuitenkin sattumaa, että huono opetustaito ja tunnin alussa tehtävä ilmoitus olisivat riippuvaisia toisistaan, sillä kasvatusalan ammattilaisella on toisenlainen näkemys juuri tästä asiasta:

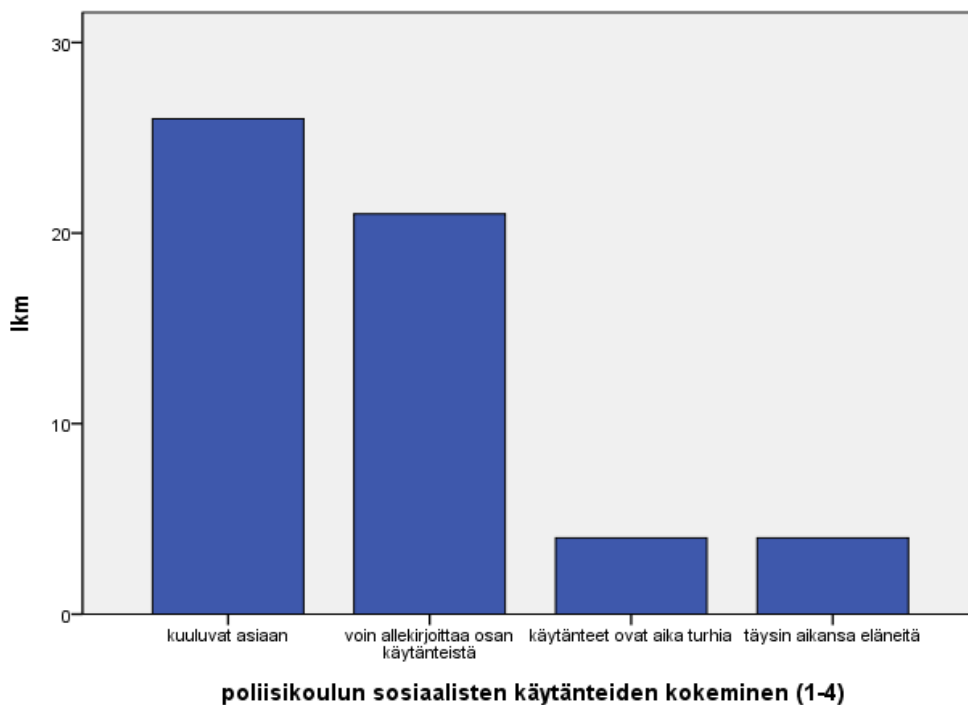
No minun mielestä se on jo, selkeesti tekee sille tunnille alituksen, tunti alkaa tästä... siinä tulee ehkä semmonen opettajan kunnioitus. (H5)

Samoin H6, jolla on armeijataustaa, näkee monet käytänteet asiaan kuuluvina. Hän kuitenkin toteaa, että vaikka esimerkiksi ilmoitus tunnin alussa on tarpeeton, pitää edellyttää, että kaikki ovat ajoissa paikalla ja keskittyvät opetukseen. Akateemisen vartin ei siis nähdä sopivan poliisikoulutukseen, ainakaan nykyisessä opetusrakenteessa. Suurta ongelmaa käytänteistä ei kuitenkaan useimmille tullut. Ehkä turhimmaksi nähtiin lomien anominen, josta erityisesti eräällä haastateltavalla oli karvaita kokemuksia jopa siinä määrin, että hän pohti koulun keskeyttämistä:

Ei, mun mielestä kaikki ei menny hyvin ja mä jopa jossain vaiheessa harkitsin koulun keskeyttämistäkin... Nii se tietty koulumaisuus mua ärsytti ihan suunnattomasti, et ollaan kuitenkin aikuisia ihmisiä ja ja esimerkiks mulla kävi ku poliisikoulun aikana mun isä kuoli, niin mä sain tasan sen hautajaispäivän vapaata, en mitään muuta... et sieltä ei niinku semmosta tietynlaista empatiaa ja sympatiaa koulun puolesta herunu millään tavalla, mutta ehkä se on myös kasvattavaa tähän ammattiinkin, mutta. (H4)

Haastateltavien mielestä koulun käytänteiden merkitys esimerkiksi sosiaalistumisen kannalta on vähäinen ja käytänteet saatetaan joskus kokea pahimmillaan epäoikeudenmukaisiksi ja aikuisopiskeluun sopimattomiksi. Didaktisesti tunnin täsmällinen aloittaminen käy muutenkin kuin päivystäjän tekemän ilmoituksen avulla, sillä sen lisäksi kaikki nousevat samanaikaisesti seisomaan. Amma-

tillisen identiteetin kannalta koulun sosiaalistavilla käytänteillä ei näytä olevan juuri merkitystä muuten kuin ehkä siinä mielessä, että niiden edustama poliisi-identiteetti koetaan vieraaksi. Merkitystä ne saattavat saada siinä tapauksessa, että poliisiuralla eteen tulee vastaavia kokemuksia, joiden koetaan olevan ristiriidassa omien arvojen kanssa. Tällaisten käytänteiden suurimpana vaarana näen sen, että ne osaltaan ylläpitävät hierarkkisen ajattelun kulttuuria, jossa esimies ajattelee ja työntekijä suorittaa käsketyt työn. Kyselytutkimuksessa poliisioppilaitoksen sosiaalistavia käytänteitä kartoitettiin viisiportaisella Likert-asteikolla, jonka vastausvaihtoehto kolme oli ”en osaa sanoa”. Kukaan vastaajista (n=55) ei valinnut sitä vaihtoehtoa. Kyselytutkimuksen mukaan suurin osa yliopistokouluetuista poliiseista hyväksyy käytänteet ainakin osittain, joten tulos on erisuuntainen kuin haastatelluilla maistereilla.

Kuvio 6. Korkeakoulutettujen opiskelijoiden kokemus Poliisikoulun (Polamk) sosiaalistavista käytänteistä.

Haastateltavat eivät kokeneet koulutusaikana muuttuneensa paljoakaan. Tunne poliisikuntaan kuulumisesta luonnollisesti vahvistui koulutuksen edetessä ja varsinkin työelämäjaksojen seurauksena. Opintojen alkuvaiheessa mainittu taipumus alkaa tarkastella asioita laillisuusnäkökulmasta voimistui. Lainmukaisuusvaatimus, jota korostetaan kautta opiskelun, tuntuu iskostuneen kaikkien mieliin. Laillisuusnäkökulman omaksuminen on myös osa poliisin ammattikuvaa. Poliisin ammatti nähdään yhteiskuntaa ylläpitävänä ja demokratian toteutumisen takaavana ammattina. Luonnollisesti poliisin

identiteetin mukaista on omaksua yhteiskunnan viralliset arvot. Naishaastateltavilla ei esiintynyt laillisuuspuhetta; sen sijaan H3 korosti moneen otteeseen huonon työn vaaroja kansalaisten oikeusturvan kannalta. Näkökulma oli siten toinen kuin miehillä, jotka tarkkailivat oman käytöksensä lainmukaisuutta, mutta yhtä kaikki kyse on laillisuuspuheesta..

Kahdeksan tunnin opetuskäytäntöä kommentoitiin vähän. Vuoden 2010 kirjoitelma-aineistossa yksi kirjoittaja, jolla on työkokemusta opetushallinnossa työskentelystä, näki koulun kahdeksan tunnin opetuskäytännön ongelmallisena oppimisen kannalta, sillä pitkien koulupäivien jälkeen ei energiaa enää riitä oma-aloitteiseen iltaopiskeluun. Kuten eräs haastateltavista, hänkin toteaa, että joidenkin oppituntien anti oli ollut joskus vähäinen ja hyvin itsenäisesti opiskeltavissa. Opiskelijoiden opiskeluvälisissä on kuitenkin suuria eroja, eivätkä läheskään kaikki ole tottuneet itsenäiseen työhön.

7.3 Työelämä

Työkokemuksen määrä on yhteydessä ammatilliseen identiteettiin, sillä ei identiteetti ammatinkaan suhteen voi olla valmis työuran alussa. Siksi valitsin haastateltavat siten, että he edustivat vähän aikaa töissä olleita (noin kaksi vuotta) maisteripoliiseja ja niitä, jotka olivat olleet poliisina viidestä kahdeksaan vuoteen. Jako vastaa pitkälti kyselyn jaottelua työvuosien osalta. Työvuosien jaolla halusin saada näkyville elämäntarinan rakentumista työvuosien aikana, sillä oletin, että ensimmäisinä vuosina kokemukset työelämästä ovat pääasiassa positiivisia ja haave lopullisesta tavoitteesta siintää vielä edessä, mahdollisena. Pidempään töissä olleet ovat voineet jo saavuttaa uratavoitteensa ainakin osittain, ja he ovat ehtineet kokea myös vastoinkäymisiä.

Kahden ensimmäisen teeman avulla pyrin määrittelemään, eroavatko yliopistokoulutettujen lähtökohdat muista poliisiopiskelijoista ja ennustavatko koulutuksen aikaiset kokemukset ammatillisen identiteetin laatua myöhemmin. Työelämää käsittelevän teeman tarkoituksena on siten tarkastella identiteetin asteittaista toteutumista ja ennustaa ammattiin sitoutumista tulevaisuudessa, sillä haastateltavista kaikki ovat edelleen poliiseja. Onko näin eläkeikään saakka ja mihin organisaation pitäisi kiinnittää huomiota, jotta tämä korkeasti koulutettu joukko poliiseja jäisi jatkossakin hyödyttämään organisaatiota?

Työvuodet ovat sujuneet lähes kaikkien mielestä hyvin ja kulunut aika tuntuu menneen nopeasti. Yksi haastateltavista ei kommentoinut työvuosia muiden tapaan, sillä hän kertoi ainoana sopeutu-

misvaikeuksista työyhteisöön ensimmäisten vuosien aikana. Syynä sopeutumattomuuteen eivät olleet työyhteisön käytänteet tai poliisityön luonne, vaan eräs esimies ja tämän työtavat:

Ja siitähän mä oon, tää poikkeaa tietysti taas vähän sivuraiteelle, mutta mulla pikkasen oli henkilökohtaisia ristiriitoja meidän ryhmän varajohtajan kanssa tuossa reilu vuosi takaperin, kun jossakin vaiheessa mulla vaan hirtti kela kiinni siihen, että mennään vaan laput silimillä ohi, vaikka olis jotain, mihkä pitäis puuttua. Ja sitte, jos satutaan puuttumaan, menee kaikki sitte niin sanotusti ihan munilleen. Että toimintatavat oli pikkasen väärät mun mielestä... Että jos olin ottamassa mikrofoonia, että me ollaan aivan vieressä, että voidaan hoitaa, niin äläälä älä älä nyt kuulikko, sieltä on menossa...partio nyt että äläälä. (H6)

Vaikka kaikki muut haastateltavat kertovat työvuosiensa varsinkin alussa kuluneen hyvin tai nopeasti, on työvuosiin mahtunut myös kielteisiä kokemuksia. Vähän aikaa töissä olleista H4 kertoo joutuneensa ”ammattikantelijan” uhriksi eli yleisesti viranomaisten toimista kantelevan henkilön toiminnan kohteeksi, hoiti poliisi asian miten tahansa.

Odotetusti noin kaksi vuotta työskennelleiden haastateltavien, H1, H4 ja H6, kokemukset ensimmäisiltä työvuosilta tukivat ammatillisen identiteetin rakentumista kohti poliisi-identiteettiä siitakin huolimatta, että ihan kaikki ei ollut sujunut kitkatta. Poliisin ammatti koettiin alaksi, jolle aiotaan jäädä, vaikka suhtautuminen ammattiin ja ammatilliseen identiteettiin vaihteli. Esimerkiksi H6, jolla oli alussa eniten vastoinkäymisiä, vaikutti kaikkein sitoutuneimmalta. Toisaalta taas H4 kertoi viihtyvänsä hyvin työssään, mutta mikäli työ ei jatkossa vastaisi hänen odotuksiaan, edessä voi olla siirtyminen toiseen työorganisaatioon. Hänelle poliisin työ on vain ammatti ammattien joukossa. Puhe alasta on kuitenkin kaikilla myönteistä ja heillä on odotuksia sen suhteen. Työn sisältö on merkittävä tekijä työssä viihtymisen kannalta kuten yleensä:

Olen sinne päässy, minne olen aina halunnu ja en tiedä oisko voinu paremmin enää mennä. Sanotaan näin, että mulle on tarjottu ihan virkaakin, hetkinen, kahteenkin otteeseen olisin saanu, mutta oon valinnu mieluummin tän mielekkäämmän työn kuin viran sitte sellasissa työtehtävissä, jotka ei ittee paljon kiinnostaa. Kyllä nyt tää on minun urani ja tulen melko suurella todennäköisyydellä jatkamaan eläkeikään saakka mikä se eläkeikä sitte onkaan aikanaan. En oo ees kuvitellu muita uravalintoja tässä vaiheessa. (H1)

Et mä niinku, mä oikeesti viihdyn tuolla...Mä oon joskus haaveillu eläinlääkärin ammatista, mutta tuota en, mulla on tällä hetkellä ajatus on se, että mä en lähde opiskelemaan. Et kyl niinku et mä pidän tästä työstä niin paljon, että mulla ei oo tarvetta haaveillakkaa mistään muusta, muusta ja tota, jos mä jotain opiskelen, niin kyl se on sit niinku poliisialaa lisää. (H4)

Hommana niin mä tykkään tosiaan ku hullu puurosta, että mukavan vaihtelevaa hommaa...Että justiin tuo maastoliikennepuoli, varsinki ku sitä pääsee talvikauden tekemään niin niin se tuo hyvää vaihtelua siihen, että hienona kevätpäivänä ku ajelee tuolla meren jäällä, käy välillä grillaamassa jossakin kodassa makkarat, ja taas vähä kattelee, mitä ne kelekkailijat tekee, sitä vaan miettii, että tästä vielä maksetaan mulle. Jotain käsittämätöntä. (H6)

Työvuosien joutuisasta sujumisesta huolimatta pidempään työskennelleiden tilanne on H5:tä lukuun ottamatta toinen: näistä haastateltavista H2 vihjaa, ettei kaikki ehkä ole mennyt ihan toiveiden mukaan:

...mä olen kyllä tässä poliisiurani aikana hakenu hakenu erilaisia töitä poliisin sisällä monenlaisia töitä...kyllä niinku ihan rikkaita vuosia, opettavaisia, sellasia niinku kasvun vuosia varsinki nää viimeiset..., niin kyl se niinku opettavaista on ollu. Raskastakin ollu ajoittain. (H2)

Haastateltava ei kerro, mikä on ollut raskasta tai millä tavalla vuodet ovat olleet kasvattavia. Voihan olla, että työ on vaatinut paljon panostusta ja on pitänyt omaksua monia uusia asioita, joten työ on joskus siitä syystä tuntunut raskaalta. Lausuma voi kuitenkin sisältää myös kielteisiä kokemuksia, jotka saattavat kasaantuessaan alkaa vaikuttaa työhön sitoutumiseen ja siten ammatilliseen identiteettiin. Haastateltavan mainitsema eri tehtäviin hakeminen saattaa myös osoittaa ammatillisen identiteetin keskeneräisyyttä: omaa työsektoria ei tunnu löytyvän. Myöskään H3:n ammatillisen identiteetin rakentuminen ei enää, hyvästä työuran alusta huolimatta, ennusta vahvaa sitoutumista poliisiorganisaatioon.

7.3.1 Kohti poliisi-identiteettiä?

Vähän aikaa töissä olleille näyttää yllättäen löytyvän vastinparit pidempään työskennelleistä haastateltavista: H5 ja H6, H3 ja H4 sekä H1 ja H2. Ensimmäisen parin muodostavista H5:stä ja H6:sta vanhempi haastateltava, H5, ilmoitti hyvin selkeästi aikovansa pysyä poliisin ammatissa. Hänen uransa kuvaa jatkumoa H6:lle, sillä molemmille poliisin työ tarjoaa vaihtelevan ammatin, jännitystä ja reitin uralla etenemiseen. Molemmat ovat yliopistotaustastaan huolimatta toiminnallisia, mikä on varmasti ollut tärkeä syy poliisin uralle hakeutumiseen. Koulutukseen hakeutuminen on lähtenyt liikkeelle eri syistä, mutta jossakin vaiheessa kutsumus poliisityöhön on tullut tärkeäksi ja ehkä ollut molemmilla ainakin piilevänä, sillä toisen isä on työskennellyt poliisina ja toiselle ennustettiin yläasteella poliisiksi päätymistä. Molemmat totesivat koulun sosiaalistavat käytänteet jossain määrin tarpeellisiksi, mikä saattaa osittain selittyä kummankin sotilasurataustalla. He ovat myös haastateltavista ainoat, jotka toivat esille kutsumukseen liittyvän auttamishalun:

Kyllähän siellä tietysti on se halu auttaa on pohjalla, vaikkakin tosiaan itellä on suuri merkitys tuolla vauhdilla ja vaarallisilla tilanteilla, niinku monella muulla toki...(H6)

No ehkä siinä oli tämmösiä niinku vauhtia ja vaarallisia tilanteita riittävästi, että siinä sai tuota ehkä jonkun näköstä semmosta adrenaliinihuumaa välillä, että joku tämmönen siinä...Että pysty niinku konkreettista apua tuomaan siihen tilanteeseen. (H5)

Edelleen vain nämä haastateltavat kertovat esittelevänsä itsensä, tosin hieman tilanteen mukaan, vapaa-aikanakin poliisiksi ja tarkkailevansa esimerkiksi liikennettä myös työajan ulkopuolella. He ovat siten vapaa-aikanaanakin poliiseja; poliisin ammatti ei ole heille vain työajaksi päälle puettava rooli. Molempien ammatillinen identiteetti on vahvasti poliisin identiteetti, eivätkä oikeastaan mitkään poliisiorganisaation arvot ole ristiriidassa heidän omien arvojensa kanssa, päinvastoin:

Mun mielestä kaikki arvot tuntuu omilta. (H6)

...kyllä mä niinkun allekirjotan nuo arvot, mitä yleisesti, yleisesti tuota poliisissa ajatellaan ja. Ei varmaan semmosta, semmosta, että ristiriidasta ois joku arvomaailma, ei kyllä semmosta taida olla. (H5)

Kumpikaan ei koe työn rajoittavan identiteettiään, vaan koko identiteetti on vahvasti rakentunut ammatin ympärille. Vaikka H6 on aiemminkin tehnyt äkkinäisiä ratkaisuja, näyttää poliisityö tarjoavan ammatin, johon hänen tarkka perusluonteensa soveltuu ja jossa on mahdollisuus suuntautua lapsuuden ja aikaisemman koulutuksen kiinnostuksen kohteisiin, luontoon ja ulkoilmaelämään. Poliisityön yhteiskunnallisen aseman määrittely kuvastaa myös ammatin vahvaa sijaa ja organisaation arvoja haastateltavien elämäntarinassa:

Yhteis, sehän on välttämätön, välttämätön tuota organisaatio yhteiskunnassa ja ja ja jonkun pitää olla vähän paimentamassa kansalaisia, kansalaisia kaidalle polulle, että ei eihän tästä. Yhteiskunta ei pyöri, tai se tuota mätäneä, jos ei, ei tuota poliisi ole töissä. Sitte ku, sitten kun tuota niin henki lähtee, niin eurookaan täältä ei mukaan saa, että tuota en sillä tavalla, sillä tavalla oo ees hirveen mammonan perässä kulkija että. Riittää ku leipä tulee pöytään. Niin niin, ei sillä tavalla palkalla ole merkitystä, että. Pitää olla semmonen työ, jossa tykkää olla ja viihtyy, ettei tympäse mennä työpaikalle. Se riittää. (H5)

Hmm, no kyllähän se on niinku, tässä koko ajan tuntuu siltä, että poliiseja vaan vähennetään ja vähennetään ja tuntuu, että rikollisuus rehoittaa. Mutta systeemiin lakkaa toimimasta, jos ei meitä täällä oo...Mistään ei mitään tulis ja liikenne, liikennekin menis aivan järkyttäväksi, jos ei me tuolla tien päällä oltais näkymässä. (H6)

Oma rooli kuvastaa siten vahvaa sitoutumista organisaation arvoihin ja on verrattavissa Sennettin ja Siltalan kuvaamiin auttamisen pyyteettömiin arvoihin. Arvojen sisäistyneisyyttä kuvaa huoli yhteiskunnallisesta järjestyksestä riittämättömiksi koettujen poliisiresurssien puristuksessa. Jo aikaisempi yliopisto-opiskelu on suuntautunut molemmilla aloille, jotka edustavat pehmeitä arvoja: ympäristöön ja kasvatukseen. Kumpikin kertoi myös avoimesti havittelevansa esimiesasemaa. Uralla yleneminen, joka molempien kohdalla vaikuttaa hyvin mahdolliselta, pitää osaltaan yllä uskoa organisaatioon ja sen arvoihin.

Hyvä poliisi on H5:n mukaan rehellinen ja auttamishaluinen, ja hän katsoo olevansa aika lähellä tällaista poliisin ideaalia, mikä vastaa myös hänen motiiviaan poliisin työn tekemisestä. H6 määrittelee hyvän poliisin oikeudenmukaiseksi, tasapuoliseksi ja asiakaslähtöiseksi. Hän kertoo pyrkivänsä toiminnassaan tasapuolisuuteen ja siihen, että poliisityötä tehdään säädösten mukaisesti ja vä-

himmän haitan periaatteella. Poliisikoulussa opetettu laillisuusperiaate, joka tarkoittaa toiminnan lainmukaisuutta, leimaa edelleen haastateltavan identiteettiä, samoin eettisyys. Siksi hän ei olekaan voinut hyväksyä liiallisten voimakeinojen käyttöä, jollaista hän on joskus joutunut todistamaan:

Se on, että itte ainakin oon pyrkiny siihen, että puhumalla hoidetaan asiat, että voimakeinoin turvaututaan vasta viimesessä hädässä. Sitte tosiaan, jos ei puhe tunnu menevän perille, että mahdollisimman pehmein keinoin homma hoidetaan. (H6)

Molempien haastateltavien arvot ovat poliisiorganisaation painottamia arvoja, ja kuten organisaatio toivoo, haastateltaville arvot eivät ole sananhelinää: he myös toteuttavat näitä arvoja. Kuten aiemmin totesin, laillisuuspuhe ilmenee monin tavoin muidenkin haastateltavien puheissa. Esimerkiksi H4 korostaa poliisityön oikeudenmukaista suorittamista, joka ei ole sama asia kuin jokaisen asiakkaan miellyttäminen. Jo kahden vuoden työkokemus on opettanut H4:lle, että poliisin työssä asiakkaan miellyttämistä tärkeämpää on pyrkiä oikeaan, lainmukaiseen lopputulokseen, josta H3 käyttää nimitystä ”oikeusvarmuus”. Poliisin on toimittava niin, että jokainen kansalainen voi luottaa saavansa rehellisen ja puolueettoman kohtelun arvosta ja asemastaan riippumatta. Maisterihaastateltaville tällainen asenne näyttää olevan itsestään selvä ja kuvaa kaikilla jonkinlaisen poliisi-identiteetin omaksumista.

Metaforat ”rikollisuus rehottaa” ja ”yhteiskunta mätänee ilman poliisia” ilmentävät haastateltavien mielikuvaa poliisin työn tärkeydestä ja poliisin roolista yhteiskuntajärjestyksen ylläpitäjänä. Metaforien vahva kuvakieli luo pelottavan näyn siitä, mitä yhteiskunta olisi ilman poliisia: pelottava, korruptoinut ja mielivaltainen paikka, jossa kaikki ajavat omaa etuaan. Niinpä ei ole ihme, että poliisityö koetaan vakaumukselliseksi. Poliisityön luonne, jota molemmat kuvaavat kielikuvalla ”vauhtia ja vaarallisia tilanteita”, kertoo luonnollisesti viehtymyksestä toiminnalliseen työhön, siihen, mitä poliisin ammatilta on haettu. Vahvaa sitoutuneisuutta puolestaan kuvaa kielikuva työn mielekkyydestä, josta H6 kertoo pitävänsä ”kuin hullu puurosta”.

H5 ja H6 viihtyvät erinomaisesti poliisin ammatissa, joka tarjoaa heille likimain kaikkea sitä, mitä he ovat työelämältä odottaneetkin. Heitä yhdistää myös se, että he työskentelevät ”kentällä”, samoin usko oman toiminnan merkityksellisyyteen. Poliisityö ei ole vain ammatti, vaikka H6:n hakeutuminen poliisiksi johtui pitkälti huonosta akateemisen alan työtilanteesta. Molempien vapaa-aikaa leimaa poliisin ammatti, he ovat erittäin sitoutuneita poliisin ammattiin ja todennäköisesti tulevat pysymään ammatissaan.

7.3.2 Mahdolliset lähtijät

Toista vastinparia, haastateltavia H3 ja H4, puolestaan yhdistää muukin kuin sukupuoli. Molemmat naiset ovat työvuosien alusta lähtien ja jo koulutusaikana painottaneet tiettyä asiantuntijuutta työsään, vaikka he eivät varsinaisesti pidä omaa työtään asiantuntijatyönä. Kummallakin korostuu tinkimätön asenne työhön ja se, etteivät he hyväksy myöskään muiden huonosti tekemää työtä; he ovatkin törmänneet huonoon ammattitaitoon ja työn pakoiluun jo poliisiopintojen aikana. Korkea työmoraali on yleinen kaikkien haastateltavien kertomuksissa. Muista haastateltavista H6 kertoi kohdanneensa haluttomuutta puuttua tehtäviin, jos ne eivät ole ”omaa alaa”, mutta hänkään ei samalla tavalla kertonut turhautuneensa muiden poliisien huonoon työn jälkeen, kuten H3 ja H4:

...mutta nytkin vappuviikonloppuna meillä oli kiinni, tai pidätettynä kolme...rosvo ja niillä oli avoimia juttuja ja jouduin [poliisipiiriin] olemaan tekemisissä, niin mä olin niin huonolla tuulella ku mä tulin kotiin sen takia, että mä olin äärimmäisen pettynyt, miten sitä työtä tehdään siellä (toinen poliisilaitos). Et jos mulle sanotaan, et ei sen välii, että ota nimi paperiin, se riittää. Et mä sanoin, et mä en kuulustele niin, et mä otan vain nimen paperiin...Että tavallaan se, että niinku huomataan, että kaikkien pitäis kuitenkin tehdä, että se ei saa olla sitä suojatyöpaikkameininkiä. (H4)

Ja siellon semmosiakin tutkijoita, jotka on ollu alalla yhtä kauan ku minä oon elänyt, nii käsittämätöntä, että joku voi olla ammatissa yli neljäkymmentä vuotta oppimatta yhtään mitään. Seki on jo taito sinänsä. Jos lukkee niiden kuulusteluja nii oikeesti itkettää. Kuka vaan kadunmies pystys paremman kuulustelun, ei perusasioita oo opittu. (H3)

No tuota, haluisin tehdä tutkintaa toisella tavalla. En haluis keskittyä siihen, onko läpivirtausaika kymmenen päivää, kaksikytä, vai kolkytä. Mun mielestä on tärkeintä, et se tutkitaan kunnolla ja laadukkaasti. (H3)

Sekä H3 että H4 arvostelivat poliisiopintoja liiasta toiminnallisuudesta ja järjestyspoliisipainotteisuudesta, joten puheiden voisi ajatella heijastavan haastateltavien mielissä tutkintatyön tärkeyttä muun poliisityön kustannuksella. Niin ei kuitenkaan ole, vaan tunnustusta annettiin tehtävästä riippumatta, jos siihen on ollut aihetta. Poliisityötä kauan hiertänyt sektorijako ja keskinäinen skisma jää toissijaiseksi näiden asiantuntijatyötä korostavien naisten puheissa: tärkeintä on laadukas tekeminen, joka tuottaa tulosta, identiteetti, jossa työmoraali korostuu:

Ja kyllähän se järjestyspoliisin puolella tutkinnan taidot ois aivan älyttömän tärkeitä. Ne ratkasee monesti koko jutun, ensimmäisinä minuutteina se ratassee, tulee se ikinä seleviämään. Siinä ei tartte montaa virhettä tehdä, niin se on siinä, se on ihan toivoton tilanne. Ja siellä on tosi hyviä tyyppejä, joilla on jopa tutkinnan kokemusta ja näkkee jopa ilmotusten tasosta, kuka on kiinnostunut siitä tutkinnasta, se tekkee ilmotuksenki ihan toisella tavalla. Meillä on jp:ssä aivan huippusällejä, oikeen tosi älykkäitä, jotka haluaa tehdä jp:n hommaa ja ne tekkee sen viimesen päälle huippuhyvin. (H3)

Asiantuntijuus korostuu siinäkin, että organisaation nähdään pitävän huonosti kiinni vuosikymmenien työkokemuksesta. On unohdettu perusasiat samalla, kun tehdään jatkuvasti uudistuksia organisaation suhteen. Siltalan (2007, 486) mukaan julkisessa hallinnossa työelämän kehittäminen näh-

dään sarjana erilaisia projekteja, seuranta- ja arviointijärjestelmiä. Työelämästä on tullut jatkuvaa 180 tai 360 asteen arviointia, jossa usein ratkaisee enemmän määrä kuin laatu:

...että huomioitas, nytko kattoo tätä, nyt jää eläkkeelle hirveesti porukkaa. Meilläki jää tosi paljo, että ryhmä kutistuu ihan hirveesti. Nyt sitte isot ikäluokat jää eläkkeelle, niin tätä hiljasen tiedon hukkaamista. Minusta se on hirvittävä, siellon tosi hyviä tutkijoita, jotka jää eläkkeelle. Sammaan aikaan ne parkuu, että tutkintaan ei saaha päteviä ihmisiä palakattua, siellä missä niitä nyt vielä palkataan, meilähän niitä ei edes palkata. Niin sammaan aikaan meiltä jää eläkkeelle tosi päteviäki tutkijoita, niille ei oo siinä vaiheessa laitettu kisälliä oppiin. Ja nyt ne vie mennessään niijen vuosikymmenien tiedon, minkä ne on hankkinu. Ja nyt siihen repästään työllisyysvaroin joku uunopelle istumaan siihen penkille ja ajatellaan, että nyt se täyttää ne saappaat. Sen sijaan, että siihen ois pantu kisälli oppiin, se ois vaikka vuotta aikasemmin palakattu opiskelemaan sitä hommaa... Nyt ne sitte vie mennessään hirveesti tietoa ja se on sit menetetty. (H3)

Näillä haastateltavilla huoli yhteiskunnasta ja poliisin roolista heijastuu puheisiin eri tavalla kuin H5:llä ja H6:lla, jotka näkivät poliisiorganisaation yleisesti elintärkeäksi yhteiskunnan toimivuuden kannalta. Asiantuntijanaisista erityisesti H3 sen sijaan oli erittäin huolissaan hiljalleen katoavasta osaamispääomasta, joka ei näytä korvautuvan, samoin poliisiorganisaation tulevaisuudesta.

Haastateltavat olivat työharjoittelussa joutuneet kokemaan poliisityön kielteisimpiä puolia, mutta niiden vastapainoksi onnekseen myös myönteisiä kokemuksia, jotka palauttivat uskon poliisityöhön ja erityisesti tutkintaan, vaikka haastateltavista pisimpään töissä olleen H3:n usko työn tekemisen eetokseen poliisiorganisaatiossa alkaa jo horjua. Kielteiset kokemukset olivat saattaneet jäädä hänen mieleensä siksi, että ne olivat niin karkeasti ristiriidassa oman työetiikan kanssa. Haastateltavista ainoastaan tämä vastinpari ilmoitti pitävänsä vapaa-ajan selkeästi erillään poliisin ammatista, jopa niin ettei tuttaviin työn ulkopuolella kuulu lainkaan poliiseja. Ammatin esittelyn suhteen he ovat edellisen parin täydellisiä vastakohtia: tuttavat työn ulkopuolella eivät aina edes tiedä heidän ammattiaan. Työ, vaikka se tehdäänkin tinkimättömästi, on vain yksi sektori heidän elämässään siitä huolimatta, että H4:n poliisiksi hakeutumista leimasi vahvasti halu elämänmuutokseen ja tarve tehdä Sennettin (2007) mainitsemaa merkityksellistä työtä. Molempien identiteetille poliisin ammatilla on muita vähäisempi merkitys, mikä vaikuttaa ammattiin sitoutumiseen affektiivisella tasolla:

Nimenomaan näin, tää on työ, mistä mä saan rahaa, että mä voin sit elää. Kyl mä ajattelen näin päin sen. Vaikka se vie, työpäivinä se vie suuren osan mun ajasta, mutta siis se, että en mä niinku, ei mul oo näinä vapaapäivinä mitään ongelmaa tekemisen kanssa, että mun tarvis miettiä, voiku pääsis töihin. Et mullon ystävät niinku erikseen, et mun ei tarvitse mennä sinne työpaikalle ystävien takia, että. (H4)

No se on ammatti, en mä tiijä, mitä muuta se on. Se on yks ammatti ammattien joukossa. Mun mielestä ne on niin erillisiä, kun mulla on harrastukset ihan toisaalla, niillei oo mittään tekemistä, siinä ei oo edes poliisia, joissa mä oon, saman alan ihmisiä edes. (H3)

En missään nimessä [pidä yhteyttä muihin poliiseihin vapaa-ajalla], en. Joo mä haluan, et se maailmankuva ei supistu sen takia. (H3)

Nämä haastateltavat, H3 ja H4, hyödyntävät poliisin ammatissa ehkä muita enemmän aikaisempaa osaamistaan, mikä näkyy ”juttujen” hoidossa. Vaikka kumpikaan ei varsinaisesti pitänyt työtään asiantuntijatyönä, he ovat selkeästi tehneet tehtäviä, joiden voi sanoa olevan asiantuntijatyötä. H3 tutkii ympäristörikoksia ja lapsiin kohdistuvia rikoksia, joihin hän on hankkinut koulutusta poliisiorganisaation ulkopuolelta ennen poliisiksi valmistumisestaan ja sen jälkeen. H4 taas hyödyntää liike-elämässä hankimaansa tietotaitoa ja hoitaa nykyisin piirinsä talousrikokset lähes yksinomaan.

Työpaikan ilmapiirillä on suuri vaikutus työssä viihtymiseen, ja vaikka kumpikaan haastateltavista ei todennäköisesti koskaan rakenna identiteettiään poliisin ammatin varaan, he siitä huolimatta pysyvät poliisiorganisaatiossa, jos he saavat kokea työssä kumppanuutta ja arvostusta ja tehdä työnsä haluamallaan tavalla – kunnolla. H4:n työura on alkanut hyvin samalla tavalla kuin H3:lla ja poliisiuran voi ennustaa etenevän samalla tavalla: työ hoidetaan koko ajan tinkimättömän hyvin ja samaa työmoraalia vaaditaan myös muilta. Jos työtä ei saa tehdä kunnolla tai ammatti ei muuten enää vastaa odotuksia, saattaa olla hyvinkin mahdollista, että hän H3:n tavoin alkaa miettiä ammatin vaihtoa. Jokivuori (2002, 27 - 29, 31) on todennut, että hyvällä työilmapiirillä ja työhön sitoutumisella on selvä yhteys. Työpaikan välitön ilmapiiri, yhdessä tekeminen ja jokaisen työntekijän vahvuuksien hyödyntäminen ovatkin avainasemassa asiantuntijaidentiteetin omaavilla naisilla. Voi olla, että naiset kiinnittävät ilmapiiriin enemmän huomiota kuin miehet:

No tuota, mä oon tykänny hirveesti olla tässä ammatissa, en kyllä kadu ammatinvaihtua, että lähin tälle poliisiuralle. Mää oon saanu tehdä sitä, mikä mua on kiinnostanu ja mä oon saanu käyvä älyttömästi koulutuksia varsinkin vanhan ...kihlakunnan poliisilaitoksen aikana...että sillai oon saanu kehittää ittiä ja meillä aikasempi poliisipäällikkö suhtautu myötämielisesti tämmöseen kouluttamiseen, itse kouluttamiseen, mä sain aina opintovapaat ja maksovat jopa yliopiston kursseja, jos mä pystyn perustelemaan, että ne liittyy ammattiin, totta kai ne liittyki... Mun mielestä vanhan poliisilaitoksen aikaan ei ollu semmosta hierarkiaa [kuin Poran myötä on tullut²], oltiin ihan niinku missä tahansa työpaikalla. Ja tarkoituksena oli tehdä se työ tehokkaasti ja hyvin ja siihen valita aina paras tekijä. (H3)

Mut meillon kyl muutenki mun mielestä hyvin jaettu juttuja. Vaikkei meilloo mitään juttujakoo, niin niin katotaan vähän sen persoonallisuuden ja harrastusten ja erityisosaamisen perusteella, kuka saa mitäki että... Vaikka on esimies alainen suhde, niin niin tota se on hyvin semmonen läheinen, että minä voin niinku alaisena mennä komentamaan esimiestä, että nyt niinku teet näin ja näin. Siis se on semmosta tietynlaista huumoria, et ku on jo vähän vanhempi mies, saattaa unohtaa jotain, niin sitä pystyy sit mennä vähän nuorempana komentaan. (H4)

Valitettavasti nämä vanhemmat esimiehet, jotka osaavat käsitellä työyhteisöä, ovat jäämässä tai jääneet eläkkeelle, eikä uusi meno enää miellytä asiantuntijaidentiteetin omaavaa tutkijaa:

...niin aiempi esimies, niin se oli mun mielestä niinku tasavertanen mejjän kanssa. Se ei esiintyny niinku esimiehenä, vaan se oli niinku yhtenä jäsenenä aivoriihessä, ku porukalla tehtiin. Mehän tehtiin ryhmänä tutkintaa. Sillon mun mielestä ei oo merkitystä kellä mitäki koulutusta, vaan jokkainen tuo oman panoksensa siihen kakkuun ja sit siitä tehään mahdollisimman hyvä. Ja se on mun mielestä ny-

² Pora: poliisin hallintorakenteen uudistus.

kyaikasta tutkintaa... Mutta nykyinen esimieshän ei sitä tee, se käy vaan nauttimassa palakkaa ja mä teen jopa sen työt... Mä teen sille valamiiksi, se ainuastaan allekirjottaa, mä käyn jopa esittelemässä, ku se ei aina ymmärrä niitä. Mut sitä ei kiinnosta. (H3)

H3 ja H4 arvioivat työtä ja työyhteisöä vahvasti työn laadun kautta. Työ näyttäytyy uudenlaisena tiimityönä, jossa organisaatio hyödyntää parhaalla mahdollisella tavalla jokaisen vahvuuksia ilman turhaa byrokratiaa. Tällainen työn järjestys ei ole ollut perinteenä hierarkkisessa poliisiorganisaatiossa. Hyvän poliisin ideaali määrittyy haastateltavilla siten työn tekemisen kautta: erona kaikkiin muihin haastateltaviin nyt ei luetella erilaisia luonteeseen liittyviä ominaisuuksia, vaan sitä, millä tavalla työ tulisi tehdä. Jokainen hoidettavaksi tuleva asia pitää hoitaa kuin kyseessä olisi oma henkilökohtainen ongelma tai tavoite. Ei kuitenkaan niin, että pyrittäisiin ajamaan omaa tai jonkun toisen etua, vaan tinkimättömän tasapuolisesti, mistä seuraa H3:n mainitsema ”oikeusvarmuus”. Identiteetti liittyy haastateltavilla H3 ja H4 siten vahvasti työn laatuun ja voisi toteutua missä hyvänsä ammatissa, jossa edellytetään korkeaa moraalialia ja työetiikkaa.

Haastateltavien käyttämät metaforat kuvaavat toisaalta pettymystä poliisityön kielteisiin puoliin, toisaalta ennustavat tyytymättömyydestä mahdollisesti seuraavaa ammatin vaihtoa. H4, joka on ollut töissä kaksi vuotta, kertoo havainneensa ”suojatyömentaliteettia” ja ”suojatyömeinkii”, joilla hän kuvaa työtehtävien välttelyä. Joidenkin poliisien harkitsematon käytös saa määritelmän kielikuvilla (anti) ”sankarit” ja ”eläintarha”. Haastateltava pitää poliisityöstä, mutta aivan ilmeisesti ei sen kaikista puolista. H3 kuvaa kaikkein kielteisimmän poliiseja, joilla on huono työmoraali. Rekrytointi on hänen mielestään rikostutkinnan kannalta epäonnistunut, sillä joukossa on ”taulapäätä porukkaa” ja ”uunopellejä”, joilta työt eivät onnistu ja joilla ei ole oikein halujakaan, sillä kuka vain ”kadunmies” pystyisi parempaan. Toisaalta joukossa on myös ”huippusällejä” sekä järjestyspoliisin että rikospoliisin puolella. Valitettavasti monet näistä ovat lähdössä eläkkeelle, ja haastateltava peräänkuuluttaa ”kisällejä” näiden hyvien työntekijöiden oppiin ”organisaatiopuhailujen” sijaan. Ammatillisen identiteetin rakentuminen haastateltavien käyttämiä metaforia tarkastelemalla ei tue poliisi-identiteetin kehittymistä. Kun ammatillista identiteettiä leimaa työn eetos eikä organisaatioon tunneta affektiivisia siteitä, kynnys organisaation vaihtoon on matala.

7.3.3 Häilyvät tapaukset

Kolmannen vastinparin haastateltavat H1 ja H2 työskentelevät samassa erityisyksikössä (eri toimipaikoissa) ja kaiken lisäksi samantyyppisen rikollisuuden tutkinnan parissa. Molemmat ovat luon-

teeltaan pohdiskelevia ja samoin kuin edellistä paria, heitäkin yhdistää koulun sosiaalisten käytänteiden arvostelu. Koulun sosiaalisten käytänteiden arvostelulla on yhteys työpaikkaan ja sen myötä poliisiorganisaatioon, sillä kumpikin oli huomannut poliisiorganisaatiossa sellaista ajattelua, että suuria poikkeamia valtavirrasta ei sallita. H1 oli huomannut, ettei organisaatiota kannata arvostella; samoin H2:n kertomuksesta voi päätellä hänen havainneen poliisiorganisaatiossa tiettyä suppeakatteisuutta:

Saa olla kriittinen, mutta olen huomannut, että poliisiorganisaatiossa ei aina arvosteta kriittisyyttä... Sinänsä minulle on ollut hyvä, että on voinut harrastaa kritiikkiä näiden juttujen kautta, että kun tutkitaan, harrastaa kritiikkiä, että miksi tehdään näin ja miksei oteta huomioon näin. Mutta sen on huomannut, että se on erittäin negatiivinen asia, jos on kriittinen organisaatiota kohtaan. Siinä tulee ne huonot asiat esille... (H1)

...että kyl mä pidän niinku sellasena hyvänä poliisimallina semmosta aika perinteistäki poliisii, siis avarakatseinen joo ja tämmönen, ei välttämättä mitään hirveitä klikkejä tavallaan päässä... (H2)

H2:n mukaan poliisi on roolinsa vanki ja ammattikunnan kollektiivinen rooli antaa yksittäisestä poliisista sivulliselle toisenlaisen kuvan kuin poliisi mahdollisesti itse kokee olevansa. Joka tapauksessa kritiikin salliminen ainoastaan omien työtehtävien suhteen on jotain muuta kuin mihin yliopistossa on totuttu. Hyvin pian on käynyt selväksi, että poliisiorganisaatio rakentuu toisenlaisille perinteille kuin yliopistolaitos. Vaikka H1 pitää poliisin ammattia eläkeammattina H2:sta poiketen, näyttää hänen uransa jatko riippuvan työn sisällöstä ja työpaikasta eli siitä, tarjoaako se mahdollisuuden todelliseen asiantuntijatyöhön myös jatkossa. Jo tähän asti työn sisältö on painanut vaakakupissa enemmän kuin vakinaisen viran tuoma turva.

Molemmat kertoivat ainoana haastateltavina aikaisemman yliopistokoulutuksen rajoittaneen poliisi-identiteetin kehittymistä. He ovat siten itsekkin havainneet, ettei ammatillinen identiteetti ole kehittynyt siinä määrin kuin joillakin muilla. Syynä voivat olla yliopistokoulutuksen myötä omaksutut, poliisin ammattiin verrattuna ristiriitaiset, arvot, vaikka kumpikaan ei kerro työpaikalle sopeutumisessa olleen ongelmia. Kyse voi olla myös yksinkertaisesti aikaisemman koulutuksen ja ammatin myötä väistämättä kertyneen iän tuottamasta näkökulman muutoksesta: he näkevät poliisialan erilaisesta näkökulmasta kuin nuoremmat. Joka tapauksessa aikaisempi elämä on vaikuttanut ammatillisen identiteetin kehittymiseen:

Lähinnä jarruna on ollu, sanotaan näin. (H1)

Kyl ne varmaan jonkun verran, mä luulen, että ne, halus tai ei, niin ne vähän rajoittaa. Tai siinä rajoittaa varmaan se, että koki, että on sen verran ikää, että ei voi niinku, tai että pitää miettiä jotenki vakavammin sitä...se on semmonen se koulutus vähä semmonen apina olkapäällä sitte, että se niinku helposti tuntuu, että okei, sitä pitäs jotenki hyödyntää erityisesti...(H2)

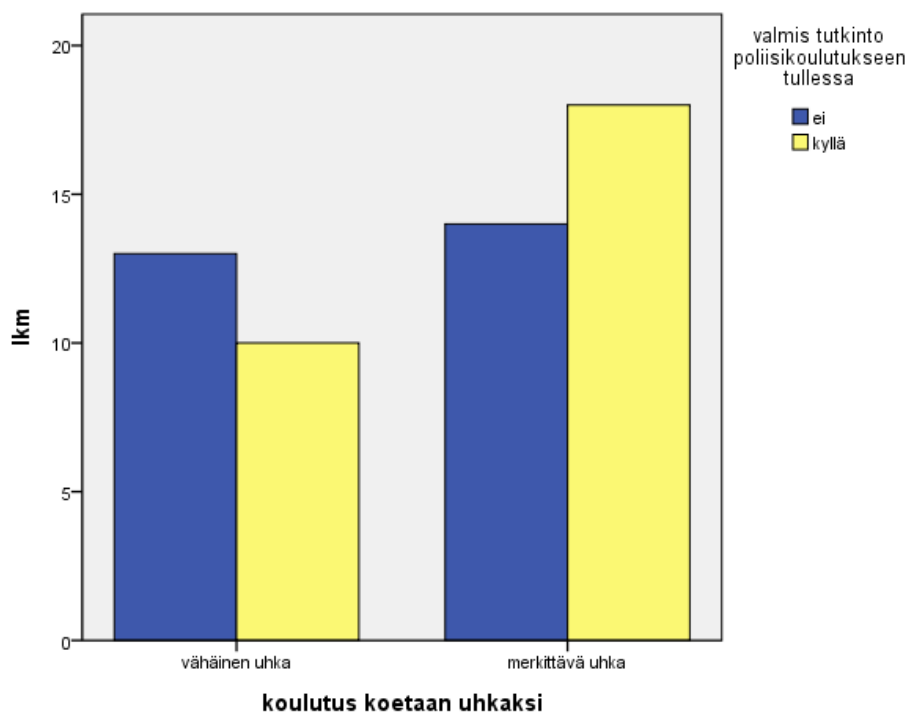
H2 pohtii myöhemmin vielä uudestaan aikaisemman koulutuksen mukanaan tuomia rajoitteita poliisi-identiteetin kannalta ja toteaa niiden tulleen lähinnä itsestä ja omasta elämäntilanteesta, joiden hän koki muodostaneen esteen esimerkiksi fyysiseen kenttäpoliisin työhön hakeutumiselle.

H1:llä on monia yhtymäkohtia haastateltaviin H5 ja H6, mutta heistä eroten hän tuo esiin organisaation puutteita, kuten kyvyttömyyden sietää kritiikkiä ja antaa tunnustusta. Haastateltava näkee poliisiorganisaation tärkeäksi yhteiskunnallisesti ja kokee työn niin mielekkääksi tällä hetkellä, ettei kertomansa mukaan aina malttaisi lähteä kotiin. Nämä ovat selviä yhtymäkohtia H5:een ja H6:een. H1:lle asiantuntijatyön tekeminen asiantuntijaorganisaatiossa on kuitenkin erityisen tärkeää, ja juuri erillisyyksikkö tarjoaa sellaisia tehtäväalueita, joista hän on kiinnostunut: vaativaa tutkintaa, kielitaidon hyödyntämistä ja mahdollisesti kansainvälisiä tehtäviä. Samat tehtäväalueet ja niissä tarvittavat taidot kuuluvat H2:n nykyiseen työn kuvaan, mutta hän kertoo lähes kolme kertaa H1:tä pidemmän työuran jälkeen miettivänsä jotain uutta, vielä jäsentymätöntä, tehtävää:

Mää haen koko aika tällä hetkellä jotain, mut mää en, täytyy sanoo ihan rehellisesti, mää en oikeen tiedä vielä, mitä se on (H2)

H1 on kahden vuoden työskentelyn jälkeen määräaikaisessa virassa, kuten moni muukin vielä tuossa vaiheessa, eikä uran suhteen ole vielä ollut konkreettisia etenemisodotuksia. Hän on jo koulutuksensa turvin päässyt poliisin erillisyyksikköön, mutta päällystötasolle pääsystä ei voi olla varma. Poliisiorganisaatio tarkoittaa käytännössä juristijohtoista työkulutturia, jota ylläpitää juristien rinnalla, mutta kuitenkin selvästi juristien alapuolelle kuuluva poliisipäällystäjöj joukko. Päällystöön ei tähän mennessä ole mahtunut montakaan generalistialan maisteria. Nykyisen poliisin oman koulutusputken kannalta ei ehkä olisi suotavaa, että ”sivusta” tulleita maistereita nimitetään päällystövirkeihin.

Kyselytutkimuksen mukaan ainoastaan kaksi yliopistokoulutettua vastaajaa ilmoitti olevansa päällystövirassa ja sen lisäksi 55 vastaajasta kolme on alipäällystövirassa. Muuksi on virka-asemansa ilmoittanut 2 vastaajaa. Vastaajista 48 on edelleen miehistövirassa, mikä on yllättävää heidän koulutuksensa huomioiden ja voi heijastaa poliisikunnan asennetta maisteripoliiseja kohtaan. Yliopistokoulutetut poliisit kokevat nimittäin toisten poliisien pitävän korkeakoulutusta uhkana. Erityisesti tutkintonsa valmiiksi saaneet kokevat opinnot keskeyttäneitä useammin muiden pitävän yliopistokoulutettua poliisia uhkana itselleen, vaikka ryhmien välillä ei ollut tilastollisesti merkittävää eroa sen suhteen, oliko vastaajalla valmis tai keskeneräinen tutkinto poliisiksi hakeutuessaan ($p=0.350$):

Kuvio 7. Muut poliisit pitävät yliopistokoulutettua poliisia uhkana omalle uralleen.

Keskusrikospoliisissa ja suojelupoliisissa työskentelevät maisterit ovat kuitenkin ylenemisen suhteen paremmassa asemassa kuin paikallispoliisissa olevat eivätkä samalla tavalla joudu kamppailemaan vähistä esimiesviroista. Haastateltavan H1 tulevaisuus näyttää siten ammatin osalta lupaavan niiden tavoitteiden täyttymistä, joita hän on ammatille asettanut: työskentelyä vaativissa tehtävissä ja esimiesasemaa aikaisemman koulutuksen turvin. Vaikka yliopistotutkinto ei ole niin sanotulta substanssialalta, on todennäköistä, että koulutuksen arvon ymmärtävässä erillisyksikössä haastateltava tulee etenemään uralla ainakin alipäällystötasolle. Mikäli näin ei jostain syystä tapahdu tai alipäällystötaso ei vastaa mielikuvaa uralla etenemisestä, saattaa alun sitoutuneisuutta seurata poliisi-identiteetin heikentyminen. Vaikka työ on haastateltavalle jossakin määrin kutsumuksellista, epäilen, ettei se yksistään riitä, kuten saattaisi olla H5:n ja H6:n suhteen. Suotuisien olosuhteiden vallitessa H1 on menossa kohti vahvaa ammatillista poliisi-identiteettiä.

H2 on edennyt erillisyksikköön parin paikallispoliisissa vietetyn vuoden jälkeen, ja hän kokee työn olevan määräävässä asemassa elämässään. Ei siksi, että hän kokisi työn niin tärkeäksi, työ vain yksinkertaisesti kuormittaa niin paljon, että muut identiteetit jäävät sen varjoon. Viiden ja puolen vuoden työskentely poliisin eri tutkintatehtävissä on tarjonnut hänelle mielenkiintoisia tehtäviä, niin kuin hän alalta odotti ja edelleen odottaa. Jotakin tuntuu kuitenkin puuttuvan, sillä H2 kertoo pitä-

vänsä myös ”siviiliin” lähtöä mahdollisena, vaikka vaihtoehto ei ehkä kovin realistinen tällä hetkellä olekaan. Hän myös kokee poliisin ammatin naishaastateltavien tapaan vain yhtenä ammattinomonien joukossa:

Poliisin, mä oon aina sitä pitäny yhtenä vaihtoehtona muiden, jopa silloin kouluaikaankin, tää on yks ja tää ei oo ainut ja tavallaan et et mä en oo niinku halunnu et se sulkee myöskään mitään... Kaikkee kiinnostavaa olis, ois kaikkee, mut se, jotenki sitä kynnystä tulee tohon esimerkiks siviilipuolelle...niin sitä kynnystä tulee kieltämättä siinä, että toivoo, että sitä ei tuu liikaa, ettei se niinku, jos on mahdollisuuksia, tai joskus tarvetta tai muuta, niin vois tehdä muuta, koska siellois varmaan paljo mielenkiintosisia töitä... Niinku oletan, et se ovi edelleenkin toimis molempiin suuntiin, että se kokemus, mitä hankkisin sitte poliisiorganisaatioissa eri töissä, tai eri rooleissa...se on tavallaan kaikki semmosta pääomaa, mitä voi hyödyntää myös uudestaan tuolla. (H2)

Siviiliin lähteminen on poliisissa ollut paljon harvinaisempaa kuin siviiliin lähtemisen *pohtiminen*, ja on varmaankin johtunut vaikeudesta yhdistää poliisin ammattitaito muussa työelämässä tarvittaviin kvalifikaatioihin. Jos taustalla on maisterin tutkinto ja sen lisäksi työkokemusta poliisin erilaisista erityistehtävistä, kuten H2:lla on, tilanne muuttuu ja yksilön tulevaisuus on heideggerilaisittain avoin valintojen suhteen. Tällaisella työntekijällä on sellaisia taitoja, jotka yhdistettynä koulustaustaan ovat varmasti monen työnantajan mielestä käyttökelpoisia – puhumattakaan siitä, että poliisin ammatti on ainakin jossakin määrin takuu yritysten usein korostamasta rehellisyydestä ja luotettavuudesta. H2:n kohdalla kyse voi olla myös postmodernin yhteiskunnan eksistentiaalistisesta identiteetistä, joka tuntuu hakevan tarinalleen uutta suuntaa yhä uudestaan pyrkien alati kokonaiseen ihmiskuvaan, kuten Saarinen (1983) toteaa.

H1 olisi hyvin sopinut samaan joukkoon H5:n ja H6:n kanssa. H2 taas on monelta osin samanlainen kuin H3 ja H4. Katsoin heidän kuitenkin olevan näiden kahden erilaista työidentiteettiä edustavan parin, työ kutsumuksena ja työ välineenä, välissä lähentyen identiteettinsä suhteen vuoroin kahta muuta paria. Poliisiorganisaatio nähtiin toisaalta tärkeänä, mutta siinä havaittiin myös puutteita eikä työn keskeisestä asemasta huolimatta vapaa-aikana mielellään kerrottu ammattia, kuten H5 ja H6. Haastateltavat H1 ja H2 etsivät työltä sellaisia haasteita, joita peruspoliisiyksiköt eivät kykene ainkaan kovin helposti tarjoamaan. Siten heidän sitoutuneisuutensa ammattiin ratkeaa näiden haasteiden myönteisen toteutumisen kautta. H2 on saavuttanut urallaan jo sen, mihin moni poliisi pyrkii: alipääallystötason ja työpaikan arvostetussa erillisyyksikössä. Vaikka hän ei sitä haastattelussa kerro, on hän luultavasti huomannut ”lasikaton”, jonka ylittäminen edellyttää joko poliisin omaa päällystökoulutusta tai yliopistossa hankittua ”substanssialan” tutkintoa. H1 ei työvuosien vähäisyydestä johtuen ole vielä joutunut kohtaamaan tätä näkymätöntä estettä. Samantyyppisen koulutustaustansa takia hänen uransa saattaa kuitenkin alkaa noudattaa H2:n kanssa yhteneväistä tarinaa johtaen pohtimaan mahdollista siirtymistä muuhun organisaatioon. Jos tavoitteena on uralla eteneminen, miksi

työskennellä organisaatiossa, joka näyttää arvostavan korkeammalle alemman tasoisen päällystökoulutuksen, varsinkin jos joutuu neuvomaan esimiestään työtehtävissä, kuten H3 kertoi?

7.4 Poliisin ammattiin sitoutuminen ja sosiaalistuminen

Haastatteluissa yhtenä keskustelun aiheena oli kysymys siitä, mikä saa akateemisen poliisin sitoutumaan ammattiinsa. Kuten poliisiksi hakeuduttaessa nytkin korostuu poliisityön kiinnostavuus. Erityisesti ne haastateltavat (H1, H4 ja H6), jotka ovat olleet vain pari vuotta töissä, ovat innostuneita poliisityön tarjoamista mahdollisuuksista. Kaikki kolme ovat lisäksi päässeet sellaisiin tehtäviin, jotka kiinnostivat heitä jo koulutusaikana, minkä voisi ennustaa lisäävän ammattiin sitoutumista. Pari vuotta töissä olleista haastateltavista H1 aikookin olla poliisina eläkeikänsä asti ja H6 kertoo kasvaneensa poliisin ammattiin. H4:ää lukuun ottamatta he myös vakuuttelevat ammattiin sitoutumistaan. Kiianmaan (1997) mukaan työuran alkuvaihetta leimaa ihastumisvaihe. Sitoutuminen uran alkuvaiheessa on luonnollista: uusi ammatti näyttää tarjoavan ainakin näille haastateltaville juuri sitä, mitä he ovat poliisityöltä hakeneet:

Sitoutumaan. Työ, jossa viihdyn, saan sopivasti haasteita, saan tehdä mukavaa työtä, sellasta työtä, missä tosiaan viihdyn. (H1)

Jaa´a, jotenki tuntuu vaan, että nyt on kasvanu tähän ja haluaa, haluaa olla poliisi. En mä tiedä oikeen, tosiaan kohtuullisen lainkuuliaisena mä oon aina itteeni pitäny ja nyt sitte yrittää olla todellaki millintarkka siinä...kyllä tää tuntuu jotenki omalta, että tää on meikäläisen hommaa ja mielestäni sovin porukkaan. (H6)

Vähän aikaa töissä olleista H4 kertoi moneen otteeseen pitävänsä siviiliminänsä tiukasti erillään ammattiroolistaan. Hän kokee olevansa poliisinakin se sama ihminen, joka hän on muutenkin: identiteetti ei vaihdu, kun työvuoro alkaa, vaan pikemminkin on niin, että hän tekee poliisityötä omana persoonallisena itsenään. Myös H4 pitää työstään, ja hänen työuransa alku on kuin kopio H3:n työuran varhaisista vuosista: työyhteisö on hyvä ja toverillinen, työntekijät arvostavat toisiaan ja esimies kunnioittaa työntekijöitään. Samalla hyödynnetään jokaisen vahvuuksia työtiimissä aivan, kuten H3 kertoi tapahtuneen ennen Pora-uudistusta. H4 on sitoutunut työhönsä, jossa hän saa hyödyntää ennen poliisikoulutusta hankkimaansa pätevyyttä niin kauan kuin tuntee viihtyvänsä työyhteisössä ja tekevänsä merkityksellistä työtä.

Pidempään töissä olleista H5 vaikuttaa vahvimmin sitoutuneelta. Sen sijaan H2 ja H3, jotka samoin ovat olleet useampia vuosia poliisin ammatissa, pitävät mahdollisena toiseen työorganisaatioon siir-

tymistä. Tämä siitä huolimatta, että molemmat tekevät sen kaltaista työtä, jota jo koulutusaikana Poliisikoulussa ajattelivat poliisina tekevänsä. Kyse ei olekaan siitä, mitä tehdään, vaan miten työtä tehdään. Etenkin H3 kokee, ettei saa tehdä työtään niin hyvin kuin haluaisi. Huonoksi koettu työilmapiiri on saanut hänet pohtimaan ammatin vaihtoa. Hänen mielestään poliisin viimeaikaiset organisaatiouudistukset ovat vieneet työstä mielekkyyden ja halun sitoutua ainakin nykyiseen työhön, eikä hän koe olevansa yksin tuntemustensa kanssa. Metafora uppoavasta laivasta kuvastaa H3:n mielikuvaa poliisiorganisaation liki kaaosmaisesta tilanteesta:

Mä nyt hain ulosottoon töihin, mä jopa laitoin paperit. Mä hävisi yhelle varatuomarille, hyvä kakkonen olin. Se oli tehny sitä virkaa jo jonni aikaa, kyllä mä tiesin jo hakiessa, etten mä sitä saa, mutta tuota ihan mielenkiinnosta kokkeilin. Et kyl mä oon ruvennu pohtiin muita vaihtoehtoja nyt sitte, ku huomasin, että tää on menossa tähän suuntaan. Ja tiijän monta muutaki tutkinnasta, jotka pystyy tekkeen muutaki, on ruvennu ihan vakavasti puhummaan, siirtyä siviilipuolelle...No vielä toistaiseksi mä yritän uskotella itelleni, että tää vois vielä muuttua takasi paremmaksi, mutta aika huonolta näyttää nyt. No nyt mä vielä oon sitoutunut, mä yritän tehdä viimesen päälle työni ja uskoa, että tällä on merkitystä, mutta toisella silimällä mä kyttään niitä työpaikkailmotuksia..., niinku mä oon sanonu, että rotat jättää uppoavan laivan. Mullon alkanu hiipiä ajatus, että mistä kautta tästä uis rantaan. (H3)

Myös H2 kertoo miettineensä muuta työtä, ehkä kuitenkin poliisiorganisaation sisällä, vaikka hän olettaakin, että ”se ovi edelleenkin toimis molempiin suuntiin”. Affektiivisen sitoutumisen vähäisyys ei korvaudu jatkuvuussitoutumisella, ellei poliisin ammattiin ole panostettu niin paljon, että panostus estää pois lähtemisen. Päinvastoin poliisityö voidaan nähdä resurssina haettaessa paikkaa siviilimaailmasta. Sitoutuneisuus onkin ehkä tasapainoilua toisaalta poliisiorganisaatioon kohdistuvan jatkuvuus- ja normatiivisen sitoutumisen sekä toisaalta ”hyvän” ammatillisen identiteetin toteuttamisen välillä. Vaikka sitoutuneisuus oli H2:lla ja H3:lla vähentynyt, ei ole helppo lähteä pois tasaisen varman toimeentulon takaavasta ammatista. Maistereille lähteminen on kuitenkin huomattavasti helpompaa kuin vailla siviilikoulutusta oleville poliiseille. Kuten H3 kertoi, moni tutkintatehtävissä oleva poliisi miettii siviiliin lähtöä, varsinkin ne ”jotka pystyy tekkeen muutaki”. Todennäköisesti suurin osa ei tule toteuttamaan aikeitaan: on liian paljon menetettävää.

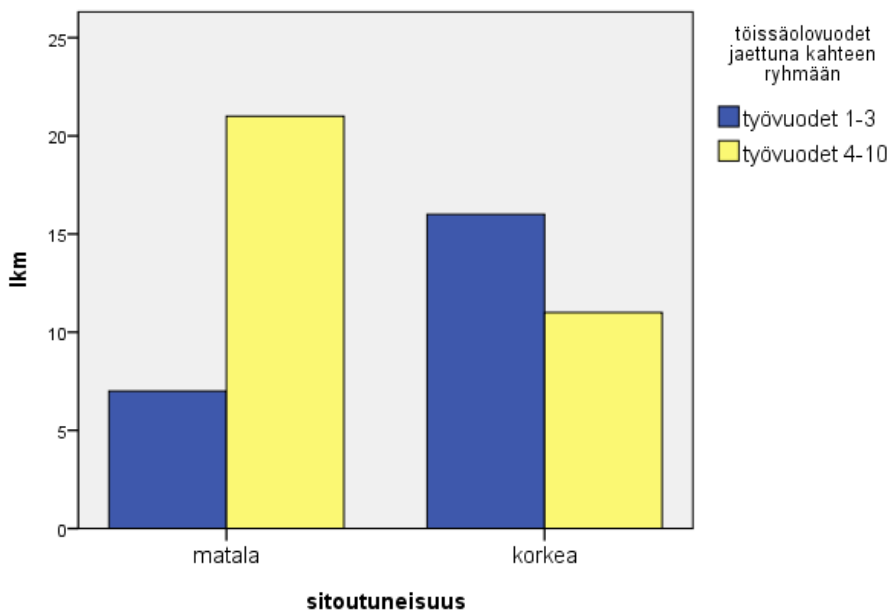
Sitoutuneisuus on molemmilla haastateltavilla (H2 ja H3) ollut koetuksella, mutta kertomuksissa tuli esiin myös poliisin ammatin vahvuus: sillä on tarjota monia eri tehtäväkuvia ja monenlaiselle asiantuntijuudelle olisi käyttöä, jos sitä vain hyödynnettäisiin. Niinpä haastateltavat alentuneesta sitoutumisestaan huolimatta katsovat vielä ensisijaisesti oman organisaation tarjoamien mahdollisuuksien suuntaan:

Kyl se tällä hetkellä jotenki on silti, että et et vielä ei oo niinku, miten sen sanois, sitä haluaa niinku nähdä jotenki, et mitä kaikkee on vielä niinku täs työssä. Toisaalta mitä itte pystyy tekemään ja mihin

niinku ittestään on ja tavallaan, että se on niinku, mitä tällä ammatilla on tarjota viel jotenki. Kesken-
eräinen proggis aika pahasti. (H2)

Kyllähän mä nyt oon hakenu toisiin hommiin, mutta tosin tässä organisaation sisällä, mutta ihan toisen
tyyppiseen tehtävään. (H3)

Kyselyaineiston tärkeimpiä tavoitteita oli mitata yliopistokoulutetun poliisin ammattiin sitoutumista
osoituksena mahdollisen poliisi-identiteetin kehittymisestä. Sitoutumista mitattiin kolmentoista eri
väittämän avulla. Kaikilla kolmellatoista väittämällä summamuuttujan reliabiliteetiksi tuli 0,658.
Poistamalla väittämän ”Olen tyytyväinen organisaatiooni, mutta haluan vaihtaa työtehtäviä” nousi
reliabiliteetti 0,725:een. Tein siten summamuuttujan poistamalla mainitun kysymyksen. Kyselyai-
neiston mukaan työvuosien lisääntyminen vähentää yliopistokoulutettujen sitoutumista poliisin
ammattiin. Enintään kolme vuotta työskennelleiden sitoutuneisuus painottuu kaksiportaisella as-
teikolla, matala/korkea, selvästi korkeaksi. Sen sijaan vähintään neljä vuotta työskennelleiden, joita
oli enemmän, sitoutuminen oli matala noin kolme kertaa useammin kuin vähemmän aikaa töissä
olleilla:

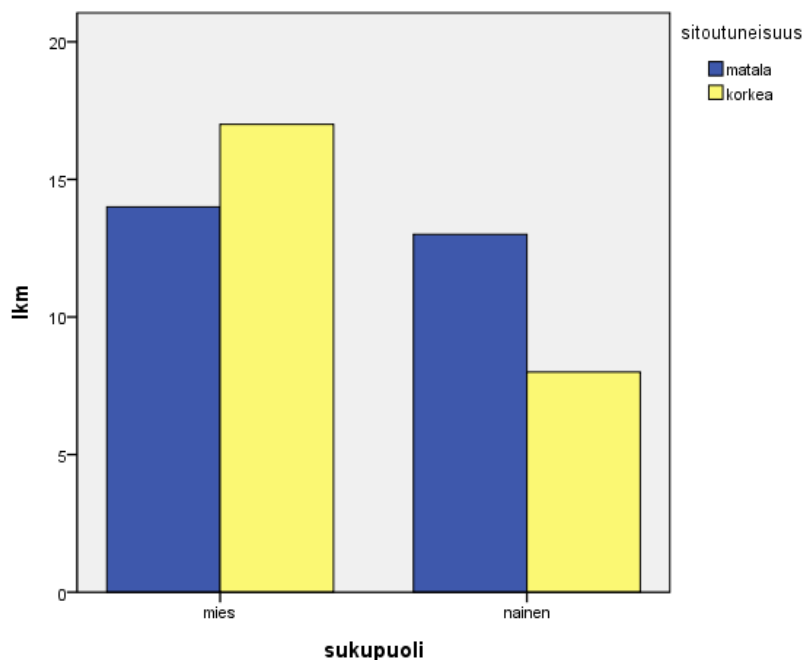
Kuvio 8. Ammattiin sitoutuneisuus työvuosien mukaan.

Khi-neliötesti antaa p:n arvoksi 0.010, joten työvuosien mukaan luokiteltuna ryhmät eroavat tilas-
tollisesti merkittävästi toisistaan. Mitä pidempään yliopistokoulutetut poliisit ovat olleet töissä, sitä
vähäisemmäksi heidän sitoutuneisuutensa on siis käynyt, vaikka usein pitkä työura lisää sitoutumi-

sen määrää. Sillä ei ollut sitoutuneisuuden kannalta merkitystä, oliko maisterin tutkinto valmis vai keskeneräinen poliisiksi hakeuduttaessa ($p=0.688$).

7.4.1 Sukupuoli sitoutuneisuuden määrittäjänä

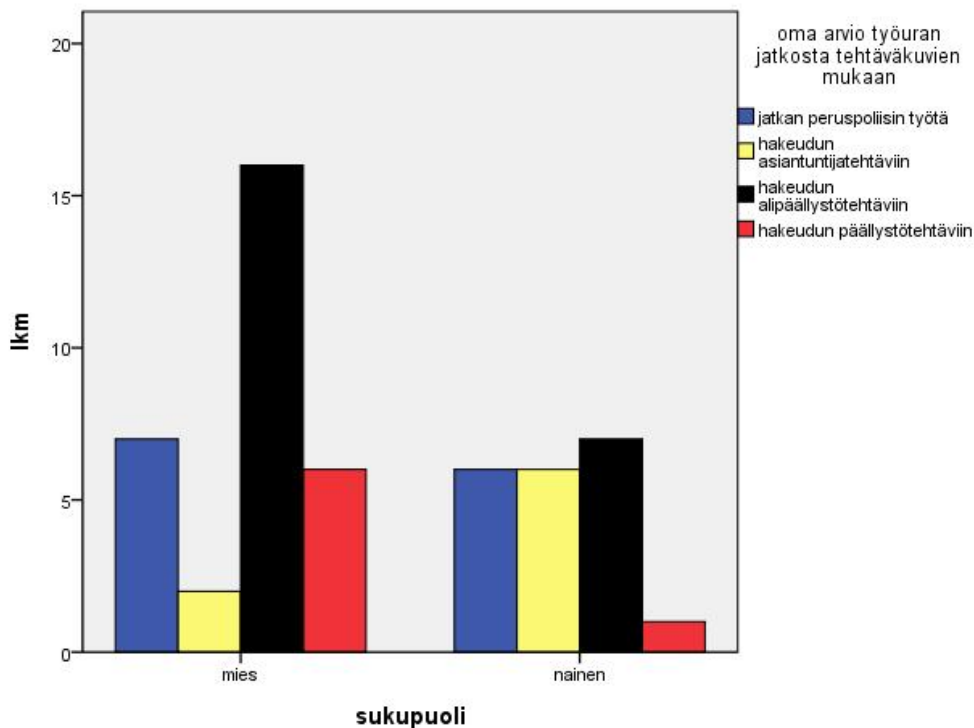
Sukupuolen suhteen tarkasteltuna sitoutuneisuus poliisin ammattiin on naisilla vähäisempää kuin miehillä, vaikka ryhmät eivät eroa tilastollisesti merkittävästi toisistaan ($p=0.236$). Naisten vähäisempi sitoutuminen kyselyaineistossa saa tukea haastatteluista, joissa molemmat naishaastateltavat ovat sitoutuneita ammattimaiseen työntekoon, mutta eivät välttämättä siihen, missä organisaatiossa toteuttavat ammatillista identiteettiään.

Kuvio 9. Eri sukupuolten sitoutuneisuus poliisin ammattiin.

Naisten ja miesten urat näyttävät haastattelujen ja kyselyaineiston perusteella kulkevan eri teitä jo alun perin. Kaikista kyselytutkimuksen tähän osaan vastanneista ($N=51$) miehet ($N=31$) ilmoittivat hakeutuvansa tulevilla työuralla naisia useammin esimiestehtäviin: kaikkiaan 22 miehistä eli noin kaksi kolmasosaa aikoo hakeutua alipäällystö- tai päällystötehtäviin. Naisista ($N=20$) vastaavasti alle puolet (8 naista) aikoo hakeutua esimiesasemaan. Hyvin koulutetut naiset hakevat poliisityöstä sisältöä, sillä he ilmoittivat miehiä useammin hakeutuvansa asiantuntijatehtäviin tulevaisuudessa. Myös peruspoliisin työ tarkoittaa usein naisilla asiantuntijatyötä lähenevää tutkintatyötä. Tulos tukee haastateltujen naisten (H3 ja H4) kertomusta uratoiveistaan ja niiden toteutumisesta. Monet

naiset ovat tunnollisia puurtajia, mutta ainakin haastatelluille naisille poliisin työ on vain ammatti ammattien joukossa, vaikka heille työn tekeminen hyvin on erityisen tärkeää.

Kuvio 10. Työssä olevien yliopistokoulutettujen poliisien ura-arvio sukupuolen suhteen.

Tilastollista vertailua sukupuolten välillä ei aineiston puitteissa voi tehdä ilman, että olennaista informaatiota tehtäväkuvia yhdistettäessä häviää. Kuviosta huomataan, että kumpikin sukupuoli arvioi alipäällystötehtävät todennäköisimmäksi tulevaksi tehtäväksi, tosin naiset vain niukasti. Alipäällystötehtävien suuri osuus selittynee sillä, että kyselyaineiston työvuodet painottuivat neljään vuoteen. Siinä vaiheessa poliisiuraa päällystötehtävät eivät yleensä ole realistinen tavoite, sen sijaan alipäällystötehtävät ovat maisterin tutkinnon ja alaan perehtyneisyyden pohjalta saavutettavissa jo tuossa vaiheessa tai ainakin lähivuosina. Tehtäväkuvien mukaan voi päätellä, ettei naisten alhaisempi sitoutuminen myöhempinä työvuosina johdu ainakaan kovin selvästi pettymisestä uralla etenemistoiveiden suhteen.

7.4.2 Koulutuksen hyödynnettävyys sitoutuneisuuden määrittäjänä

Haastateltavien kertomuksista päätellen heidän yliopistokoulutustaan ei hyödynnetä siinä määrin kuin se olisi mahdollista ja suotavaa. Huomattava määrä erityisasiantuntemusta, jonka poliisiorganisaatio on saanut panostamatta siihen millään tavalla, heitetään ainakin osittain hukkaan. Erityisasi-

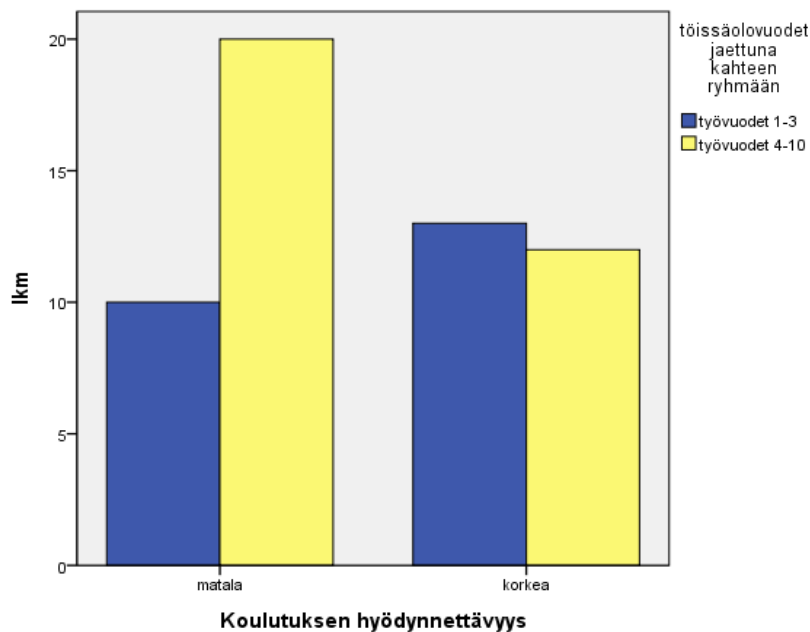
antuntemusta on voitu hyödyntää esimerkiksi sellaisten rikosten tutkinnassa, joiden alueelta haastateltavalla on erityistä tietämystä aikaisemman koulutuksensa perusteella:

...juttuja oon tutkinu ihan sen takia, että mullon ympäristöpuolen koulutusta ja oon tykänny siitä, että sitä on pystytty hyödyntään. Ja sitte näitä...juttuja, näitä tämmösiä väkivaltajuttuja, ku mullon sen alan koulutusta myös siviilipuolelta paljo, oikeuspsykologiat ja patologiat ja muut, niin mä oon paljo tutkinu niitä. Siirretty semmosia juttuja. (H3)

...varsinki jos oon saanu ite suunnitella sen ja vetää alusta loppuun, ne on yleesä ollu vähän laajempia ja isompia kokonaisuuksia sitten...siinä on muutaki, ku että käyvään ampumaradalla ampumassa ja tamilla sen jälkeen heittämissä pari ukemia että. (H5)

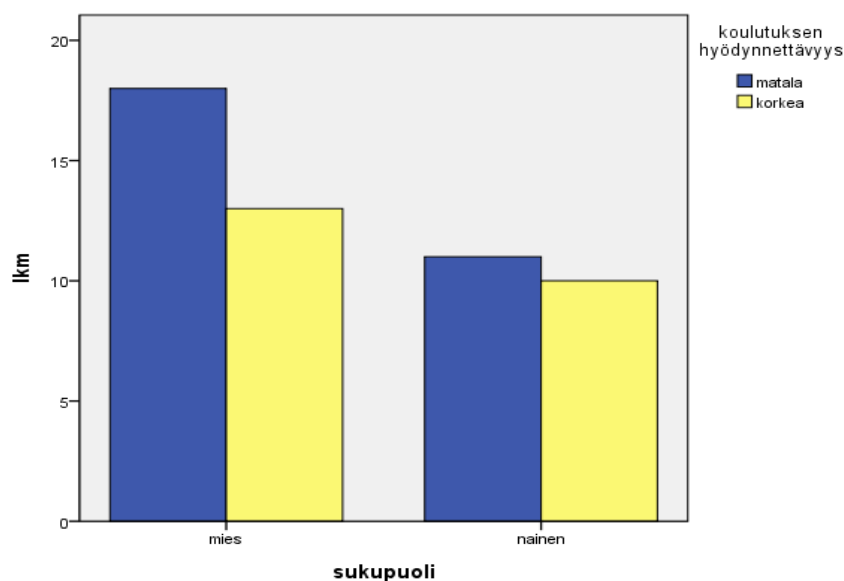
Vain näiden kahden haastateltavan kertomuksissa koulutuksensa hyödyntämisestä tuli selkeästi esiin erityisen yliopistossa hankitun tiedon hyödyntäminen nykyisessä poliisityössä. Sen sijaan yleisimmin tuotiin esiin erilaisia yleisiä opiskelun tuottamia taitoja, kuten kielitaito, laajojen kokonaisuuksien hallinta, tutkijanote, kyky käsitellä kirjallista aineistoa, esiintymiskokemus tai yliopiston kasvattava vaikutus. Mielenkiintoista kyllä, kukaan haastateltavista ei sivunnut millään tavalla yhtä yliopistokoulutuksessa keskeistä taitoa, kykyä argumentoida. Se taito on tarpeen poliisin suorittamassa esitutkinnassa ja tutkinnan luotettavuuden kannalta, sillä kaikkien esiintuotujen seikkojen täytyy perustua lähteeseen aivan samalla tavalla kuin esimerkiksi opinnäytetöissä.

Haastatteluaineisto kävi yksin kyselyn tulosten kanssa. Tarkasteltaessa koulutuksen hyödyntämistä työvuosien mukaan nousee kyselyaineistosta esiin vähintään neljä vuotta töissä olleiden poliisien käsitys koulutuksen vähäisestä hyödynnettävyydestä verrattuna vähemmän aikaa töissä olleisiin. Koulutuksen hyödynnettävyyden summamuuttujaan on otettu mukaan viisi kysymystä (koen, että organisaatio osaa hyödyntää koulutustani, koulutustaustani on otettu hyvin huomioon työtehtävissäni, koulutuksesta huolimatta en ole edennyt uralla haluamallani tavalla, yliopistokoulutusta ei yleisesti hyödynnetä poliisiorganisaatiossa ja yliopistokoulutus antaa hyvät valmiudet asiantuntijatehtäviin poliisiorganisaatiossa). Summamuuttujan reliabiliteetti on tällöin 0,728. Työvuosien mukaan tarkasteltuna ryhmien välillä ei ole tilastollisesti merkittävää eroa ($p=0.162$). Siitä huolimatta voidaan havaita, että enintään kolme vuotta töissä olleet ovat vielä optimistisia. He saavat kuitenkin tulevana vuosina havaita, ettei yliopistokoulutus ole poliisiorganisaatiossa ponnahdusautomaatti esimiesasemaan tai edes erityisasiantuntijan työhön, jota monet valmiit maisterit ilmoittivat tavoittelevansa.

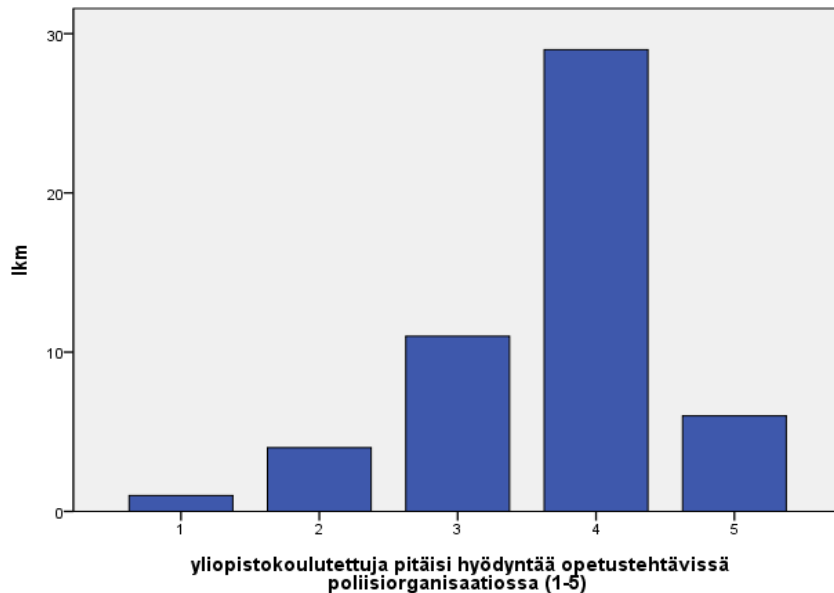
Kuvio 11. Koulutuksen koettu hyödynnettävyys suhteessa työvuosiin.

Myöskään naisten ja miesten välillä ei ole suuria eroja koulutuksen hyödynnettävyyden kokemisessa ($p=0.686$): kummankin sukupuolen käsityksen mukaan koulutuksen hyödynnettävyys on useimmiten vähäistä. Vastoin odotuksia miehillä koulutuksen vähäisen hyödynnettävyyden kokemus on selkeämpää kuin naisilla, vaikka naisten osuus esimieskoulutuksissa on vähäinen miehiin verrattuna. Naiset eivät kuitenkaan haastattelujen perusteella tavoittele esimiesvirkaa yhtä usein kuin miehet, vaan heille työn sisältö on tärkeämpää. Miesten tulos voi kertoa siitä, että miehet naisia useammin pettyvät uraodotuksissaan tavoitellessaan esimiesasemaa.

Kuvio 12. Koulutuksen koettu hyödynnettävyys ja sukupuoli.

Akateemisia poliiseja hyödynnetään poliisiorganisaatiossa luvattoman huonosti myös opetus- ja koulutustehtävissä. Kyselyn perusteella halukkuutta esimerkiksi opetustehtäviin olisi, sillä ylivoimaisesti suurin osa vastaajista (N = 51) valitsi viisiportaisella asteikolla vaihtoehdon neljä kysyttäessä, pitäisikö yliopistokoulutettuja poliiseja hyödyntää poliisiorganisaation opetustehtävissä.

Kuvio 13. Akateemisen poliisin käsitys yliopistokoulutuksen hyödyntämistarpeesta poliisiorganisaation koulutus- ja opetustehtävissä.

Poliisiammattikorkeakoulu järjestää vuosittain huomattavan määrän ammatillista jatkokoulutusta, mutta kukaan haastateltavista ei kertonut olleensa tällaisten kurssien luento- tai järjestelytehtävissä, vaikka kursseilla käytetään paljon oppilaitoksen ulkopuolista työvoimaa. Myöskään työpaikkakoulutuksen opetus- tai järjestelytehtäviin osallistumisesta ei kerrottu H5:tä lukuun ottamatta.

Yliopistokoulutuksen huonoksi koettu hyödynnettävyys on omiaan vähentämään sitoutumista organisaatioon affektiivisella tasolla. Ammatillisen identiteetin kannalta koulutuksen hyödynnettävyys on kokonaisvaltainen käsite, sillä se ei tarkoita pelkästään uralla etenemistä, vaan yhtä hyvin tunnetta siitä, että oma työpanos on tarpeellinen. Kevään 2010 kirjoitelma-aineistossa mainittiin uratoiveena juuri sellainen tehtävä, jossa yliopistokoulutuksesta olisi työnantajalle mahdollisimman suuri hyöty. Se, että ainoastaan kaksi haastateltavaa kertoi työnantajan konkreettisesti hyödyntävän heidän akateemista osaamistaan, on huolestuttava tulos sekä koulutetun poliisin että poliisiorganisaation kannalta. Tunne siitä, että poliisiorganisaatio ei tarvitse korkeasti koulutettujen poliisien tietämystä, aiheuttanee ennen pitkää turhautumista.

7.4.3 Sitoutumisen syyt

Kyselylomakkeessa (liite 3) sitoutumista kuvaavista väittämistä kuusi ensimmäistä kuvaavat sitoutumisen syitä Meyerin ja Herscovitchin (2001) mukaan. Kaksi ensimmäistä väittämää (34 ja 35) ilmentävät affektiivista sitoutumista, seuraavat kaksi (36 ja 37) jatkuvuussitoutumista ja loput kaksi (38 ja 39) normatiivista sitoutumista.

Affektiivista sitoutumista luonnehtivaa ajattelutapaa kuvaavat halu ja toive, joten ne, joiden moraalinen tai arvoihin pohjautuva sitoutuminen määrittää toimintaa, ovat myös halukkaita toimimaan sitoutuneesti. Se, että yksilö on sisäisesti motivoitunut, jakaa organisaation arvot ja johtaa identiteettinsä työnsä pohjalta, on omiaan kehittämään affektiivista sitoutumista. Jatkuvuussitoutumista leimaa kustannusajattelu: on kannattavaa jatkaa siinä työssä, jota tekee; muuten uhkana on, että työhön jo tehty panostus menetetään, jos työ organisaatiossa ei jatku. Jatkuvuutta voi saada aikaan myös muiden vaihtoehtojen puute. (Meyer & Herscovitch 2001, 315 - 317.) Jatkuvuussitoutuminen pohjaa Beckerin (1960) side-bet-käsitykseen (yksilöllä on erilaisia piiloinvestointeja organisaatioon), joten lähtö organisaatiosta saattaisi aiheuttaa menetyksiä, joita ei ainakaan heti kyetä saavuttamaan uudessa organisaatiossa (Somers 1995, 49–50). Normatiivinen sitoutuminen on velvoitesitoutumista: se syntyy sosiaalistumisen seurauksena, eräänlaisena psykologisena sopimuksena organisaation ja työntekijän välillä.

Tein väittämistä korrelaatiotaulukon, jossa tarkastelin sitoutumisen syitä suhteessa työvuosiin. Korrelaatiomatriisin (liite 7) mukaan työvuosien ja affektiivisen sitoutumisen korrelaatio väittämän 34 osalta on $r = -0,397$. Korrelaatio on merkitsevä 99 %:n luottamustasolla ($p < 0.01$). Väittämän 35 osalta korrelaatio on $r = -0,307$. Korrelaatio on merkitsevä 95 %:n luottamustasolla ($p < 0.05$). Molempien affektiivista sitoutumista kuvaavien väittämien korrelaatiokerroin on negatiivinen, joten työvuosien lisääntyessä vähenee affektiivinen sitoutuminen poliisin ammattiin. Sen sijaan jatkuvuussitoutumisen tai normatiivisen sitoutumisen korrelaatiokertoimet suhteessa työvuosiin eivät osoittaneet merkittävää riippuvuutta. Korrelaatiomatriisi tukee tulosta sitoutuneisuuden vähenemisestä työvuosien lisääntyessä, mutta paljastaa yllättäen vain affektiivisen sitoutumisen negatiivisen riippuvuuden, vaikka voisi olettaa varsinkin jatkuvuussitoutumisen ja työvuosien välillä olevan voimakkaampaa positiivista riippuvuutta. Korrelaatiokerroin on näiden väittämien osalta kuitenkin vain $-0,070$ (väittämä 36) ja $0,107$ (väittämä 37). Normatiivista sitoutumista mittaavien väittämien korrelaatiokertoimet olivat kaikkein lähinnä nollaa.

Meyerin & Herscovitchin (2001, 315) mukaan sitoutumista leimaa se, että yhden sitoutumisen muodon ollessa voimakas toiset ovat heikkoja. Kyselyaineistossa mikään sitoutumisen muoto ei ollut (positiivisesti) voimakas, päinvastoin. Tulos kertoo huolestuttavasti sitoutumisen tason laskusta: poliisiorganisaatioon ei samastuta, eikä sitä ehkä koeta identiteetin kannalta enää yhtä tärkeäksi kuin uran alussa. Näiden kuuden väittämän perusteella voi sanoa, että yliopistokoulutetun poliisin vähäinen ammattiin sitoutuminen kertoo samalla puutteellisesta poliisi-identiteetistä.

Haastatteluissa pyrin erityisesti kysymyksellä omista ja poliisiorganisaation arvoista kartoittamaan affektiivisen sitoutumisen astetta, joten kritiikki organisaation arvoja kohtaan ilmentää vähäistä sitoutuneisuutta ja päinvastoin. Vähän aikaa töissä olleista H1 ja H6 ilmoittivat kaikkien poliisiorganisaation arvojen tuntuvan omilta, vaikka H1 oli jo tunnistanut organisaation heikon kyvyn ottaa vastaan kritiikkiä. H4 näki arvot ennen kaikkea hyväksyttävänä liikennekäyttäytymisenä, mutta kertoi vierastavansa Poliisikoulun (Polamk) ja suurten poliisilaitosten hierarkkisuutta. Pidempään töissä olleista haastateltava H5 piti kaikkia poliisiorganisaation arvoja ominaan; sen sijaan H3 kokee, ettei arvoja ole enää lainkaan. Myös H2:n vastaus saattaa kertoa heikentyneestä sitoutumisesta. Hän on ilmeisesti havainnut demagogista ajattelua poliisiorganisaatiossa, koska hänen mukaansa hyvä poliisi on sellainen, jolla ei ole ”klikkejä päässä”. Yksipuolinen ajattelu edustaakin akateemiselle poliisille arvoa, johon samastuminen on vaikeaa. Asioiden kriittisen tarkastelun tulisi kuitenkin olla poliisityön kulmakiviä. Kriittisyyttä edistää Urpo Harvan (1955, 48) mukaan erilaisten ajatusten huomioiminen ja pyrkimys objektiiviseen totuuteen.

Haastateltavien kertomusten perusteella syynä vähäiseen affektiiviseen sitoutumiseen voi olla myös monen halu pitää työ ja muu elämä erillään. Se, miksi poliisin ammatti ei lyö leimaansa koko elämään ja siten identiteettiin, johtunee osittain siitä, ettei poliisityö ole ollut varsinkaan yliopistokoulutetulle haaveissa siintävä toiveammatti. Poliisin työ nähdään ensisijaisesti monipuolisena ammatina, jonka monet sektorit tarjoavat mahdollisuuksia erilaiseen asiantuntijatyöhön. Tässä lienee vielä yksi syy vähäiseen affektiiviseen sitoutumiseen: uratoiveiden toteutumattomuuden aiheuttama tunne siitä, ettei organisaatio halua tai osaa hyödyntää aikaisempaa ammattitaitoa.

7.4.4 Ammattiin sosiaalistuminen

Poliisiorganisaatioon sosiaalistumista pyrin selvittämään sekä kyselyaineiston että haastattelujen avulla. Otin kyselyn kaikki kuusi sosiaalistumista määrittelevää väittämää mukaan muodostaessani

niistä summamuuttujan, jonka reliabiliteetiksi tuli 0,815. Väittämien voidaan siten todeta mitanseen hyvin ammattiin sosiaalistumista. Haastattelussa sosiaalistumista pyrittiin määrittelemään keskustelemalla työyhteisöön sopeutumisesta ja mahdollisesta omien tapojen muutostarpeesta. Kommentit olivat aika vähäisiä ja pääasiassa myönteisiä sopeutumisen suhteen. Varsinaisesti haastatteluissa ei kommentoitu työpaikan erilaisten käytänteiden osaamista, mikä tarkoittanee työhön liittyvien kvaalifikaatioiden ongelmatonta hallintaa. Sen sijaan haastateltavat kertoivat työyhteisössä havaitsemistaan kielteisistä seikoista. Esimerkiksi H6:lla oli ollut vaikeuksia sopeutua ryhmänsä varajohtajan työtappoihin. Lisäksi H3 kertoi töitä pakoilevista työyhteisön jäsenistä, H4:n kokemukset työharjoittelujasta olivat kielteisiä ja H1 kertoi negatiivisesta suhtautumisesta työharjoittelijaan sekä organisaation kyvyttömyydestä ottaa vastaan kritiikkiä. Siitä huolimatta kaikki kokivat sopeutuneensa hyvin työyhteisöön, joten edellä mainituilla kokemuksilla ei ollut sen suhteen kielteistä vaikutusta. Haastateltavat kuvaavat työpaikkaan, usein hyvin maskuliiniseen, sopeutumistaan seuraavasti:

Tietysti aina työyhteisöön täytyy sopeutua, ei sinne, niitä on harva persoona, joka menee sinne ja työyhteisö sopeutuu... (H2)

Mä luulen, että ne on sopeutunu minnuun. En omasta mielestäni, mä oon samanlainen ku ennenki. Meillon semmonen aika heterogeeninen työyhteisö, jossa suvaitaan kaikkia ja kaikenlaista. Hyvin on menny. (H3)

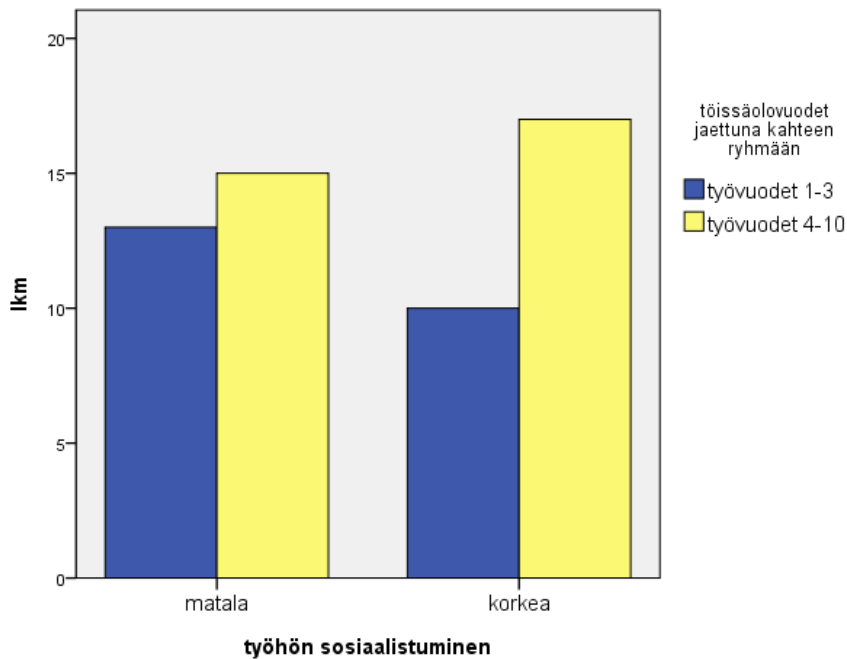
En kyllä oo joutunu muuttamaan mitään. Et aluks mä mietin, ku mä menin töihin, että et, tietysti mullaki ku on koruja, et pitääkö mun poistaa ne ja miten mä pukeudun töihin, mutta tota tietysti kävin sen keskustelun itteni kanssa, mut sit mä ajattelin, että jokainen on se persoona, joka se on ja se pitää niinkö sallia... mä en oo missään vaiheessa pyrkiny siihen, että ku mä oon nainen, niin mun pitäis näyttää mieheltä. Et mitä ehkä moni nainen sortuu ehkä tekemään tuossa yhteisössä, et ollaan niinku äijä siellä muiden äijien joukossa. (H4)

En en ole joutunu muuttamaan sillä tavalla, että se niinku häiritsis minua... Ainahan pitää tietysti sopeutua talon tavoille ja opetella ne... (H5)

Kertomuksista pistää silmään se, että työyhteisöön sopeutuminen ei ole tarkoittanut omasta identiteetistä luopumista. Työyhteisöön on siten sopeuduttu hyvin ja oma persoonallisuus säilyttäen, joten ainakin jossakin määrin työyhteisö on samanhenkistä haastateltavien kanssa. Kuitenkin vain yksi haastateltava kertoo viettävänsä vapaa-aikaansa harrastuksensa merkeissä muiden poliisien kanssa. Akateeminen koulutus on varmaankin muokannut haastateltujen identiteettiä niin, ettei työyhteisöön sopeutuminen tarkoita samalla omasta entisestä identiteetistä luopumista.

Poliisin ammattiin sosiaalistuminen noudattaa erilaista kaavaa kuin sitoutuminen. Kun sitoutuminen työvuosien lisääntyessä vähenee, sosiaalistuminen taas lisääntyy. Sitoutuminen ja sosiaalistuminen ovat eri asioita, kuten oheisista kuvioista voi todeta. Vaikka pidempään töissä olleiden maisteripo-

liisien sitoutuneisuus vähenee, ei sama kehitys näy sosiaalistumisen osalta, vaan odotetusti työuran pidentyessä omaksutaan entistä paremmin työpaikan erilaiset käytänteet.

Kuvio 14. Ammattiin sosiaalistuminen työvuosien mukaan.

7.5 Akateeminen poliisi

Kyselyn avoimen osan vastaukset, joista yhteensä 29:ssä kommentoitiin akateemisen poliisin asemaa poliisiorganisaatiossa, kuvastavat monelta osin muissa aineistoissa esiin tulleita seikkoja ja vahvistavat tekemiäni tulkintoja yliopistokoulutetun poliisin ammatillista identiteetistä ja organisaatioon sitoutuneisuudesta. Kuten kysely muutoinkin, kaikki kommentit on kirjoitettu anonyymisti, joten muutama kommentista voi olla haastateltujen poliisien kirjoittama.

Kolme haastateltavista työskenteli haastatteluhetkellä poliisin valtakunnallisessa yksikössä. Valtakunnallisista yksiköistä varsinkin keskusrikospoliisi ja suojelupoliisi ovat työllistäneet monia akateemisia poliiseja. Näissä yksiköissä työn vaatimukset ja akateeminen koulutus kohtaavat hyvin, ja koulutuksen merkitys tehtävien hoitamisen kannalta on oivallettu. Eri poliisiyksiköiden kykyyn tai haluun työllistää akateemisia poliiseja kiinnitettiin huomiota myös avoimissa kommenteissa.:

Käsitykseni on, että keskusrikospoliisi on edelläkävijä tällä osa-alueella ja on pikkuhiljaa alkanut ymmärtämään korkeakoulutuksen merkityksen myös rikostutkinnassa, eikä vain asiantuntijatehtävissä.

Tällä hetkellä käsitykseni on, että akateemisen koulutuksen omaavalla poliisimiehellä on hyvin pienet etenemismahdollisuudet paikallispoliisissa...(avoin)

Suurin osa akateemisista poliiseista työskentelee kuitenkin paikallispoliisissa, ja monet vastaajat kokevat olevansa ulkopuolisia monin tavoin. Ulkopuolisuuden tunne on saattanut saada alkunsa jo peruskoulutuksen aikaisesta opiskelukulttuurien törmäyksestä: toisentyypiseen aikuisopiskeluun tottuneella opiskelijalla riitti ihmettelemistä Poliisikoulun holhousmentaliteetissa. Tilanne ei ole työpaikalla aina muuttunut paremmaksi, vaikka ammattiin onkin sosiaalistuttu. Maisteripoliisit ovat ilmeisesti muidenkin mielestä väärässä paikassa, sillä he joutuvat todella usein perustelemaan valintaansa, vaikka sen ei pitäisi enää nykyään olla kovin ihmeellinen asia:

Poliisikoulutus tuntui monesti ahdistavalta, kaitsetulta, holhotulta, tiukalta ja osin lapselliselta ns. akateemisen vapauden jälkeen. Joskus tuli mieleen lastentarha, missä suurin piirtein muistutetaan käymään vessassa, kun pissattaa. (avoin)

Koko poliisiurani ajan hakeutumiseni poliisiorganisaatioon on kyseenalaistettu enemmän tai vähemmän; ensin poliisikoulussa, tämän jälkeen työharjoittelussa ja kenttäjaksolla sekä ainakin aluksi ensimmäisissä työpaikoissa. On tullut sellainen olo, ettei tämä organisaatio elä tätä päivää...(avoin)

Ensinnäkin on todella yleistä, että sitä ihmetellään tyyliin ”mitä ihmettä maisteri tekee poliisina?” tai ”olisit varmaan tienannut paljon paremmin aikaisemmissa hommissa”. Varsinkin alussa sai olla koko ajan selittämässä, että miksi on vaihtanut [työkavereiden mielestä] huonompiin hommiin. Olen lisäksi ollut havaitsevinani, että jotkut kokevat jonkinlaista alemmuudentunnetta seurassani tyyliin ”vai mitä me nyt tästä ymmärretään, kun meillä on maisterikin paikalla”. Asia tuntuu olevan monelle kuuma peruna. (avoin)

Vastaajan toteamus alemmuuden tunteesta ja sarkastisista heitoista osuvat asian ytimeen: kyseessä on mitä ilmeisimmin muiden kokema alemmuudentunne. Myös sukupuoli saattaa vaikuttaa siihen, miten akateemiseen poliisiin suhtaudutaan. Naiset kokevat miehiä useammin koulutustaustan vähättelyä tai ihmettelyä, ja varsinkin vanhat päällystökoulutuksen saaneet esimiehet vähättelevät yliopistotutkintoa, jonka merkitystä poliisityölle ei nähdä. Ei siten ole ihme, että miesvaltaisella alalla toimivat naiset usein omaksuvat miehisiä tapoja, kuten Haavio-Mannila, Kauppinen-Toropainen ja Kandolin (1991) ovat todenneet. Vähättelyyn on varmaankin alemmuuden tunteen lisäksi syynä pelko poliisin oman koulutusputken ulkopuolelta tulevia esimiehiä kohtaan sekä hierarkkisen organisaation vielä vallalla oleva ajattelu esimiesten velvollisuudesta tietää alaisia enemmän. Nuorempiin päällystökurssin käyneisiin ja poliisimaistereihiin verrattuna kyse on myös ulkopuolisuudesta suhteessa siihen yhteisöllisyyteen, joka muodostuu päällystööpinnoissa opiskelevien kesken. Vaikka kaikki eivät tunnu arvostavan akateemista koulutusta, aiheuttaa koulutus kuitenkin odotuksia itsen ja muiden taholta:

Sen olen huomannut, että akateemisen koulutuksen saaneeseen poliisiin kohdistetaan enemmän odotuksia ja vaaditaan parempia tuloksia kuin saman virkaiän omaaviin (muihin) poliiseihin... Mielestäni nämä vaatimukset ovat oikeutettuja. (avoin)

Poliisi-identiteettini on hyvin vahva ja olen ylpeä ammatistani. ...turhauduin kuitenkin nopeasti peruspoliisin työhön ja siihen, että minulla oli niin vahvasti ”pystyisin parempaan” olo. (avoin)

Olen myös huomannut, että varsinkin vanhemmat perinteisen poliisiorganisaation koulutuksen läpikäyneet päällystötason henkilöt väheksyvät yliopisto-opiskelijoita, mutta toisinpäin tätä väheksyntää ei tapahdu... Tosiasiassa mielestäni kummatkin koulutusväylät pätevöittävät tehtäviin, henkilön ominaisuudet muutoin ratkaisevat loppupeleissä. (avoin)

Poliisin ammattiin sitoutuneisuus laskee samaa tahtia kuin turhautuminen lisääntyy, vaikka tutkintatyö kiinnostaa monia kirjoittajia - varsinkin, jos kyseessä on vaativa tutkinta. Turhautumisen aiheita ovat vanhentuneiksi koetut työtavat, uran paikallaan polkeminen sekä kritiikin ja keskustelun puute. Maistereiden odotetaan ajattelevan ja toimivan samalla tavalla kuin muidenkin poliisien, ja sopeutumattomuus yleiseen muottiin, poliisi-identiteettiin, aiheuttaa väistämättä ongelmia. Vaikka Meyer & Herscovitch (2001) toteavat sitoutumisella olevan motivaatiosta eroteltavissa oleva olemuksensa, näyttää työmotiivilla olevan merkitystä ainakin affektiivisen sitoutumisen kannalta:

Toisaalta, en ole milloinkaan ajatellut tätä organisaatiota sellaisena, mistä jään eläkkeelle. Koen tämän organisaation liian byrokraattisena ja hierarkkisena, oikeana dinosaurusten maana. Koko ajan luen työpaikkailmoituksia ja mietin seuraavaa liikkua. (avoin)

Oma uralla etenemiseni on jäänyt vrk:n [vanhempi rikoskonstaapeli] asteelle jo vuosia sitten, kun uskalsin kritisoida työpaikkani ongelmakohtia ääneen. ... motivaationi työskennellä poliisiorganisaatiossa hipoo nollaa ja odotan innolla, koska pääsen pois tästä organisaatiosta. (avoin)

Monien mielestä on turhaa pohtia asioita niin paljon, kun ne ovat niin kuin ovat. Eikä monia kiinnosta, miksi asioita tehdään niin kuin tehdään. ... suhtautuminen on sen suuntainen, että kyllä järjestelmä vielä miehen latistaa. (avoin)

Samasta poliisiorganisaation kyvyttömyydestä ottaa vastaan kritiikkiä kertoi myös haastateltava yksi (H1). Aikaisemman elämän ja poliisin virkauran välinen ristiriita yhdessä poliisiuraan ladattujen toteutumattomien odotusten ohella voivat aiheuttaa sopeutumisvaikeuksia poliisiorganisaatioon, kun todellisuus on toisenlainen kuin on poliisiksi hakeuduttaessa kuviteltu. Niin on varsinkin siinä tapauksessa, että akateeminen tutkinto on sellaiselta alalta, jota poliisiorganisaatio ei tunnu arvostavan. Kirjoittajien mukaan akateemisissa tutkinnoissa on sellaisia, jotka selvästi ovat arvostettuja poliisien keskuudessa. Arvostus näkyy näiden tutkintojen tuottamista asiantuntija- tai päällystötöhtävistä. Oikeustiede pitää kärkipaikkaa, mikä johtunee siitä, että nimittävät päälliköt ovat lähes poikkeuksetta juristeja, ja luonnollisesti myös siitä, että poliisiyö perustuu lainsäädäntöön. Kevään 2010 kirjoitelmissa yksi kirjoittajista on koulutukseltaan oikeustieteen maisteri. Silti hän toteaa, ettei hän ollut ennen poliisin peruskoulutusta juurikaan perehtynyt poliisin toimintaa ohjaavaan lainsäädäntöön. Ehkä mitään akateemista tutkintoa ei voikaan sanoa varsinaisesti substanssitiiteeksi poliisin ammatista puhuttaessa, vaikka joistakin koulutuksista on käytännössä enemmän hyötyä. Mielenkiintoisesti eräs kirjoittaja lukee substanssitiiteisiin myös kasvatustieteen, joka tarkemmin

ajatellen onkin hyödyllinen oppiaine esimerkiksi poliisin tehtäviin olennaisena kuuluvan ennalta estävän toiminnan näkökulmasta.

Kiinnostus rikostutkintaan herää joskus vasta työelämässä, kun puuduttavan massarikosten kirjaamisen jälkeen onnistuu pääsemään asiantuntemusta vaativaan tutkintaan, esimerkiksi talousrikostutkintaan. Silloin myös viihtyvyys ja sitoutuneisuus poliisityöhön lisääntyvät. Muissakin aineistoissa ilmennyt haasteellisen asiantuntijatyön osuus näyttää olevan jopa tärkeämpi tekijä kuin yleminen esimiesasemaan työssä viihtymisen kannalta. Akateemisen poliisiopiskelijan ammatillinen identiteetti lähtee kuitenkin rakentumaan huonosti, sillä yhden kirjoittajan mukaan perustutkinnon aikana ei kerrota lainkaan, mitä mahdollisuuksia aiemmat opinnot tarjoavat:

Esimerkiksi missään vaiheessa en ole saanut mitään suoranaista tietoa siitä, minkälaisia uramahdollisuuksia akateemisen tutkinnon omaavalle poliisista löytyy. (avoin)

Monien kirjoittajien mielestä akateemisella tutkinnolla ei poliisin ammatissa ole juuri merkitystä. Kirjoittajien joukossa oli myös muutama sellainen, jonka mielestä aikaisemmalle koulutukselle ei pidä laittaakaan painoarvoa, vaan henkilökohtaiset ominaisuudet ratkaisevat. Työn tekemisen kannalta on kuitenkin hankalaa, jos hyvät ominaisuudet tulevat ilmi vasta vuosien työnteon jälkeen. Jotta voitaisiin mahdollisimman hyvin valita parhaat työntekijät kuhunkin työhön, pitää hakijasta olla jotakin tietoa. Käytännössä kyseisen tiedon voisi olettaa pohjautuvan opiskelun määrään, opinnoissa menestymiseen ja aikaisempaan työkokemukseen, mutta ainakin poliisin tämänhetkisen peruskoulutuksen kyky välittää työnantajalle hakijoiden ominaisuuksia on kyseenalainen:

Jos hyvät arvosanat ei tuota mitään, ei niihin [poliisiopinnoissa] kannata sijoittaa. Tärkeintä minusta olisi se, että hyvät poliisit taustasta huolimatta tunnustettaisiin poliisikoulussa ja ne imettäisiin organisaatioon tehokkaasti käytettävissä olevin kannustimin. Kannustimista palkka ei ole tärkein... (avoin)

Poliisiorganisaatiossa on tehty osaamiskartoitusta, mutta kirjoittajien kokemusten perusteella osaamisella ei läheskään kaikissa tapauksissa tunnu olevan mitään merkitystä. Toisaalta hyvin tehtyä työtä arvostetaan, mutta toisaalta taas vaikuttaa siltä, että poliisiorganisaatiossa on vallalla Siltalan (2007) mainitsema riittävän hyvin -tekemisen eetos.

8. Yhteenveto

Poliisin työ antaa lupauksen pysyvyydestä ja vakituisesta työsuhteesta: poliisikoulutusta vastaavaa työtä on tarjolla valmistumisesta aina eläkeikään asti. Muutoin ammatillinen tutkinto on yhteiskunnassa usein lähtökohta, jonka pohjalta uraa aletaan rakentaa. Ammatillinen epävarmuus kuvaa akateemisista koulutusaloista erityisesti yhteiskuntatieteilijöitä ja humanisteja, jotka voivat päätyä monein eri ammatteihin tai työllistyä ylipäättään huonommin kuin professioalaa edustavat toverinsa. (Julkunen 2008, 138; Rouhelo 2006.) Oletinkin, että poliisiksi hakeutuvilla maistereilla olisi lähinnä yleisluonteinen, usein heikosti työllistävä, tutkinto tai toisaalta sellainen tutkinto, jolle on poliisissa kysyntää. Molemmilla mainituilla syillä on osuutensa akateemisten poliisien uralle hakeutumisessa, mutta selkein hakua selittävä tekijä on poliisin ammatin mielenkiintoisuus.

Akateemisen poliisin ammatillisen identiteetin rakentumisen lähtökohdat poikkeavat monessa suhteessa muista poliiseista. Valmis tutkinto tarkoittaa väistämättä korkeampaa ikää ja usein myös työkokemusta; yliopisto-opinnot asettavat automaattisesti odotukset korkealle myös poliisiopintojen ja ammatin suhteen. Ensimmäinen särö rakentuvaan poliisi-identiteettiin voi tulla jo opiskeluaikana, koska yliopiston painottamien akateemisten ihanteiden sijaan kohdataan tarkasti säädelty koulumainen työskentely. Se ei anna yksilöllisen identiteetin kehitykselle juurikaan tilaa. Väistämättä akateeminen opiskelija myös vertaa itseään muihin, sillä Heikkisen mukaan identiteetti on aina itsen määrittämistä suhteessa toisiin, rajojen tekemistä, itselle vieraan määrittelyä (Heikkinen 2001, 12). Tässä vertailussa maisteripoliisi tulkitsee usein olevansa ulkopuolinen jo opiskeluaikana ja monilla tunne vielä vahvistuu myöhemmin. Näin siitäkin huolimatta, että koulutustaso on Suomessa kohonnut jatkuvasti viimeisten vuosikymmenten aikana. Tulkinta on Mary Douglasin (2005) mukaan aina paitsi subjektiivinen myös paikallinen ja ajallinen. Suomalaisen poliisin ammatti ei toistaiseksi näytä sisältävän monien muiden alojen tapaista koulutusinvaasiota, sillä ”ylikoulutettuja” maistereita pidetään edelleen kummajaisina, jotka ovat jostain syystä hakeutuneet ”huonompiin” töihin. Ammatillisen identiteetin kehittyminen on siten yhteydessä aikaan, jota tulkitaan aina oman aikakauden näkökulmasta ja ajan yksilölle asettamissa rajoissa kulloinkin vallitsevien kulttuuristen koodien puitteissa (Heikkinen 2001, 15; Vanttaja & Järvinen 2006, 28). Poliisiorganisaation perinteisen kulttuurisen koodiston näkökulmasta maisteri on ulkopuolinen.

Akateemista koulutusta ei ole yleensä totuttu yhdistämään poliiseihin. Maija-Riitta Ollila toteaa, että ihminen on aina sidoksissa kontekstiinsa ja jos konteksti vaihtuu, vaihtuu myös tulkinta ihmisestä. (Ollila 2008, 19.) Tutkittujen poliisien suhteen näin ei ole käynyt. Eräs haastateltava totesi,

että aikaisempi opiskelu yliopistossa on ollut lähinnä haitta poliisin ammatti-identiteetin kannalta. Maistereihin suhtautuminen tuntuu olevan vaikeaa myös monille virkatovereille kontekstin vaihtumisesta huolimatta. Kyselyn mukaan varsinkin valmiit maisterit kokevat, että muut poliisit pitävät heitä uhkana eivätkä kykene poissulkemaan maistereiden yliopistokoulutusta. Syynä on ainakin se, että korkeakoulutettujen ajatellaan vievän parhaat tarjolla olevat virat tai olevan muiden uralla etenemisen esteenä. Poliisikunnasta ei ehkä siksi kehitykään maistereille Kosken (2000, 18) mainitsemaa ajattelua determinoivaa primaariryhmää edes siinä määrin kuin muuten olisi identiteetin kannalta mahdollista.

Maisteripoliisi on uuden ammatillisen identiteetti-prosessin edessä: hänelle ei ole olemassa valmista mallia urapolusta eikä Heikkisen (2001, 8, 11) mainitsemaa valmista lokeroa yhteiskunnallisessa työnjaossa. Ammatillisen identiteetin määrittäminen jääkin osittain heille itselleen, vaikka työnantaja luonnollisesti päättää, mitä työpaikalla tehdään ja millaista osaamista tarvitaan. Poliisin oman koulutusputken käyneisiin poliisimaistereihin verrattuna maisteripoliisien ura ei johda automaattisesti päällystösasemaan, vaan he joutuvat hakemaan paikkaansa vielä ainokaisasemassa, kuten naispoliisit aikanaan. Poliisin ammatissa on tietysti olemassa Allardtin (1979, 24) mainitsemia rooli-odotuksia, mutta perinteinen koko elämää hallitseva poliisirooli ei ole se lokero, johon kaikki akateemisia poliisit haluavat kuulua.

Honkosen ja Raivolan tutkimuksessa (1991, 108–109) poliisien uraan suuntautumista käsiteltiin Burken ja Deszcan (1987) jaottelun mukaan neljän erilaisen tyyppin kautta: työn ulkopuolelta elämänsisällön hakevat itseensä investoijat, idealistiset sosiaaliaktivistit, jotka pyrkivät parantamaan yhteiskuntaa, uralla eteenpäin pyrkivät uratietoiset ja työssä kehittymiseen panostavat ammattitietoiset. Tämän tutkimuksen aineistoissa uratietoisuus nousi esille, mutta myös sosiaaliaktivisti mahtui joukkoon. Suurin ryhmä näyttää kuitenkin muodostuvan ammattitietoisien ryhmästä, mutta aineisto osoittaa, etteivät jaottelut ole toisiaan poissulkevia. Haastateltavissa oli kaksi selkeästi muun elämän kautta identiteettiään rakentavaa poliisia, jotka kuitenkin samalla olivat myös niitä, jotka panostivat työssä kehittymiseen. Heille ammattitaitoa lisäävä koulutus ja yhä parempi ammatinhallinta on työorganisaatioon vetävä voima. Se saa pysymään heidät pysymään poliisin ammatissa vastoinkäymisistä huolimatta.

Tutkimuksen päätarkoituksena oli selvittää, miten yliopistokoulutetun poliisiopiskelijan ammatillinen identiteetti rakentuu. Haastatteluiden perusteella identiteetin rakentumisesta oli löydettävissä kolme vaihtoehtoista mallia siten, että kuhunkin mallitarinaan tuli vastinpari, joista toisella oli työ-

kokemusta pari vuotta ja toisella viidestä kahdeksaan vuotta. Nimesin mallitarinat seuraavasti: ”kohti poliisi-identiteettiä”, ”mahdolliset poislähtijät” ja ”häilyvät tapaukset”. Vaikka nimet kuvaavat päätelmiäni identiteetin kehittymisestä, on huomattava, etteivät ne ole ehdottomia edes ääripäisissä. Esimerkiksi otsikon ”kohti poliisi-identiteettiä” alle sijoittamani haastateltavat ovat erittäin sitoutuneita poliisiorganisaatioon, mutta toinen haastateltava oli ollut niin vähän aikaa töissä, että jaksoa voi kutsua vielä ihastumisvaiheeksi. Näin voi luonnollisesti todeta muidenkin vastinparien osalta. Molemmat poliisi-identiteettiin kuuluvat sosiaalistuivat jo opiskeluaikana vahvasti poliisikuntaan ja suunta on jatkunut. On todennäköistä, että tämän ryhmän haastateltavat pysyvätkin poliisin ammatissa, koska se on merkittävässä asemassa heidän elämässään myös työajan ulkopuolella. Poliisius leimaa heitä. Luulen, että vastoinkäymisetkään eivät saa heitä jättämään poliisiorganisaatiota, sillä niin paljon he kokevat saavansa ammatiltaan.

Toisen ääripään muodostivat naishaastateltavat, jotka sijoitin ”mahdollisiin lähtijöihin”. Se, että molemmat ovat naisia, on varmaankin sattumaa, mutta kertoo kuitenkin jonkin verran naisten asemasta poliisiorganisaatiossa. Poliisin tasa-arvosuunnitelmasta huolimatta naisten osuus poliisikunnan esimiesviroissa on edelleen aika vähäinen, sitä vähäisempi, mitä ylemmäs virkahierarkiassa mennään. Naiset myös tavoittelevat harvemmin esimiesvirkaa, vaikka nyt tutkitussa joukossa heidän koulutustaustansa oikeuttaisi siihen siinä kuin miehilläkin. Jos yhtäältä esimiesvirat ja toisaalta peruspoliisityön ja asiantuntijatyön niputtaa yhteen, arvioivat naiset selvästi useammin jatkavansa peruspoliisina tai asiantuntijana kuin esimiehenä. Naisilla ei ole erityisen paljon edes halua esimiesvirkaan, vaan he hakevat sisältöä työlleen etupäässä työn mielekkyydestä. Pidempään töissä ollut nainen kertoi jo hakeneensa muualle töihin. Syynä oli poliisiorganisaation antama viesti siitä, ettei hyvällä tutkintatyöllä ole merkitystä.

Työorganisaatio yrittää työpaikan kehittämistoimilla sitouttaa työntekijän yrityksen arvoihin, kuten Eteläpelto ja Vähäsantanen (2006, 30, 32) ovat todenneet. Jos kehitystoimissa keskitytään etupäässä säästöihin, hakeutuvat erityisesti asiantuntijat muualle. Tutkimuksen naiset ovat erittäin työorientoituneita ja he ovat pärjänneet hyvin myös siviilissä. He eivät jää työskentelemään organisaatioon, jos se ei takaa heille mahdollisuutta tehdä merkityksellistä työtä. Näin käy erityisesti siksi, että poliisin työ ei leimaa heidän elämäänsä. Näille naisille vanhakantainen hierarkkinen organisaatio on aikansa elänyt; sen sijaan mielekäs työ on tunnelmaltaan välitöntä toimintaa, jossa hyödynnetään kaikkien osaamista parhaalla tavalla. Naiset ovat mahdollisia lähtijöitä, mutta lähtö voidaan ehkäistä yksinkertaisesti: antamalla heidän tehdä työtä haluamallaan tavalla ja arvostamalla tätä asennetta.

Kolmannen vastinparin muodostivat haastateltavat, joilla on piirteitä molemmista aiemmin mainituista ryhmistä ja jotka siten nimesin ”häilyviksi tapauksiksi”. Heidät olisi voinut sijoittaa kumpaan hyvänsä aiemmista ryhmistä, mutta katsoin, etteivät he edusta ryhmiä siinä määrin kuin niissä olevat parit. Molemmat kolmannen parin poliisit tekevät tavoittelemaansa asiantuntijatyötä, mutta asemastaan huolimatta he olivat jossain määrin kriittisiä poliisia kohtaan, nimenomaan organisaatiotasolla. Vaikka molemmat ovat saaneet uralta jo paljon sitä, mitä toivoivat, ei poliisin ammatti leimaa heidän elämäänsä. Toisaalta he ovat melko sitoutuneita, ja vaikka pidempään töissä ollut haastateltava kertoi miettineensä muita töitä, tarkoittaa se kuitenkin lähinnä työskentelyä poliisiorganisaatiossa. Sitoutuneisuus on joka tapauksessa vahvasti yhteydessä tehtäväkuvaan.

Tarkasteltaessa kaikkia haastateltavia Hännisen (1999) kuvaamien identiteetin tasojen näkökulmasta selkeimmin ilmenee mahdollinen minä, joka tulee esiin siinä millaisia pelätään tai halutaan tulevaisuudessa olla. Kohti poliisi-identiteettiä menevät näkevät itsensä toiveammattissa ja muistuttavat mielestään läheisesti ideaalista ”hyvää poliisia”, jollaisiksi he haluavat tulla. Mahdolliset poislähtäjät taas näkevät asian päinvastoin: pelätään, että ammatillinen kuva alkaa muistuttaa ”riittävän hyvin” työnsä tekevää poliisia. Identiteetin tasot ovat alkaneet muodostua jo opiskeluaikana, jolloin on huomattu, että poliisiutua voi toteuttaa monella tavalla. Ropon ja Gustafssonin mukaan yksilön identiteettiä on tarkasteltu useimmiten lähinnä yleisellä tasolla, vaikka identiteetti ja ammatillisen kasvun prosessit liittyvät kiinteästi yhteen (Ropo & Gustafsson 2006, 50–51). Siksi poliisiopinnoissa pitäisi panostaa erityisesti opintoihin kuuluviin työelämäjaksoihin.

Mikä merkitys yliopisto-opinnoilla on ammatillisen identiteetin rakentumisen ja ammattiin sosiaalistumisen kannalta? Kenellekään haastateltavista poliisin ammatti ei ollut lapsushaave siinä määrin kuin vuoden 2007 aineiston kirjoittajille, joista monet suunnittelivat elämäänsä poliisiksi hakeutumista silmällä pitäen. Nämä kirjoittajat odottivat poliisikoulutukselta käytännönläheisyyttä ja toiminnallisuutta, mutta kokivat opetuksen tiukaksi ja teoreettiseksi. Vaikka monet akateemisikin hakeutuvat poliisin ammattiin työn toiminnallisuuden vuoksi, ei kukaan nyt tutkituista poliiseista moittinut opetusta liian teoriapainotteiseksi. ”Oppilasastioiden” täyttämisen sijaan toivottiin asioiden syvempää pohdintaa. Monet maisterit näkivät opetuksen sisällöissä myös sellaista, minkä voi hyvin opetella itsenäisesti.

Kyselyn avoimista vastauksista on luettavissa myös turhautumista. Turhautuminen voi aiheutua koulutuksen luomista paineista uran suhteen: ihan peruspoliisiksi ei haluta jäädä. Uralla eteneminen ei vastaa koulutusta, sillä kyselyyn vastanneet olivat edenneet uralta melko vaatimattomasti: vain

viisi 55 vastaajasta kertoi olevansa alipäällystö- tai päällystövirassa. Turhautuminen ei kuitenkaan aina johdu uralla etenemisestä, sillä ammatillinen tulevaisuuskuva liittyy etenkin valmiilla maistereilla usein asiantuntijatyöhön. Koska aineistoissa oli vain harvoja substanssialan koulutuksen suorittaneita, työskentely asiantuntijana tutkinnanjohtajan (päällystö) sijaan onkin luontevin vaihtoehto. Suuri osa maistereista päätyykin tutkintatehtäviin, jotka päivittäistutkinnan rutiinikirjausta lukuun ottamatta tarjoavat tilaisuuden hyödyntää aikaisempaa asiantuntemusta.

Ari Ojapelto (2007) kyseenalaistaa korkeasti koulutetun työvoiman määrän: kaikille ei riitä koulutuksen edellyttämää asiantuntijatehtävää. Tässä valossa on ymmärrettävää, että koulutus ei ole tuottanut aina sille asetettuja toiveita. Koulutuksen hyötyä voi ajatella kaksijakoisesti: uralla etenemisnä tai mahdollisuutena käyttää ammattitaitoaan ja osaamistaan. Osaamisen hyödyntämistä mittasi kyselyssä väittäjä ”koen, että organisaatio osaa hyödyntää koulutustani”. Kaikkiaan 76,9 % vastaajista arvioi viisiportaisella asteikolla akateemisen koulutuksen hyödyntämisen välille 1-3 ja 53,8 % puolestaan välille 1-2, jonka voidaan sanoa ilmaisevan erittäin huonoa hyödyntämistä (liite 8). Mihin lopulta päädytään, miten esimiehet arvostavat osaamista ja millaiset puitteet työnteolle luodaan, ratkaisee pitkälti yliopistokoulutetun poliisin ammatillisen identiteetin kehittymisen suunnan ja ammattiin sitoutumisen.

Monen akateemisen poliisin ammattiin sitoutuneisuus laskee työvuosien kuluessa. Erityisesti affektiivinen, tunnetasolla, organisaatioon sitoutuminen on usein vähäistä Meyerin ja Herscovitchin (2001) teoreettisen mallin kolmesta sitoutumisen ulottuvuudesta. Aineiston perusteella voidaan päätellä, että osa yliopistokoulutetuista poliiseista on hyvin sitoutuneita poliisin ammattiin. Osa, ja varsinkin osa valmiista maistereista, ei tunne vahvaa sitoutuneisuutta millään osa-alueella (affektiivinen, jatkuvuus- ja normatiivinen sitoutuminen), eikä heidän poliisi-identiteettinsä ole kehittynyt työantajan toivomaan suuntaan, vaikka ammattiin sosiaalistumisen osalta ei ilmennyt mitään ongelmia. Haastatteluissa ja kyselyn avoimessa vastausosassa muutamat vastaajat kertoivat aikeestaan jättää poliisiorganisaatio, ja varsinkin avoimissa kommentteissa ilmeni paljon tyytymättömyyttä. Koska vastaajat ovat pisimmilläänkin olleet suhteellisen lyhyen ajan poliiseina, ennustan tyytymättömyyden määrän tulevaisuudessa vain kasvavan. Heidän sisäinen tarinansa ei noudattele enää niitä suuntaviivoja, joiden takia he ovat poliisiksi hakeutuneet.

Sartre ja Heidegger painottavat mahdollisuuksille avointa ja tulevaan suuntautuvaa elämäntarinaa. Tämä avaa näkymän identiteetin subjektiiviselle rakentumiselle: minuus ja identiteetti eivät ole ulkoa annettuja, vaan ainakin jossain määrin subjektin tiedostettu projekti, jolle toimintaympäristö luo

reunaehdot. Ihmisluonteelle on tyypillistä, että tuleva on aina pyrkimystä parempaan, kokonaisempaan minäkuvaan. Juha Perttulan (2005) mukaan elämäntilanne luodaan ”ideaaliseksi elämäntilanteeksi” ottamalla etäisyyttä aiheeseen ja muokkaamalla sitä itselle käyttökelpoiseksi. Akateemiselle poliisille elämäntilanteen käyttökelpoiseksi muokkaaminen voi tarkoittaa työskentelyä poliisiorganisaation ulkopuolella. Kaikille akateemisille eheä minäkuva ei näytä aukeavan poliisiorganisaatiossa.

Pohdinta

Poliisikunta elää vielä kuin ruususen unessa: yhteiskunnassa ja työmarkkinoilla tapahtuneet muutokset, jotka edellyttävät parhaan mahdollisen osaamisen hyödyntämistä, ovat jääneet osittain huomaamatta. Osa poliisin velvoitteista ei tänä päivänä edellytä korkeakoulututkintoa, osassa koulutuksesta on eittämättä hyötyä. Jatkuva taistelu poliisiviroista ei näytä koskaan ratkeavan valtion säästötalkoissa poliisikunnan eduksi; siksi voitaisiin määrän sijaan panostaa laatuun ja samalla saataisiin ratkaistua ainakin osittain rikospoliisin työntekijäpula. Eräs haastateltavista totesikin rikostutkinnan heikon tilan johtuvan siitä, että alalle rekrytoituneista suurinta osaa tutkinta ei kiinnosta. Poliisialan eri sektoreilla olisi kuitenkin tarjottavanaan paljon mielenkiintoisia ja haasteellisia työtehtäviä myös yliopistoista ja muista korkeakouluista valmistuneille.

Poliisissa on perinteisesti ajateltu, että kaikilla poliiseilla pitää olla sama poliisin peruskoulutus. Vireillä oleva poliisin peruskoulutuksen ammattikorkeakoulu-uudistus tuonee muutoksen tähän asiaan ja valinnaisuuden mukaantulo opintoihin lienee välttämätöntä. Tällä tavalla poliisialan koulutus lähenee muuta korkeakoulukenttää. Monille tutkimuksen poliiseille asiantuntijan työ jossain muodossa antaisi tunteen merkityksellisen työn tekemisestä. Kun kaikille tarjotaan sama koulutus, jätetään samalla huomioimatta ja hyödyntämättä opiskelijoilla jo olevia erityistaitoja. Akateemisen koulutuksen hyötyjä ei toistaiseksi nähdä muutamaa substanssialan poikkeusta lukuun ottamatta myöskään työpaikoilla. Mahdollisuus opintojen valinnaisuuteen ja oman asiantuntijuuden tai kiinnostuksen kehittämiseen jo poliisin perusopinnoissa loisi pohjan ammattikorkeakouluasetuksessa mainitulle asiantuntijaksi kasvulle. Siten jo opiskeluaika voisi ohjata opiskelijaa oikealle uralle. Koulutusuudistus ja kaikkien poliisien osaamisen hyvä hyödyntäminen ei kuitenkaan ole yksistään Poliisiammattikorkeakoulun asia, vaan vaatii oppilaitoksen ja muiden poliisiyksiköiden yhteistyötä. Osaamisella on oltava merkitystä koulutusvaiheiden lisäksi myös virkoja täytettäessä.

Nykyisin paikallispoliisissa vallalla oleva ”kaikki tekevät kaikkea” -käytäntö on osaltaan syönyt rikospoliisityön kiinnostavuutta ja arvostusta. Kun ainoastaan vähäinen osa rikospoliisin henkilöstöstä työskentelee paikallispoliisitasolla vaativassa tutkinnassa, tekevät loput heikosti palkitsevaa rutiinityötä, jonka yhteydessä varsinaisesta tutkinnasta ei voi puhua. Lisäksi rikospoliisien eläkkeelle lähtemisen myötä poliisiorganisaatio on lähivuosina menettämässä huomattavan määrän arvokasta osaamista, joka on usein hankittu vanhan järjestelmän tiettyihin rikoksiin keskittyvissä tutkintaryhmissä. Tätä aukkoa paikkaamaan olisi nyt tarjolla koulutettuja työntekijöitä, jotka vanhojen poliisien ”kisällinä” voisivat saada hyvät lähtökohdat menestyksekkäälle rikospoliisin uralle. Samalla koko tutkintatyö pitäisi uudistaa nykyaikaisen kaikkien vahvuuksia hyödyntävän tiimityön mallin mukaiseksi.

Hallussani oleva aineisto on tietääkseni ainutlaatuinen: poliisiorganisaatiossa ei ole aikaisemmin kartoitettu poliisiksi hakeutuvien maistereiden työuraa. Tällä kerralla jäi selvittämättä, miksi jotkut poliisiksi valmistuneet maisterit eivät ole lainkaan ottaneet vastaan poliisin virkaa tai miksi he ovat lähteneet töihin muuhun organisaatioon. Erityisesti pois lähteneitten osalta olisi tärkeää tietää, onko lähtö johtunut henkilökohtaisista syistä vai poliisiorganisaatiosta itsestään. Kyselyyn vastanneiden poliisien työvuosien kesto painottui neljään vuoteen, eikä haastatelluissakaan ollut yhtä lukuun ottamatta yli kuutta vuotta poliisina työskennelleitä. Siksi tutkimukseni tulokset ammattiin sitoutumisesta myöhemmin ovat vain suuntaa-antavia, vaikka ne huolestuttavasti kertovat sitoutuneisuuden vähentymisestä työvuosien karttuessa. Pidän todennäköisenä, ettei poliisin ammatti tulevaisuudessa ole ainakaan korkeakoulutetuille lopullinen ratkaisu, ellei poliisiorganisaatio havahdu hyödyntämään tätä erityistä osaamispotentiaalia.

Voidaan kuitenkin pohtia, pitääkö poliisin ammatin ollakaan pysyvä ratkaisu. Juuri se saattaa olla merkittävä syy ammattikunnan nurkkakuntaisuuteen. Tieto siitä, että ammatti on pysyvä ratkaisu, toisaalta helpottaa ja toisaalta velvoittaa sivuuttamaan organisaation kannalta kiperät asiat. Voisi olla hyvä, että poliisissa olisi ainakin nykyistä enemmän liikkuvuutta molempiin suuntiin. Oppilaitostasolla yhteistyö muiden ammattikorkeakoulujen kanssa on välttämätöntä; samoin virassa olevien poliisien verkottuminen mahdollisimman laajasti voisi tuoda poliisiorganisaatioon sen kaipaamaa ulkopuolista näkemystä.

Tarvitaanko poliisiorganisaatiossa ulkopuolelta tulevia maistereita? Mielestäni vastaus on päivän selvä: poliisi ei suoriudu muuttuneessa yhteiskunnassa enää samoilla eväillä kuin aikaisemmin. Sisäasiainministeriön poliisiosaston osastopäällikön Kauko Aaltomaan mukaan poliisi tarvitsee ”uutta

erityisosaamista, esimerkiksi tietoteknistä osaamista, kielitaitoa ja erilaisten kulttuurien tuntemusta” (Sisäasiainhallinnon vuosikertomus 2009, 9). Poliisin ylijohdon kannattaisikin miettiä rekrytoinnin suuntaamista myös korkeakouluihin, joista olisi saatavissa Aaltomaan mainitsemaa erityisasiantuntemusta. Tämä edellyttäisi kuitenkin akateemisten poliisien osaamisen aikaisempaa parempaa hyödyntämistä niin koulutuksen kuin työelämän kannalta.

Luotettavuuden arviointia

Tutkimuksen lähestymistapa kokemuksen tutkimiseksi on fenomenologis-eksistentiaalinen. Aineiston analyysiä pohtiessani päädyin narratiiviseen analyysiin, sillä narratiivinen analyysi sallii esimerkiksi fenomenologista paremmin erityyppisten aineistojen käytön, varsinkin kun tässä tapauksessa puhutaan myös kvantitatiivisesta aineistosta. Lisäksi se sallii tutkimuksen tekijän ja tutkitavan vuorovaikutuksen. Tutkimani identiteetin rakentumisessa on myös nähtävissä ajallinen, juonnellinen, jatkumo.

Narratiivisessa tutkimuksessa on tärkeää tehdä tarina näkyväksi, ja narratiivinen analyysi on kiinnostunut myös kokemuksista ja niille annetuista merkityksistä. Tutkimuksen lähtökohtana on ollut kokemuksen tutkimuksen fenomenologinen filosofia eksistentiaalisesti tulkittuna. Huomio on kiinnittynyt yksilön valinnan vapauteen, joka tapahtuu sosiaalisen kontekstin puitteissa ja voi joskus johtaa kohtaloon, johon itse pystyy vaikuttamaan vain vähän. Itse analyysiä on ohjannut Hännisen teoria sisäisen tarinan rakentumisesta Ricoeurin nojautuen niin, ettei elämä ole kertomuksen elämistä, vaikka kertomuksella on elämää konstituiva piirre. Narratiivinen tutkimustapa ei edellytä sulkeistamista ja päinvastoin kuin fenomenologisessa tutkimuksessa, kokemuksen tulkintaa saattaa ohjata jokin teoreettinen malli, kuten tässä tapauksessa. Narratiivinen tutkimus on tulkinnallisuuden lisäksi situationaalista, mikä tarkoittaa elämäntilanteen suhdetta maailmaan. (Perttula 2005, 145, 147.) Tulosten tulkinta on siten koko ajan tutkittavan opiskelu- ja työympäristön värittämää.

Kokemus tutkimuskohteena on haastava. Kuinka voidaan tutkia ihmisen mielen eli psyyken subjektiivisia merkityksenantoja erilaisista kokemuksista? Latomaan mielestä se ei olekaan mahdollista, jollei joku kerro tai muuten ilmaise kokemuksiaan. (Latomaa 2005, 17.) Erkkilä (2005, 206) kertoo keränneensä oman aineistonsa avoimella haastattelulla ja pyrkineensä siihen, että tutkittavat kertoisivat itselleen merkityksellisistä asioista. Hän antoi haastateltavilleen mahdollisuuden myös kysellä.

Myöhemmin Erkkilä toteaa, että narratiivit kertovat tarinan minästä, jonka tietoisuus esitetään ”kulttuurisesti koodatun metakertomuksen kautta” (Erkkilä 2005, 207). Siten kerrottu tarina on määritelmä omasta identiteetistä, vaikkakin sosiaalisesti värittyneenä. Tekemäni haastattelut tuottivat paljon tietoa yliopistokoulutetun poliisin työurasta, enkä usko, että ulkopuolinen tutkija olisi vaikeuksitta pystynyt tulkitsemaan kerrottua. Erkkilän tavoin haastattelut olivat vuorovaikutteisia, ja usein keskusteltiin myös asioista, joita ei etukäteen laaditussa suunnitelmassa ollut. Aina haastattelun aluksi haastateltava sai kertoa pääteemasta niin laajasti kuin halusi. Monet kirjoitelmat, haastattelut ja varsinkin kyselyn avoin aineisto tuottivat tarinoita, joissa erittäin avoimesti kerrottiin maisteripoliisin asemasta ja kokemuksista poliisiorganisaatiossa. Kokemuksille annetun merkityksen tulkinta on vastuullani, mutta tulkintaa helpotti usean aineiston tuottama, usein toinen toistaan vahvistava tieto.

Jouni Tuomi ja Anneli Sarajärvi toteavat, että laadullisen tutkimuksen objektiivisuutta tarkasteltaessa on otettava erikseen huomioon havaintojen luotettavuus ja puolueettomuus. Kyse on siitä, kuinka hyvin tutkittavien oma ääni on saatu tuotua esille, ja toisaalta siitä, kuinka saatu tieto on muuttunut tutkijan tulkittua sitä oman kehyksensä läpi. (Tuomi & Sarajärvi, 2004, 133.) Tutkija tulkitsee aineistoa aina omista lähtökohdistaan, vaikka omia ennakko-oletuksia pyrittäisiin siirtämään syrjään. Siitä, että olen ollut poliisiorganisaation jäsenenä pitkään, aiheutui tutkimuksen kannalta sekä etuja että haittoja. Etuihin lasken poliisiorganisaation laajan tuntemuksen niin opiskelijana, rivipoliisina kuin esimiesasemassa olleenakin, viimeksi opettajana. Minulla on omakohtaisia kokemuksia poliisiksi opiskelusta ja sen jälkeisen työelämän vaikutuksesta identiteettiin. Muistan selvästi jo opiskeluaikana sosiaalistuneeni ammattiin, mutta ammatillinen identiteetti on sen jälkeen muuttunut moneen kertaan. Subjektiivinen käsitys poliisin identiteetistä on myös haitta, koska hyvin helposti aineistoa alkaa tulkita oman näkemyksensä mukaan. Liiallisen subjektiivisen tulkinnan pyrin välttämään lukemalla aineistot läpi huolellisesti sitä mukaa kuin niitä sain. Niin pyrin siihen, että aineisto ohjaisi tulkintaa, ja koska aineisto muodostui teorian pohjalta, on myös teorialla vaikutuksensa tulkintaan. Näistä lähtökohdista huolimatta kautta työn näkyä asemani tutkijana itse tutkimuksen kontekstissa eläen. Työssä esiintyykin monessa kohdassa sellaisia kommentteja poliiseista ja poliisikoulutuksesta, joita ulkopuolinen ei voi tietää. Vaarana on siten, että itselle selviä asioita ei tule avattua tarpeeksi.

Tutkittavien oman äänen olen pyrkinyt tuomaan esille omassa asiayhteydessään. Lisäksi olen käyttänyt paljon sitaatteja, jotka jo itsessään usein ovat omia tarinoitaan. Näin olen halunnut näyttää lukijalle ammatillisen identiteetin rakentumisen narratiivisen luonteen. Sitaateista lukija voi myös

päätellä, olenko tehnyt aineistoista oikeita johtopäätöksiä. Kirjoittajana oli helppo eläytyä tutkittavien kertomuksiin, sillä katson itsekin eläväni akateemisen poliisin elämää ammatillisessa mielessä. Aineistoa analysoidessani kohtasin kuitenkin myös sellaisia seikkoja, joita en olisi oman kokemukseni perusteella odottanut sieltä löytyvän. Esimerkiksi korkeakoulutettujen urahaaveet asiantuntijan työstä ja odotettua vähäisempi kiinnostus uralla etenemiseen olivat odotusteni vastaisia tai ainakin asioita, joita en ollut lainkaan ajatellut. Vaikka tulokset eivät kaikilta osin mairittele poliisiorganisaatiota, olisi eettisesti väärin olla kirjoittamatta esiin tulleista epäkohdista. Uskon, että oikein ymmärrettyä esiin noussut tieto voi edistää akateemisen poliisin ammatillisen identiteetin kehittymistä poliisiorganisaation toivomaan suuntaan.

Hannu Huotelinin mukaan kvalitatiivisen tutkimuksen merkittävyys ei riipu otoskoosta, vaan informatiivisesti rikkaista tarinoista, ja usein onkin tärkeintä pyrkiä kattavaan presentatioon, jolloin ei välttämättä tarvita kuin yksi kutakin alaryhmää edustava tapaus (Huotelin 1992, 56). Kattava presentatio mielestäni toteutui; sitä osoittavat haastateltavien ja kirjoitelman kirjoittajien valinta sekä kyselyaineisto laajemman tiedon tuottajana. Tutkimustapa tuo toisaalta esiin yksilön äänen ja toisaalta antaa mahdollisimman laajasti tietoa akateemisista poliiseista uran eri vaiheissa. Jari Eskola ja Juha Suoranta puhuvat aineiston saturaatiosta eli kylläntymisestä ja toteavat, että aineiston määrä riippuu aina tapauksesta, joten mitään yleispätevää ohjetta siitä, paljonko aineistoa pitäisi olla, ei ole (Eskola & Suoranta 1999, 63). Rungas eri aineistojen käyttö tässä yhteydessä perustuu siihen, että arvioin etukäteen koko materiaalin tarpeelliseksi tavoittelemani tiedon kannalta.

Hayden White varoittaa tulkitsemasta tarinoita liikaa. Siksi pyrin tarkastelemaan poliisi-identiteettiä tuotetun aineiston valossa, en tarkastellen sitä, millaista elämää tarina on tuottanut, vaan sitä, miten kaikki aikaisemmat kokemukset ovat vaikuttaneet nykyiseen ammatilliseen identiteettiin. Tulkitut poliisi-identiteetit ovat siten syntyneet niiden kertomusten tuloksena, joita tutkimukseen osallistuneet poliisit ovat tavalla tai toisella tuottaneet.

Lähteet:

- Ahonen, G. & Vainio, H. 2010. Helsingin Sanomat. Vieraskynä 17.1.2010.
- Aittola, T. & Suoranta, J. 2001. Henry Giroux ja Peter McLaren toivon, kritiikin ja muutoksen pedagogiikan lähettiläinä. Teoksessa T. Aittola & J. Suoranta (toim.) Kriittinen pedagogiikka. Suom. J. Vainonen. Tampere: Vastapaino. 7 - 28.
- Alanen, R. 2002. Lev Vygotski: Kieli ja ajattelu ihmisen kehityksessä. Teoksessa H. Dufva & M. Lähteenmäki (toim.) Kielentutkimuksen klassikoita. Jyväskylä: Yliopistopaino, 201 - 234.
- Allardt, E. 1979. Sosiaalinen käyttäytyminen ja sosiaaliset järjestelmät. Teoksessa E. Allardt & Y. Littunen. 4. uudistettu laitos. Sosiologia. Porvoo: WSOY, 3 - 84.
- Allardt, E. 1979. Yhdyskuntarakenteen ryhmytykset ja laitokset. Teoksessa E. Allardt & Y. Littunen. 4. uudistettu laitos. Sosiologia. Porvoo: WSOY, 87 - 195.
- Antikainen, A. 2000. Identiteetti, koulutus ja oppiminen tutkimusesimerkkien valossa. Teoksessa A. Antikainen, R. Rinne & L. Koski. Kasvatussosiologia. Helsinki: WSOY, 257 - 317.
- Asmundela, S. 2009. NON SCHOLAE, SED VITAE. Poliisin perustutkinnon lähiopetusjaksot pedagogisesta näkökulmasta. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Backman, J. & Himanka, J. Fenomenologia. Internet-lähde (mhtml:file:///D:/GFenomenologia%20%20Filosofia_fi.mht). Luettu 25.9.2009.
- Berger, P., L. & Luckmann, T. 2002. Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Suom. ja toim. V. Raiskila. 3. painos. Helsinki: Yliopistopaino.
- Borgman, M & Packalen, E. 2002. Parhaat käytänteet työyhteisön kehittämiseen. Helsinki: Tammi.
- Douglas, M. 2005. Puhtaus ja vaara. Rituaalisen rajanvedon analyysi. Suom. V. Blom & K. Hazard. Tampere: Vastapaino.
- Erkkilä, R. 2005. Narratiivinen kokemuksen tutkimus: koettu paikka, tarina ja kuvaus. Teoksessa J. Perttula & T. Lomaa (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys - tulkinta - ymmärtäminen. Helsinki: Dialogia, 195 - 226.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 3. painos. Jyväskylä: Vastapaino.
- Eteläpelto, A. 2007. Työidentiteetti ja subjektiivisuus rakenteiden ja toimijuuden ristiaallokossa. Teoksessa A. Eteläpelto, K. Collin & J. Saarinen. Työ, identiteetti ja oppiminen (toim.) Helsinki: WSOY, 90 - 142.
- Eteläpelto, A. & Vähäsantanen, K. 2006. Ammatillinen identiteetti persoonallisena ja sosiaalisena konstruktiona. Teoksessa A. Eteläpelto & J. Onnismaa (toim.) Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu. Helsinki: Kansanvalistusseura, 26 - 49.

- Fielding, Nigel G. 1988. *Joining Forces: Police Training, Socialization and Occupational Competence*. American Sociological Association.
- Filander, K. 2006. Työ, koulutus ja katoavat ammatti-identiteetit. Teoksessa J. Mäkinen, E. Olkinuora, R. Rinne ja A. Suikkanen (toim.) *Elinkautisesta työstä elinikäiseen oppimiseen*. Jyväskylä: PS-kustannus, 43 - 60.
- Foucault, M. 2000. *Tarkkailla ja rangaista*. Suom. E. Nivanka. Helsinki: Otava.
- Freire, P. 2005. *Sorrettujen pedagogiikka*. Suom. J. Kuortti. Tampere: Vastapaino.
- Guinier, L., Fine, M., & Balin, J. 1997. *Becoming Gentlemen. Women, Law School, and Institutional Change*. Boston: Beacon Press.
- Haavio-Mannila, E., Kauppinen-Toropainen, K. & Kandolin, I. 1991. Työyhteisön sukupuolijärjestelmä. *Työ ja ihminen* 5 (1991):3, 185 - 196.
- Hall, S. 2002. *Identiteetti*. Suom. ja toim. M. Lehtonen & J. Herkman. Tampere: Vastapaino.
- Harva, U. 1955. *Aikuiskasvatus. Johdatus aikuiskasvatuksen teoriaan ja työmuotoihin Suomessa*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Heidegger, M. 2000. *Oleminen ja aika*. Suom. Reijo Kupiainen. Tampere: Vastapaino.
- Heikkilä, J. & Heikkilä, K. 2001. *Dialogi – avain innovatiivisuuteen*. Porvoo: WSOY.
- Heikkinen, A. 2001. Miksi aika, paikka ja tila? Teoksessa A. Heikkinen, M. Borgman, L. Henriksson, M. Korhakangas, L. Kuusisto, P. Nuotio & L. Tiilikkala. *Niin vähän on aikaa - ammatillisen kasvun katoava aika, paikka ja tila? Ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskus: Tampereen yliopisto*, 7 - 22.
- Heikkinen, A. 2001. Niin vähän on aikaa - katoaako ammatillisen kasvun aika, paikka ja tila? Teoksessa A. Heikkinen, M. Borgman, L. Henriksson, M. Korhakangas, L. Kuusisto, P. Nuotio & L. Tiilikkala. *Niin vähän on aikaa - ammatillisen kasvun katoava aika, paikka ja tila? Ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskus: Tampereen yliopisto*, 169 - 185.
- Heikkinen, H. L. T. 2000. *Tarinan mahti - narratiivisuuden teemoja ja muunnelmia*. *Tiedepolitiikka* 4/00, 47 - 58.
- Heikkinen, H. 2002. *Narratiivisuus - ei yksi vaan monta tarinaa*. Teoksessa H. Heikkinen & L. Syrjälä (toim.) *Minussa elää monta tarinaa: kirjoituksia opettajuudesta*. Helsinki: Kansanvalistusseura, 184 - 197.
- Heikkinen, H. & Huttunen, R. 2002. *Tulla siksi mitä olen?* Teoksessa H. Heikkinen & L. Syrjälä (toim.) *Minussa elää monta tarinaa: kirjoituksia opettajuudesta*. Helsinki: Kansanvalistusseura, 163 - 183.
- Honkonen, R. 1999. *Poliisi ja opintoviikon metsästys*. Tampere: Tampereen yliopisto.

- Honkonen, R. & Raivola, R. 1991. Siviilistä poliisiksi. Poliisiksi sosiaalistumisen tarkastelua. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Huotelin, H. 1992. Elämäkertatutkimuksen metodologiset ratkaisut. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Husserl, E. 1995. Fenomenologian idea. Viisi luentoa. (suom. Juha Himanka, Janita Hämäläinen, Hannu Sivenius). Helsinki: Loki-kirjat. (Saksankielinen alkuteos Die Idee der Phänomenologia.)
- Hyvärinen, M. 2004. Eletty ja kerrottu kertomus. Sosiologia 4/2004, 297 - 309.
- Hyvärinen, M., Peltonen, E. & Vilkkonen, A. 1998. Liikkuvat erot. Sukupuoli elämäkertatutkimuksessa. Tampere: Vastapaino.
- Hänninen, V. 1999. Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Jokinen, E. & Luoma-Keturi, N. 2006. Elinikäisestä oppimisesta välineitä itsensä toteuttamiseen työelämässä. Teoksessa J. Mäkinen, E. Olkinuora, R. Rinne ja A. Suikkanen (toim.) Elinkautisesta työstä elinikäiseen oppimiseen. Jyväskylä: PS-kustannus, 61 - 73.
- Jokivuori, P. 2002. Sitoutuminen työorganisaatioon ja ammattijärjestöön - Kilpailevia vai täydentäviä? Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Jokivuori, P. 2004. Sitoutuminen työorganisaatioon ja luottamus. Aikuiskasvatus 4/2004, 284 - 294.
- Julkunen, R. 2007. Työ - talouden ja minän välissä. Teoksessa A. Eteläpelto, K. Collin & J. Saari-
nen (toim.) Työ, identiteetti ja oppiminen. Helsinki: WSOY, 18 - 48.
- Julkunen, R. 2008. Uuden työn paradoksit. Keskusteluja 2000-luvun työprosess(e)ista. Tampere: Vastapaino.
- Kaasila, R. 2008. Eri lähestymistapojen integroiminen narratiivisessa analyysissä. Teoksessa R. Kaasila, R. Rajala & K. E. Nurmi (toim.). Narratiivikirja: menetelmiä ja esimerkkejä. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 41 - 66.
- Kainulainen, H. 2009. Huumeiden käyttäjien rikosoikeudellinen kontrolli. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitoksen julkaisuja 245.
- Kaunistama, P. & Laitinen, A. 1998. Paul Ricoeur ja narratiivinen identiteetti. Teoksessa P. Kuhmonen & S. Sillman (toim.) Jaettu jana, ääretön raja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Filosofian julkaisuja 65, 168 - 195.
- Kauppinen-Toropainen, K. 1991. Miehet naisvaltaisissa ja naiset miesvaltaisissa ammateissa: aino-kaisaseman analyysi. Työ ja ihminen 5 (1991):3, 218 - 238.
- Kalvola, T. & Launila, H. 2007. Hyvä työpaikka. Helsinki: Yrityskirjat.
- Key, J. 2004. The ethic with a golden touch. Financial Times 28.12.2004.
- Kiianmaa, A. 1996. Moderni totemismi. Tutkimus työelämästä, solidaarisuudesta ja sosiaalisista verkostoista keskiluokkaistuvassa Suomessa. Jyväskylä: Kehityksen avaimet.

- Kiiianmaa, A. 1997. Yritykseen sitoutuminen ja samastuminen. Teoksessa I. Aaltio-Marjosola (toim.) *Organisaatio ja yrittäjyys*. Helsinki: WSOY, 99 - 109.
- Kolehmainen, S. 2002. Koulutus, sukupuoli ja työnjako. *Sosiologia* 3/2002, 200 - 214.
- Kolehmainen, S. 1999. Naisten ja miesten työt. Työmarkkinoiden segregoituminen Suomessa 1970 - 1990. Helsinki: Tilastokeskus.
- Korhonen, P. & Sainio, J. 2006. Viisi vuotta työelämässä. Monialayliopistoista vuonna 2000 valmistuneiden sijoittuminen työmarkkinoille. Aarresaari.
- Koski, L. 2000. Sosiologian ja kasvatussosiologian peruskäsitteitä. Teoksessa A. Antikainen, R. Rinne & L. Koski. *Kasvatussosiologia*. Juva: WS Bookwell Oy, 12 - 40.
- Kovero, C. 2004. Muuttuva minuus. *Aikuiskasvatus* (2), 136 - 140.
- Latomaa, T. 2005. Ymmärtävä psykologia: psykologia rekonstruktivisena tieteenä. Teoksessa J. Perttula & T. Latomaa (toim.) *Kokemuksen tutkimus. Merkitys - tulkinta - ymmärtäminen*. Helsinki: Dialogia, 17 - 88.
- Lehtomaa, M. 2005. Fenomenologinen kokemuksen tutkimus: haastattelu, analyysi ja ymmärtäminen. Teoksessa J. Perttula & T. Latomaa (toim.) *Kokemuksen tutkimus. Merkitys - tulkinta - ymmärtäminen*. Helsinki: Dialogia, 163 - 194.
- Littunen, Y. 1979. Sosiaalinen kontrolli ja yhteiskunnalliset muutokset. Teoksessa E. Allardt & Y. Littunen. *Sosiologia*. 4. uudistettu laitos. Porvoo: WSOY, 387 - 472.
- McLaren, P. & Giroux, H. 2001. Radikaali pedagogiikka kulttuuripolitiikkana. Kriittinen ja antiutopianismin tuolle puolen. Teoksessa T. Aittola & J. Suoranta (toim.) *Kriittinen pedagogiikka*. Suom. J. Vainonen. Tampere: Vastapaino, 29 - 72.
- Meretoja, H. 2009. Inhimillisen todellisuuden narratiivisuus ontologisena ja epistemologisena kysymyksenä. Teoksessa S. Hägg, S. Lehtimäki & L. Steinby (toim.). *Näkökulmia kertomuksen tutkimukseen*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 207 - 237.
- Meyer, J. P. & Allen, N. J. 1997. *Commitment in the Workplace. Theory, Research, and Application*. California: SAGE Publications, Inc.
- Meyer, J. P. & Herscovitch, L. 2001. Commitment in the Workplace. Toward a General Model. *Human Resource Management Review* 11, 299 - 326.
- Moore, E. 2003. Pitkä opintie. Aikuisiällä suoritettu yliopistotutkinto ja koulutuksen elämäntalon muutos. Akateeminen väitöskirja. Joensuu: Joensuun Yliopistopaino.
- Mäkitalo, O. 2008. Huumevalistus ja sen muunnelmat. Opettajien käsityksiä ehkäisevään huume-työhön suuntautuneesta koulukasvatuksesta ja opetuksesta. Akateeminen väitöskirja. Oulu: Oulun yliopisto.
- Niermeyer, R. & Seyffert, M. 2004. *Motivaatio*. Suom. S. Hellsten. Helsinki: Rastor.

- Niiniluoto, I. & Saarinen, E. 1986. Filosofia muutoksen tilassa. Teoksessa I. Niiniluoto & E. Saarinen (toim.) Vuosisatamme filosofia. Porvoo: WSOY, VII - XXVII.
- Niskanen, S. 2005. Hermeneuttisen psykologian tieteenfilosofinen traditio. Teoksessa J. Perttula & T. Latomaa (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys, tulkinta, ymmärtäminen. Helsinki: Dialogia, 89 - 114.
- Ojapelto, A. 2007. Osaaminen vain hävittää työpaikkoja. Työelämän tutkimus 1/2007.
- Ollila, M-R. 2008. Lauman valta. Helsinki: Edita Publishing.
- Paananen, S. 2008. Saksalainen elämäkertametodologia oppimisen tutkimuksessa. Teoksessa R. Kaasila, R. Rajala & K. E. Nurmi (toim.). Narratiivikirja: menetelmiä ja esimerkkejä. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 19 - 39.
- Paloniemi, S. 2007. Ikä ja ikäisyys työssä. Teoksessa A. Eteläpelto, K. Collin & J. Saarinen (toim.) Työ, identiteetti ja oppiminen. Helsinki: WSOY, 49 - 63.
- Perttula, J. 1995. Kokemus psykologisena tutkimuskohteena: johdatus fenomenologiseen psykologiaan. Tampere: Suomen fenomenologinen instituutti.
- Perttula, J. 2005. Kokemus ja kokemuksen tutkimus: fenomenologisen erityistieteen tietenteoria. Teoksessa J. Perttula & T. Latomaa (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys, tulkinta, ymmärtäminen. Helsinki: Dialogia, 115 - 162.
- Perttula, J. & Latomaa, T. 2005. Saatteeksi. Teoksessa J. Perttula & T. Latomaa (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys - tulkinta - ymmärtäminen. Helsinki: Dialogia, 9 - 16.
- Pihlajikko, N. 2001. Nainen poliisina. Valintana vastakkaisen sukupuolen ammatti. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.
- Poliisiammattikorkeakoulun järjestyssääntö.
- Poliisin henkilöstöbarometri 2008.
- Poliisin internet-sivut. www.poliisi.fi. Luettu 25.1.2010 ja 8.8.2010.
- Poliisin perustutkinto. Opetussuunnitelma 2009.
- Poliisin valtakunnallinen tasa-arvosuunnitelma 2006–2009. Poliisin ylijohdon julkaisusarja 12/2006.
- Poliisin valtakunnallinen visio 2014 sekä strategia ja kriittiset menestystekijät 2004–2014.
- Repo-Kaarento, S. 2007. Innostu ryhmästä. Miten ohjata oppivaa yhteisöä. Helsinki: Kansanvalitussseura.
- Rinne, R. 2000. Koulun käytännöt. Teoksessa A. Antikainen, R. Rinne & L. Koski. Kasvatustieteologia. Helsinki: WSOY, 224 - 256.

- Ropo, E. & Gustafsson, A-M. 2006. Elämäkerrallinen näkökulma ammatilliseen ja persoonalliseen identiteettiin. Teoksessa A. Eteläpelto & J. Onnismaa (toim.) Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu. Helsinki: Kansanvalistusseura, 50 - 76.
- Rouhelo, A. 2006. Akateemisten suorat ja polveilevat urapolut. Teoksessa J. Mäkinen, E. Olkinuora, R. Rinne ja A. Suikkanen (toim.) Elinkautisesta työstä elinikäiseen oppimiseen. Jyväskylä: PS-kustannus. 121 - 138.
- Ruotsin poliisin internet-sivut. www. Polisen.se. Luettu 25.1.2010.
- Saarinen, E. 1983. Sartre. Pelon, inhon ja valinnan filosofia. Tampere: Fanzine.
- Saarinen, E. 1986. Fenomenologia ja eksistentialismi. Teoksessa I. Niiniluoto & E. Saarinen (toim.) Vuosisatamme filosofia. Porvoo: WSOY 1986, 111 - 144.
- Sainio, M., Eskola, K., Kauppinen, K., Kandolin, I. & Kalkkinen, M-L. 2007. Tasa-arvon toteutuminen ja kokeminen poliisissa. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 59/2007. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Sennett, R. 2002. Työn uusi järjestys. Miten kapitalismi kuluttaa ihmisen luonnetta. Suom. E. Kivinen & D. Kivinen. Tampere: Vastapaino.
- Sennett, R. 2007. Uuden kapitalismin kulttuuri. Suom. K. Koskinen. Tampere: Vastapaino.
- Siltala, J. 2007. Työelämän huonontumisen lyhyt historia. Muutokset hyvinvointivaltioiden ajasta globaaliin hyperkilpailuun. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Sisäasiainhallinnon vuosikertomus 2009.
- Somers, M., J. 1995. Organizational commitment, turnover and absenteeism: an examination of direct and interaction effects. Journal of organizational behaviour, vol. 16, 49 -58.
- Tammi, P. 2009. Kertomusta vastaan ("ikävä tarina"). Teoksessa S. Hägg, S. Lehtimäki & L. Steinby (toim.) Näkökulmia kertomuksen tutkimukseen. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 140 - 166.
- Steinby, L. 2009. Kertomuksen tiedollinen ulottuvuus. Teoksessa S. Hägg, S. Lehtimäki & L. Steinby (toim.) Näkökulmia kertomuksen tutkimukseen. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 238 - 280.
- Toiminta- ja taloussuunnitelma 2008 - 2012. Tulossuunnitelma 2007.
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Töttö, P. 2000. Pirullisen positivismin paluu. Laadullisen ja määrällisen tarkastelua. Tampere: Vastapaino.
- Vanttaja, M. & Järvinen, T. 2006. Oppiminen ja identiteetti muuttuvassa yhteiskunnassa. Teoksessa J. Mäkinen, E. Olkinuora, R. Rinne ja A. Suikkanen (toim.) Elinkautisesta työstä elinikäiseen oppimiseen. Jyväskylä: PS-kustannus, 27 - 42.

Varto, J. 1995. Fenomenologinen tieteen kritiikki. Tampere: Tampereen yliopisto.

Vihersalo, P. 1997. Sosiaalistuminen työsuhteen alussa. Teoksessa I. Aaltio-Marjosola (toim.) Organisaatio ja yrittäjyys. Helsinki: WSOY, 110 - 129.

Virtanen, J. 2006. Fenomenologia laadullisen tutkimuksen lähtökohtana. Teoksessa J. Metsämuuronen (toim.) Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Helsinki: International Methelp, 149 - 213.

Weber, M. 1990. Protestanttinen etiikka ja kapitalismin henki. 2. painos. Suom. T. Kyntäjä. Helsinki: WSOY.

Vähämäki, J. 2003. Kuhnurien kerho. Helsinki: Tutkijaliitto.

Vähäsantanen, K. 2007. Ammatillisen opettajan ammatti-identiteetti muutoksessa. Teoksessa A. Eteläpelto, K. Collin & J. Saarinen (toim.) Työ, identiteetti ja oppiminen. Helsinki: WSOY, 156 - 176.

Ylijoki, O-H. 1998. Akateemiset heimokulttuurit ja noviisien sosialisatio. Tampere: Vastapaino.

Lakeja ja asetuksia:

Asetus virkavalasta ja virkavakuutuksesta sekä tuomarinvakuutuksesta 23.12.1987/1183.

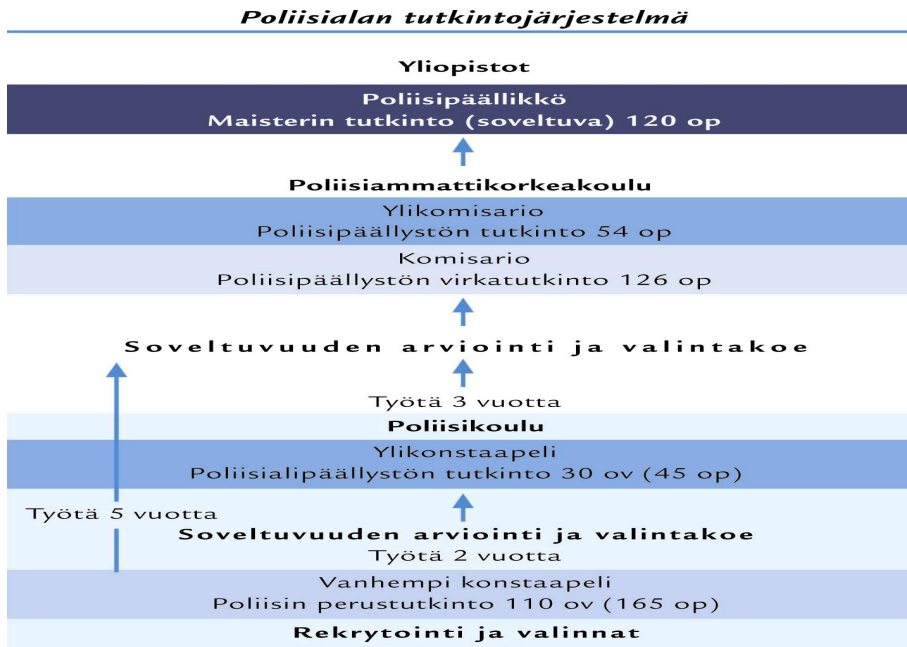
Poliisilaki 7.4.1995/493.

Poliisiasetus 8.9.1995/1112.

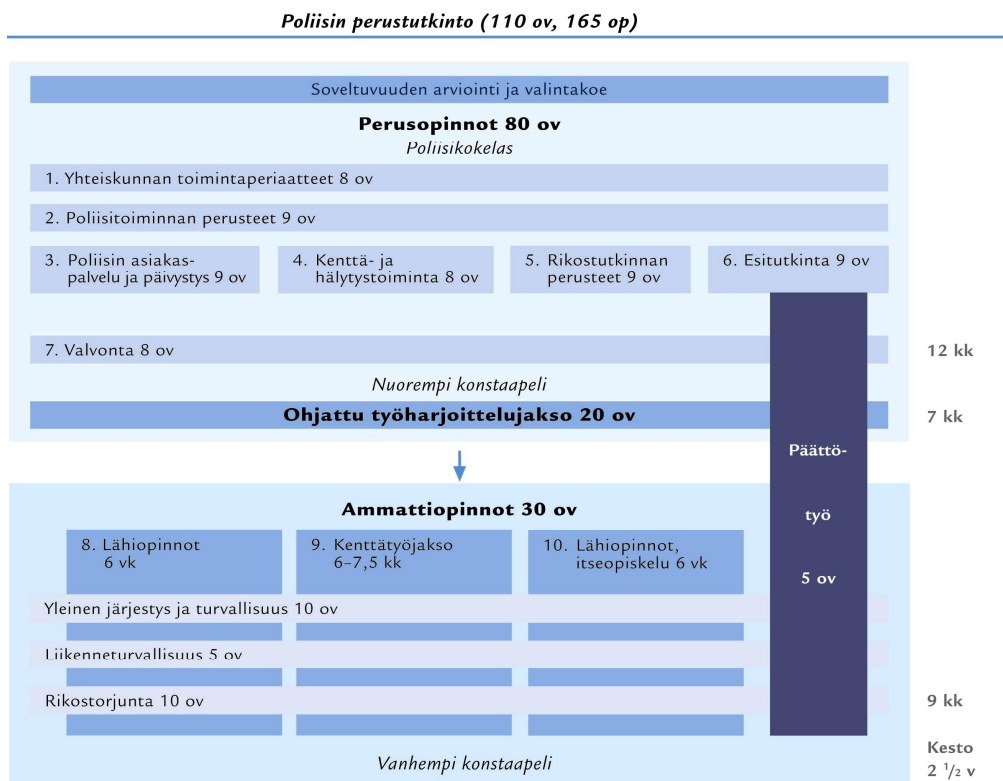
Laki poliisikoulutuksesta 4.2.2005/68.

Liitteet:

Liite 1. Poliisikoulutuksen tutkintorakenne

Liite 2. Poliisin perustutkintorakenne

Liite 3. Sähköinen kyselylomake.

<h2 style="margin: 0;">Kysely</h2> <h3 style="margin: 0;">poliisimaisteri vai maisteripoliisi</h3>						
Ole hyvä ja vastaa valitsemalla sopivin vaihtoehto tai kirjoittamalla varattuun tilaan.						
Vastaajan taustatiedot						
1	Sukupuoli	Valitse <input style="border: 1px solid #000;" type="button" value="v"/>				
Poliisikoulutusta edeltävä korkeakoulukoulutus						
2	☐ valmis tutkinto, mikä	<input style="width: 150px;" type="text"/>				
3	☐ keskeneräinen tutkinto, mikä	<input style="width: 150px;" type="text"/>				
4	Jos valitsit edelliseen keskeneräinen tutkinto, niin kuinka paljon opintoja oli suoritettuna ennen poliisikoulutusta (op/ov) <input style="width: 50px;" type="text"/>					
Oletko jatkanut opintoja, millä koulutusallalla?						
5	☐ en					
6	☐ kyllä	<input style="width: 150px;" type="text"/>				
7	Syy opintojen jatkamiseen	<input style="width: 150px;" type="text"/>				
Poliisiksi hakeutumisen syy, arvioi kiinnostuksen astetta.						
		ei vai- kuttanut 1	vaikutti vähän 2	en osaa sanoa 3	vaikutti melko paljon 4	pääasial- linen vaikutin 5
8	kiinnostava työ	☐	☐	☐	☐	☐
9	vakituinen työsuhde	☐	☐	☐	☐	☐
10	oman alan akateemisten huono työllistyvyys	☐	☐	☐	☐	☐
11	ajattelin, että etenen uralla korkeakoulutuksen turvin	☐	☐	☐	☐	☐
12	lapsuushaave	☐	☐	☐	☐	☐
13	halu auttaa muita	☐	☐	☐	☐	☐
14	lähipiiristä saatu tieto poliisin ammatista, keneltä	☐	☐	☐	☐	☐
	<input style="width: 150px;" type="text"/>					
15	kutsumus	☐	☐	☐	☐	☐
16	muu syy, mikä	☐	☐	☐	☐	☐
	<input style="width: 150px;" type="text"/>					
17	Työskentelen poliisiorganisaatiossa Valitse <input style="border: 1px solid #000;" type="button" value="v"/>					
18	Mikäli valitsit muussa yksikössä , missä <input style="width: 150px;" type="text"/>					
19	Nykyinen asemani poliisiorganisaatiossa Valitse <input style="border: 1px solid #000;" type="button" value="v"/>					
20	Mikäli valitsit muu , mikä <input style="width: 150px;" type="text"/>					
21	Työtehtävän laatu Valitse <input style="border: 1px solid #000;" type="button" value="v"/>					
22	Poliisiksi valmistumisen jälkeen olen työskennellyt poliisiorganisaatiossa (vuosina) Valitse <input style="border: 1px solid #000;" type="button" value="v"/>					
23	Arvioi työuran jatkoa tulevien 5 vuoden ajalta seuraavien vaihtoehtojen pohjalta Valitse <input style="border: 1px solid #000;" type="button" value="v"/>					
Yliopistokoulutus ja poliisikoulutus						
24	Yliopistokoulutuksen huomiointi poliisin perusopinnoissa Valitse <input style="border: 1px solid #000;" type="button" value="v"/>					
25	Sosiaalistuminen ammattiin poliisin peruskoulutuksen aikana Valitse <input style="border: 1px solid #000;" type="button" value="v"/>					

Arvioi vaihtoehtojen pohjalta poliisikoulutuksen aikaista kiinnostusta seuraaviin tehtäviin		en ollut kiinnostunut 1	olin hieman kiinnostunut 2	en osaa sanoa 3	olin melko kiinnostunut 4	kiinnosti hyvin paljon 5	
26	järjestyspoliisin työ	☐	☐	☐	☐	☐	
27	rikospoliisin työ	☐	☐	☐	☐	☐	
28	liikkuvan poliisin työ	☐	☐	☐	☐	☐	
29	keskusrikospoliisin työ	☐	☐	☐	☐	☐	
30	suojelupoliisin työ	☐	☐	☐	☐	☐	
31	Peruste edellisten kohtien valintaan <input type="text" value="Valitse"/>						
32	Mikäli valitsit muu , mikä <input type="text"/>						
33	Poliisikoulun sosiaalisten käytänteiden (esim. virkapuku ja arvomerkit, ilmoitus tunnin alussa, 8 tunnin koulupäivät läsnäolopakkoineen) kokeminen. <input type="text" value="Valitse"/>						
Työ ja työhön sitoutuminen							
Arvioi poliisiorganisaatioon suhtautumistasi seuraavien väittämien pohjalta ja rengasta vaihtoehto, joka mielestäsi parhaiten kuvaa mielipidettäsi		täysin eri mieltä 1	melko eri mieltä 2	en samaa enkä eri mieltä 3	melko samaa mieltä 4	täysin samaa mieltä 5	en osaa sanoa 0
34	Olisin hyvin onnellinen, jos voisin viettää lopun urani tässä organisaatiossa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
35	Tässä organisaatiossa pysyminen on tärkeää minulle	☐	☐	☐	☐	☐	☐
36	Maksaisi liikaa jättää tämä organisaatio nyt	☐	☐	☐	☐	☐	☐
37	Juuri nyt tässä organisaatiossa pysymisessä on kyse välttämättömyydestä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
38	Tunnen syyllisyyttä, jos jätän tämän organisaation nyt	☐	☐	☐	☐	☐	☐
39	En tunne mitään moraalista veloitetta pysyä nykyisessä organisaatiossa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
40	Olen tyytyväinen organisaatiooni, mutta haluan vaihtaa työtehtäviä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
41	Työtehtäväni ovat niin kiinnostavia, että haluan pysyä poliisiorganisaation palveluksessa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
42	Mietin usein organisaation vaihtoa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
43	Olen tyytyväinen uralla etenemiseen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
44	Hakeudun toiseen organisaatioon mikäli en etene uralla	☐	☐	☐	☐	☐	☐
45	Tunnen niin vahvaa kutsumusta, että en halua vaihtaa organisaatiota, vaikkakin etenisi uralla	☐	☐	☐	☐	☐	☐
46	Poliisi-identiteetti on osa minua	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Yliopistokoulutuksen hyödyntäminen poliisin työssä

Arvioi seuraavien väittämien pohjalta	täysin eri mieltä 1	melko eri mieltä 2	en samaa enkä eri mieltä 3	melko samaa mieltä 4	täysin samaa mieltä 5	en osaa sanoa 0
47 Muut poliisit kokevat yliopistokoulutetun poliisin uhkana omalle työssä etenemiselle	☐	☐	☐	☐	☐	☐
48 Koen, että organisaatio osaa hyödyntää yliopistokoulutustani	☐	☐	☐	☐	☐	☐
49 Koulustautustani on otettu hyvin huomioon työtehtävissäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐
50 Kouluksestani huolimatta en ole edennyt uralla haluamallani tavalla	☐	☐	☐	☐	☐	☐
51 Yliopistokoulutusta ei yleisesti hyödynnetä poliisiorganisaatiossa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
52 Yliopistokoulutus antaa hyvät valmiudet asiantuntijatehtäviin poliisiorganisaatiossa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
53 Yliopistokoulutettuja pitäisi hyödyntää opetustehtävissä poliisiorganisaatiossa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
54 Poliisin perus- ja täydennyskoulutus antaa riittävät valmiudet lähes kaikkiin poliisin töihin	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Ammatillinen sosialisatio

Arvioi seuraavien väittämien pohjalta työuran aikaista ammattiin sosiaalistumista. Väittämissä mainitulla "perinteisellä poliisiroolilla" tarkoitetaan poliisiorganisaation sisäistä yleistä käsitystä poliisista.	täysin eri mieltä 1	melko eri mieltä 2	en samaa enkä eri mieltä 3	melko samaa mieltä 4	täysin samaa mieltä 5	en osaa sanoa 0
55 Olen omaksunut perinteisen poliisiroolin poliisiorganisaation jäsenenä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
56 Tunnen yhteenkuuluvuutta poliisiorganisaatioon	☐	☐	☐	☐	☐	☐
57 Tunnen tarvetta toteuttaa poliisin roolia totutusta poikkeavalla tavalla	☐	☐	☐	☐	☐	☐
58 Työtehtävissä tunnen olevani perinteisen poliisiroolin vanki	☐	☐	☐	☐	☐	☐
59 Työtovereista on tullut minulle tärkein sosiaalisen kanssakäymisen ryhmä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
60 Tunnen ulkopuolisuutta poliisiorganisaatiossa	☐	☐	☐	☐	☐	☐

61

Mitä muuta haluat kertoa akateemisen koulutuksen saaneesta poliisista poliisiorganisaatiossa?

Kiitos vastauksestasi.
Talleta lomake painamalla alla olevaa Talleta-nappulaa.

Talleta

Liite 4. Kirjoitusohje.

Poliisiopiskelijan ammatillista identiteettiä käsittelevä tutkimus

Arvoisa tutkimukseen osallistuja

Teen Pro gradu -tutkimusta korkeakoulutetun poliisiopiskelijan peruskoulutuksen aikaisesta ja valmistumisen jälkeen tapahtuvasta ammatillisen identiteetin kehittymisestä. Tutkimuksen aineisto kerätään elämäkerrallisina kertomuksina, kyselytutkimuksen ja haastattelujen avulla. Aineisto tullaan käsittelemään nimettömänä ja ehdottoman luottamuksellisesti. Tutkimukseen osallistumalla annat arvokasta tietoa koulutuksen suunnittelua ja alalle rekrytointia varten.

Kirjoitustehtävän ohjeistus:

Kirjoita itsenäinen *vapaamuotoinen kertomus* siitä, mitkä kokemukset kypsyttivät päätöksen hakeutua poliisiammattikorkeakouluun ja miten koulutus on vaikuttanut mielikuvaasi siitä, millaiseksi poliisiksi haluat.

Käsittele kertomuksessasi *myös* seuraavia seikkoja:

- Mitkä olivat poliisikoulutusta koskevat odotuksesi/tavoitteesi ennen koulutusta?
- Pohdi oman korkeakoulututkintosi osuutta hakupäätökseen ja tulevaisuuden suunnitelmiin virkauralla.
- Onko käsitys tulevasta tehtäväkuvasta muuttunut koulutuksen aikana ja jos on, niin miten?
- Kuinka poliisiammattikorkeakoulu sisäoppilaitoksena vaikuttaa perusopiskelijan mielikuvaan poliisin ammatista?
- Huomioiko opetussuunnitelma riittävästi erilaiset oppijat (aikaisempi koulutus, sukupuoli jne.)?
- Tulevaisuuden suunnitelmat poliisin ammatissa; millaisena poliisina ja missä tehtävissä näet itsesi kymmenen vuoden kuluttua.

Pyydän, että kirjoittaisitte kertomuksenne kahden viikon kuluessa ja toimittaisitte ne minulle erikseen sovittavalla tavalla. Kirjaa alkuun myös lyhyesti tiedot opinnoistasi yliopistossa. Halutessanne lisätietoja tutkimuksesta vastaan mielelläni kaikkiin kysymyksiin.

Kiitos osallistumisesta jo etukäteen!

Markku Myllylä
opettaja, Rikostorjunta, Polamk

Liite 5. Haastattelurunko

Tiedot haastateltavasta:

Nimi _____

Työvuodet poliisina _____

Tutkinto _____

Virka ja virkapaikka _____

Toimenkuva _____

Haastattelu-aika ja -paikka _____

Haku

Kerro, mitkä kokemukset kypsyttivät päätöksen hakeutua poliisiammattikorkeakouluun ja yleensä poliisin ammattiin. Voit aloittaa mistä ajankohdasta haluat (lapsuus, nuoruus, opiskeluaika jne.).

Keskustelun aiheita:

- Mitkä olivat poliisikoulutusta koskevat odotuksesi/tavoitteesi ennen koulutusta?
- Mikä oli kutsumuksen merkitys päätöksessäsi?
- Pohdi oman korkeakoulututkintosi osuutta hakupäätökseen ja tulevaisuuden suunnitelmiin virkauralla.
- Miten läheisten ihmisten ja entisten opiskelutoverien suhtautuminen ammatinvalintaasi vaikutti sinuun? Miten hakeutuminen poliisikoulutukseen vaikutti ystävyys-suhteisiisi?
- Miten poliisin ammatinvalinta on vaikuttanut sinuun ihmisenä?
- Millainen tulevaisuudenkuva sinulla oli itsestäsi poliisina?

Opiskeluaika poliisikoulussa

Muistele opiskeluaikaa ja kerro miten suhtautumisesi poliisin ammattiin vaihteli peruskoulutuksen aikana, työelämäjaksojen seurauksena ja syventävällä opintojaksolla. Millaiset kokemukset vaikuttivat ammattiin suhtautumiseen?

Keskustelun aiheita:

- Miten koulutuksen aikaiset kokemukset muokkasivat käsitystäsi tulevasta tehtäväkuvasta? Näitkö tulevaisuuteksi peruspoliisina, asiantuntijana, vai esimiesasemassa olevana poliisina?
- Koetko itse muuttuneesi koulutuksen aikana, miten?
- Miten sinuun suhtauduttiin koulutuksen aikana?
- Miten koulu ja myöhemmin työpaikka ovat määrittelleet ammatillista identiteettiäsi? Koetko niiden asettaneen rajat ammatilliselle identiteetille?
- Miten koit poliisiammattikorkeakoulun (silloisen poliisikoulun) sosiaalistavat käytänteet (sisäoppilaitos, ilmoitus tunnin alussa, loma-anomukset, hierarkia jne.)?

Työvuodet

Kerro, kuinka työvuodet ovat sujuneet ja odotuksesi virkaurasta ja sinusta poliisina toteutuneet. Kuinka aiot jatkaa?

Keskustelun aiheita:

- Kuinka nyt määrittelet ammatillisen identiteettisi? Onko ammatti vain yksi rooli muiden mahdollisten joukossa, mietitkö, että voisit tehdä vielä jotain muuta? (Mitä muita urapolkuja pidät jatkossa mahdollisena poliisin lisäksi?)
- Mikä merkitys aiemmilla opinnoilla on ollut ammatillisen identiteettisi kehittymiselle työvuosien aikana?
- Miten olet voinut hyödyntää aikaisempaa koulutusta poliisin ammatissa?
- Millaiset poliisiorganisaation arvot tuntuvat omilta, mitkä taas eivät?

- Mitä sinulle merkitsee ”hyvä poliisi”? Miten vertaat itseäsi tähän ihanteeseen?
- Miten esittelet itsesi vieraalle ihmisille työn ulkopuolella?
- Voidaan ajatella, että nykyään useimmilla on monia identiteettejä, jotka pohjautuvat esimerkiksi koulutukseen, työhön, perheeseen, tai harrastuksiin. Mikä asema poliisityöllä on sinun identiteeteissäsi?
- Millaisista asioista olet saanut tunnustusta työssäsi? Mikä merkitys aiemmalla koulutuksella on ollut tunnustukselle?
- Kuinka olet sopeutunut työyhteisöön ja sen käytänteisiin? Oletko joutunut muuttamaan tapojasi sopeutuaksesi työyhteisöön, miten?
- Millaisena koet poliisityön merkityksen yhteiskunnassa ja mikä on oma roolisi/suhtautumisesi työhön?
- Mikä saa sinut sitoutumaan poliisiin ammattiin?
- Mitä muuta haluat kertoa sinusta poliisina?

Liite 6. Esimerkki haastatteluaineiston temaattisesta analyysistä

OPISKELU-TEEMA	AMMATTIIN SUHT. OPINTOJEN ERI VAIHEISSA	URAN EDISTYMINEN	MUUTOS ITSESSÄ	KOULUN SOS.KÄYTÄNTEET	JATKOA AMMATTIIN SUHT.
HAASTATELTAVA 1	Perusopinnoissa ei vielä auennut, mitä työ on, harjoittelussa ja varsinkin k-jaksolla vahvistui tutkijan ura. Pääsi kokeilemaan vaativaa huumetutkintaa, siitä ura. Merkittävintä amm. Identiteetille oli työharj. aika (5/12). Kokonaisuus, ei erit. kokemuksia	Aluksi peruspoliisi, myöhemmin esimiesasemaan (6/6)	Ei koe muuttuneensa (6/14). Vasta työharjoittelussa tuli tunne poliisikuntaan kuulumisesta.	Vierasti paljon (7/22). Ei nähnyt niiden tarpeellisuutta (7/25, 2/8)	Kenttäjaksolla koki ylenkatsetta.
HAASTATELTAVA 2	Tuli tunne, että olisi pitänyt aloittaa nuorempana, jotta olisi voinut heittäytyä (6/26). Veti poliisin haa larin päälleen ja katseli sieltä (6/32). Sosiaalistuminen vieläkin kesken, näkee alan negat. puolet. Testosteronitaso oli joillakin korkea (7/11, 7/15)	Tutkinta jollain tavalla, vaikka kaipaa arkisia ihmiskontakteja j.p:ssa (7/28). Tutkinta koska oli tottunut paperitöihin (8/1). Alussa peruspoliisi, töissä tuli ylen.	Jotenkin muuttaa, avautuu poliisipuoli, alkoi tuntea itsensä poliisiksi (8/21)	Koki tarpeettoman jäykäksi (11/11). Ylhäältä ohjatuksi (11/16). Yliopistolla piti itse hoitaa opiskelu (11/22), ylhäältä ohjattua.	
HAASTATELTAVA 3	Huomasii, ettei kouluun ole valittu parasta a-ryhmää (4/12). Rikostutkinnassakin taalapäitä, toisaalta huippuyksilöitä kuten j.p:ssä (4/17). Vahvistui käsitys, että joillakin on pätemisen tarvetta (4/18). Karvas kokemus harjoittelusta (5/24).	Näki itsensä peruspoliisina, ei pidä pitkäkestoista tutkintaa asiantuntijatyönä (7/8)	Ei koe muuttuneensa kouluaikana (7/15). Naiset eroavat miesopiskelijoihista koulutuksen ja elämäkokemusten vuoksi (7/20).	Tuntui typerältä, mutta lusiataan (10/3). Reliifi esihistorialliselta ajalta, ei palvele organisaatiota, ei vastaa työelämää (19/8-	Kenttäjaksolla pitkäkestoiseen tutkintaan, samaan paikkaan töihin (6/1). Suurin osa menossa kentälle töihin, sitä painotetaan koululla (6/9)
HAASTATELTAVA 4	Pöyristyi suojatyöpaikkamentaliteetista harjoittelussa (8/26). Myös huono käytös (8/30). Kenttäjaksolla tekemisen meininki (9/6, 9/15). Harjoittelukaikana rp:ssä turhauttavaa. Syventävät jaksot turhia (9/31). Kenttäjakso tärkein koulutusaika (9/20).	Peruspoliisi rikostutkinnassa, alun suunnitelma ei muuttunut.	Arvot muutuivat (10/22).	Alussa oli vaikea tottua kurinalaisuuteen (8/7). Opettajien suhtautuminen muuttui myöhemmin (8/17).	Töissä kenttäjaksopaikassa.
HAASTATELTAVA 5	Koko ajan vain odotti valmistumista. Oli mielellään koulussa ja tutkinnan opetus oli mielekkäintä (4/29). Työharjoittelussa Hgissä ei saanut käyttää opetettuja tutkintataitoja (4/33, 5/3). Jp vei voiton, vauhtia ja vaarallisia tilanteita (5/13).	Työharjoitteluajaksi selväsi, että maisterin tutkinnosta voi olla hyötyä: uralla eteneminen (5/33-34)	Ehkä alkoi jo koulussa, alkoi tarkastella lain kautta. Varsinaisesti muutos vasta töissä (6/8).	Voisi olla jämäkämpää (6/32). Didaktisesti tärkeitä (7/2). Ei sosiaalistavaa merkitystä (7/8) Poissaoloja hanka korvata, osan voisi opiskella itse (7/21).	
HAASTATELTAVA 6	Kasvoi pikkujoukko kiinni ammattiin (5/33). Aluksi tekninen tutkinta, liikenne alkoi kiinnostaa (6/8). Hyvä kenttäjohtaja harjoittelussa? (6/10) Rikostutkinta tylsää, halusi ulos töihin (6/33, 7/4) LP:ssä laaja toiminta-alue (ulkotyö)	Alussa peruspoliisi, sitten uralla ylöspäin (7/25), varsinaisesti vasta töissä ylenemisajatus (7/28), mutta ajatus ylenemisestä oli. Poliisiylijohtajaksi ylijohtajan (4/14)	Sisäisti vähitellen poliisuiden, kasvoi liikenteeseen (8/1, 5).	Ilmoitukset tunnin alussa tarpeettomia, muuten pitää toimia sääntöjen ja aikataulujen mukaan (10/3)	Töissä kenttäjaksopaikassa.

Liite 7. Korrelaatiomatriisi sitoutumisesta suhteessa työvuosiin.

Correlations

		työvuosien lukumäärä poliisiorganisaatiossa	olisin hyvin onnellinen, jos voisin viettää lopun urani tässä organisaatiossa	tässä organisaatiossa pysyminen on tärkeää minulle	maksaisi liikaa jättää tämä organisaatio nyt	juuri nyt tässä organisaatiossa pysymisessä on kyse välttämättömyydestä	tunnen syyllisyyttä, jos jätän tämän organisaation nyt	en tunne mitään moraalista velvoitetta pysyä nykyisessä organisaatiossa
työvuosien lukumäärä poliisiorganisaatiossa	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	1 55	-,397** 54	-,307* 54	,070 51	,107 52	,022 55	,013 54
olisin hyvin onnellinen, jos voisin viettää lopun urani tässä organisaatiossa	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	-,397** 54	1 54	,851** 54	,032 50	-,171 51	,322* 54	-,500** 53
tässä organisaatiossa pysyminen on tärkeää minulle	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	-,307* 54	,851** 54	1 54	,009 50	-,210 51	,375** 54	-,618** 53
maksaisi liikaa jättää tämä organisaatio nyt	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	,070 51	,032 50	,009 50	1 51	,609** 51	,108 51	-,068 50
juuri nyt tässä organisaatiossa pysymisessä on kyse välttämättömyydestä	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	,107 52	-,171 51	-,210 51	,609** 51	1 52	,130 52	,096 51
tunnen syyllisyyttä, jos jätän tämän organisaation nyt	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	,022 55	,322* 54	,375** 54	,108 51	,130 52	1 55	-,625** 54
en tunne mitään moraalista velvoitetta pysyä nykyisessä organisaatiossa	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	,013 54	-,500** 53	-,618** 53	-,068 50	,096 51	-,625** 54	1 54

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Liite 8. Koulutuksen hyödyntämisen kokeminen viisiportaisella asteikolla arvioituna.

